

19131

T. C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü

CUMHURİYET DEVRİNDE VAKIFLAR

DOKTORA TEZİ

Tez Danışmanı :
Prof. Dr. Azmi SÜSLÜ

Tezi Hazırlayan :
Ali Rıza DÖNMEZ

ANKARA - 1991

I Ç İ N D E K İ L E R

Sayfa

KISALTMALAR	VI
ÖNSÖZ.....	VII
GİRİŞ.....	1
1.BÖLÜM-VAKFIN TANIMI, MENŞEİ VE TARİHİ.....	9
1.1.Vakfın Tanımı.....	10
1.2.Vakıf Müessesesinin Menşei Hakkında Nazariyeler	11
1.2.1.Eski Türklerde Vakıf.....	11
1.2.2.Roma ve Bizans'da Vakıf.....	13
1.3.İslâm'da Vakıf.....	15
1.3.1.Asr-ı Saadet ve Dört Halife Döneminde.....	17
1.3.2.Emeviler Döneminde.....	17
1.3.3.Abbasiler Döneminde.....	17
1.4.Selçuklu'lar Zamanında.....	18
1.5.Beylikler Döneminde.....	19
1.6.Osmanlı Döneminde.....	19
1.7.Osmanlı Devleti Döneminde Vakıf Çeşitleri.....	23
1.7.1.Menkul ve Gayri Menkul Olusu Bakımından.....	23
1.7.1.1.Menkul (Tasınır) Olusu Bakımından.....	23
1.7.1.2.Gayrimenkul(Tasınmaz) Olusu Bakımından.....	23
1.7.2.Mahiyeti Bakımından.....	23
1.7.2.1.Ayn ile İntifa Olunan (Hayri) Vakıflar....	23
1.7.2.2.Geliriyle İntifa Olunan Vakıflar.....	23
1.7.2.3.Zürri (Evlatlık) Vakıflar.....	23
1.7.2.4.Avâriz Vakıfları.....	24
1.7.3.Mülkiyeti Bakımından.....	24
1.7.3.1.Sahih Vakıflar.....	24
1.7.3.2.İrsadi Vakıflar.....	24
1.7.4.İdaresi Bakımından.....	24
1.7.4.1.Mazbut Vakıflar.....	24
1.7.4.1.1.Selâtin Vakıfları.....	25
1.7.4.1.2.Mütevellisi Kalmayan Vakıflar.....	25
1.7.4.2.Mazbut Olmayan Vakıflar.....	25
1.7.4.2.1.Mülhak Vakıflar.....	25
1.7.4.2.2.Müstesna Vakıflar.....	25
1.7.4.2.2.1.Eizze Vakıfları	25

1.7.4.2.2.2.Guzât Vakıfları.....	26
1.7.4.2.3.Meşrutiyet Üzere Tasarruf Olunan Vakıflar.	26
1.7.5.Kiraya Verilmesi Bakımından.....	26
1.7.5.1.İcare-i Vahideli Vakıflar.....	26
1.7.5.2.İcare-i Vahide-i Kadimeli Vakıflar.....	27
1.7.5.3.Mukataalı Vakıflar.	27
1.7.5.4.İcareteynli Vakıflar.....	27
1.7.5.5.Vakıf Gedikleri.....	27
1.7.5.5.1.Müstekar Gedikler.....	28
1.7.5.5.2.Havar Gedikler.....	28
1.7.5.5.3.Müstebblas Gedikler.....	28
1.7.5.6.Ürfü Belde.....	29
2.BÖLÜM-TÜRKİYE CUMHURİYETİNE GEÇİŞTE VAKIFLAR.....	30
2.1.Osmanlı Devletinden Türkiye Cumhuriyetine Geçiş- te Vakıfların Durumu.....	31
2.2.Tasfiye Edilen Vakıf Çesitleri.....	35
2.2.1.Müstesna Vakıflar.....	35
2.2.2.Avârız Vakıflar-İdaresi ve Tasfiyesi.....	35
2.2.3.İcareteynli Vakıfların Tasfiyesi.....	36
2.2.4.Mukataalı Vakıfların Tasfiyesi.....	37
2.3.Tevhid-i Tedrisat Kanunu.....	38
2.4.Tekkelerin,Zaviyelerin ve Türbelerin İlgaı.....	40
2.4.1.Türbe,Tekke ve Zaviyelerdeki Eşya Hakkında Tahrirat.....	43
2.5. Medreselerin İlgaı.....	45
2.6.Suların Belediyelere ve Köy Heyetlerine Devri...	47
2.6.1.Devredilecek Vakıf Suları.....	47
2.6.2.Devirden Müstesna Tutulan Sular ve Müessesatı.	47
2.6.3.Devredilen Sular Üzerindeki Haklar.....	48
2.7.Vakıf Mezarlıklarının Belediyelere Devri.....	49
2.8.Cami ve Mescitlerin Tasnif Şekli.....	51
2.8.1.Kapanan Cami ve Mescitler ve Bunların Eşyaları Hakkında Yapılacak Muameleler.....	53
2.8.2.Cami ve Mescitlerin Depo Olarak Kiraya Veril- mesi.....	55

2.8.3.Cami ve Mescitlerin Askeri Kıt'alar Tara-	
fından Kullanılması.....	56
2.8.4.Cami ve Mescitlere Ait Enkazın Satışı.....	58
2.9.Vakıf İmkanlarının Nerelere ve Kimlere Tahsis	
Edildiği.....	58
2.10.Eski Sanat Eserlerinin Korunması.....	59
2.11.Eski ve Faydasız Akar ve Hayratın Satılması	
için Valiliklere Yazılan Tahrirat.....	60
2.12.Vakıf Emlakinin Yok Pahasına Satışı.....	61
2.12.1.Edirne Bölgesinde Satılan Vakıf Binaların	
Muhtasar Listesi.....	62
2.13.Hisseli Mahlûl Yerlerin Satışları Hakkında	
Kanun.....	63
2.14.Belediyece Yol ve Yapı Kanununa İstinaden	
İstimlak Edilen Vakıf Yerleri.....	67
2.14.1.Belediyelerin Vakıf Emlakine Kanunsuz	
Hareketleri.....	69
2.15.Vakfa Ait Çiftlik ve Arazilerin Muhacirlere	
ve Topraksız Çiftçilere Tahsisi.....	70
2.16.Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu Açısından	
Vakıflar.....	71
3.BÖLÜM-MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN VAKIFLARLA İLGİLİ	
GÖRÜŞLERİ.....	73
3.1.1Mart 1922'de T.B.M.M.'ni Açış Nutkundan.....	74
3.2.1Mart 1339 (1923) T.B.M.M.'nin 4.Toplantı Yılı-	
nı Açarken.....	74
3.3.Mustafa Kemal Atatürk'ün Nutkunun Vakfı.....	75
4.BÖLÜM-903 SAYILI KANUNUN HAZIRLANIŞI VE YAPISI..	76
4.1.Kanunun Hazırlanışı ve Yasama Faaliyetleri....	77
4.2.Kanunun Yapısı.....	79
5.BÖLÜM-CUMHURİYET DEVRİNDE VAKIF ÇEŞİTLERİ.....	81
5.1.4 Ekim 1926 Tarihinden Önce Kurulmuş Olup 2762	
Sayıllı Kanuna Tabi Olan Vakıflar.....	82
5.2.4 Ekim 1926 Tarihinden Sonra Kurulan ve 903	
Sayıllı Kanuna Tabi Olan Vakıflar.....	82

	<u>Sayfa</u>
5.1.1.Mazbut Vakıflar.....	82
5.1.2.Mülhak Vakıflar.....	84
5.1.3.Cemaat ve Esnafa Mahsus Vakıflar.....	85
5.2.4 Ekim 1926 Tarihinden Sonra Kurulan Vakıflar (Yeni Vakıflar).....	85
5.3.Vakıfların Yönetim ve Kontrolü İle İlgili Mevzuat.....	86
5.3.1.Mazbut Vakıflar ve Bunların Yönetimine İliş- kin İşlemler.....	86
5.3.2.Mülhak Vakıfların Yönetim ve Denetimi.....	87
5.3.3.Mülhak Vakıfların İdare ve Yasatılmalarına İlişkin Başlıca İşlemler.....	87
5.3.3.1.Şart Tedbili ve Tevzin(Denkleştirme).....	88
5.3.3.2.Tevliyet Tevcihi ve Tevliyetten Azıl.....	89
5.3.3.3.Vakıf Taşınmaz Malların Bakım,Onarım,Yeni- den İnşası,Şuyuu ve Satışı.....	90
5.3.3.4.Vakıf Hesaplarının Kontrolü.....	91
5.3.3.5.Tescil İşlemleri.....	92
5.3.3.6.Mülhak Vakıfların Mazbut Vakıflar Arasına Alınmasına ve Vakıf Evladına İntifa Aylı- ğı Tahsisine Dair İşlemler.....	92
5.3.4. Türk Medeni Kanununun Yürürlüğe Girmesinden Sonra Kurulan Yeni Vakıflarla İlgili İşlemler	93
5.3.4.1.Aile Vakıfları.....	97
5.3.4.2.İstihdam Edilenlere ve İşçilere Yardım Vakıfları.....	100
5.3.4.3.Diyani Vakıflar....	102
5.3.4.4.Kamuya Yararlı Vakıflar.....	103
5.3.4.4.1.Devletin Kurduğu Vakıflar.....	105
5.3.4.4.2.Vakıf Üniversitesi.....	108
5.3.4.4.3.Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme V.	110
5.4.Türkiye'de Azınlık Kavramı.....	116
5.4.1.Azınlık Vakıfları.....	117
5.4.2.Azınlık ve Yabancı Okulların Finansmanında Vakıfların Rolü.....	121

6.BÖLÜM-VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ.....	123
6.1.Teftiş Kurulu Başkanlığı... ..	124
6.2.Hukuk Müşavirliği.....	124
6.3.Abide ve Yapı İşleri Dairesi Başkanlığı.....	125
6.4.Emlak Dairesi Başkanlığı.....	126
6.5.Mülhak ve Yeni Vakıflar Dairesi Başkanlığı.....	126
6.6.Hayır İşleri ve Sosyal Hizmetler Dairesi Bşk... ..	127
6.6.1.Vakıf Orta Öğrenim Öğrenci Yurtları.....	128
6.6.2.Bezm-i Âlem Valide Sultan Vakıf Gureba Hst... ..	129
6.6.3.Hayır İşleri Şubesinin Yaptığı İşler.....	129
6.7.İşletmeler ve İştirakler Dairesi Başkanlığı.....	131
6.7.1.Aydın Vakıf Zeytinlikleri İşletme Müdürlüğü.. ..	131
6.7.2.Ayvalık Vakıf Zeytinlikleri İşletme Müdürlüğü ..	132
6.7.3.Vakıf Memba Suları İşletme Müdürlüğü.....	132
6.7.4.Vakıflar Genel Müdürlüğünün İştirakleri.....	132
6.7.4.1.Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.....	132
6.7.4.2.Taksim Otelcilik A.Ş.....	133
6.7.4.3.Vakıf İnşaat ve Restorasyon A.Ş.....	133
6.7.4.4.Vakıf Turizm ve Ticaret A.Ş.....	133
6.7.4.5.Karadeniz Bakır İşletmeleri A.Ş.....	133
6.7.4.6.Güneş Sigorta A.Ş.....	133
6.7.4.7.Türkiye İş Bankası A.Ş.....	134
6.7.4.8.Aydın Tekstil (İplik Dokuma) ve Nebati Yağ- lar Sanayii İşletmesi A.Ş.....	134
6.8.Kültür ve Tescil Dairesi Başkanlığı.....	134
6.8.1.Vakıf Belgeler Arşivi.....	135
6.9.Muhasebe Dairesi Başkanlığı.....	135
6.10.Personel ve Eğitim Dairesi Başkanlığı.....	136
6.11.İdari İşler Dairesi Başkanlığı.....	137
6.12.Vakıflar Genel Müdürlüğü Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi.....	138
SONUÇ.....	145
EKLER.....	
BİBLİYOGRAFYA.....	

VI

K I S A L T M A L A R

a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen mecmua
AEFM	: Ankara Hukuk Fakültesi Mecmuası
B.	: Baskı
C.	: Cilt
Cel.	: Celse
Cum.	: Cumhuriyet
Çev.	: Çeviren
Dön.	: Dönem
Md.	: Madde
Mec.	: Mecmua
Mil.	: Millet
Rg.	: Resmi Gazete
S.	: Sayı
s.	: sayfa
Sen.	: Senato
T.	: Tarih
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
Ter.	: Tercemesi
Top.	: Toplantı
Tut.	: Tutanak
V.	: Vakıf
VD.	: Vakıflar Dergisi
VGM.	: Vakıflar Genel Müdürlüğü
VK.	: Vakıflar Kanunu
VUM.	: Vakıflar Umum Müdürlüğü
v.s.	: ve saire

Ö N S Ö Z

Vakıf faaliyetleri,zaman ve sartlar içerisinde toplumun ihtiyaç duyduğu sahalarda hizmetler vererek günümüze kadar ulaşmıştır.

Osmanlı döneminde kamu hizmetlerini devlet adına yürüten vakıflar,Cumhuriyet devrinde Mazbut ve Mülhak vakıflar olarak faaliyetlerini sürdürürken,Türk Medeni Kanunu'na göre kurulan yeni vakıflar ise kamu hizmetlerinde devlete destek olan faaliyetler yapmaktadırlar.

Bundan başka,yine Medeni Kanun esaslarına göre devlet eliyle kurulan Sosyal Yardımlasma ve Dayanışma Vakıfları da bu sahada atılan yeni bir adım olmuştur.

Gelişen toplumla ve gelişen müesseselerle birlikte vakıf müessesesi de gelecekte yeni ihtiyaçlara cevap verecek şekilde geliştirilmelidir.

Bu gelişmenin sağlıklı olabilmesi için geçmişini iyi bilmek,mevcudu tahlil etmek ve bu şekilde geleceğe hazırlanmak gerekmektedir.

Vakıflar konusunda bugüne kadar yapılan akademik çalışmalar şunlardır:Prof.Dr.Bahattin Yediyıldız,"Institution du Vaqf au XVIII e Siecle en Turquie-étude socio-historique-", Prof.Dr.Hüseyin Hatemi,"Önceki ve Bugünkü Türk Hukukunda Vakıf Kurma Müamelesi",Prof.Dr.İ.Erol Kozak,"Bir Sosyal Siyaset Müessesesi Olarak Vakıf",Doç.Dr.Ahmet Akgündüz,"İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi",Dr.Hasan Güneri,"Türk Medeni Kanunu Açısından Vakıfta Amaç Kavramı ve Amacına Göre Vakıf Türleri",Dr.Ahmet İseri,"Türk Medeni Hukukuna Göre Vakıf Kurma Müamelesi",Dr.Hasan Yüksel,"1585-1683 Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Hayatında Vakıfların Rolü Üzerine Bir Araştırma",Dr.Nazif Öztürk,"Türk Yenileşme Tarihi Çerç-

vesinde Vakıf Müessesesi".

Bizde bu çalışmamızda vakfın tarihi gelişimini, Osmanlı dönemindeki vakıf sistemini, bu sistemin Cumhuriyetle birlikte aldığı yeni şekli ve Medeni Kanun esaslarına göre kurulan yeni vakıfları orjinal belge ve resmi kaynaklardan faydalana-
rak inceledik. Bununla birlikte günümüz vakıf müesseselerinde tesbit etmiş olduğumuz olumsuzlukları ortaya koyarak bu göz-
lemlerimizin ışığı altında vakıf müessesesinin geliştirilmesi için yapılabilecek gereken çalışmalar hakkındaki düşünce ve görüş-
lerimizi dile getirmeye çalıştık.

Tez, giriş ve sonuç ile birlikte altı bölümle eklerden oluşmaktadır.

Bu tezin hazırlanmasında bana büyük destek olan ve hiçbir zaman yardımlarını esirgemeyen Hocam Prof.Dr.Azmi Süslü'ye, ay-
rıca görüşlerinden yararlandığım Sayın Prof.Dr.Bahaeddin Yedi-
yıldız'a, bu konuda çalışan diğer Öğretim Üyelerine, Vakıflar Ge-
nel Müdürlüğü Arşiv ve Kütüphanesi, Milli Kütüphane, Türk Tarih
Kurumu Kütüphanesi, Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi, T.B.M.
M.Kütüphanesi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakül-
tesi ve İlâhiyat Fakültesi Kütüphanesi çalışanlarına yardımla-
rından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

24.8.1991

Ali Rıza Dönmez

G İ R İ Ş

Toplumları meydana getiren fertler arasında sosyal yardım ve dayanışmanın en eski hukuki şekillerinden biri olan vakıf müessesesi, milletlerin sahip bulunduğu manevi güç ve değerlerin tamamlanmasına yardımcı başlıca müesseselerden biridir.

Türk-İslâm toplumlarının asırlardan beri devam edegelen, uygarlık tarihinin temel bölümlerinden birini kapsayan ve sosyal adaletin gerçekleştirilmesinde önemli yer tutan vakıf müessesesi hiçbir millette bu toplumlardaki kadar büyük, anlamlı ve yaygın olmamıştır.

Vakıf müessesesinin Türk-İslâm kültür hayatı ve sosyal yapısı içerisinde özel bir yeri ve anlamı vardır.

Toplumların kalkınmasında gönüllü kuruluş olma vasfına sahip olan vakıflar, kişilerin "topluma verme" arzusunun organize edilmiş durumudur. Fertler, her zaman devamlı olarak yaşadıkları topluma imkânları ölçüsünde birşeyler verebilme arzusunda dırlar.

Devletin ortaya koyduğu her eserde, yaptığı her hizmette vergi veren vatandaşın payı vardır. İnsan psikolojisi bununla yetinmemekte, doğrudan doğruya "benim" diyebileceği bir eser bırakmayı arzu etmektedir. Vakıflar veya bağışlar yoluyla yapılan tüm eser ve hizmetlerde hep aynı psikolojik faktör önemli yer tutmaktadır.

Kaçınılmaz hayat olayları karşısında yanyana birarada bulunan insanlar, zekâ, çalışma gücü gibi yaşama ve geçim imkânları yönünden aynı derecede ve aynı seviyede değildirler. Onların bazılarının fakir veya zengin, bazılarının da zayıf veya kuvvetli oldukları gibi, yaşama ve geçim şartları da o kadar değişiktir. İnsanların kendilerinden veya toplumun sosyal yapısından ileri gelen bu değişik şartlara rağmen, birarada yaşama zorunluluğu her devirde mevcuttur.

Bugünün sosyal devleti, bu maddi ve manevi eşitsizliği, sosyal yardımlar ve sosyal güvenlik kurumları ile ortadan kaldırmaya, hiç olmazsa hafifletmeye çalışan bir anlayışla hareket etmektedir.

Ancak devletin bu yardımları ekseriya önceden ödenmiş bir prim veya bir bedel karşılığındadır. Bugün sosyal devletin görevleri arasında bulunan bütün sosyal ve insani görevlerini tarih boyunca hizmetten yararlananların katkısı olmaksızın vakıf müesseseleri sağlamıştır.

Vakıflar aynı inanç ve düşüncelerin güçlü olduğu müesseseler olarak, siyasi çalkantıların, idari istikrarsızlıkların dışında kalmışlar ve bu sayede toplum hayatında istikrar ve devamlılık sembolü olmuşlardır. Vakfedilen gayrimenkuller Aydın YALÇIN'a göre "herhangi bir nedenle müsadere edilmeyeceği, kullanılm alanları değiştirilmeyeceği ve vakfiyedeki esaslara aykırı davranmadıkça, mütevellileri değiştirilemeyeceği için bu müesseseler, siyasi ve idari müdahalelerin dışında kalmışlardır." (1)

İşte vakıflar, insani ödevin yerine getirilmesinde kişilere yardımcı olabilecek müesseselerin en elverişlisi, en sağlamıdır. Vakıflar, bünyeleri itibariyle, kurucularının adlarını ve gerçekleşmesini arzuladıkları gayeleri, ebedi surette devam ettirecek emin bir hukuki yapıya da sahiptirler.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Tanzimat'tan evvelki safhalarında komün idareleri ve komün işleri devletin asıl teşkilât ve faaliyetinin dışında kalıyordu. Aynı surette bayındırlık ve ziraat işleri gibi hizmetler de devletin faaliyetleri sahasına girmemişti. (2)

Yine bazı yazarlara göre, devlet bayındırlık eseri yaptırmakla, vatandaşı okutmakla, onun ibadetine yarayan yapıları inşa etmekle ve bu gibi şeylerle görevli değildir. (3)

1. Aydın Yalçın, Türkiye İktisat Tarihi, Ankara, 1979, s, 184.

2. Sıddık Sami Onar, İdare Hukukunun Umumi Esasları, İstanbul, 1952, s, 511.

3. Yılmaz Öztuna, Osmanlı İmparatorluğu (Türk Ansiklopedisi XXVI. Cildinden ayrı bası), Ankara, 1977, s, 146.

Hatta daha ileri gidilerek denilebilir ki,ferdi hizmet ve teşebbüsler,Osmanlı Devleti'ndeki cemiyetçilik,hayır müesseseleri meydana getirmek,sosyal yardım,temizlik,bedii hisler ve bunlarla ilgili faaliyetler,umumi menfaatlere hadim müesseseler hep vakıflarla temin edilmekte idi.(1)

Başta Padişahlar ve hanedan olmak üzere en yüksek mevki-lerde ve vazifelerde bulunanlardan en mütevazı sahalarda çalışanlara kadar birçok fertler vakıf şeklinde medreseler ve kütüphaneler gibi ilim ve tahsil müesseseleri,hastahaneler,han-lar,hamamlar ve kervansaraylar gibi sağlık ve içtimai yardım müesseseleri,su tesisleri ve zarif çeşmeler,sebiller,köprüler ve yollar gibi bayındırlık eserleri vücuda getirmişler,bunların güzelliklerine de ehemmiyet vererek güzel sanatlara hizmet etmişlerdir.Bazı hükümdarlar,bugün devlet vazifelerinden olan su tesisleri,köprü ve saire gibi bayındırlık eserlerini devlet reisi sıfatıyla değil,hayırsever bir fert olarak ve vakıf suretiyle vücuda getirmişlerdir.(2)

Bunlara ilaveten,aşevi,deniz feneri,çamasırlık,mezarlık yapılması,spor meydanları ve teşkilâtı meydana getirilmesi,Van gölünde gemi işletilmesi gibi kamu hizmetlerini gören vakıflar ile öksüz kızlara çeyiz verilmesi,borçlu olarak hapis yatanların borçlarının ödenmesi,müflis olarak hapsedilenlerin tahliyesi,köy ahalisinin ihtiyarlarına elbise verilmesi,mahalleler ve köyler mükellefiyetine yardım edilmesi,çocukların baharda açık havada gezdirilmesi,yoksul çocuklar ile dullara ve yoksul yaşlılara elbise ve zahire verilmesi,yoksul ve kimsesizlerin cenazelerinin kaldırılması,bayramlarda çocukların ve yoksulların sevindirilmesi,hayvanlara yiyecek ve su verilmesi gibi ayrıca sosyal yardımlaşma vakıfları da mevcuttur.(3)

Görülüyor ki,vakıf bilhassa Osmanlı Devleti'nde birçok eski kavinlerde olduğu gibi yalnız dini sahada kalmamış,devle-

-
1. Bülent Köprülü,"Tarihte Vakıflar",AnfM,Ankara,1951,S,3-4, C,III,s,495.
 2. Sıddık Sami Onar,a.g.e.,s.511.
 3. Selahaddin Aydemir,"Vakıflar ve Vakıflar Genel Müdürlüğü", Mülkiyeliler Birliği Dergisi,Ankara,1977,S,24,s.20-21.

tin faaliyet sahasına giren ve sosyal bir mahiyet arzeden birçok kamu hizmetlerinin müstekâr ve fasılasız bir şekilde görülmesini sağlayan bir amme müessesesi mahiyetini kazanmıştır.(1)

Bu başlangıç kısmından itibaren Selçuklular ve Osmanlılar devirlerinde,medrese-vakıf ikilisinin eğitime olan katkısı büyüyerek devam etmiştir.Osmanlılar kurdukları vakıflar arasında, bilgiyi yaymaya ve yükseltmeğe yarayan müesseselere daima ön planda yer vermişlerdir.

Medrese talebeleri,medreselerin etrafında yapılmış,o güne göre oldukça geniş konfora sahip yurtlarda kalmaları ve imaretin tabhanesinden günde iki öğün takviyeli yemek yemelerine rağmen hemen hepsi istisnasız vakıf gelirlerinden burs almakta idiler.(2)

Osmanlı toplumunun genel eğitimi ile uğraşan ve ilkokul seviyesinde olan,her köy ve mahallede bulunan sıbyan mektepleri-dir.Medreseler ve sıbyan mektepleri,mali yönden devletin kontrolünden ve sorumluluğundan uzak müstakil öğretim müesseseleri idiler.Zira bunların hepsi de vakfa bağlı müesseselerdi.(3)

İslâm-Türk toplumu,vakıf kurulmasını "İnsanların en ziyade muntaç olduğu şeyi vakfetmek,vakıfların en hayırlısıdır"ınancı ile asırlar boyunca teşvik etmiştir.Bu sebeple,beşeriyete bugün dahi hizmet etmekte olan onbinlerce vakıf esere vücut veren hukuki yapıyı da,aynı şekilde günün şartlarına uygun olarak geliştirmiştir.

Memleketimizde Medeni Kanun'un kabulünden önce,İslâm hukuku esaslarına göre kurulmuş ve bugün hâlâ varlığını muhafaza etmiş olan 26.300 küsur vakıf mevcuttur (4).Halbuki bu rakam araştırmalarımız sırasında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce 26.782 olarak verilmektedir.Kanaatimizce bu rakam 26-27.000 civarında seyretmektedir.

1. Bülent Köprülü,a.g.m.,s,495-496.

2. Nazif Öztürk,Menşei ve Tarihi Gelişimi Açısından Vakıflar, Ankara,1983,s,5.

3.Bayram Kodaman,Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi,İstanbul, 1980,s,10.

4. Ali Himmet Berki,Vakıfların Hukuk ve Tarih Bakımından Kıymeti,Vakıflar Dergisi,İstanbul,1965,S,VI,s,7.

Osmanlı döneminde vakıflar genellikle kadılar ve önemine göre kazasker tarafından yönetilmiştir.15.asırda Mısır,Suriye, Kuzey Afrika ve Suudi Arabistan'ın fethinden sonra Haremeyn (Mekke ve Medine) vakıfları önem kazandığından bu vakıflara nezaret etmek üzere geniş bir teşkilât kurulmuştur.Taşkilâtın başına önce kapıağaları,sonra Babu Saade ve Darü's Saade ağaları getirilmiş,1587 tarihinde Haremeyn Evkaf Nezareti kurulmuştur,Haremeyn Evkaf Nezareti,tevliyete müdahale etmiyor,yalnız mütevellilerin ve vakıfların idarelerini kontrol ile meşgul oluyor ve Velâyet-i Amme ile hareket ediyordu.Zamanla bu makama "Evkaf-ı Hümayun Nezareti" dendi.1838 tarihinden sonra bu makam Bakanlık statüsüne yükseltilmiş oldu.Tanzimat döneminde vakıfların durumu,alınan bir idari kararla sarsıldı.Keçecizade Fuat Pasa'nın emriyle,gayri sahih vakıfların önce tahsilatı,sonra da 44.000 keseye ulaşan gelirleri iane adıyla hazineye katıldı.Böylece devletin vakıflara müdahalesi başlamış oldu.Meşrutiyet devrinde kısmen tasavvurda kalan,kısmen de uygulanan bir takım islahat girişimleri oldu.

Osmanlı devletinin son zamanlarında meydana gelen olumsuz durumlar vakıflarda da kendini göstermiş,bazı vakıf taşınmaz malları harap olmuş,bir kısmı da kaderlerine terk edilmiş durumda idi.

Cumhuriyetin ilânını müteakip 1924 tarihinde 429 sayılı "Şer'iyye ve Evkâf ve Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Vekâletlerinin ilgasına dair Kanun" çıkarıldı.Bu kanunun 1.maddesi ile "Din-i Mubin-i İslâmın itikad ve ibadeta dair bütün ahkâm ve mesalihinin tedviri ve münessesat-ı Diniyyenin idaresi için "Diyanet İşleri Reisliği Makamı" kurulmuş,aynı kanunun 2.maddesi ile de "Şer'iyye ve Evkâf Vekâleti" kaldırılmıştır.Böylece vakıfların yönetiminde meydana gelen boşluk 7.madde ile getirilen "Evkâf Umuru",milletinin hakiki menafiine muvafık bir şekilde halledilmek üzere bir Müdiriyet-i Umumiye şeklinde şimdilik kaydıyla Başvekâlete tevdi edilmiştir"hükmüyle doldurulmuştur.

Bu gelişmelerle,Evkâf ve Şer'iyye Nezareti ortadan kalkmış,fakat vakıflar onun yerine kurulan Diyanet İşleri Başkanlığına,"Cemaat Meclislerine" veya mahalli idarelere devredilme-

yerek "Şimdilik" kaydıyla bir Umum Müdürlük kurulmuştur. Fakat daha sonraki gelişmeler ve bu konuda sürdürülen araştırmalar sonucunda "şimdilik" tabiriyle kurulan Umum Müdürlük devamlılık kazanmış ve Başvekâlete tevdi edilmistir.

Mevzuata gelince 1924'te Medeni Kanunun kabulü İslâm Hukukunun da peyderpey ilgası ile 1924-1935 arasında on yıllık bir intikal devresi esnasında bir boşluk hasıl olmuştur. Medeni Kanunda vakıf müessesesi yerine kaim olmak üzere "Tesis" mefhumu getirilmiş, fakat o ana kadar Evkâf ve Şer'iyeye Vekâletinin kontrolünde olan vakıfların yönetimi ile ilgili mevcut İslâm Hukukunun yerine bir kanun çıkarılmamıştır.

Sabahaddin Zaim'e göre bu dönem bir bakıma Osmanlı'ya tepki psikolojisi içinde Osmanlı'dan müdevver müesseselerin kendi kendine tasfiyeye terk edildiği bir dönem olarak telakki edilebilir. Osmanlı arşivlerinin hurda kağıt fiyatına Bulgaristan'a satılması, medrese ve türbelerin kapatılması hep bu tepki döneminin radikal davranışlarıdır. Vakıflar da bundan nasibini almıştır. Vakıf mallarının büyük bir kısmı, sahipsizlik, mevzuat, merci boşluğu, ihmal ve lâkaydi yüzünden elden çıkmıştır. (1)

22.2.1926 tarih ve 748 nolu Emvali Milliye ve Metrukenen veya Mazbut Vakıflardan, bazı müessesat ile belediyelere satılabilecek emlak hakkında kanunla vakıf idare meclisinin teklifi ve icra vekillerinin kararı ile satılacak veya değiştirilerek, mümkün olduğunca aynı gayeye tahsis edileceği hükme bağlanmıştır. Lozan an aşması ile yeniden çizilen milli sınırlar içinde gerek içte yer değiştiren gerekse dışarıdan gelen göçmenlerin yerleşimi için pek çok vakıf arazi tahsis olunmuştur. Böylece birçok vakıf emlakı tasfiye edilmiştir.

1924'te çıkarılan Medeni Kanun'a göre "Tesis" adı altında düzenlenen müessese topluma yabancı olduğu için benimsenmemiş, kabul görmemiş ve 1924 yılından itibaren yeni vakıflar kanununun çıkarıldığı 1967 yılına kadar çok az vakıf kurulmuştur.

1. Sabahaddin Zaim, "Vakıfların amaçlarına uygun olarak çalışabilmesi için sosyal ve iktisadi yönden değerlendirilmesi açısından mevzuatın aksayan yönleri", VII. Vakıflar Haftası, Ankara, 1990, s, 145.

5 Haziran 1935 tarihli ve 2762 sayılı Vakıflar Kanunu'na göre;

a- Mazbut ve Mülhak vakıfların tarifleri yapılarak kapsamı belirlenmiş ve müstesna vakıflar kaldırılmıştır.

b- Vakıf mallarının tabi olduğu hükümler değiştirilerek türlerine göre korunması, satışı ve değerlendirilmesi kayıtlandırılmış, İcareteyn ve Mukataa gibi Medeni Kanun'a uymayan kiralama şekli tasfiyeye tabi tutulmuştur.

c- Vakıflar kuruluşunun dayanağı olan vakfiyelerin vakıf kayıtlar kütüğüne tescili için bir takım esaslar konmuştur.

d- Vakıfların yönetimini sağlamak için Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 1924-1935 arasındaki âtıl durumunu giderip hareket kabiliyeti kazanmasını sağlamak için Umum Müdürlüğün tüzel kişiliği sağlanmıştır.

1935 tarihli ve 2762 sayılı Vakıflar Kanunu Türkiye'deki vakıfları yönetim bakımından;

a- Mazbut Vakıflar,

b- Mülhak Vakıflar,

c- Azınlık Cemaatlerine ve Esnafa Mahsus Vakıflar diye mütalea edilmektedir.

1967 de Medeni Kanunun vakıflarla ilgili kısmında yapılan değişiklikle 903 sayılı kanuna göre kurulan yeni vakıfların grupları;

a- Aile Vakıfları,

b- Diyani Vakıflar,

c- İşçilere ve genellikle istihdam edilenlere yardım vakıfları,

d- Kamuya yararlı vakıflar.

903 sayılı kanun ile Medeni Kanun'daki Tesis terimi kaldırılmış ve yerini Vakıf tabiri almıştır.

Bundan sonra ülkede tekrar vakıflar kurulmaya başlanmıştır. Toplumun yapısında mevcut olan vakıf kurma arzusu 1967 den sonra yavaş yavaş canlanmış, son yıllarda vakıf enflasyonu denecek derecede hızlı bir artış kaydedilmiştir.

Yeni kurulan bütün vakıfların gayelerine göre tasnif edersek;

a- Eğitim ve öğretim,

- b- Turizm ve tanıtma,
- c- Tarihi eserleri ve çevreyi koruma,
- d- Sosyal yardımlaşma ve dayanışma,
- e- Konut edindirme,
- f- Ekonomik ve sosyal kültürel,
- g- Spor ve kültürfizik,
- h- Ülke savunmasını güçlendirme,
- ı- Tarım ve hayvancılığı geliştirme,
- i- Diyanî Hizmetler,
- j- Sanat ve kültür,
- k- Sıhhi ve bedeni ihtiyaçların karşılanması,
- l- Ulaştırma hizmetleri gibi gruplarda toplayabiliriz.

5 Haziran 1935 tarihinde kabul edilen 2762 sayılı Vakıflar Kanununun ek ve değişiklikleri gereğince görev yapan Vakıflar Genel Müdürlüğü, Mazbut vakıflarını yönetmekte, Mülhak ve yeni vakıflarla cemaat ve esnaf vakıflarının devlet adına teftiş ve denetimini yapmaktadır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü, Başbakanlığa bağlı olup, Başbakan adına bir devlet bakanı tarafından yönetilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

VAKFIN TANIMI, MENŞEI VE TARİHİ

VAKFIN TANIMI, MENŞEI VE TARİHİ

1.1. VAKFIN TANIMI

Vakıf, Arapça bir isindir. Lügat olarak, durdurma, alıkoyma, duruş, durma, kımıldanmama, ayırma, bağlama, bir malı veya mülkü- satılmamak kaydıyla- bir hayır işine başıslama, bırakma mana- sındadır. (1)

Hukuki (İstılahı) olarak ise, bir malı alınıp satılmaktan ebedi olarak alıkoymak; Allah yolunda hapsedmek ve menfaatini tasadduk etmek, tamamıyla ve büsbütün hasr ve tahsis etmek an- lamlarına gelmektedir. İsim olarak ise, menafi'i i'badullaha (yararı insanlara) ait olmak üzere tamamıyla haps olunan bir ayndır. (2)

Bir mülkü menfaatini halka tahsis edip a'ynını Allah Te- âlâ'nın mülkü hükmünde olarak temlik ve temellükten müebbeden men etmektir. Bu tarif, İmameyne göredir. İmam-ı Â'zam'a göre vakıf, bir mülkün a'ynı sahibinin mülkü hükmünde kalmak üzere menfaatinin bir cihete tasadduk edilmesidir. (3)

Vakıf, bir malı geliri ile birlikte hayri bir hizmete tah- sis etmek üzere, vâkıfın mülkiyetinden çıkararak, sosyal mülki- yet kategorisine aktarmak demektir. Daha etraflı tanımıyla, "Vakıf fertlerin menkul veya gayrimenkul bir kıymeti harici hiçbir tesir, mecburiyet ve mükellefiyet olmaksızın sırf kendi rızasıyla, şahsi mülkiyetinden çıkarıp hayır ve hasenat kaydıyla, yine vâkıfı tarafından belirtilen hayır ve hizmetlerin ifa- sı için, ebedi olarak tahsis eylemesi" demektir.

Medeni Kanunun 13.7.1967 tarih ve 903 sayılı kanunla de- ğistirilen 73 ncü maddesi de vakfı "başlıbasına mevcudiyeti ha- iz olmak üzere, bir malın belli bir gayeye tahsisidir" şeklinde tarif etmektedir. (4)

1. Ferit Develioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ankara, 1970, s, 1363.
2. Hamdi Yazır, Ahkam-ı Evkâf, Mekteb-i Mülkiye Ders Notları, Sınıf III, İstanbul, 1327, s, 17. (Ankara Milli Kütüphane, 1973, A 553)
3. Ömer Nasuhi Bilmen, Hukuk-ı İslâmiyye ve Istilahat-ı Fıkhiyye Kamusu, İstanbul, 1969, C, 4, s, 284.
4. Turgut Akıntürk, Bankacılar İçin Medeni Hukuk Bilgisi, Ankara, 1973, s, 197.

1.2- VAKIF MÜESSESESİNİN MENŞE'İ HAKKINDAKİ NAZARİYELER

1.2.1. ESKİ TÜRKLERDE VAKIF

Türk vakıfçılığının ilk yazılı vesikası olarak gösterilen Kral Hattusilis tarafından bir taş üzerine yazdırılan M.Ö.1280-1290 tarihlerine ait bir hitit vakfiyesidir.Boğazköy kazılarında elde edilen bu tablet İstanbul Arkeoloji Müzesinin... Eski Şark Eserleri kısmında 2026 numarada kayıtlıdır.(1)

Bülent Köprülü'ye göre bu vakfiye,bizlere vakfın hukuki mahiyeti hakkında bir şey göstermemekte ve hele bu müessese-nin hükmi şahsiyeti haiz müstakil bir varlık olduğu hususu büsbütün meçhul kalmaktadır.Eldeki tarihi vesikaların azlığı,bizleri etraflı bilgilere ulaşmaktan alıkoymaktadır.(2)

Aynı konuda ortaya atılan,Von le Coq'un Doğu Türkistan'da Turfan kazısında elde ettiği ve XII.asırda hüküm süren Budist Uygur Türklerine ait bir başka kitabe de bez üzerine yazılmış olup Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde mevcuttur.(3)

Ancak bu da durumu,müstakil bir hükmi şahsiyet cephesinden aydınlatabilmekten uzak bulunmaktadır.

Bu kazıda elde edilen buluntular VIII-XII.asırları kapsamaktadır.Ruben W,"Buddhist Vakıfları hakkında" kaleme aldığı makalesinde bu belgelerin tarihini daha öncelere götürmekte ise de,"bunlar vakıftan ziyade,kralların devletin kabul ettiği resmi dinin mabetlerini yaptırması ve bu mabetleri ziyaret eden Budistlerin rahiplere verdikleri hediyeleridir"şeklinde ifade etmektedir.

-
1. Halim Baki Kunter,"Türk Vakıfları ve Vakfiyeleri Üzerine Mücmel Bir Etüd",VD,Ankara,1969,S,I,2.B.,s.117.
 2. Bülent Köprülü,a.g.m.,s,492.
 3. VGM,Cumhuriyetin 50.Yılında Vakıflar,İstanbul,1973,s,13.

Brahman mabetlerinde rahiplere verilen varidat bugün de görülür. Hint köylüleri meşhur mabetlere hacı olarak giderler. Hacılar dönecekleri zaman Brahman rahiplerine muayyen bir hediye verirler. Bu suretle yüzlerce Brahman ailesi bu mukaddes yerlerden elde edilen varidatla geçinir. (1)

Orta Asya'nın bozkırları arasında hayvan sürüleriyle göçebe olarak yaşayan Türk topluluklarının sosyal yasayışları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığımız gibi, somut bir vakıf örneği vermeye de bugün için muktedir değiliz. Vakıfa benzer kurumlar eski devirlerde, kavimlerde çok defa bir tapınak ve din adamları teşkilatına lüzum gösteren dinler dolayısıyla doğmuştur. Her çağda ve her toplumda dini ve laik gayelerle yapılmış tesislere bugünkü anlamıyla vakıf demek gerekmez.

Göçebe olarak yaşayan Türk topluluklarında Şamanizm'in de özelliği dolayısıyla bugünkü anlamı ile vakıf kurumuna benzer kurumlara rastlanmamaktadır.

-
1. Ruben, Walter, (Çev. Toprak-Çağatay), "Budist Vakıflar Hakkında" İstanbul, 1974, 2. B., s, 179.
 2. Hüseyin Hatemi, Önceki ve Bugünkü Türk Hukukunda Vakıf Kurma Muamelesi, İstanbul, 1969, s, 12-13.; İsmet Kayaoğlu, "Vakfın Menşe'i Hakkında Görüşler", VD., Ankara, 1976, S, XI, s, 50.

1.2.2. ROMA VE BİZANS'DA VAKIF

Batılı bilginler,İslâm vakıf müesseselerine batının İslâm ülkelerinden bir kısmını sömürgesi altına almasından sonra ilgi duymaya başlamışlardır.Özellikle Kuzey Afrika'da örf hukuku ile birlikte bir vakıf müessesesiyle karşılaşmaları,onları bu kurum hakkında nasıl davranmaları gerektiği ve bu kurumun menşinin ne olduğu hususunda düşündürmüştür.(1)

İslâm vakfının diğer bazı İslâm hukuku müesseseleri gibi Roma hukukundan alındığını ilk defa İtalyan hukukçusu Gatteschi ileri sürmüştür.Gatteschi'ye göre,İslâmlar vakıf müessesesini eskiden Roma'ya tabi olan topraklardaki yerli halktan iktibas ve taklit etmişlerdir.Vakıf müessesesinin tabi olduğu hukuki şartlar,Roma hukukundaki res sacroe (veya proprietes sacra)'ların tabi bulunduğu şartlardan alınmıştır.Bunların tahsis edilmiş olduğu aedes sacroe'ler ise müslümanların mescitlerine tekabül eder.(2)

Fransız hukukçusu Marcel Morand Clavel tarafından sadece nakledilen ve başkaca hiçbir taraftar bulamayan bu nazariyeyi aynı hukukçu çok kuvvetli bir şekilde tenkit etmiştir.Bu tenkitler karşısında Gatteschi'nin esasen taraftar bulamamış olan bu eski nazariyesi tamamiyle hükümsüz kalmıştır.(3)

Bu konuda Mardin,"Vakfı Roma hukukundan mülhem bir usul telakki etmek,arazide tatbik olunan örf müstenit kaide ve irsadî vakıflarda görülen benzerlik dolayısıylaadır.Sahih vakıflarda böyle bir benzerlik ileri sürülmesi mümkün değildir.Çünkü gelirlerinden yararlanan vakıflara denk ve benzer bir durum Roma hukukunda yoktur.Esasen fıkıh hükümlerinin Roma hukukundan ilham aldığı yolundaki mütealanın isabeti de müselleme de-

1. İsmet Kayaoğlu,a.g.m.,s,53.

2. Bülent Köprülü,a.g.m.,s,503.

3. Bülent Köprülü,"Vakıf Müessesesinin Hukuki Mahiyeti ve Tarihi Tekemmülü" VD.,Ankara,1942,S,II,s,7.

gildir. Çünkü İslâm hukuku teşrie esas olarak "def'i mefasid"i, "celbi menaf"e tercih suretiyle ahlâki bir gaye takib ettiği halde; gerek Roma hukuku ve gerek bu hukuktan ilham alan Garp hukuku "celbi menafii" "def'i mefasid"den evlâ görmüş ve emri-vaki suretiyle meydana gelen bir menfaati fedadan çekinmiştir. Binaenaleyh birinin diğerine ilham kaynağı olması mefruzun (tahmin) hilâfıdır" görüşündedir.(1)

Vakıflara Roma hukukunda da rastlanır. Ne var ki, bunlar dini amaçlarla (pra causa) ilâhlara, mabetlere harcanmak üzere belirli bir para tahsis edilmesi ya da vasiyet edilmesi yolu ile olurdu. Fakat bu tür amaçlara tahsis edilmiş bulunan mal topluluğuna kişilik izafe edilmesi ve böylece vakıfların (Universitates bonorum adı altında) ortaya çıkması ancak Hristiyanlığın yayılmasından ve Roma'nın resmi dini haline gelmesinden sonra vakubulmuştur.(2)

Bu nedenledir ki, Roma hukukunda vakıf müessesesi pek ilkel bir karakter arzeder. Amacı, sürekli ve kesintisiz bir halde gerçekleştirebilecek etraflı ve esaslı unsurlardan yoksundur. Roma hukuku, vakıflar hakkında kapsamlı hükümler meydana getirememiş ve vakıf müessesesi bu diyarda Türk ve İslâm ülkelerinde olduğu gibi olgunlaşmış bulunan biçimini asla bulamamıştır.(3)

-
1. Ebul'ulâ, Mardin, "Vakıf Müessesesi" maddesi, İktisat ve Ticaret Ansiklopedisi, İstanbul, 1954, C, X, s, 133.
 2. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Türk Medeni Hukuku, İstanbul, 1960, C, I, Cüz 2, Şahsın Hukuku, 6. B., s, 171.
 3. Ali Himmet Berki, "Vakıfların Tarihi, Mahiyeti, İnkisafı ve Tekamülü, Cemiyet ve Fertlere Sağladığı Faideler", VD., İstanbul, 1965, S, VI, s, 9-13.

1.3. - İSLÂM'DA VAKİF

İslâm vakfının menşe'i üzerinde şimdiye kadar bir hayli tartışma yapılmıştır. İslâm hukukçularına ve batılı bazı ilim adamlarına göre vakfın menşe'i doğrudan doğruya islâm prensiplerine dayanır. Kur'an'da vakıf ve onun anlamdaşı habs kelimeleri bulunmamasına rağmen, hukukçular ve islâmologlar bu fikrî cemiyetin hem manevî, hem de maddi hayatına bir yön veren bir sistem olarak İslâm'ın, mü'minlerin zihnine birlik, dayanışma ve yardımlaşma duygusunu işleyen prensipler ortaya koymasını nazarı dikkate alarak varırırlar. Bu konuda sık sık vakfiyelerde de zikredilen bazı âyetlere dikkati çekerler.(1)

Bu âyetlerden bazıları :

"İyilik yapın ki saâdete erişesiniz" (2)

"Âhireti isteyip, inanmış olarak onun için gerekli çalışmada bulunan kimselerin, işte onların çalışmaları şükre değer"(3)

"Hayırlı işlerde birbirinizle yarışın" (4)

"Doğrusu sadaka veren erkek ve kadınlara, Allah'a güzel bir takdimde bulunanlara kat kat karşılık verilir; Onlara cömertçe verilecek bir ecir vardır."(5)

"Allah yolunda sarf edin"(6)

"...yakınlarına, yetimlere, düşkünlere, yolculara, yoksullara ve köleler uğrunda mal veren..."(7)

"Yetime karşı cömert davranmıyorsunuz, yoksulu yedirmek konusunda birbirinize özenmiyorsunuz"(8)

"O gün insanoğluna önde (Dünyada) ve sonda ne yaptığı ne varsa bildirilir"(9)

"İyilikte ve fenâlıktan sakınmakta yardımlaşın"(10)

1. Bahaddin Yediylıldız, Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, (İslâmda Vakıf Kısım), İstanbul, 1989, C, 14, s, 23.

2. Sure-i Hacc, âyet: 77

3. Sure-i İsrâ, âyet: 19

4. Sure-i Bakara, âyet: 148

5. Sure-i Hadid, âyet: 18

6. Sure-i Bakara, âyet: 195

7. Sure-i Bakara, âyet: 177

8. Sure-i Fecr, âyet: 17-18

9. Sure-i Kiyâmet, âyet: 13

10. Sure-i Mâide, âyet: 2

Vakfın islâmî menşeden geldiğini müdafaa edenler şüphesiz Hz.Peygamber'in hadislerinden de faydalanıyor.Hemen hemen bütün vakfiyelerde de zikredilen bu hadislerden,vakfın gelişmesinde büyük rol oynadığı ileri sürülebilecek olan en meşhuru şudur ki:"Bir insan öldüğünde ameli(nin sevabı) kesilir.Defter-i a'mâli kapanır.Yalnız, 1-Sadaka-i câriyesi,2-İlmî bir eseri, 3-Kendisine dua eden hayırlı bir evlâdı olan kimsenin defter-i a'mâli kapanmaz." (1)

Bu hadisteki sadaka-i câriye kavramıyla vakfın kastedildiği ileri sürülmektedir.

Amr bin Hâris'in rivayet ettiği "Resûlulullah sallallahu aleyhi ve sellem vefatı zamanında ne bir dirhem,ne bir dinar, ne bir (azadlanmamış) köle,ne de bir şey bırakmadı.Yalnız beyaz dişi bir eşerle (katır) ile (harp) silâhını,bir de (fakir yolculara) vakfettiği (Fedek ve Hayber'deki) araziyi bıraktı." (2)

Yine Ebû Hüreyre radiyallahu anh'den rivâyete göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştu: "(Vefatında) Vârislerim ne bir dinâr, ne bir dirhem paylaşmaz.Bıraktığım şey (ki hurmalıktır)bunun Kadınlarımın nafakasından,işçimin ücretinden geri kalanı vakıftır."(3)

-
1. Riyâzü's-Sâlihîn,Ankara,1972,C,III,s,1412.
 2. Zeynüd-din Ahmed-b.Ahmed b.Abdi'l-Lâtifi'z-Zebîdi,Çev.Kamil Miras,Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Ter.,Ankara, 1970,C,VIII,s,205-206.
 3. Zeynüd-din Ahmed-b.Ahmed b.Abdi'l-Lâtifi'z-Zebîdi,Çev.Kamil Miras,a.g.e.,s,235.

1.3.1. -ASR-I SAÂDET VE DÖRT HALİFE DÖNEMİNDE

İslâm hukukunun diğer kurumlarında olduğu gibi, vakıf müessesesinin de hukuki temelleri Hz.Muhammed (S.A.V.) zamanında atılmıştır.

Hız.Muhammed (S.A.V.)'in vakfettiği "Fedek Bahçesi"ne nezâret eden Hz.Ebûbekir, (R.A.)'dır.Hız.Ömer (R.A.) ise vakıflarına bizzat kendisi nezâret etmiştir. (1)

Hız.Ebûbekir,Hız.Osman,Hız.Ali (R.A.) ve diğer sahabeler, bir çok vakıflar kurmuşlardır.

1.3.2. -EMEVLER DÖNEMİNDE

Emevi hükümdarları zamanında refah ve servetin artmasına paralel olarak vakıf müessesesi genişlemiştir.Emevi Halifelerinden Abdülmelik oğlu Velid,bâşkent Şam'da yaptırdığı "Ümeyye Camii"ne ilk defa köy ve mezraaları tahsis etmiş,bu tahsis malların idaresi için caminin inşasında "Bina Emiri" olan Vakidü'l Kureysî,inşaatın tamamlanmasından sonra "nâzır" olarak tayin edilmiştir.(2)

1.3.3. ABBASİLER DÖNEMİNDE

Abbasiler döneminde takip edilen dîni siyasete uygun olarak,içtimai realiteleri dîni esaslara uydurmak gayesiyle İslâm hukukunun tedvinine çalışıldığı sırada,umumi hayatta artık iyiden iyiye yer tutmuş olan vakıf müessesesinin hukuki mahiyeti de bilhassa Ebû Yusuf tarafından zamanın temayül ve ihtiyacına uygun olarak geniş ve müsait bir şekilde tesbit edildi.Ebû Yusuf'un kurduğu sistem,yalnız Hanefi fıkına tabi memleketlerde değil,diğer mezheplerin hakim olduğu bir takım muhitlerde de yüzyıllarca tatbik olunmuştur.(3)

1. Nazif Öztürk,a.g.e.,s,55.

2. Nazif Öztürk,a.g.e.,s,55.

3. Fuat Köprülü,a.g.m.,s,12.

Böylece, Abbâsi devrinde hukuki esasları tesbit edilen vakıf müessesesi, İslâm dünyasının her köşesine süratle yayıldı. İslâm toplumunun siyasi ve iktisadi gelişmesine paralel olarak bu çoğalmayı, Maveraünnehir'den Atlantik kıyılarına kadar her tarafta görmek mümkündür. Mescidler, türbeler, ribâtlar, kervansaraylar, tekkeler, medrese ve mektepleri, köprü, sulama kanalları, su yolları, darüşşifalar, imâretler gibi birçok dînî-hayrî tesisler hep vakıf yoluyla vücuda getiriliyordu. Bu vakıfların nev'ileri, hayatın türlü ihtiyaçlarına cevap vermek üzere o derece çok ve çeşitlidir. Kafirlerin eline esir düşen müslümanları satın almağa mahsus vakıflardan tutunuz da, kışın aç kalan kuşlara yem teminine mahsus vakıflara kadar bütün sosyal yardım, bayındırlık ve eğitim hizmetleri vakıflar sayesinde yapılmıyordu.(1)

1.4. SELÇUKLULAR DÖNEMİNDE

Abbasiler devrinde İslâm camiasının muhtelif siyasi parçalara ayrılması ve nihayet Selçuklu Devleti'nin kurulmasıyla şark müslümanlığının Türk egemenliğinin altına girmesi; vakıf müessesesinin bir kat daha gelişmesine sebep oldu. XI-XII. yüzyıllarda tasavvuf tarikatlarının muntazam bir içtimai teşkilat mahiyetini alması da tekkelerin ve zaviyelerin birden bire çoğalmasına sebep oldu.(2)

Bu muazzam devletin vücuda getirdiği çeşitli dînî ve hayrî müesseseler, vakıf sermayesinin müthiş bir nispette artmasına sebep oldu. Büyük bir mali kudrete sahip olan Selçuklu hükümdarları, şehzadeleri, devlet adamları, büyük vakıflar tesisinde adeta birbirleriyle yarış ediyorlardı.(3)

1. Fuat Köprülü, a.g.m., s. 12-13.

2. Osman Turan, Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi, İstanbul, 1969, C. I, s. 177-178

3. Fuat Köprülü, a.g.m., s. 13-14

1.5. -BEYLİKLER DÖNEMİNDE

Selçuklu devleti yıkıldıktan sonra,onun varisi olan muhtelif sülaleler maddi kudretleri nispetinde vakıflar kurmaya devam ettiler.Harzemşahlar,Atabekler,Memlukler,Anadolu Selçukluları hakim oldukları sahalarda vakıf müessesesine büyük önem verdiler.(1)

Moğol istilasının bir müddet için bu gelişmeyi durdurduğu görülmekte ise de,**Moğollar** islâmiyeti kabul ettikten sonra, birdenbire vakıfların büyük bir gelişme gösterdiğine şahit oluyoruz.Gazan,Hüdabende,Ebû Said gibi müslüman Moğol hükümdarları ve zengin Moğol emirleri muazzam vakıflar tesis etmişlerdir.Ve onların idaresi için büyük arazi ve emlâk tahsis etmişlerdir.Onları takip eden Celâyirler,Timurîler,Akkoyunlular,Safaviler,Şeybaniler gibi Moğol ve Türk sülaleleri zamanında da bu gelişme devam etmiş ve Anadolu Selçukilerine halef olan küçük beylikler zamanında vakıf müessesesi büyük önem kazanmıştır.(2)

1.6. -OSMANLI DÖNEMİNDE

Osmanlı devletinde,daha ilk beyler zamanından başlayan ve devletin siyasi ve mali kudretinin gelişmesine paralel olarak artan vakıfların idare ve denetim sistemi İlhanlılar'da, Anadolu Selçukluları'nda ve onların yerine geçen diğer beyliklerde mevcut usulden farklı değildir.Hükümdar vakıflarına vezirlerin "Mütevelli" veya "Nâzır" tayin edilmeleri,Kâdılık teşkilatının özellikle hususi vakıfları denetlemeleri,muhtelif zamanlarda başkent kadısının başka yerlerdeki vakıfları denetimden geçirmesi,veya muhtelif yerlere ayrı ayrı müfettişler tayin olunması,diğer Türk devletlerindeki vakıf idare sisteminin Osmanlılarda da devamını göstermektedir.

1.Fuat Köprülü,a.g.m.,s,13-14.

2.Fuat Köprülü,a.g.m.,s,14.

Osmanoğullar: Bursa'yı başkent yaptıklarında Orhan Gazi, Bursa'da yaptırdığı cami ve zaviye vakıflarının nezâretine, Veziri Sinan Paşa'yı tayin etmiştir. Yıldırım Bayezid zamanında her vilayete birer "Müfettiş-i Ahkâm-ı Şer'iyye" tayin edilerek vakıflar ve nâzırların işlemleri bu müfettişler tarafından denetlenmiştir. Çelebi Mehmed devrinde bütün kadılık teşkilatları bir merkeze bağlanarak Hâkim-il Hükkâm ünvanı ile bir "Başkadı" tayin edilmek suretiyle bütün vakıfların denetimi bu makama bırakılmıştır. Murad-ı Hüdâvendigâr ve Fatih Sultan Mehmed zamanlarında Kadiaskerlerin bütün vakıfların denetimini yaptıklarını görüyoruz. Bununla beraber, büyük hükümdar vakıflarının vakfiyede açıklanan büyük devlet adamları tarafından, nâzır sıfatı ile ve maiyetindeki teşkilatı vasıtasıyla, yönetilmesi geleneği unutulmayarak vakıfların böyle özel teşkilatları günden güne çoğalmıştır. Fatih Sultan Mehmed, İstanbul'da kurduğu vakıfların nezâretine büyük vezirlerinden önce Mahmud Paşa'yı ve daha sonra İshak Paşa'yı tayin etmekle "Sadr-ı Âli Nezâreti" (Sadrazam Nezâreti) başlamış oldu.

Fatih, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman vakıflarının idaresi Sadrazamlara ve Bayezid, I. Ahmed vakıflarının idaresi ise Şeyh'ül-İslâm'lara aitti. Diğer padişahlara ait vakıflara nesilleri tükendiğinden mütevellileri kalmamış, vezirlere ve devlet büyüklerine ait vakıfların mütevellilikleri ve nâzırlıkları da Sadr-ı a'zam, Şeyh'ül İslâm, Babu's saade ve Dârü's saade Ağası, İstanbul Kadısı gibi büyük ricaler verdiklerinden, bu nezaretlerin birer müfettişi olur ve bu müfettişler her yıl vakıf hesaplarını ve alakadar tarafından mütevellî aleyhine vâki şikayetlerini inceleyerek nâzıra bildirirlerdi. Bu gibi vakıfların mütevellilerini tayin ve azletmek ve bilhassa Vâkıfın evladı münkariz olmuş (nesli sona ermiş) tesislerde doğrudan doğruya bu nezaretlere aitti.

XV. Yüzyılda Mısır, Suriye, Kuzey Afrika ve Arabistan'ın fethedilmesinden sonra, Haremeyn (Mekke ve Medine) vakıfları önem kazandığından, bu vakıflara nezaret etmek üzere, oldukça geniş bir teşkilat meydana getirilerek, önce Kapı Ağaları, sonra Babu's-saade ve Daru's saade Ağaları nâzır sıfatıyla bu teşkilatın başına geçirildi.

"Harameyn Evkâf Nezareti" 1587 tarihinde kuruldu. "Daru's-saade Ağası" Habeşi Mehmed Ağa, padişah fermanı ile nâzırlığa tayin edildi. Harameyn Vakıfları Nezaretinin kuruluşundan sonra buna padişahların ve eşlerinin vakıflarıyla, Darus saade ve müntesipleri vakıflarının nezaretleri eklenerek yönetim önem kazandığından "Evkâf-ı Hümayun Müfettişliği" "Muhasebeciliği" "Daru's saade yazıcılığı" adları verilen dört memuriyet kurulmak suretiyle yönetim teşkilat olarak genişletilmiştir. Harameyn Evkâf Nezareti, tevliyyete müdahale etmiyor, yalnız mütevellilerin denetlenmesi ve vakıfların idarelerinin kontrolü ile meşgul oluyor ve "Velâyet-i Amme" ile hareket ediyordu. (1)

I. Abdülhamid, Hamidiye vakıfları adı ile kurduğu meşhur vakıflarının nezaretini Daru's saade Ağalarına, kaymakamlığını da yazıcılarına şart kılmak suretiyle üç sorumlu memuriyetten mürekkep, müstakil bir yönetim haline getirmişti. I. Abdülhamid'in kendi vakfı hakkında kurduğu yönetim biçimi sonradan "Evkâf-ı Hümayun Nezareti"nin esasını teşkil etmiş olmakla beraber "Evkâf-ı Hamidiye", Harameyn Nezareti'nin bir şubesi durumuna girmiştir. Çeşitli değişiklikten sonra II. Mahmud kurduğu vakıflarını, I. Abdülhamid'in kurduğu Hamidiye Vakıflarına katarak yönetimini "Darphane-i Amire" nezaretine vermiştir.

Daha sonra Yeniçeriliğin kaldırılmasıyla Hamidiye vakıfları ile bu vakıflara bağlı olanlar, nezaretleri Yeniçeri ve Sekbanbaşı Ağalığına ve buna benzer başka yerlere şart kılınmış vakıfların yönetimi Hamidiye vakıflarının mütevellî kaymakamlığına devredilmekle çok fazla genişlemiş ve bu nedenle yönetimi de güçleşmiş olduğundan 1826 tarihinde, bu vakıfların yönetimi "Darphane-i Amire Nezareti"nden alınarak, ayrıca "Evkâf-ı Hümayun Nezareti" adıyla kurulan bu nezarete verilmiş ve Darphane Nâzırı ve mütevellîlik kaymakamı El-Hac Yusuf Efendi nâzir olmuştur.

1. Ali Himmet Berki, Vakıflar, Kitap I, İstanbul, 1940, s. 26

İstanbul, Üsküdar, Galata sularının çoğu vakıf olduğu için Su Nezâretinin Evkâf-ı Hümâyün Nezâreti'ne bağlandığı gibi, Harameyn Evkâf Nezâreti de bir müddet bağımsız kaldıktan sonra bu nezarete ilhak olunmuştur.

Vakıfların idari yapısı bu şekliyle Tanzimat dönemine kadar sürdürüldü. Tanzimat döneminde diğer yeniliklerle beraber mali usuller de değiştiğinden, gayri sahih vakıfların önce tahsilâtı, sonra da Keçecizade Fuad Paşa'nın emriyle, bu tür vakıfların gelirleri "iâne" adıyla hazineye katıldı. Bu durum vakıfları çok zor durumda bıraktı.

1905'de İkinci Meşrutiyetin ilânına Osmanlı vakıflarının tâbi olduğu idari sistem ve vakıflarının vaziyeti kısaca bundan ibarettir. Meşrutiyet devrinde bu husus da kısmen tasavvurda kalan ve kısmen uygulanan bir takım reform çabaları görülmektedir.

1924 tarihinde, Hilâfet'in kaldırılması ile birlikte vakıflar alanında da bazı önemli değişiklikler gerçekleştirildi. Aynı gün 429 Sayılı "Şer'iyye ve Evkâf ve Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Vekâletlerinin ilgasına dair Kanun" neşredildi. Bu Kanunun 1.maddesi ile "Din-i Mübin-i Islâm'ın itikâd ve ibâdâta dair bütün ahkâm ve mesâlihinin tedviri ve müessesat-ı diniyye nin idaresi için Diyanet İşleri Feisliği Makamı kurulmuş, aynı Kanunun 2.maddesi ile de "Şer'iyye ve Evkâf Vekâleti" kaldırılmıştır. Böylece vakıfların yönetiminde meydana gelen boşluk 7. madde ile getirilen "Evkâf, umuru, milletinin hakiki menafi'ına muvafık bir şekilde halledilmek üzere bir Müdürüyet-i Umumiye şeklinde şimdilik Başvekâlet'e tevdi edilmiştir." hükmüyle doldurulmuştur.

Bu gelişmelerle, Evkâf Nezâreti ortadan kalkmış, fakat vakıflar "Diyanet İşleri Başkanlığı"na, "Cemaat Meclisleri"ne veya mahalli idarelere devredilinceye kadar "şimdilik" kağıdıyla bir Genel Müdürlük kurulmuştur.

Fakat daha sonraki gelişmeler ve bu konuda sürdürülen araştırmalar sonucunda "şimdilik" tarifiyle kurulan Genel Müdürlük devamlılık kazanmış ve hâlen vakıflarla ilgili her türlü işlemler Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.

1.7. OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİNDE VAKIF ÇEŞİTLERİ

1.7.1. MENKUL VE GAYRİMENKUL OLUŞU BAKIMINDAN

1.7.1.1. Menkul (Taşınır) Oluşu Bakımından Vakıflar

Menkul, bir yerden başka yere nakli mümkün olan şeydir. Para, kumaş, silah, at, araba, kitap vs.

1.7.1.2. Gayrimenkul (Taşınmaz) Oluşu Bakımından Vakıflar

Gayri menkul, başka yere taşınması (nakli) mümkün olmayan mal ve mülktür. Arsa, arazi, bina vs.

1.7.2. MAHİYETİ BAKIMINDAN

1.7.2.1. Ayn ile İntifa' Olunan (Hayrî) Vakıflar

Vakıftan toplumun yararlanması ya doğrudan doğruya veya dolayısıyladır. Doğrudan doğruya (ayniyle intifa') yararlanan vakıf gayrimenkullere, müessesât-ı hayriye, dolayısıyla (geliriyle intifa') yararlananlara da müteğallât-ı vakfiye denir.

Müessesât-ı hayriye, vakıf cami, mektep, kütüphane, medrese, hastahane, dar'ul aceze, yol, köprü, çeşme, kuyu, kabristan, misafirhane... vs. gibi sosyal devletin görevleri arasında bulunan müesseselerdir.(1)

1.7.2.2. Geliriyle İntifa' Olunan (Kazanç Sağlayan, Akar) Vakıflar

Gelirinden yararlanan, arazi, bağ, bahçe, ... vs. gibi vakıf gayrimenkullere müteğallât, işhanı, çarşı, ev... vs. gibi bina halindeki akarlar da müsakküfat vakıflar denilmektedir.

1.7.2.3. Zürri (Evlatlık) Vakıflar

Vakfedilen malın gelirinin tamamı veya tamamına yakını vâkıfın evlât ve ahfâdına tahsis edilmiştir. Bu tür vakıflarda hayır şartı, ya sembolik yahut da nesebin yok olması halinde söz konusudur.

1. Hüseyin Hatemi, Medeni Hukuk, Tüzel Kişilikler, C.1.

İstanbul, 1979, C.1, s.715

1.7.2.4. Avarız Vakıfları

Geliri bir köy veya mahalle sakinlerinin ihtiyaçlarına sarf edilmek üzere tesis edilmiş vakıflardır.

Bazı köy, mahalle ve esnaf teşekküllerinden ihtiyaç sahipleri için yiyecek, giyecek, ilaç ve tedavi giderlerine, sermaye bulamayanlara sermaye verilmesine, fakirlerin ölenlerinin kefenlenmesine, borçluların borçlarının ödenmesine, fakir kızların cehizlerine yardım edilmesi, yol, kaldırım, kuyu ve su yollarının yapımı için harcamalar yapılması ve bakım için sarfolunmak üzere kurulan vakıflardır.

1.7.3. MÜLKİYETİ BAKIMINDAN

1.7.3.1.-Sahih Vakıflar

Vakfın her çeşit maddi varlıklarının mülkiyetinin vakfın hükmi şahsiyetine ait olduğu vakıflardır. Bu nev'i vakıflarda, vakfı tesis eden vakıfların vakfının idaresi ve yönetilmesi için tahsis ettikleri mevkufatı (Gelir kaynakları) teşkil eden gayrimenkul, menkul ve nakitlerin mülkiyeti vakfın kendisine aittir.

Vakfı sahih, menafi'i ibadullaha ait olmak üzere, akar veya akar hükmünde olan bir mülkü, temlik ve temellükten müebbeden alıkoymaktır. (1)

1.7.3.2.-İrsadi Vakıflar

Miri araziden bir kısmın menfaatinin yahut tasarruf hakkının veyahut her ikisinin birden veliyyü'l emir (hükümdar) tasarrufundan yahut onun izni ile başkası tarafından muayyen bir gayeye tahsil edilmesidir.

1.7.4. İDARESİ BAKIMINDAN

1.7.4.1.-Mazbut Vakıflar

Ayrı ayrı tüzel kişiliğe sahip olmakla beraber, doğrudan doğruya devlet tarafından idare olunan vakıflardır.

1.7.4.1.1.-Selâtin Vakıfları

Sultanlar ve bunlara mensup kimseler yani sakıt hanedan tarafından yapılmış vakıflardır.

1.7.4.1.2.-Mütevellisi Kalmayan Vakıflar

Mütevelliligi vâkıfın furuuna veya civar hısımlarına ve sair akrabasına şart edilmiş olup da, zamanla meşrutunlehi münkarız olmakla mütevellisi kalmayan ve Evkâf Nezâreti tarafından zaptedilerek doğrudan doğruya idare olunan vakıflar.

1.7.4.2.-Kazbut Olmayan Vakıflar

1.7.4.2.1.-Mülhak Vakıflar

Mülhak vakıflar, mütevellileri tarafından müstakil olarak idare edilen ve evkâf idarelerinin (Nezâret-Genel Müdürlük) kontrolüne tabi bulunan vakıflardır.

1.7.4.2.2.-Müstesna Vakıflar

Müstesna vakıflar: Hükümetin ve evkâf idareleri (Nezâret-Genel Müdürlük)'nin müdahalesi olmadan doğrudan doğruya hususi mütevellileri tarafından serbestçe idare edilen vakıflardır. Devlet bunlar üzerinde ancak amme velâyetine dayanarak umumî hükümler dairesinde de kadılar marifetiyle bir murakabe icra eder.

Müstesna vakıf ikiye ayrılır.

1.7.4.2.2.1.-Eizze Vakıfları

Bu çeşit vakıflar, manevî yönden toplum üzerinde geniş nüfuza sahip ve yetişkinlerin eğitiminde tekke ve zâviyeler yoluyla müessir rol oynayan din ve tarikat büyüklerine tahsis edilmiş toprakların veya bu kişilerin özel mülkleri olan gayri menkullerin vakıf yapılmasıyla meydana getirilmişlerdir.

Eizze vakıfları ise şunlardır:

Hız. Abdülkadir Geylanî Vakfı, Bağdat ve Musul

Mevlana Vakfı-Evkâf-ı Celaliyye-, Konya taraflarında

Hacı Bektaş-ı Veli Vakfı, Ankara ve Kırşehir'de

Hacı Bayram-ı Veli Vakfı, Ankara ve Konya arasında

1.7.4.2.2.2.-Guzât Vakıfları

Savaşta düşmana karşı büyük başarı ve sulh zamanlarında iç huzur ve asayişin sağlanmasında yararlılık gösteren,nüfuzlu gazilere tahsis edilen toprakların,genellikle bu kişiler tarafından vakıflaştırılması ile meydana getirilmiş bulunan vakıflardır.

Guzât vakıfları ise şunlardır:

Gazi Evranos Bey Vakfı,Selanik

Gazi Mihal Bey Vakfı,Filibe

Gazi Ali Bey Vakfı,Edirne

Gazi Süleyman Bey Vakfı,Filibe

1.7.4.2.3.-Meşrutiyet Üzere Tasarruf Olunan Vakıflar

Müstesna ve meşrutiyet üzere tasarruf olunan vakıflar, Evkâf Nezareti'nin teftiş ve murakabesinden uzak olmada ortak bulunuyorlarsa da ayrılan tarafları vardır.Müstesna vakıflar hükümetin siyasi yönünden kısmi kontrolünde bulunmasına karşılık,meşrutiyet üzere tasarruf olunan vakıflar bu kontrolden uzak,şartı vâkıf gereğince nezaret ve tevliyeti Evkâf Nezareti'nden başka bir zata tercih olunarak,Nezaret'in müdahalesi olmaksızın o mütevellî ve nâzır tarafından idare olunan vakıflardır.

1.7.5.-KIRAYA VERİLMESİ BAKIMINDAN

1.7.5.1.-İcare-i Vahideli Vakıflar

Mütevellîleri veya Evkâf idareleri tarafından ay ve sene gibi geçici bir zaman için,doğrudan doğruya kiraya verilen ya da idare olunan yerlerdir.Bu tür vakıflar,bina ve arazilerden meydana gelir.Kira mukavelesinin bitiminde,kira sözleşmesi son bulur.İcar'a konu olan yer eski kiracısına veya bir başkasına yeniden kiraya verilebilir.Bu hususta eski müstecire herhangi bir rüçhan hakkı tanınmamıştır.

1.7.5.2.-İcare-i Vahide-i Kadimeli Vakıflar

İcare-i vahide ile icar olunmakta iken kira müddeti sonunda, muayyen bir ücret ile kiracıları ve bunların vefatında vereseleri elinde bırakılan müstegullât-ı mevkufedir.(1)

1.7.5.3.-Mukataalı Vakıflar

Mukataa: Arsası vakıf ve üzerindeki bina, ağaçlar, üzüm kütükleri vs.gibi sonradan yapılan şeyler mülk olan ve bu mülk sahibinden alınan bugünkü intifa hakkına benzeyen, senelik takdir edilmiş bir kiradır.

1.7.5.4.-İcareteynli Vakıflar

Vakfın yöneticisi tarafından "İcare-i muaccele" adıyla vakfın kıymetine yakın peşin alınan bir para ve her yıl sonunda "İcare-i müeccele" adıyla tayin olunan cüz'i bir ücret karşılığında taliplerine teslim olunan bina ve arazi cinsinden vakıf akarlarıdır. İcareteynli musak kafat ve müstegullâtı vakfiyeye hayatta oldukça kiracıları mutasarrıf olur. Ölümünde "İntikal Kanunları" gereğince bu yerler mirasçılarına intikal eder.

İcareteynli vakıfların mülkiyeti vakfına, intifa hakkı ise kiracısına aittir.

1.7.5.5.-Vakıf Gedikleri

Esnaf ve sanatkârların, vakıf dükkanlarında mütevellinin izniyle ve devamlı kalmak şartıyla yerleştirdikleri âlât ve edevatlarına denir. Vakıf gayrimenkullerinin zaruri ihtiyacı üzerine, esnafa bu müsaade verilmiştir. Böylece esnafın vakıf gayrimenkulleri tamiri sağlanmış, gayrimenkullere yerleştirdikleri tezgah ve aletlerin onların mülkü yani gedik kabul edilmiş ve vakıf gayrimenkul için periyodik bir kira bedeli alınmıştır. Malzemelerin bulunduğu yere "gediğin mülkü"(vakıf olsa bile), kira bedeline ise mülk kirası denmiştir. Daha sonra gedik adı verilen bu malzeme de ayrıca vakfedilebilmiştir.(2)

1.Ali Himmet Berki, a.g.e., s, 31.

2.Halil Cin, Ahmet Akgündüz, Türk Hukuk Tarihi, Konya, 1989, s, 49.

İslâm hukukçularının süknâ dedikleri ve Kanuni devrinde irâde ile tasdik edilerek kanun haline gelen gedik anlayışı, yukarıda zikredilenden ibarettir.XVII.asırda ticarete inhisar usulü kabul edilince,inhisarına karar verilen sanat ve esnaflık ruhsatı,evvela bu sanatları eskiden beri icra eden ve çoğu vakıf dükkanlarda gedik sahibi şahıslara verilmiştir. Böylece gedik hakkının sahip olduğu hukuki manaya,ticari imtiyaz manası da eklenmiştir.Sanat ve ticaret ruhsatı,bundan sonra gedik hakkı ile tedavüh etmeye bağlanmış ve 1727 yılında gedik hakkı sahipleri esnaf defterlerine resmi bir şekilde yazılmaya başlanmıştır.Gedik sahibi,söz konusu malzemeye sahip olduğu için,hem gediğin bulunduğu gayrimenkulü devamlı kiracı sıfatı ile tasarruf hakkını ve hem de belli bir sanatın imtiyaz hakkını elde etmektedir.(1)

Gedik inhisar usulünün kabulünden sonra gedik haklarının çoğunluğu vakfedilmiş ve vakfedilen gediklerin % 60'ı da icareteyne bağışlanmıştır.

İlk etapta gedikler üç kısma ayrılmıştır.

1.7.5.5.1.-Müstakar Gedikler

Bunlara muftasıl gedik de denir.Belli bir gayrimenkulde sahibine tasarruf hakkı doğuran ve sadece bulunduğu yerde icra olunabilen gediklerdir.

1.7.5.5.2.-Havar Gedikler

Bunlara munfasıl gedikler de denir.Belli bir gayrimenkulle ilgisi bulunmayan ve sahibine istediği yerde sanatını icra yetkisi veren gediklerdir.Simitçi gediği gibi.

1.7.5.5.3.-Müstablas Gedikler

Bunlar,şer'iiye mahkemesi ıslahı olarak binası çapmış gediklere ve esnaf ıslahı olarak ise,bir yerden başka bir yere nakledilen gediklere denir.(2)

1.Halil Cin,Ahmet Akgündüz,a.g.e.,s.49

2.Halil Cin,Ahmet Akgündüz,a.g.e.,s.50

II.Mahmud devrinde yapılan bir başka düzenleme ile de, gedikler nizamlı ve âdi gedikler olmak üzere iki kısma ayrılmışlardır.Nizamlı gedikler,II.Mahmud ve Harameyn vakıflarına bağlanan ve sahiplerinin ellerine yeniden sened verilen vakıf gediklere denir.Âdi gedikler ise,bunların dışında kalan gediklere ad olarak verilmiştir. (1)

Örfün ve bazı zaruret hallerinin meşruiyetini zorla kabul ettirdiği gedik usulü,ticari inhisar usulünün kabulü ile kazandığı imtiyaz ve ruhsat manasını,1853 tarihinde inhisar usulünün kaldırılması ile kaybetmiş ve sadece tasarruf hakkı manasını korumuştur.1861 tarihli Meditaât Nizamnamesi ile sınırları daraltılan gedik hakkı,1912 tarihli Kanun-ı Muvakkat ile ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır.

1.7.5.6-Örfü Belde

İzmir ve Manisa çevresinde,Örfübelde gedigi diye bilinen,- aslında gedik hakkı ile uzaktan yakından ilgisi bulunmayan ve hukuki mahiyyeti itibariyle mukataalı vakıflar statüsünde bulunan bir tasarruf hakkı çeşidi daha vardır.Kelime anlamıyla bir beldedeki örf'e dayanan gedik tasarrufu demektir.Hukuk terimi olarak ise,yerleri arazi sahiplerinin mülkü olarak kalmak ve gedik sahipleri de arazi sahibine yıllık takdir olunan kira bedelini vermek şartıyla,arazi üzerinde hakk-ı kararı bulunan bina ve ağaçların mülkiyetini gedik sahibine kazandıran bir tasarruf çeşididir.Arazi sahipleri,kendilerine her yıl belli bir kira bedeli vermek şartıyla üzerine bina inşa etmek veya ağaç dikmek için bir başkasına izin vermekte ve bu izne binaen inşa edilen bina ve dikilen ağaçlara bir çeşit kiracı olan gedik sahibi mâlik olmaktadır.

Arazi sahibi,vakıf hükm-i şahsiyeti olduğu gibi,gerçek bir şahıs da olabilir.Bu çeşit gediklerin şehir içinde olanlarına Örfübelde gedigi,Karşı,aka gibi şehir dışında olanlarına ise pafdos veya bahşur dendiğini görüyoruz.

Ayrıca Örfübelde'de işlem konusu taşınmaz mülk,pafdos'da ise miri ve vakıf topraklardır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE CUMHURİYETİNE GEÇİŞTE VAKİFLAR

2.1.OSMANLI DEVLETİNDEN TÜRKİYE CUMHURİYETİNE GEÇİŞTE VAKIFLARIN DURUMU

Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetleri devrinde, önce şer'îye ve Evkaf vekaleti ismini alan vakıflar teşkilatı , 3 Mart 1924 tarihli 429 nolu kanunla (1) Başvekâlete bağlı bir Umum Müdürlük haline getirildi. Kanun tasarısında, konuyla ilgili madde, " vakıf gelirleri millete aittir ve Maliye Bakanlığına devredilebilir." şeklinde iken, kanunlaştırılırken değiştirilmiş ve " evkaf umuru, milletin hukuki menafiine muvafık bir şekilde halledilmek üzere bir Müdüriyet-i Umumiye halinde şimdilik Başvekâlete tevdi edilmiştir." (2)

Bu maddede belirtildiği üzere, vakıf meselesinin milletin gerçek menfaatlerine uygun bir şekilde halledilmesiyle ilgili ilk tedbir 22 Şubat 1926 tarihli 748 nolu kanunla (3) alınmıştır. Burada " Milli ve terkedilmiş topraklar dışında" doğrudan doğruya idare edilen vakıfların da belediyeler ve Umumi menfaatlara yarar başka kuruluşlara, mesela devlet fabrikalarına satılabilmesi kabul edilmistir.

Vakıflar Umum Müdürlüğü'nün kurulmasından ve Medeni Kanun'un neşrinden sonra da vakıflar bir müddet eski mevzuata göre idare edilmiştir.

Yeni hükümet her sahada yapılan reformlarla birlikte ele alınan adli reformlar meyanında dini ve şer'î kurallara göre idare edilmekte olan vakıflarla ilgili hukukun da günün şartlarına göre intibak ettirilmesi cihetine gidilmiştir.

Vakıflarda yapılacak reformlar için İsviçre'den bu konunun ünlü medeni hukuk üstadı Hans Leemann getirilmiş, ayrıca çeşitli araştırma komisyonları kurulmuş ve kesin bir çözüm getirebilmek için her türlü destek ve yardım-

(1) Zabıt Ceridesi, C.7, s, 23-24-25-26,

(2) 429 Nolu Kanun, Md.7.

(3) Düstur : Tertip 3, C.7, s, 420.

lar yapılmıştır. Uzun bir çalışma neticesinde vakıflar idaresinde esaslı değişiklikler 5 Haziran 1935 tarihinde yayımlanan 2762 sayılı "Vakıflar Kanunu" ile getirilmiştir.(1)

Aynı kanunla Umum Müdürlük bünyesinde bir kontrol ve karar organı olarak Hukuk veya Mülkiye diplomalılarından ve Devlet işlerinde bilgi ve görgüleriyle tanınmış olanlar arasından Basvekilin teklifi üzerine Bakanlar Heyetinin kararı ve Cumhurreis'in tasdiki ile tayin olunan bir başkan ve üç üyeden oluşan idare meclisi kurulmuş, Evkaf umum müdürü müzakere ve reye iştirak hakkına sahip olmak üzere bu meclisin tabii üyesidir.(2)

İDARE MECLİSİ:

- a) Her yıl için Umum Müdürlükçe yapılan bütçe ve kat'i kanun layihalarını inceler ve gereğine göre değiştirir veya tamamlar.
 - b) Vakıf işlerine ait kanun ve nizamname layihalarını inceler veya hazırlar.
 - c) Kanun ve nizamlarla verilen vazifeleri yapar.
 - d) Umum Müdürlükçe lüzum gösterilen işlerde kararlar verir.
- (3)

Mülhak vakıflar, vakıflar umum müdürlüğünce niyabeten idare olunsa bile ayrı birer hükmi şahsiyet sayılır. Bunlar kendi taahhütleriyle ilzam olunur ve borçlarını kendi mallarından öderler.

Umum Müdürlüğün idare ve temsil ettiği vakıflar da bir kül halinde hükmi şahsiyet sayılır.(4)

Tahsis edildikleri maksada göre kullanılmaları kanuna veya amme intizamına uygun olmayan veyahut işe yaramaz hale gelen hayrat vakıflar idare meclisinin teklifi ve Bakanlar Heyetinin

(1) RG, T.13.6.1935, S.3027,
 (2) 2762 Sayılı Kanun, Md.2.
 (3) 2762 Sayılı Kanun, Md.3.
 (4) 2762 Sayılı Kanun, Md.6.

kararı ile mümkün mertebe gayece aynı olan diğer hayrata tahsis edileceği gibi, bu kabil hayrat ayın veya para ile değiştirilerek elde edilecek ayın veya para dahi aynı suretle diğer hayrata tahsis olunabilir.

Mimarı veya tarihi değeri olan eserler satılamaz.(1)

Mevkilerine ve temin ettikleri menfaatlere göre kalmaları gerekli görülmüş mazbut ve mülhak vakıflara ait akar ve toprakları idare meclisinin kararı ile satmağa veya başka gayrimenkulle değiştirmeye Umum Müdürlük selahiyetlidir. Bu şartlarla elde edilecek paralar tercihen mahallinde akar satın almağa veya yaptıрмаğa veya o vakfın mevcut akarının tamirine sarfolunur.

Mülhak vakıflarda idare meclisi karar vermeden evvel o vakıf mütevellisinin mütealasını alır.(2)

Birinci maddede zikredilen mülhak vakıfların tevliyetleri bu kanun hükümleri dairesinde Umum Müdürlükçe tevcih olunur.

Milli sınırlar dışında kalan vakıfların mütevellilikleri vakfiyelerine göre tevcih olunur.(3) Mütevelliler vakıfların mümessilidirler.

5.6.1935 tarih ve 2762 Sayılı Vakıflar Kanununun kabul edilmesiyle icareteynli ve mukataa usulüne son verilir.(4)

Mevcut olanlar hakkında da tahsis hükümleri getirildi. Tahsis hükümleri Vakıflar Kanununun 27.maddesinde, mukutaalı ve icareteynli gayrimenkullerin mülkiyetleri, icare veya mukutaaların yirmi misli bir taviz karşılığında mutasarrıfına geçirilir. Taviz ister toptan, ister taksitle ödensin, ilk ödeme yılı için tahakkuk ettirilen icare ve mukataa üzerinden hesap olunur.

Kanun bu konuda mutasarrıflara bedel ödemek yükümlülüğü getirmiştir. Aynı maddenin 2888 Sayılı Kanunla değişik 2. fıkrasında, taviz bedelinin enson beyannamesindeki değerin yüzde

(1) 2762 sayılı Kanun, Md, 10.

(2) 2762 sayılı Kanun, Md, 12.

(3) 2762 sayılı Kanun, Md, 18.

(4) 2762 sayılı Kanun, Md. 26-32.

yirmisi oranında olacağına işaret edilmiş, beyannamedeki değer rayiç değerden aşağı olduğu takdirde Vakıflar idaresi ilgili vergi dairesinden bu gayrimenkulle ait rayiç bedelin tesbitini ister.

Bu taviz beşte biri peşin geri kalanı ve geri kalanı dört yılda müsavi taksitle de ödenebilir. Bu şekilde mülkiyet mutasarrıfı adına tescil edilir. Gayrimenkul geri kalan taksitler için birinci derecede ve birinci sırada ipotek sayılarak tapuya böylece serh verilir. Taksitler için yüzde beş faiz yürütülür. Bir taksit zamanında ödenmezse geri kalan taksitlerin tamamı muaccel olur. Toptan ödemede tavizden yüzde beş indirilir. Gayrimenkul mutasarrıfı adına tapuda tescil olunur. Tescilinden itibaren mukataa ve icare alınmaz.(1)

(1) 2762 Sayılı Kanun, Md.28.

2.2. TASFİYE EDİLEN VAKIF ÇEŞİTLERİ

4 Ekim 1926'dan önce mevcudiyeti olan bazı vakıf çeşitleri Cumhuriyet devrinde tasfiye edilmişlerdir.

2.2. 1-Müstesna Vakıflar

30 Teşrinisani 1341/1923 tarih ve 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerin kapatılması hakkındaki Kanunla bunlara ait müstesna vakıflar ortadan kaldırılmıştır.(1)

2.2. 2-Avarız Vakıflar - İdaresi ve Tasfiyesi

İdaresi mütevellileri tarafından yapılan avarız vakıfları, Evkaf Nezareti tarafından denetleniyordu.Üst merci olarak evkafa bağılıydı.1869'da çıkarılan bir irade ile,avarız vakıflarının önemli bir kısmı,evkaftan alınarak belediyelere devredildi.Cumhuriyetin ilk dönemlerinde de aynı eğilimin sonucu olarak belediyelere geçtiğine karar verilmiş ve 1580 numaralı Belediye Kanunu ile avarız vakıfları belediyeye devredilmiştir.Belediyelere geçen avarız vakıfları mahallelere mahsus olarak kurulan avarız vakıflarıdır.Yoksa bütün avarız vakıfları değildir.(2)

Çok lüzumlu ve yasatmaya değer bir müessese olan avarız vakıflarının,mevcutlarını arttırmaya ve benzerlerini meydana getirmeye gayret göstermek gerekirken,maalesef,diğer vakıflar gibi,bunlar da ihmal ve suistimale uğramıştır.Bu vakıflara ait paralar çarçur edilmistir.(3)

-
1. Resmi Ceride ile neşir ve ilânı,13.12.1341/1925,s,243.
 2. Ahmet Akgündüz,İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi,Ankara,1988,s,217.
 3. Ali Himmet Berki,"Vakıflar ve Vakıfların Maruz Kaldığı Tecavüz ve İhmaller",VD,Ankara,1969,s,336.

2.2. 3-İcareteynli Vakıfların Tasfiyesi

İnsan gibi insan eseri olan şeylerin de tabii bir ömrü vardır.Miladi X.yüzyılda temeli atılan,Kanuni Sultan Süleyman devrinde resmi bir hukuk müessesesi haline gelen icareteynli vakıfların ömrü de Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile sona ermistir.(1)

Medeni Kanunun hakkındaki 8.madde I Fıkrasında eski vakıf hükümlerinin sona erdiğini belirtmekle birlikte,eski hukuk zamanında kurulan vakıflar konusunda ayrı bir tatbikat kanunu çıkarılacağını haber vermiştir.

İcareteyn muamelesi,kiracısına sınırlı aynı bir hak kazandıran uzun süreli bir kira sözleşmesidir.Ancak normal kira akdine benzememektedir.

Cumhuriyet devrinde vakıflar hakkında tatbikat kanunu hazırlanmak üzere İsviçre'li hukukçu Hans Leemann davet edilmiştir.Her ne kadar sahasında uzman olsa da eski vakıflar (Osmanlı devri) hakkında bilgisi olmayan Leemann 31.8.1929 tarihli ilk kanun projesinde "icareteynli gayrimenkullerde evkafın rakabe sahibi olduğunu,icareteyn mutasarrıflarının ise intifa hakkına sahip bulunduğunu ve Medeni Kanunun hükümleri ile tam tevfiğin mümkün olmadığı" isabetle belirtmiştir.Hatta bu büyük hukukçu tam bir objektiflikle,şimdiye kadar cemiyete yapmış olduğu ve bundan böyle yapacağı hizmetleri izah ederek mevcut eski vakıfları olduğu gibi muhafaza etmeyi tavsiye etmiştir.Neticede hükümetin teklifi üzerine icareteynli vakıfların mülkiyet hakkının intifa hakkı sahiplerine nakledilmesine müsaade etmesi ve bu hakkın belli bir bedel karşılığında yapılması teklif edilmiştir.Daha sonraki komisyonlar hep vakıflar aleyhine ve mutasarrıflar lehinde hareket etmiş ve nihayet 2762 sayılı ve 5.6.1935 tarihli Vakıflar Kanunu ile icareteynli vakıfların da gülmüş bir şekilde tasfiyesine gidilmiştir.(2)

Vakıflar Kanunu icareteynli vakıfları tasfiyeye tabi tutmaktadır.2762 Sayılı Vakıflar Kanununun 26 ncı maddesi "Vakıf mallar mukataaya ve icareteyne bağlanamaz" hükmü yer almaktadır.

1. Ahmet Akgündüz,a.g.e.,s,388.

2. Ahmet Akgündüz,a.g.e.,s,388-389.

Öncekiler de icare-i müeccelelerinin yirmi misli bir taviz bedeli karşılığında mutasarrıflarının mülkiyetine geçirileceklerdir. İcareteynli mutasarrıflar taviz bedeli ödemekle yükümlüdür.

Vakıflar Kanununun 27 nci maddesinde "taviz bedelinin toptan veya taksitle ödenebileceğini, taksitlerin biri peşin ve geri kalanı dört yılda dört müsavi taksitle de ödenabilir. Taksitler için % 5 faiz yürütülür. Taksitler zamanında ödenmezse geri kalan taksitlerin tamamı muaccel olur. Toptan ödemede % 5 tenzil edilir" hükümleri yer almaktadır.

2.2.4-Mukataalı Vakıfların Tasfiyesi

Mukataalı vakıf mutasarrıfının vakıf arazisi üzerindeki bina, ağaçlar vs. gibi sonradan yapılan şeyler üzerinde üst hakkı mahiyetinde bir sınırlı ayni hakka sahiptir.

Vakıflar Kanunu 26-32 nci maddelerinde vakıf gayrimenkuller üzerindeki bu sürekli üst hakkını, üst hakkı sahibi tarafından ödenecek bir bedel karşılığında vakfın mülkiyet hakkını devretmişlerdir.

2.3. TEVHİD-İ TEDRİSAT KANUNU

Milli eğitim topluluk içinde yaşamayı kolaylastıran, ahenk-
lestiren davranışları öğretir. Genç kuşakları buna alıstırmakla
memleket içinde güvenliğin, sosyal dayanışmanın sağlanmasına da
hizmet eder. Milli eğitim, kültürümüzü ve karakterimizi yükselt-
meye yarar, fert ve millet olarak bizleri ezilmekten ve yenil-
mekten kurtarır. (1)

Eğitim, toplumsal bir ihtiyacı karşıladığından bir devlet
hizmetidir. Çağımızın devleti, başarısını ve gücünü milli eğitim-
de bulur.

Türk devrimi açısından "Tevhid-i Tedrisat Kanunu" ile, öğ-
retim ve eğitim birliği sağlanarak milli kültür birliğine yö-
nelmek istenmiştir. (2)

Öğretim ve eğitime milli ve laik bir karakter veren, Tev-
hid-i Tedrisat Kanunu, milli gelişme tarihinde daima büyük bir
yer tutacak bir inkılabın da adı olmuştur. (3)

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat dönemine kadar, devlet vatan-
dasın eğitimi ile ilgilenmemiştir. Yalnız devlet adamlarının
yetismesi için kurulmuş bir saray okulu (Enderun) mevcut idi.
Bunun dışında, genç kuşaklar vakıflara bağlı mahalle okullarında
eğitilirdi. Mahalle okulunu bitirenler de medreseye giderlerdi.
Medreseler çeşitli kademelerden oluşurdu. Yüksek kademe, ihtisas
medreselerinden meydana gelirdi.

Osmanlı Devleti'nde devlete bağlı okulların kurulması, be-
lirli asker okulları hariç 14. yüzyılın ortalarına doğru başlar.
Böylece geleneksel okul kuruluş sistemi yanında, yepyeni bir
okul sistemi daha kurulmuş oldu.

-
1. Süheyy Derbil, İdare Hukuku, Ankara, 1952, C, 11, s, 608.
 2. Şerafettin Turan, Tevhid-i Tedrisat, Atatürk'ün Önderliğinde
Kültür Devrimi, Kalkınma İçin Bölgesel İşbirliği Semineri
Tebliğleri, (9-11 Kasım 1967), Ankara, 1972, s, 79.
 3. Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, Tarih IV, Türkiye Cumhuriyeti
Maarif Vekâleti, İstanbul, 1934, s, 250.

İlk öğretim, mekteb-i iptidai ve mekteb-i rüşdiye'den oluşmakta idi.

Orta öğretim ise Mekteb-i İdadi ve Mekteb-i Sultani ile Fransız liseleri örneğine göre kurulan orta öğretim kurumlarıdır.

Yüksek öğretim, çeşitli yüksek okullar ile Darül Fünun' (Universite) dan oluşmaktadır.

Osmanlı eğitim sistemi, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin gayesine hizmet edecek eğitim düzeninden çok uzak kalmakta idi. Daha kurtuluş yıllarında, 16 temmuz 1921'de Sakarya Meydan Muharebesinin devam ettiği anda, Atatürk Maarif Kongresinde, Türkiye milli eğitim işlerinin bir programını hazırlamak gayesiyle, milli kültürün önemini belirtmiş ve milli laik terbiye sisteminin lüzumundan şöyle bahsetmiştir; "Şimdiye kadar takip olunan tahsil ve terbiye usullerinin milletimizin tarihi tedenniyatında (gerileme, düşme) en mühim bir âmil olduğu kanaatindeyim. Onun için bir milli terbiye programından bahsederken, eski devrin hurafatından ve evsafa fikriyemize hiç de münasebeti olmayan yabancı fikirlerden, şarktan ve garptan gelebilen bilcümle tesirlerden uzak, seciye-i milliye ve tarihiyemizle mütenasip bir kültür kastediyorum. Çünkü dehayı milliyetimizin inkişafı tam ancak böyle bir kültür ile temin olunabilir." (1)

Atatürk milli kurtuluşun da hedefini milli terbiyede bulmaktadır.

"Efendiler, yeryüzünde üçyüz milyonu mütecaviz islâm vardır. Bunlar ana, baba, hoca terbiyesiyle, terbiye ve ahlâk almaktadırlar. Fakat maalesef hakikat şudur ki, bütün bu milyonlarca insan kütleleri şunun veya bunun esaret ve zillet zincirleri altındadır. Aldıkları manevi terbiye ve ahlâk onlara bu esaret zincirini kırabilecek meziyeti insanıyeti vermemiştir, veremiyor. Çünkü hedefi terbiyeleri milli değildir." (2)

Atatürk'ün anlayışına göre milli, laik terbiye akılcı, gerçekçi, tecrübeçi bir öze dayanır.

1. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Ankara, 1954, 2.B., C, II, s, 16-17.

2. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Ankara, 1954, 2.B., 6, II, s, 148.

2.4. TEKKELERİN, ZAVİYELERİN VE TÜRBELERİN İLGASI

İslâm'da dini tedrisat ile ibâdet birbirinden ayrı telakki edilmediği için, herhangi bir tekke veya zaviyede bulunan şeyh, burada çeşitli dini dersler de verebilirdi. Bununla beraber tekkelerin esas gayesi, sufilere oturacak ve zikirlerini yapabilecekleri bir yer teminidir.

Osman Nuri Ergin'e göre "İslâm kültür tarihinde önemli bir yeri bulunan tekkeler, tasavvuf düşüncesinin, anlayış ve terbiyesinin işlendiği, derinleştirildiği ve halka takdim edildiği yerler olarak bilinirler. Bu yönü ile tekkeler, önemli birer eğitim müessesesi olarak faaliyet gösteriyorlardı. Osmanlılarda tekkeler, edebiyat, tarih ve musiki ocakları idi. Hayatın ızdırabını dindirmek ihtiyacında olanlar oralara koşarlar, nefis bir ahengin selâlesi altında ruhlarını yıkarlar, tesellikâr söz ve tarihi menkıbelerle yeniden canlanırlardı. Hasılı tekkeler, ye's ve mahrumiyet ile canına kıyacak insanların, yeniden tamir gördüğü yerlerdir."(1)

Tekkelerde oturan ve hizmet eden kimselere derviş denilirdi. Dervişlerin yetiştirmeye çalıştıkları öğrenciler de buralarda kalırlardı. Dervişlerin başında her tekke veya zaviyenin şeyhi bulunurdu. Kuruluşunda özellikle din, dil ve felsefe gibi konularda halkı yetiştiren halk odaları niteliğinde kuruluşlardı.

Bu kuruluşlar müslüman zenginlerin vakfettikleri yerlerdir. Zamanla bu yerlerden bazıları gayelerinden uzaklaşarak vakfedilen servetlere dayanarak bedavadan yaşamak, baskalarının çalışması ile geçinmek isteyen kişilerin yuvalandıkları yerler durumuna geldi.

Tekke ve zaviye (Tarikat) mensupları aralarında dayanışma ve sevgi yaratmakla birlikte, başka tarikat mensuplarına karşıda kin ve husumete varan ayrılıklar meydana getirebiliyorlardı.

1. Osman Nuri Ergin, Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı, İstanbul, 1936, s, 19.

Ord.Prof.Sadi Irmak'a göre "Gerçi tarikatlar içinde Mevlevilik gibi güzel sanatlara hizmet eden,Bektaşılık gibi dinde müsamaha fikrini telkin eden ve bu bakımdan insani sayılabilecek istikamette çalışanlar var idi ise de bunlar da bozulmuş,tarikatçılık bir taraftan bol seromonileri ile avareliği ve dünyayı umursamamayı telkin ediyor,bir taraftan da birçok tarikatlar ahlâki bakımdan çığrından çıkmış bir halde,halk için zararlı bir durum yaratıyorlardı.Kiminde fasılasız namaz kılınıyor,kiminde saatlerce süren zikirler ve âyinler yapılıyordu.Çalışma şevki kırılıyordu.Herkes tarikatı asıl din olarak görüyor ve bu halde islâmlık bir parçalanmayı mucip oluyordu,aynıca siyasi ve iktisadi istismar da vardı.Zamanın iktidar sahipleri muayyen tarikatlara dayanmak suretiyle,siyasi nüfuz kazanmaya çalışıyorlardı.Bir kısım şeyhler de tarikat yolu ile halkı sömürüyor,bir çeşit vergi topluyordu."(1)

Medeni bir millet olma yolunda görülen bu engellerin a-kılcı batı medeniyetine girmek isteyen Türk toplumu için kaldırılması gerekli idi.Atatürk Kastamonu'da 30.8.1925'de söylediği bir nutukta türbelerin,tekkelerin ve zaviyelerin kapatılmasının ve tarikatların kaldırılmasının işaretini vermiştir:

"Ölülerden medet ummak,medenî bir cemiyet için şindir (lekedir).

Bugün ilmin,fennin bütün sumulile medeniyetin parlak ısıkları karşısında filan veya fulan şeyhin irsadile,maddi ve sadet arayacak kadar iptidai insanların,Türkiye medenî camiasında mevcudiyetini asla kabul etmiyorum.

Efendiler ve ey millet,biliniz ki,Türkiye Cumhuriyeti, şeyhler,dervişler,müritler ve meczuplar memleketi olamaz.En doğru,en hakiki tarikat,medeniyet tarikatıdır." (2)

Atatürk tekke,zaviye ve türbelerin kapatılması lüzumunu şöyle ifade etmiştir:

"Tekkeler behemahal kapatılmalıdır.Türkiye Cumhuriyeti, her subede inaatlarda bulunacak kudreti haizdir.Hiçbirimiz,

1. Sadi Irmak,Devrim Tarihi,İstanbul,1967,s,199-200.

2. Atatürk'ten Söylev ve Demeçler,Ankara,1958,2.B.,C,II, s,215.

tekkelerin irsadına muhtaç değiliz. Tekkelerin gayesi, halkı meczup (deli, sapık) ve aptal yapmaktır. Halbuki halk, aptal ve meczup olmamağa karar vermiştir. Biz, medeniyet âlemi içinde medeniyiz."

30 Kasım 1925 tarihli kanun, bütün tarikatlarla birlikte, seyhlik, dervişlik, müritlik, dedelik, seyitlik, çelebilik, babalık, emirlik, halifelik, falcılık, büyüçülük, üfürükçülük ve gaipten haber vermek ve murada kavuşturmak maksadı ile muskacılık gibi ünvan ve sıfatların kullanılması, bunlara ait hizmetlerin yapılması ve bu ünvanlarla ilgili elbise giyilmesini de yasaklamıştır.

30.11.1341/1925 tarihinde 677 nolu Kanunla Tekke, zaviyelerle türbelerin seddine ve türbedarlıklar ile bir takım ünvanların men ve ilga edilmesi.(1)

677 numaralı kanunun 1.maddesi ile erek vakıf ve gerekse mülk olarak tasarruf edilen tekkeler kapatılmış olmakla beraber sahiplerinin diğer şekilde temellük tasarruf hakları iptal edilmiştir. Tekke ve zâviyelerin yerleri vakıf ise mülkiyeti vakfa aittir. Vakfiyet sabit değilse mülk olarak tapuda kayıtlı olan kimseye veya veresesinin mülkiyetine avdet edecektir.

Bunlardan usulü mevzuası dairesinde filhal cami veya mescid olarak istimal edilenler ipka edilecektir.

1 nci madde 3 ncü fıkrasında, Türkiye Cumhuriyeti dahilinde selatine aid veya tarika veyahut cevrimenfaata müstenit olanlarla bilumum sair türbeler mesdud ve türbedarlıklar mülğadır. Sed edilmiş olan tekke veya zaviyeleri veya türbeleri açanlar veya bunları yeniden ihdas edenler,

Hapis ve para cezası ile cezalandırılacağı bildiriliyor.

1. Resmi Ceride ile nesir ve ilânı 13.12.1341/1925, S, 243.

2.4.1. TÜRBE, TEKKE ve ZAVİYELERDEKİ EŞYA HAKKINDA TAHRİRAT

Türbe, tekke ve zaviyelerdeki eşyanın tefrik ve tasnifi hususunda vilayetlerdeki bazı mahalli komisyonlarca tereddüd hasıl olduğu anlaşılmakla ber veçhi âti hususat tavzih olunur.

1- Tarih ve sanat nokta-i nazarından haiz-i kıymet eşya ile birlikte etnografiye müteallik eşyada müzelere konmak üzere tefrik olunacaktır. Her nevi âlât-ı mûsikiye "Ney, Kudum, saz, tef ve saire, şiş, teber, Keskûl, asa, kürsü, rahle, tesbih, kantaşı, teslimtaşları, kavuk, miğfer, arakıye, post, samdan, kandil, beктаşı, nefeslerinden bir kaç beyti veya resimleri ihtiva eden levhalar topuz, kılıç, kalkan gibi eşya bilâtereddüd etnografi müzesi için tefrik olunabilirler.

2- Acemkârı ve Anadolu mamulâtından olan nabati boya ile telvin edilmiş eski kilim ve halılar ve bunların parçaları, rı İslâmiye ve sanayii nefîse müzesi için mühimdir.

3- Darülfünunun musip teklifi üzerine yakında tesisi tasavvur edilen inkılâp müzesinde mâziye karışan beктаşı, kadirî, nakşibendî, mevlevî vs. tarikatlarına ait olmak üzere bütün teferruat ile birer tekke nümunesi olacağından eşyaların hüsnü suretle muhafazası ve iki adet dahili fotoğraflarının Vekâlete irsali icap eder.

4- Tekke ve türbelerde bulunan kitaplar İstanbul'da komisyon ve kütüphaneler müfettişi umumisinin nezareti altında Eflak-ı Rum, Eskişehir, Bursa'dakiler Müze Kütüphanesine, Kastamonu'dakiler Darülfünun'a, Konya'dakiler İsmailiye Kütüphanesine toplanacak; diğer vilayetlerdeki eserlerin de mahalli kütüphanelerde muhafazası temin olunacak ve müteferrik eserler doğrudan Ankara'daki Kütüphane-i Umumi'ye gönderilecektir.

5- Tekke ve türbelerde bulunan kitapların iki nüsha olarak mufassal fihristi vücuda getirilerek ve bir nüshası nihayet on beş gün zarfında merkeze gönderilecektir.

6- Muhafazası icap eden diğer müzelik eşyanın müzesi olan vilayetlerde müzelere, mektep müzeleri haricinde olmayan yerlerde Maarif idarelerinin tensip edeceği bir mahalle nakil ile muhafazasının temini matluptur.

7- Tekke ve türbeler hakkındaki talimatnamenin altıncı maddesine tevfiikan komisyonu mahsus tarafından muhafazasına lüzum gösterilen türbelerin esamisi ve bunlara bekçi tayin edilip edilmemesi ve ne miktar bekçiye ihtiyaç olduğu hakkındaki malumat azami süratle Vekâlete bildirilecektir.(1)

1. VUM, Vakıflar Mecmuası, Ankara, 1941, C, 4, s, 13-14.

2.5. MEDRESELERİN İLGASI

3 Mart 1924 tarihli, Şer'iyye ve Evkâf ve Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Vekâletlerinin ilgasına dair kanunla, vakıfların bağlı bulunduğu Vekâlet kaldırıldığından ve Tevhid-i Tedrisat Kanununun üçüncü maddesi ile de Şer'iyye ve Evkâf Vekâleti bütçesinde mektepler ve medreseler için ayrılan ödenek de Maarif Vekâleti'ne devredildiğinden, medreselerin kaderini tayin de Maarif Vekâleti'ne bırakılmıştır.

Tevhid-i Tedrisat kanununda, medreselerin kapatılmasına ait herhangi bir hüküm yoktur. Ancak medreselerin ekitime devam etmelerinden dolayı, medreselerin kapatılması tabii bir sonuç olmuştur. Tüm eğitim kuruluşları milli eğitim vekâleti bünyesinde birleştirildikten sonra, gereksiz olan kurumların ayıklanmasına başlandı. Bunların başında medreseler geliyordu. Atatürk'ün bu husustaki düşüncesi şöyledir: "Türk milleti evlatlarına vereceği eğitimi okul ve medrese diye iki ayrı kuruluşa bırakmazdı. Böyle bir eğitimle, aynı düşüncede, aynı anlayışta millet yaratmak olanaksızdı." (1)

"Din ve ilim müesseseleri adı altında karanlık birer cehalet pazarı, miskinlik yuvası olan medreselerin ortadan kaldırılması, memlekete meyvasız ve zararlı insanlar olmak için bunlarda ömür çürüten vatandaşların kurtarılması noktasında lazımdır" (2)

Bu nedenle medreseler Tevhid-i Tedrisat Kanunu gereğince tedrisattan kaldırıldı.

Medreselerin kaldırılmasından sonra Atatürk'ün Rize seyahatında bir heyetin dilekçe ile gelerek medreselerin açılmasını istemesi üzerine Atatürk'ün cevabı kesindi;

"Mektep istemiyorsunuz, halbuki millet onu istiyor. Bırakınız, artık bu zavallı millet, bu memleket evladı yetissin! Medreseler açılmayacaktır. Millete mektep lazımdır." (3)

-
1. Aükerrem K. Su, Ahmet Mumcu, Türkiye Cumhuriyeti İnkilap Tarihi, İstanbul, 1981, s, 201.
 2. Türk Tarih Tetkik Cemiyeti, Tarih IV, Türkiye Cumhuriyeti, a.g.e., s, 251.
 3. Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, Tarih IV, Türkiye Cumhuriyeti, a.g.e., s, 253.

Halkın coşkun gösterisiyle karşılanan bu cevap, medreselerin kalktığını kesinlikle ortaya koyuyordu.

2 Mart 1926'da kabul edilen "Maarif Teşkilâtı Hakkında Kanun, Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun ilkelerinin ışığı altında eğitim ilkelerini düzenlemiştir. Devletin izni olmadan hiçbir okulun açılmayacağını öngören Maarif Teşkilâtı hakkındaki Kanun" ile medreselerdeki eğitim sistemine son verilmiştir.

2.6. SULARIN BELEDİYELERE VE KÖY HEYETLERİNE DEVRİ

10.5.1926 tarihli Resmi Gazete'de neşredilmekle yürürlüğe girmiş bulunan 831 sayılı sular hakkında kanun ile bütün suların ve bu arada vakıf sularının da doğrudan doğruya Belediye-
re ve belediyesi bulunmayan yerlerde ise köy ihtiyar meclisle-
rine devredilmiştir.(1)

Yalnız bu devir keyfiyetiyle suyun ve bu suya vakfedilen akaratın vakfiyeti bertaraf edilmiş değildir. Sular üzerinde de vâkıfın şartına, şart yoksa teamülüne göre işlem yapılacaktır.

2.6.1-DEVREDİLECEK VAKIF SULARI

7044 sayılı Nizamnamenin 2.nci maddesi devredilecek va-
kıf suları dört kısma ayırmıştır. Bunlar da sırasıyla:

A - Doğrudan doğruya ve müstakilen bir vakıf suretinde yapılmış ve ihtiyacâtı ammeyi temine mahsus olanlar,

B - Başka hayrat ile alâkadar bulunanlar.

C - Başka hayratla alâkadar olmakla beraber vakfın evlat ve ensabına da menfaii mahsusu temin etmekte olanlar,

D - Başka hayratı olmamakla beraber muayyen miktarı veya fazlası mütevellî ve evlâda ait bulunanlardır.

2.6.2-DEVİRDEN MÜSTESNA TUTULAN SULAR VE MÜESSESATI

A - Müstakil suyu olan vakıf değirmen ve hamamlar gibi vakfa ait akarların ihtiyacına veya tarla ve bahçelerin sulan-
masına yarayan iratnevinden sular ile bu emlak, arazi veya aka-
râtı vakfiye derûnunda bulunan şehir ve köylere isale edilmemiş sular ve bunların mevkufâtı,

B - Mesdut Tekke ve Zaviyelerde olduğu gibi umumun isti-
fadesi için isale edilmemiş hususi mahiyette ve kapalı yerlerde bulunan sular ve bunların mevkufâtıdır.

(1) Resmi Ceride ile neşir ve ilanı: 10 Mayıs 1926, S. 368.

C - Umumun istifadesi için yapılmış,fakat isale suretiyle getirilmemiş olan kuyular,küpler ve bunların mevkufâtıdır.

2.6.3-DEVREDİLEN SULAR ÜZERİNDEKİ HAKLAR

Suların tesis ve idame mesarifi belediye ve köylerce temin ve tesviye edileceği gibi mevcudu tadil veya islah suretiyle olsun ister bunların terkiyle başkaca temin ve isale suretiyle bulunsun getirilecek sulardan kadimdenberi mevcut ve yeniden yapılacak hayrat ile vakıf akarlarının suları bedelsiz temin olunur.Bu ameliyeler için vakıflarda olduğu gibi bu sularda hisse ve hakları olanlardan tesis tadil ve islah için bir şey istenemez.Nitekim bir hadisede devlet şûrası bu vecihle karar vermiştir.(1)

1. Hasan Güneri,"Vakıf sular ve su vakıfları",VD,Ankara,
S,9,s,78-79.

2.7. VAKIF MEZARLIKLARININ BELEDİYELERE DEVRİ

Cumhuriyetten önce mezarlıklar cami, mescit ve türbelere bitişik veya müstakil olarak vakfedilen mahaller idi. 3.4.1930 tarih ve 1580 sayılı Belediye Kanunu ile bütün mezarlıklar belediyelere devredilmiştir.

3.4.1930 tarih ve 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun mezarlıklar hakkındaki;

Madde-160 : Metruk ve kimsesiz mezarlıklarla vakfa ait olan umumi mezarlıklar bilumum hukuk ve vekaibi ile belediyelere devrolunmuştur. Bu kanunun nesrinden sonra belediyeler devren alıncaya kadar satılması memnudur.

Bu kanunun nesrinden evvel evkafca taksitle satılan mezarlıkların henüz istifa edilmeyen taksit bedelleri dahi belediyelere aittir.

Belediyeler bu kanun mucibince yapılacak nizamnameye göre en çok on seneye kadar mezarlıklara ait tesisatı ikmal ederler. (1)

2.7.1. Mezarlıklar hakkında umumi hükümler

Madde-1- Belediyeye devrolunan mezarlıklar iki kısımdır:

1) Vakfa ait tapulu tapusuz umumi mezarlıklardır ki bütün hukuk ve vekaibi ile belediyeye intikal etmiştir.

Bu vakıf mezarlıklara ait ne kadar mevkuf varidat ve akarat ve tenmiyesi meşrut nukut var ise belediyeye aittir.

Bu varidat ve akarat ve nukud müstakil olmayıpta diğer vakıflar ile memzuç ise vakıftan belediyeye devrolunan sular hakkında 12 Ağustos 1928 tarihli nizamnamedeki usul dairesinde evkafca hisse ayrılır ve belediyeye verilir.

2) Metruk ve kimsesiz mezarlıklar. Bu mezarlıklar dahi belediyeye intikal etmiştir.

Madde-2-- Belediyeye devrolunmayan fakat murakabesi ve ölü gömülmesi için ruhsat verilmesi belediyeye ait olan mezarlıklar üç kısımdır.

1. Dustur, 3. Tertip, Cilt 11, s, 221.

1. Tapu ile tasarruf olunan mezarlıklar,
2. Şahıslara ve ailelere ait hususi vakıf mezarlıklar,
3. Cami harimlerindeki mezarlıklar.-Evkafa ait olan bu mezarlıklar bahçelerden başka bir şekilde kullanılmaz-ve başka maksatlar için kullanılmasına ruhsat verilmez.

Madde-3-- Belediyeye devrolunan mezarlıklar ile mezarlıklara vakfedilmiş binalar, akarlar, varidatlar, tenmiyesi meşrut akçeler hakkında belediyeler ile evkaf arasında bu nizamnamenin nesri tarihinden itibaren üç ay zarfında müştereken üç defter yapılırlar. Biri belediyede diğeri evkafta kalır, üçüncüsü tapuya verilir.

Belediye reisinin tahriren müracaatı ve en büyük mülkiye memurunun havalesi üzerine tapu idaresi belediye namına gayri menkuller için tapu verir.

Madde-4-- Mezarlıktan bozma arsalar ile arsa satışları hakkında aşağıdaki muameleler yapılır.

1- Evkafca taksit ile satılmış olan mezarlıklar bedelin-den belediye kanununun nesri tarihi olan 1930 senesi Nisan-ının ondördüncü günü henüz alınmamış taksitleri var ise bu taksitler belediyece tahsil olunur.

2- Arsa haline konulmuş olan mezarlıklar 14 Nisan 1930 tarihine kadar satılmamış ise belediyeye devrolunur.

3- Arsa haline konulmuş olan mezarlıklar üzerine bina yapılmış ise bina ve binaya merbutiyeti zaruri ve tâbi olan arsalar evkafa aittir.

Madde-5-- Belediyece tesbit olunan umumi mezarlıktan başka yerlere ölü gömülmesi yasaktır.

Umumi Hıfzıssıhha Kanununun 211 ve 218'ince maddelerine göre yapılacak muameleler bu hükümden müstesnadır.

Madde-6-- Belediyelere devrolunan mezarlar ve mezarlıklardan tarihi kıymeti haiz olanlar Muhafazai Âidat Nizamnamesi mucibince muamele görür.

Bu mezarlarda kalmış olan kemikler, alakadarları tarafından istenilirse onlara verilir. Alakadarları yoksa belediye tarafından umumi mazırlıklara nakil ile muhafaza olunur.(1)

1. VUM.Mecmuası, Ankara, 1942, C, 4, s, 256-257-258.

2.8. CAMİ VE MESCİTLERİN TASNİF ŞEKLİ

Evkaf Umum Müdürlüğü'nün 20.12.1932 tarih ve 118860/144 sayılı tezkeresi üzerine icra vekilleri heyetince 8 Kanunisani 1928 tarih ve 6061 sayılı talimatnameyi muaddil bir talimatname 25.12.1932 yılında kabul edilmiştir.

Kabul edilen 25.12.1932 tarih ve 13671 sayılı talimatname ile Türkiye Cumhuriyeti içindeki cami ve mescitler aşağıdaki esaslara göre tasnif edilecektir.

Madde 1-Türkiye Cumhuriyeti dahilindeki bilcümle cami ve mescidler hakiki ihtiyaca ve bu talimatname ile muayyen esaslara göre tadilen tasnif olunacaktır.

Madde 2-Cevami ve mesacidin tasnifi her vilayet ve kaza merkezinde evkaf müdür veya memurlarının ve olmayan yerlerde mahallindeki en büyük mülkiye memurunun tensip edeceği bir zatın rifaseti altında mahalli müftisi ve tevcih heyeti azasından teğakkül edecek heyetler tarafından icra olunur.Bu heyetlerin verecekleri karar evkaf müdür veya memurları tarafından bir mütalea olduğu takdirde onun da ilavesile makamı vilayete arz edilip vilayetçe muvafık görüldüğü takdirde aynen umum müdürlüğe gönderilir.Ve umum müdürlüğün tasdiki ile kesbi katiyet eder.

Madde"3-Cami ve mescitlerin ihtiyaca göre tasnifi için her mahalde bulunan bütün camiler :

- 1.Kaç vakte ve hangi vakit namazlarına küşadı olduğu,
- 2.Civarındaki cami ve mescitler ile olan mesafe ve bu camilerin isimleri,
- 3.Çarşı ve pazar mahallinde olup olmadığı ve cemaatinin derecesi,
- 4.Cesameti,minare ve şerefesinin adedi,tarihi veya minari bir kıymeti haiz olup olmadığı ve mamur veya harap bir halde bulunup bulunmadığı ve mülkiet haritası itibarile müstakbel vaziyeti,
- 5.Evkafı mazbuta veya mülhaka veya ancaatın idare edilen vakıflardan hangisine mensup olduğu tesbit edilecektir.

Madde 4-Cami ve mescitler üçüncü maddedeki esaslar dairesinde tesbit edildikten sonra herhangi bir caminin tasnif dahilinde kalabilmesi için:

- 1.Bes vakte kışadı bulunması,
- 2.Cemaatı olması,
- 3.Civarındaki camilerle arasında mesafenin beşyüz metreden düm olmaması,
- 4.Mamur olması,
- 5.Hemleket haritasına nazaran müstakbel vaziyetinin emin olması lâzımdır,

Madde 5-Bes vakte kışade olmamakla beraber 4 ncü maddedeki şartlardan 2,3,4 ve 5 nci şartları haiz olması itibarıyla bazı cami ve mescitler tasnif dahilinde bırakılabilirler. Ancak bunların neye binaen ipkaları istenildiği nizalarında bilataraf izah edilmesi lazımdır.

Madde 6-Cami ve mescitlerin tasnif ve ihtiyaca göre tertibinde;mülhak veya ancemaatin idare edilen cami ve mescitler de nazarı itibarı alınır.

Madde 7-Cami ve mescitlerin tasnifinde tarihi veya mimari bir kıymeti haiz olanlarla mütevellî mahsusları tarafından veya ancemaatin idare edilenler tercihan ipka olunur.

Madde 8-Bes yüz metre dahilinde olmakla beraber herhangi bir sebeple birden fazla cami veya mescidin tasnif dahilinde bırakılması zarureti bulunduğu takdirde bu sebebin bilataraf bildirilmesi lazımdır.

Madde 9-Bir yerde mazbut ve mülhak ile veya daha ziyade cami olduğu ve tasnif esasatına göre mazbutadan olan cami ipka edildiği takdirde mülhak camilerin ihkilal ettikçe tasarruf edilecek muhassatları bikadret cami ve mescitlerin idamei mamuriyet ve mevcudiyetlerine sarfedilmek üzere Umum Müdürlükçe irat kaydolunur.(1)

2.8.1 KAPANAN CAMİ VE MESCİTLER VE BUNLARIN EŞYALARI HAKKINDA YAPILACAK MUAMELE

Tasnif dışı kalan, kapanan cami ve mescitler ve bunların eşyaları hakkında yapılacak muameleye dair, 20.11.1935 tarihli 172779/6 sayılı talimatname;

1- Kadro harici bırakılmalarına kapanması lazım gelen cami ve mescitlerin, Umum Müdürlükçe tasdik edilen tasnif cetvellerinden çıkarılan isimlerini ve bulundukları mevkilerini gösterir cetvel ilistirilerek gönderilmiştir.

2- Bu cetvelde yazılı cami ve mescitlerin içlerinde bulunan eşyaları gayri muntazam bir surette oraya buraya dağıtılmak üzere Vilayetlerde Evkaf Müdürlüklerinin ve kazalarda Evkaf memurlarının ve Evkaf memuru olmayan mahallerde Müftilerin başkanlığı altında Evkaf katipleri ile mahallin en büyük mülkiye amiri tarafından ayrılacak değerli iki zattan mürekkebi olmak üzere bir komisyon teşkil olunacak ve hangi camiın eşyası tesbit edilecekse komisyondaki camiın bulunduğu mahallenin mümessili de üye sıfatıyla bulundurulacaktır.

3- Bu komisyon cami, mescitlerde bulunan eşyaları ebadı, eşgali, rengi, ağırlığı, diğerlerinden kendilerini ayırd eden vasıflarını gibi gereken malumat serh vermek suretiyle kayıt ve tesbit olunarak yapılacak iki nüsha zabıt varakasından bir nüshası Evkaf idarelerinde alıkonularak diğer nüshası Umum Müdürlüğe gönderilecek ve her iki nüsha da her camiın kendi hademesine de inza ettirilecektir.

4- Bu eşyalar içinde kıymetli eserler varsa bunlar da bir ehli-vukufa tetkik ettirilerek emin bir mahalde muhafaza altına alınacak ve zabıt varakasında gösterilecektir.

5- Kıymetli eserlerden olmayan eşyalar evvela ihtiyacı olan kadro dahili camilere tevzi ve taksim edilecek ve kalanı da satılarak parası müstağna anha Evkaf hasılatı gibi kadro dahilindeki cami ve mescitlerin ihtiyaçlarına sarfedilecektir. Ancak bunlar evvela müfredatlı bir cetvel ile satılmaları vakıf

için uygun olduğuna dair komisyonun bir mazbatası gönderilmek suretile Umum Müdürlükten satışları için sorulacak ve bu suretle satışlarından sonra bedelleri vakıf paralar müdürlüğüne gönderilecek ve tahsilat miktarı bir cetvel ile buraya da bildirilecektir. Bir de asıl zabıt varakalarındaki eşyaların hangilerinin kıymetli olmalarına binaen muhafaza altına alındığı ve hangilerinin tevzi ve taksim edildiği ve hangilerinin satılmaları lazımgeldiği bildirilecektir.

6- Bu cami ve mescitlerden de ne suretle istifade edilebileceği düşünülerek işlerinde mahalli Kültür Müdürlüğünden sorularak kıymetli eserler varsa olduğu gibi bırakılacak ve fotoğrafı da çekilerek biri Evkaf dairesinde kalacak ve diğeri buraya gönderilecektir.

7- Kıymetli eserlerden olmayanların işlerinde şerefli mahallerde olmalarına binaen akar olarak kullanılmaları vakıf için menfaatli olanlar varsa depo ve saire gibi akar olarak kiraya tahsis edilecektir. Bunlardan tadilen kiraya verilmesi lazım gelenlerin takriben tadil masrafları ile kaçır liraya kadar kiraya verilebilecekleri tetkik edilerek sebepleri gösterilmek suretile Umum Müdürlüğe bildirilecektir.

8- Kendilerinden istifade mümkün olmayanların nakid ile istibdal edilmek üzere idare heyetinden alınacak kararları cetvellerle birlikte Umum Müdürlüğe gönderilecektir.

9- Kapanan cami ve mescitlerin eşyaları tesbit edilirken kıymetli eserlerden olup olmadıkları ve akar olarak kullanılmaları lazım gelip gelmeyeceği ve satılmaları lazım gelenlerin tahminen ne miktar bedel getireceği hakkında da ayrıca bir cetvel yapılarak yanlarına gereken izahat verildikten sonra Umum Müdürlüğe gönderilecektir. Ancak bu cetvel, kapanan cami ve mescitlerden ne suretle istifade kabil olacağı hakkında bir fikri kat'i vereceğinden tanzimine itina olunacaktır.(1)

1. VUM, Vakıflar Mecmuası, Ankara, 1941, C, 4, s, 61-62.

2.8.2CAMİ VE MESCİTLERİN DEPO OLARAK KIRAYA VERİLMESİ

Tasnif harici kalan cami ve mescitler ile tahsis edildikleri gayeye göre kullanılmaları kanuna veya kanuni düzenine uygun olmayan vakıf binaları depo ve saire gibi akar olarak 20.11.1935 tarih ve 172779/6 sayılı talimatname gereğince kiraya verilmesi kararlaştırılmıştır.

Genelde vakıf binalarını hükümet namına buğday mübayaatı yapan Ziraat Bankaları kiralamıştır. Daha sonra Toprak Mahsulleri Ofisi bu işle görevlendirildiğinden, İktisat Vekâleti bu değişikliği Vakıflar Umum Müdürlüğü'ne bilgi vermiştir. Umum Müdürlük'te 939 tarih ve 30527/2 sayılı yazı ile bölge müdürlüklerine durumu bildirerek yazı gereği muamele edilmesi istenilmektedir. İlgili yazı;

İktisat Vekâletinden alınan bir yazıda şimdiye kadar Ziraat Bankalarının hükümet namına yapmakta olduğu buğday mübayaatı bundan sonra yeni kurulan Toprak Mahsulleri Ofisi tarafından tedvir edileceği ve binaenaleyh bir çok mahallerde anbar olmağa elverişli bina bulunamadığından ötedenberi Ziraat Bankasına kiralanmakta olan kadro harici cami ve mescitlerin bu ofise kiralanmak suretiyle bankaya gösterilen kolaylığın mezkûr müesseseye de gösterilmesi rica olunur.

Kıymetli eserlerden olmadığı ve baskaca bir mahzur bulunmadığı takdirde bu kabil kadro dışındaki cami ve mescitlerin muattal kalmaktansa bir gelir menbaı olarak kiraya verilmek suretiyle istenilen teshilatın gösterilmesi tamimen tebliğ olunur.(1)

1. VOM, Vakıflar Mecmuası, Ankara, 1941, v, 3, s, 66.

2.8.3 CAMİ VE MESCİTLERİN ASKERİ KİTALAR TARAFINDAN KULLANILMASI

Valiler bazı cami ve mescitleri askeri birlikler emrine ilgili dairelerden muvafakat almadan hatta bilgi vermeden tahsis etmişlerdir.

Birçok cami ve mescit ve vakfa ait diğer binaların askeri birlikler tarafından zaruret nedeniyle ilgili dairenin muvafakatı ile askeri birlikler tarafından hava şartları göz önünde tutularak geçece bir zaman için kullanılmalarına müsaade edilmiştir.

Vakıflar Umum Müdürlüğü bu usulsüz tahsisleri Başvekâlet Yüksek Makamına bildirmiş ve aşağıdaki yazıyı cevaben almıştır.

Başvekâlet Yüksek Makamı'nın 24.2.1938 tarih ve 6/683 sayılı yazısı:

Alakadar daire ve makamın izin ve muvafakatı alınmadıkça tasnif harici dahi olsa cami, mescit ve vakfa ait diğer binalarla vakıftan gayri idarelere ait eski eserlerin hiçbir sebep ve bahane ile işgaline meydan verilmemesi 14.4.1936 tarihli ve 6/125 sayılı tamimle kat'i surette bildirilmiş olmasına rağmen Maraş'ta onbiri halkın ibadetine açık ve mazbataya ait, dördü kapalı ve keza mazbataya ait, dördü cemaate ve biri de mülhak vakfa ait olmak üzere yirmi caminin birden ilgili yerden muvafakatını almak şöyle dursun malumat bile verilmeğe lüzum görülmeyen Maraş Valiliğince oradaki alayın ve şubenin emrine teslim edilmiş olduğu Vakıflar Umum Müdürlüğünden bildirilmiştir. Yirmi caminin birden işgalindeki lüzum ve zaruret anlaşılmamakla beraber askeri ihtiyaç için bazı yerlerin muvakkaten işgaline zaruret hasıl olsa dahi usulen alakadar daireye müracaatla muvafakatını istihsal etmek mümkün ve lazım idi. Nitekim görülen kat'i zaruret üzerine Kilis'te üç caminin çadıra çıkma mevsimine kadar ciheti askeriye emrine verilmesi 19.1.1938 tarihinde icra vekilleri heyetince tensip edilmiş idi.

Maraş Valiliğinin tarzı hareketi maslahat icabına ve bu husustaki kat'i tebligata muhalif ve muahazeyi müstelzim olduğundan hakkında gereken muamelenin yapılarak malumat verilmesini

ve bundan sonra da bu kabil hareketlere meydan bırakılmamasının teminini rica ederim. İsgal edilen camilerden bilhassa halkın ibadetine açık olanların simdiden ve diğerlerinin de askerin çadıra çıkma mevsiminde boşaltılarak alakadar daireye teslimi muktazidir.

Dahiliye, Milli Müdafaa vekillerine arzedilmiş ve cevaben Vakıflar Umum Müdürlüğü'ne yazılmıştır.(1)

1. VUM, Mecmuası, Ankara, 1941, C, 4, s, 78-79.

2.8.4. CAMİ VE MESCİTLERE AİT ENKAZIN SATIŞI

Bina olarak satılamayan ve halk tarafından alıcısı olmayan veya arsası elden çıkarılmak istenmeyen cami ve mescitler çeşitli sebepler gösterilerek yıktırılmış ve enkazı satılmıştır.

Vakıflar Umum Müdürlüğü'nün konu ile ilgili yazısı;

Ani tehlike göstermesinden dolayı derhal yıktırılması lazım gelen veya herhangi bir düşünce sebebiyle arsanın elden çıkarılması vakfın menfaatine uygun görülmeyle muhafazası gerekli görülen cami ve mescitlere ait enkazın satılarak bedellerinin bazı vakıflar idarelerine varidat-ı mütenevvia hesabına kaydedildiği anlaşılmaktadır.(1)

2.9. VAKIF İMKANLARININ NERELERE VE KİMLERE TAHSİS EDİLDİĞİ

Vakıflar Umum Müdürlüğü 2762 sayılı Vakıflar Kanunu'nun verdiği yetki gereği vakıflardan vakfiyelerine göre hareket etmelerini ve bu faaliyetlerini her üç ayda bir bildirmelerini istemek üzere, Bölge Müdürlüklerine 21.9.1937 tarih ve 211809/34 sayılı ilgi yazı ile istemiştir.

Mazbut ve mülhak vakıflar bütçesinden fukarayı doyurmak, misafirhanelerde yolcuları barındırmak, kimsesiz çocukları okutmak, bayramlarda giyindirmek, spor ve idman klüplerine, Darüşşafaka ve Çocuk Esirgeme Kurumlarına yardım etmek ve oturacak binası olmayan Halk Partileriyle Türk Okuma Kurumuna ve sair tesekküllere kirasız yer tahsis eylemek ve saire gibi sosyal hizmetler de yapılmakta olduğundan, bunlar hakkında Umum Müdürlükçe ihşai malumat elde etmek lüzumu hissedilmiştir.

Görüldüğü gibi bazı vakıf bina ve alanlarının çeşitli kurumlara ücretsiz tahsis edildiği ifade edilmektedir.(2)

1. VUM, Mecmuası, Ankara, 1942, C, 4, s, 76.

2. VUM, Mecmuası, Ankara, 1942, C, 4, s, 327.

2.10. ESKİ SANAT ESERLERİNİN KORUNMASI

Mimari ve tarihi kıymeti bulunan eski sanat eserlerinin tahripten korunulması için Askeriye'nin işgali altında bulunan yerler boşalttırılmıştır.

Askeri kıtalar tarafından boşaltılan cami ve mescitlerden bazıları valilerin tensibiyle ilgili makamdan izin alınmaksızın çeşitli kurumlara kullanmaları için verilmiştir. Bu şekildeki işlemlere mahal vermemek üzere 10.4.1936 tarih ve 6/1250 sayılı yazı ile Başvekâlet Yüksek Makamı olaya müdahale etmiştir. İlgili yazının sureti;

Eski sanat eserlerinin her türlü tahripten korunulması için gösterilen hassasiyete ve bunun için yapılan kat'i tebliğata rağmen evvelce ciheti askeriyenin işgali altında iken tarihi ve mimari yüksek kıymeti haiz olmalarından dolayı tahliye ettirilmiş olan Diyarbakırdaki Hüseyin ve Behramiye camilerinin buna en evvel mani olması icap eden valilerin tensibiyle Ziraat bankasınca buğday ambarı ittihaz edildiği anlaşılmış ve derhal boşaltılmaları vilayete emir edilmiştir.

Hangi daireye ait olursa olsun Türk sanat ve medeniyetinin kıymetli belgeleri olmak itibarıyla memleketin malı ve muhafazaları herkesçe milli bir vazife telakki edilmesi lazım olan bu gibi eserlere karşı gösterilecek ihmal ve lakaydıyı hiç bir sebep mazur gösteremez.

Bundan sonra tasnif harici dahi olsa Vakıflar Umum Müdürlüğünün muvafakati alınmadıkça hiçbir cami, mescit ve vakfa ait diğer binaların ve alakadar en yüksek makamın muvafakatı münzam olmadıkça vakıftan gayri idarelere ait eski eserlerin hiç bir sebep ve bahane ile işgaline veya hedyine meydan verilmemesini son defa olarak tamimen tebliğ ve talep ederim.(1)

1. VOM, Vakıflar Mecmuası, Ankara, 1942, C, 4, s. 70.

2.11.ESKİ VE FAYDASIZ AKAR VE HAYRATIN SATILMASI İÇİN VALİLİKLERE YAZILAN TAHRİRAT

Basvekâlet Yüksek Makamının Vakıflar Umum Müdürlüğüne eski ve faydasız akarların ve hayratın paraya çevrilmesi için emirler vermektedir.Vakıflar Umum Müdürlüğü de Valiliklere 16.9.1937 tarih ve 218379/18 sayılı yazı ile gereğini istemektedir.İlgili yazı;

Basvekâlet Yüksek Makamının emirnamelerde de işaret buyurulduğu üzere İdarei Mülkiye emirlerinin değerli yardımlarına muhtaç olan cihetlerden birisi de eski ve faydasız akarların ve hayratın paraya çevrilmesi işi teskil etmektedir.

Vakıf işlerinde daima büyük sükranla karşıladığım değerli alekanızı bu mühim nokta üzerine bir kat daha çekebilmek için,Vakıflar kanununun neşrinden evvel ve sonra satılmalarına izin verilmiş olan akarlardan henüz vilayetiniz ve mulhakasında satılmamış bulunanların () adada ve kıymetleri yekûnunun da () liraya baliğ olduğunu arz etmek isterim.

Temin ettikleri gelirlerle göre kalmasında vakıf için fayda bulunmayan ve tamirlerine gerekli tahsisat da gönderilmeyecek olan bu yerlerin bir gün tamamen göçüp gitmemesi için biran evvel satışlarının teminine lütuflarını dilerim.

Şayet satışların gecikmesi evvelce konulan kıymetlerin bu gün fazla görünmesinden mütevellit ise ihale komisyonları kararıyla rayice uygun yeni kıymetleri takdir ve tasdik olunduktan sonra,yalnız iki bin liradan yukarı olanları merkezden sorulmak suretiyle kısım kısım artırmaya konulmaları ve Yüce Basvekâlete sunulmakta olan aylık raporlarda satış miktarlarının muntazaman birer fıkra halinde gösterilmesi esbabının temin buyurulmasını saygılarımla bilhassa rica ederim.(1)

1. Vuh,Vakıflar Mecmuası,Ankara,1941,0,3,s,203-204.

2.12. VAKIF EMLAKININ YOK PAHASINA SATIŞI

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce cami, mescit, mezarlık, tekke, medrese ve türbelerin satışa çıkarılması, bu ecdat yadigarı olan yerlere rağbet etmediklerinden halk tarafından olumlu karşılanmamıştır. Bu ecdat emanetlerini satın almak istememişler, rağbet çok az olduğundan ilgili makam zor durumda kalmıştır. Böylece manevi değerine paha biçilemeyen pek çok eser maddi değerlerinin çok altlarındaki fiyatlarla elden çıkarılmıştır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce satış cetveline alınan vakıf yerlerinin her ne şekilde olursa olsun ivedilikle satılması istenilmektedir. Bununla ilgili olarak Bölge Vakıflar Müdürlüklerine gönderilen 24.12.1936 tarih ve 199898/83 sayılı yazılarının bir bölümünde;

...Satılacak hayrat arsa ve binaların ehemmiyetlisi İstanbul'dadır. Emlak satışındaki düşüklük ve cami yerlerine karşı mevcut rağbetsizlik karşısında milli gayeye vusul için bu işi alalade işler sırasında katmamak ve kendi haline bırakmamak lazımdır. Bunu kıymetli arkadaşlarımin himmetlerinden ve takdirkarlıklarından bekliyoruz. Mıntıkanız dahilinde satılacak bu şekilde ne kadar arsa ve bina varsa en değerlisinden başlayarak satım merasimi her ne yapıp yaparak bir an evvel temin etmelisiniz...(1) Şeklinde ifade edilerek satışın mutlaka yapılması istenilmektedir. Bu suretle Ahmet Akgündüz'e göre cumhuriyetin ilk yıllarında tabir caiz ise vakıf yerler çarçur edilmiştir. Aslı gayri sahih vakıf olan bu icareteynli vakıflar gülünç ve komik taviz bedelleri karşılığında bazı şahıslara devredilmiştir. Mesela 35.000 Tl. değerindeki yerler 200 Tl., 25.000 Tl. değerindeki yerler ise 125 Tl. karşılığında tavize tabi tutulmuştur.(2)

1. VGM Mecmuası, Ankara, 1941, C, 3, s, 203.

2. Ahmet Akgündüz, "Eski ve Yeni Hukukumuzda Devletin Kurduğu Vakıflar", IV. Vakıf Haftası, Ankara, 1986, s, 243.

2.12.1. EDİRNE BÖLGESİNDE SATILAN VAKİF BİNALARIN MUHTASAR LİSTESİ (1)

Satılan	Bina	Alan	Satış Bedeli	Satıldığı Tarih
Abdurrahman Camii		Keresteci Ali oğlu Hasan Özveren	275 TL	Eylül 1940
Alemdar C.minaresi, arsası		?	?	Ekim 1944
Ali Paşa mescidi arsası		Ahmed oğlu Ali Ertüfekçi	20 Kırş	Ocak 1941
Atık Ali Paşa Tekkesi		Edirne Halıyesi	44	
Arslanzâde Türbesi		Edirne Halıyesi	44 TL	Aralık 1947
Balban Paşa Camii		?	30 TL	Ağust. 1926
Balban Paşa camii arsası		Belçliye Anbar Kemuru ve merkez tebsiliden Osman Tihlikan	23 Kırş.	Aralık 1940
		Eski keresteci Cafer Çolpan		
		İsmet Zek	400 TL	Eylül 1938
Çanaklı Camii		İftiharhat Mehmet ökten	22 Kırş.	Ekim 1940
Çanaklı Cami arsası		Müteahhit Mehmet ökten	299 TL	?
Çoban Ali Derihası arsası		Eski keresteci Ali oğlu Mehmet	50 TL	Eylül 1940
Dave Hatın Camii		Musevi Bohor	100 TL	Kasım 1937
Derviş Abd mescidi		Boveb Sinan mah.Hatice Hanım	25 Kırş.	Mart 1939
Esicci hamamı mescidi		Keresteci Nazlı Mehmet	5 TL	Eylül 1928
Eski Ham.mes.Su Hazinesi		Keresteci Hasan oğlu Mehmed	70 TL	Hazir. 1928
Esmehan Sultan C.		Keresteci İsmail Filibe	105 TL	Nisan 1940
Fanfan Camii		?	50 TL	Nisan 1938
Fatma Sultan Camii		Eski keresteci topal mehmet	121 TL	Aralık 1926
Fenari Hacı Ahmed E.Camii		Musevi Ruden	106 TL	Şubat 1935
Fındık Fakih Camii		Çiğekci Sezai	20 Kırş.	Eylül 1940
Fındık Fakih Camii arsası		Eski Keresteci Cafer Çoşkun	65 TL	Mart 1935
Gülbahar Camii avlu duvarı		Sadeddin Sönmez	70 TL	Ekim 1933
Gülbahar Camii		?	80 TL	Eylül 1940
Gülbahar Camii bakiyesi		Beden Terbiyesi Başkanlığı	146 TL	Ekim 1926
Güzelse Baba tekkesi		Belediyece istimalık	70 TL	Hazir. 1940
Hacegi Camii		?	1000 TL	Ağust. 1953
Hacı Alimiddin Camii		?	230 TL	Aralık 1926
Hacı İslam Mescidi		?	Satılmıştır.	?
Hacı Mustafa mescidi arsası		Plakeme Kararıyla Belediyeye intikal	-	?
Hacı Safa mescidi		E.keresteci Hasan oğlu Mehmet	200 TL	Aralık 1928
Hacım Balaban Camii				

Hadım Demirtaş Camii	El Yazan oğlu Buben Levi	420 TL	Ocak 1928
Hafız Ahmed mescidi	Wiccardan İrfan Sağlam	275 TL	Eylül 1938
Hafız Ahmet mescidi arsası	Kunduraçı Ferhad	20 TL	Eylül 1940
Hasan Paşa mescidi arsası	Mehmet Şakir	50 Krs.	Ekim 1940
Hayreddin camii arsası	Abdülaziz İbilen	67.63L	Ekim 1947
Hazinedar Sinan Paş camii	İzak oğlu Kako	?	Ocak 1929
Hoca Bali mescidi	Fahri Ünsalan	50 Krs.	Ekim 1940
Hoca İlyas camii	Kethi Alaca	10 Krs.	Ocak 1940
Hoca Ömer camii 9000 tuğla	Molla Mehmed oğlu Sami	1000 1 650 Krs.	Ağust. 1934
Gazi Mihal camii arsası	İstifce istimler	82.50 ₺	Aralık 1958
İbrahim Eccl tekkesi	?	215 TL	Ekim 1926
İbrahim Paşa camii	Nesim oğlu Es.Korosteci Mişon	450 TL	Mayıs 1938
Kabulî tekkesi	Hasan oğlu Tonal Mehmet	66 TL	Mayıs 1930
Kadı camii arsası	Ahmet Büyükağra	?	Şubat 1942
Kavaklı camii arsası	Selim Büyükağra	20 TL	Aralık 1945
Kazaz Salih mescidi	Hasan oğlu Mişon	170 TL	Mayıs 1928
Kegeci Hacı Ahmet Fe.mescidi	?	160 TL	Aralık 1927
Konyalı camii	?	satılmadı.	?
Kunduk Osman mescidi	Es.Korosteci Hasan oğlu Mehmet	21 TL	Nisan 1930
Kunduk Osman mesc. taşları	Eski Korosteci Avram	51 Krs.	Temm. 1936
Kösec Balaban mescidi	?	315 TL	Ocak 1930
Küld hoca mescidi en'azı	?	5.50 Krs.	Temm. 1947
Mahmud ağa camii	Hasim Pa'lı	425 TL	Eylül 1939
Mab.Ağaca İmam meşrutası	İbrahim oğlu Osman	13 TL	Ekim 1939
Mehmet ağa camii taşları	Molla Mehmed oğlu Genci	52 Krs.	Ağust. 1934
Mesteizade tekkesi	?	190+97 TL	Ağust. 1927
Mezid Bey ca.avlu duvarları	Çiğceki Sazni	50 TL	Ekim 1933
Mısırca Paşa Camii	?	260 TL	Ocak 1940
Ömer Efendi tekkesi	Yabak Ahmet	?	Ekim 1929
Ömer Efendi tekkesi enkazı	Es.Korosteci Ali	395 TL	Mar. 1931
Papasoğlu mescidi	Belodije Momun bin	71 TL	Ekim 1933
Papasoğlu mescidi arsası	Şevki Jvrenscl	10 Krs	Ekim 1940
Papasoğlu mescidi arsası	Öretmen Hüsnü Öge	75 TL	Şubat 1942
Kutluca=Rak.Ali B.arsası	Belodije el koymuştur.	-	?

Rakkas Ali bey ca.(Putlu c.)
 Rakkas Ali Bey camii arsası
 Sabuni camii arsası
 Sadiler tekkesi
 Salı tekkesi
 Sarı camii
 Seyfeddin bey camii
 Sezal tekkesi
 Sıkça Murad mescidi arsası
 Sinan bey camii
 Sofu Beyazid mescidi
 Semst paşa camii
 Seyh Muslihuddin ca.enkaza
 Seyh Muslihuddin camii
 Selh Şücaddin camii
 Seyh Şücaddin ca.arsası
 Şihabeddin Paşa mes.arsası
 Tabak Hacı Halil camii
 Tabak Hacı Halil ca.arsası
 Turakgılar camii
 Temelsiz cami avlusu
 Temelsiz cami arsası
 Tiftin Ağa camii
 Topkapı camii arsası
 Umrur Bey camii enkaza
 Umrur Bey camii arsası
 Vavlı camii arsası
 Valed-i Veliyyüddin mescidi div.
 Vize Çelebi camii
 Yancıkçı Şahin camii arsası
 Yanık kışla camii
 Yakub-ı kılari camii arsası
 Yakut Paşa camii arsası

Tüccardan İrfan Sağlam	355 TL	Eylül 1938
?	30 TL	Eylül 1939
Hallı oğlu Ülfet Ayas	10 Krs.	Ocak 1941
Es.keresteci Fafer Çobun	300 TL	Nisan 1929
Es.keresteci Cafer Çolpan	150 TL	Nisan 1930
Es.keresteci Cafer Çolpan	131 TL	Nisan 1928
?	137 TL	Şubat 1928
Es.keresteci İzak oğlu Jak	311 TL	Mart 1933
Demal Göksal	20 Krs.	?
Tüccardan İrfan Sağlam	296 TL	Eylül 1938
Es.keresteci Cafer Çolpan	31 TL	Eylül 1934
?		
?		
Es.keresteci Hazlı Mehmet	70 TL	Şubat 1928
?	60 TL	Hazır. 1927
DSİ tarafından istimlak	326 TL	Aralık 1931
Mustafa Yetkin	?	Aralık 1958
Muvrit Kök	?	Şubat 1942
DSİ tarafından istimlak	330 TL	Aralık 1928
Belediyece istimlak	?	Aralık 1958
Cafer Çolpan	1500 TL	Aralık 1946
DSİ tarafından istimlak	345 TL	Kasım 1927
Marangoz Şehap	?	Temm. 1927
Belediye el koyulmuştur.	50 TL	Aralık 1958
Hasan oğlu Ahmet(Mehmet)	?	Eylül 1939
Racep oğlu Mehmet Geydek	?	?
17 m ² Belediye, 7.50 m Rüstem	210 TL	Eylül 1937
Meh met Ökter	15 TL	Aralık 1940
Es.keres.Ali oğlu Hıran Özverim	?	?
Salahaddin Demirbilek	70 TL	Eylül 1940
Hacıphane inaat M.C.Kazım	225 TL	Mayıs 1942
Faik Durmuştur.	10 Krs.	Ocak 1940
Fatma Çakanlar	790 TL	Kasım 1933
	252 TL	Mayıs 1952
	?	Eylül 1947

satılmıştır.

Yaya Timurtaş mescidi	Es.Keresteci Ali oğlu Mehmed	300 TL	Ekim 1949
Yaya Timurtaş m.mülkiyeti	?	130 TL	Şubat 1948
Zağanos Paş.(Subaşı) "	?	50 TL	1939
Zehrirar camii taşları	Hüseyin Efendi	30 Krg.	Nisan 1931
Zen-i Fıruz camii	?	satılmıştır.	
Zen-i Fıruz İbrahim Paşa C.	?	220 TL	Eylül 1939
Zen-i Saruça Paşa	Es.Keresteci Mehmet	206 TL	Hazir.1931
Cami ?	İak	?	Kayıs 1933
Cami-Bostan Pazarında	İskenderi Yağaya	56.50 TL	Temm 1933
Tekke-haceği mahallesinde	?	225 TL	Şubat 1948
Tekke-saruça Paşa	?	151 TL	Hazir 1932
Tekke-Sevindik İskih	?	255 TL	Şubat 1948
Camilerden çıkan levha gerçeveleri Gazi Hattahı		30 TL	Nisan 1936

(1) Rıfka Melih Korko, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Türk Sanat Tarihini Enstitüsü Yayınları, Türk Sanat Tarihini Araştırma ve İncelemeleri, İstanbul 1963, Sayfa 480 ve devamı.

2.13. HİSSELİ MAHLÛL YERLERİN SATIŞLARI HAKKINDA KANUN

Vakfa ait hisseli mahlûl yerlerin hissedarlarına ne suretle satılacağına dair 3294 sayılı kanun.(1)

Bu kanunun maddelerine göre;

Mesken ve mütemminatı ile mesken arsalarında evkafa ait mahlûl hisseler hissedarlarına tefviz olunur.

Altında dükkan bulunan meskenler dahi sahipleri aynı olduğu ve mahlûliyet de yalnız dükkana ait bulunmadığı takdirde aynı hükme tabi tutulur.(Md.1)

Mahlûl hissenin kıymeti,mahlûlun mahiyetine göre bina veya arazi vergileri kanunlarındaki hükümlere göre tayin olunur.(Md.3)

Üçüncü madde mucibince bulunan kıymetten yapılacak tenzilat nisbeti şunlardır.

Mahlûle ait hisse dörtte üçten fazla olduğu takdirde % 20,dörtte ikiden dörtte üçe (üç dahil) kadar olduğu takdirde % 30,dörtte birden dörtte ikiye (iki dahil) kadar olduğu takdirde % 40,dörtte bir ve daha aşağı olduğu takdirde % 50.
(Md.4)

Mahlûl hisselerin yapılacak tenzilatıktan sonra bulunacak bedeli,ilk taksidi ferağ anında verilmek üzere birer sene fasıla ile on müsavi taksitte ödenir.Pesin ödeyenlerden % 10'u nisbetinde baskaca tenzilat yapılır.(Md.5)

Birinci madde haricinde kalan ve akar mahiyetinde bulunan mahallerdeki mahlûl hisselerden satılmaları muvafık görülenler hakkında hissedarlara muhammen kıymet üzerinden tenzilatızsız kendilerine tefviz olunur.Muhammen bedeli hissedarlar kabul etmedikleri takdirde usulen artırmaya konulur.Şu kadar ki,pey sürülmeden talip oldukları takdirde artırmadan çıkarılarak muhammen kıymet üzerinden hissedarlarına tefviz olunur.(Md.9)

1. RG,4 Kanunisanı 1938 tarih ve S,3799.

2.14. BELEDİYECE YOL VE YAPI KANUNUNA İSTİNADEN İSTİMLAK EDİLEN VAKIF YERLERİ

Bütün şehirlerde belediyeler imar planlarının uygulanması gereği olan 221 ve 691 sayılı yasalara göre yol, meydan, pazaryeri, otopark v.s. için vakıf emlakından yasalar dahilinde istimlak işlemleri yapılmıştır. Ayrıca bazı belediyeler tarafından yol ve yapı kanunu gerekçesi ile birçok vakıf binalarının kanunsuz olarak yıktırıldığı, hatta çeşitli mahallelerde vakıflara ait binaların yıkılmaya müsait olduğu ileri sürülerek yirmidört saatlik kısa bir ihbar müteakiben yıktırıldığı ve böyle bir ihbar karşısında yapılacak muamele mahallince durdurulmadığından merkeze müracaatla günler geçirildiğinden zamanında müdahale edilemeyerek, vakıf binaları usulsüz olarak yıktırılmakta ve elden çıkmaktadır. Bunun için Vakıflar Umum Müdürlüğü Hukuk Müsavirliği 4.2.1935 tarih ve 157355/5 sayılı yazı ile bölge müdürlüklerine nasıl hareket edeceklerini bildirmiştir. Bununla ilgili yazı ise şöyledir;

Bazı mahallerde evkafa ait binaların yıkılmaya müsait olduğu ileri sürülerek yapı ve yollar kanununun 44 ncü maddesi mucibince yirmidört saatlik kısa bir ihbar müteakip belediyelerce yıktırıldığı ve böyle bir ihbar karşısında yapılacak muamele mahallince kestirilemediğinden merkeze müracaatla günlerin geçereldiği görülmektedir.

Gerek yapı ve yollar kanununun 44 ncü maddesi mucibince belediye fen memurunun raporlarıyla, gerek gayri sıhhi ve fenni olduğu hakkında alakadar makamların raporile Belediye Meclisleri vakfa ait yerlerin muayyen bir müddet zarfında yıktırılmasına karar vererek tebligat yaparsa, yıkılma işi emrivaki olmazdan evvel, ileride açılacak davayı kolaylaştırmak üzere hukuk usul muhakemeleri kanununun 368 nci ve müteakip maddeleri mucibince derhal delillerin tesbiti için mahkemeye müracaat ve yıktırılacak mahallin sıhhi ve fenni vaziyetile, tamir kabiliyetinin ve halihazır kıymetleriyle temin ettikleri irad miktarının bitaraf erbabı vukuf marifetile takdir ve tesbit ettirilmesi gerekir.

Yıkılma işi yapı ve yollar kanununa değilde belediye kanununa istinat ettirilmiş olursa mezkûr kanunu 73 ncü maddesi mucibince is bir kazaya ait ise yapılacak itiraz kaymakamı vasıtasile o kazanın bağılı olduğu vilayet idare heyetine ve yıkılma işi bir vilayet merkezinde cereyan ediyorsa vilayet makamı vasıtasıyla içeri isler bakanlığı kanalından Devlet Şurasına sevk ettirilmekle beraber maddenin son fıkrası mucibince Belediye Meclisi kararının icra ve tatbikinin tehirinide vilayet makamından temine çalışmak iktiza eder.

Binaenaleyh bu gibi hallerde beyhude muhabere icrasından çekinilerek bir an evvel bu yollara müracaat suretile vakıf hukukunun muhafazasına gayret edilmesi ve icabederse merkeze de malumat verilmesi ehemmiyet tavsiye olunur.(1)

1. VUM, Vakıflar Mecmuası, Ankara, 1941, C, 3, s, 253-254.

2.14.1 BELEDİYELERİN VAKIF EMLAKINE KANUNSUZ HAREKETLERİ

Bazı belediyeler vakıf emlaki azerinde kanunsuz hareket etmişlerdir. Bu belediyelerin kanunsuz hareketlerini Vakıflar Umum Müdürlüğü İçişleri Bakanlığı'na bir yazı ile durumu arz etmiş olup, İçişleri Bakanlığı'nın vilayetlere gönderdiği yazı aynen şöyledir:

Müteaddid tebliğlere aykırı olarak yine bazı vilayetlerde idare amir ve belediye reislerinin vakıflar akar ve hayratına karşı kanunsuz ve yolsuz harekette bulundukları ve yıkılmak üzere dair diye sapasağlam binaları çarçabuk yıktırdıkları ve daha buna benzer hareketlerle hem evkafı, hem ulusal kültürü zararlandırdıkları anlaşıyor.

Kanunlarımızın gösterdikleri yollar dururken bu gibi halere sapanların kendilerini ağır mes'uliyete koymuş olacaklarını bildiririm. Türklüğün yüksek abıdatına ve yadigarlarına saygı beslenmesini isterim.

Telgrafla bütün vilayetlere yazılmış ve sureti vekillere verilmiştir.(1)

11.9.1935

1. VUM, Vakıflar Mecmuası, Ankara, 1941, C, 3, s, 259-260.

2.15. VAKFA AIT ÇİFTLİK VE ARAZİLERİN MUHACİRLERE VE TOPRAKSIZ ÇİFTÇİLERE TAHSİSİ

Lozan anlaşması ile yeniden çizilen milli sınırlar içinde gerek içte yer değiştiren, gerekse dışarıdan gelen göçmenlerin yerleşimi için pek çok vakıf arazisi tahsis olmuştur. Mesela; Silivri'de Sultan Bayezid Vakfından Çeltik köyünde bulunan 15.000 dönüm arazi Romanya'dan gelen göçmenlere, Eskişehir ilinde Mahmud-u Sani Vakfından 1.270.000 dönüm arazi parcellenip yerli halkın yerleşimine ve topraksız çiftçilere tahsis edilmiştir.(1)

Manallı idarelerce Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden izin alınmaksızın kanunlara aykırı olarak çeşitli vakıf arazilerine muhacirler yerleştirilmişlerdir. Bunun üzerine Vakıflar Umum Müdürlüğü tarafından Vakıflar Bölge Müdürlükleri'ne 20.5.1936 tarih ve 184781/47 nolu aşağıdaki yazı gönderilmiştir;

Bazı vilayet ve kazalarda vakfa ait çiftlik ve arazilerin İdarei Umumiyenin muvafakati alınmaksızın ve kanuni istimlak muamelesi veya pazarlık anlaşması yapılmaksızın mahallerince muhacirlere tevzi edildiği ve bunların 331 senesi kıymetlerine göre istimlak muamelelerinin yapılmasından yine mahallerince imtina edildiği anlaşılmaktadır.

Vakfa ait hukukun muhafazası yüksek Basvekâletin kat'i emirleri iktizasından olduğu ve iskan vaziyetlerine karşı vakfın hukuku temin edilmek lazım geleceği cihetle iskan işlerinde aşağıdaki hususat nazarı dikkate alınarak İdarei Umumiyeye günü gününe bildirilmesi lazımdır.

1- Muhacirler namına istimlak edilecek vakıf çiftlik ve arazinin vüs'atı ve mevki ve durumunda ebniye ve müstemelatı olup olmadığı,

2- Ziraate elverişli olan tarlaların dönüm miktarı,

3- Bağ, bahçe, orman ve çalılık kısımlarının vüs'atı ve bunların ayrı ayrı temin eyledikleri irat,

1. İstün Küsefoğlu, "Vakıflara Genel Bir Bakış", 1. Vakıf Haftası, Ankara, 1984, s, 106.

4- Vergi ve tapu kayıtlarına göre kıymetleriyle hali hazır alım satım kıymetleri,

5- İstimlak bedeline esas olmak üzere 331 senesine ait vergi kıymeti,

6- Tapuya tescil edilip edilmediği,

7- Vakfın mütevellisi varsa bunun da istimlak ve göçmenlere satılması hakkındaki mütaleası bildirilecektir.

Yukarıda yazılı hususat üzerine İdarei Umumiyyeden yapılacak tebligata göre muamele ifası tamamen bildirilir.

8- Umum Müdürlüğün malumatı haricinde şimdiye kadar muhacir iskan edilmeyenler varsa bunların telgrafla hemen bildirilmesini tavsiye ederim.(1)

2.16. ÇİFTÇİYİ TOPRAKLANDIRMA KANUNU AÇISINDAN VAKIFLAR

15.6.1945 tarih ve 4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun vakıflarla ilgili olan madde 14'de "Arazisi olmayan veya yetmeyen çiftçilere dağıtılmak üzere aşağıda yazılı arazi üzerindeki zirai işletme ile ilgili yapı ve tesisleriyle birlikte Tarım Bakanlığı'na kamulaştırılır:

A- Mülhak veya Mazbut vakıfların tüzel kişilikleri namına V.G.M.veya mütevelliler tarafından tasarruf edilmekte bulunan bütün vakıf arazisinin tamamı."(2)

27.3.1950 tarihli ve 5618 sayılı kanunla da 4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun vakıflarla ilgili 14.maddesi aynen saklı tutulmuştur,

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'na göre 1951-1960 yılları arasında toprak komisyonlarınca kamulaştırılarak dağıtılan toprakların en büyük kısmı en ucuz bedelle vakıflardan elde edilmiştir.

1. Von.Necmuası,Ankara,1941,C,3,s,260-261.

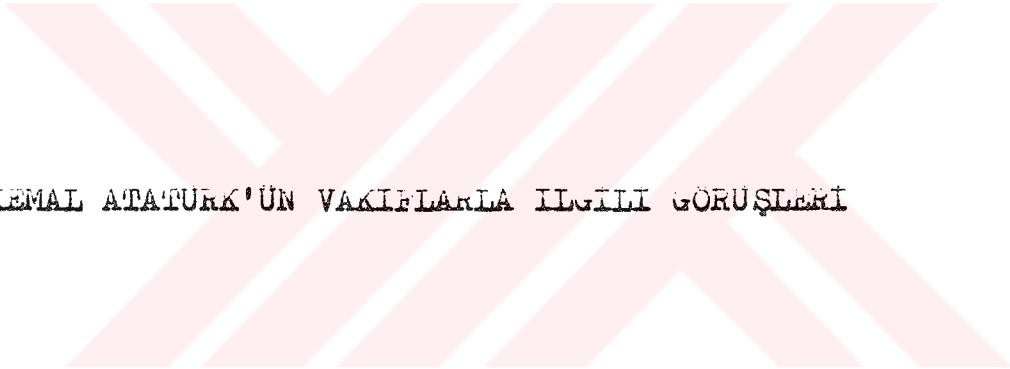
2. RG,T,11 Haziran 1945,S,6032.

Vakıflardan Kamulaştırılan	:	478.477.162 d.	2.947.121.Tl.
Özel İdarelerden	"	: 20.583.372 d.	1.064.989 Tl.
Özel Kisilerden	"	: 86.476.820 d.	1.161.729 Tl.
Ziraat Bankasından	"	: 594.000 d.	14.870 Tl.

Kamulaştırılan Miktar ve
Tutarı 586.131.354 d. 5.188.711 Tl.(1)

1. Hasan Güneri, a.g.e., Ankara, 1976, s, 15.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN VAKİFLERİ İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

3. MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN VAKIFLARLA İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

Mustafa Kemal Atatürk vakıflar hakkındaki görüşlerini T. B.M.M.'nde ve çeşitli yurt gezilerindeki konuşmalarıyla ortaya koymuştur.

3.1. -1 Mart 1922'de T.B.A.A.'ni Açış Nutkundan

Evkaf mesailine gelince:Malumdur ki evkaf,memleketimizin mühim bir servetini teşkil eder.Bu servetten millet ve memleketi hakkıyla müstefit edebilmek için Şer'îye Vekâletıyla birlikte bütün heyeti vekilenin ve hatta Meclis-i Âlinin bu hususu ehemmiyetle tetkik ile bu büyük müessesenin horabiden vika yesini ve memleket-somerebahs bir hale vaz'ını temenni eylerim.

Efendiler;Evkafın hikmet-i mevzuu nazar-ı dikkate alınınca;bunun müessesât-ı diniye ile beraber hizmet ve muavenet-i içtimâiyeyi istihdaf eylediği tahakkuk eder.

Vakıfların;imarethaneler,bîmarhaneler,hastahaneler,misafirhaneler,kütüphaneler,kevvansaraylar,hamamlar,çeşmeler,mektepler,medreseler vesair irfan müesseselerine şamil bulunmuş olması evkaf meselesinin hallinde riayeti elzem olan esasatı göstermektedir.(1)

3.2. -1 Mart 1959 (1923) T.B.M.M.'nin 4.Toplantı Yılıını Açarken

Efendiler,geçen sene zarfında Evkâf Vekâleti mebani-i diniye hayriye tamirat ve inşaatında oldukça mühim bir faaliyet göstermiştir.Vuku bulan tamirat ve yekünü memleketin muhtelif noktalarına ait olmak üzere 126 camii ve mescid-i şerif ile 31 medrese ve mektep,22 su yolu ve çeşme,175 akar ve 26 hamama baliğ olmuştur.

339 senesinde İstanbul'a ait olup şimdiye kadar teskilatsızlık yüzünden ihmal edilen bentler tamirâtı,ciddiyetle nazarı itibara alınarak bu hususta bir kanun lâyihası tanzim ve Heyeti Vekileye derdest-i tevdidir ve kanun-u mezkûrun Meclisi Âlice tasdikı halinde İstanbul'da susuzluk tehlikesine mâruz kalan ahali ve mebani-i diniyenin su ihtiyacı mümkün mertebe tehvin olunacaktır.

1. Mustafa Kemal Atatürk, TBMM Zabıt Cer.Dev,1,İçtima Senesi,3, Ankara,1951,0,18,s,9.

Yekünü mühim bir miktara baliğ olan evkaf sarfiyatının hiçbir teftise tabi olmadan icra edilmesi gayri muvafık görüldüğü gibi mütemadiyen halk tarafından vuku bulan şikayetin bir an evvel tahkiki kabil olmamakta bulunduğundan yeniden Heyeti Teftisiye Teşkilatı bütçeye vaz olunmuştur.

Mahiye yirmi bes,elli kurus gibi cüz'i bir meblağla ifayı hizmet etmekte olan hademe-i hayrattan 487 zatın maasatına zam,şimdiye kadar 15006 lira yapılmış ve bu sene zarfında bir o kadar lira zammı mukarrer bulunmuştur.

Efendiler,geçen sene arz etmiştim.Bu sene de tekrara mecburum ki evkaf meselesi mühimdir.Memleket ve milletin hakiki menfaati nokta-i nazarından tetkik ve icabat-ı asriyeye muvafık bir şekilde hallolunmak lazımdır,elzendir.(1)

3.3. -Mustafa Kemal Atatürk'ün Nutkunun Vakfı

16.2.1925 tarihinde Atatürk'ün direktifi ile kurulan ve Türk ulusuna ve özellikle Türk gençliğine havacılığın bugünkü ve gelecekteki önemini anlatmak,havacılık sevgisini uyandırmak,askeri ve sivil havacılığın destekleyicisi ve yardımcısı olmak,turizm havacılığının kurulması ve gelişmesini sağlamak,sivil havacılığın gelişmesi çalışmalarında gerekli malzemeyi sağlamaktır.Bu gaye için kurulan ve istikbalin göklerde olduğunu Türk milletine bildiren Mustafa Kemal Atatürk,Türk Hava Kurumu'nun ilâlebet devam etmesini arzu etmiş ve nutkunun telif hakkını süresiz olarak bu kuruma vakfettiği ileri sürülmektedir.(2)

-
1. Mustafa Kemal Atatürk,TBMM Zabıt Cer.,Dev.,1,İçtima Senesi,4,Ankara,1961,C,28-29,s,12-13.
 2. Atatürk tarafından Türk Hava Kurumu'na Nutkunun telif hakkını vakfetmesi ile ilgili belgeye rastlayamadık.Türk Hava Kurumu yetkilileri de bu konuda bize belge ibraz edemediler.Yetkililer "Nutkun telif hakkının yürürlükte olmadığını,telif hakkı almadıklarını" ifade ettiler.

D O R D Ü N C Ü B Ö L Ü M

903 SAYILI KANUNUN HAZIRLANIŞI VE YAPISI

4. 903 SAYILI KANUNUN HAZIRLANIŞI VE YAPISI

4 Ekim 1926'da Medeni Kanunda vakıflar tesis adı ile yer almıştır. Bu yeni isim halk arasında itibar görmemiş, yeni vakıfların kurulmasını olumsuz yönde etkilemiş ve halkın vakıflara olan desteğinin azalmasına sebep olmuştur. 13.7.1967 Tarihinde çıkarılan 903 sayılı kanun ile Medeni Kanundaki tesis terimi kaldırılmış ve tekrar vakıf tabiri kullanılmıştır.

4. 1-Kanunun Hazırlanışı ve Yasama Faaliyetleri

Yeni modern devletin yerine getirmekle görevli bulunduğu kamu hizmetleri yükünü, halkın sosyal dayanışma ruhuna başvurarak azaltmak gayesiyle, vakıfların, daha özel olarak, kamuya yararlı vakıfların kuruluş ve inkişafını teşvik etmek için, bir taraftan kamuya faydalı vakıflar lehine gerekli vergi muafiyetleri tanımak, diğer taraftan, bu tip bir vakıf kurmak isteyenlerin tasarruf nisabını arttırmak, düşüncesiyle Medeni Kanunumuzun tesislerle ilgili faslının değiştirilmesi amacını güden bir kanun teklifi hazırlanmıştır. (1) Teklif Meclise sevk edilmeden önce, sahibinin talebi üzerine, Ankara Hukuk Fakültesi Özel Hukuk Enstitüsünde düzenlenen bir seri seminer çalışmalarında ele alınmış, fakat bu çalışmalar esnasında teklifin ancak ilk üç maddesi görüşülebilmıştır. Bundan sonra Meclise sunulan teklif, Adalet-İçişleri ve Plan Komisyonlarından seçilmiş üçer üyeden kurulu bir Geçici Komisyona havale edilmiştir. Komisyon çalışmalarına, Hükümet adına Adalet Bakanlığı temsilcileri, ayrıca Vakıflar Genel Müdürlüğü mümessilleri ile Üniversite Öğretim Üyeleri de katılmışlardır. (2) Komisyondan gelen rapor, daha sonra Millet Meclisi Genel Kurulunca, öncelik ve ivedilikle görüşülerek kabul edilmiştir. (3)

Millet Meclisince kabul edilen metin, Cumhuriyet Senatosuna sevk edilmiş ve Senatoca teşkil edilen bir geçici komisyonda görüşülerek, Millet Meclisi Genel Kurulunca kabul edilen metnin aynen benimsenmesine karar verilmiştir. (4). Ancak bu rapor, Senatonun tatile girmesi dolayısıyla, Senato Genel Kurulunca görüşülememiştir. Bunun üzerine Millet Meclisinden gelen metin, yeniden teşkil edilen bir geçici komisyona havale edilmiş, bu komisyon, bu defa metinde bazı değişiklikler yapmıştır.

1. Mil. Mec. Tut. Der. Dön. 1, Top. 4, Cel. 42, Mil. Mec. S. Sayısı: 918, s. 1-3.

2. Mil. Mec. S. Sayısı: 918, s. 5.

3. Mil. Mec. Tut. Der. Dön. 1, Top. 4, Cel. 42, 137. Birleşim, s. 628-636.

4. Cum. Sen. Dön. 1, Top. 4, S. Sayısı: 709, s. 1.

Komisyonun hazırladığı rapor, Senato Genel Kurulunca ivedilikle görüşülmüş, bu arada yapılan bazı değişikliklerle kabul edilmiştir(1). Senato, Millet Meclisinden gelen metni değiştirerek kabul ettiğinden, metin, yeniden görüşülmek üzere Millet Meclisine iade edilmiştir. Meclis, Cumhuriyet Senatosunca yapılan değişiklikleri tetkik etmek üzere geçici bir komisyon teskiline karar vermiş(2) ve bu komisyonda, Cumhuriyet Senatosunca yapılan değişiklikleri aynen kabul etmiştir(3)

Millet Meclisi Genel Kurulu, Komisyon Raporunu gündemine almış, fakat müzakere etmeden, teklifin, Anayasanın 92 nci maddesinin onuncu fıkrası gereğince, Cumhuriyet Senatosunda görüşme süresi geçmiş olduğundan teklif metninin Millet Meclisince kabul edilmiş şekliyle kanunlaşmış olduğuna karar vermiştir(4)

Kanunlaşan metin, 764 kanun sıra numarasını alarak Cumhurbaşkanlığına arz edilmiştir. Ancak Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı 21.6.1966 tarihli ve 6493 sayılı gerekçe ile kanun metninin Anayasanın 92.maddesinde tesbit edilen usul ve şekillere uygun olarak kanunlaşmadığını, Cumhurbaşkanına bildirmiştir(5). Bunun üzerine Cumhurbaşkanı, bu gerekçeye dayanarak kanunu veto etmiş ve bir kere daha görüşülmek üzere Millet Meclisi Başkanlığına göndermiştir(6).

Millet Meclisi Genel Kurulu, aynı geçici komisyonun yeniden teşkiline karar vermiş; komisyon da, Cumhuriyet Senatosunca yapılan ve Millet Meclisi Vakıflar Geçici Komisyonunca benimsenen değişiklikler sonunda tesbit edilmiş metin-ki bu Cumhurbaşkanı veto edilen metindir-aynen kabul etmiştir(7). Bu metin daha sonra Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu Genel Kurullarınca aynen kabul edilerek ,903 kanun sıra numarası ile, Resmi Gazetede yayınlanmak suretiyle(8) yürürlüğe girmiştir.

1.Cum.Sen.Tut.Der.,Dön.1,Top.5,Cel.34,17.2.1966 günlü 48, Birleşim,s,8-9.

2.Mil.Mec.Tut.Der.,Dön.2,Top.1,Cel.5.

3.Millet Meclisi Dön.2,Top.1,S.Sayı:99,s,2-4

4.Mil.Mec.Tut.Der.Dön.2,Top.1,C.7,26.4.1966 günlü 101.Birleşim, s,253

5.Millet Meclisi,Dön.2,Top.2,S.Sayı:159,s,1-4

6.Millet Mec.Dön.2,Top.2,S.Sayı:183,s,1-3

7.Millet Meclisi,S.Sayı:183,s,1-3

8.Rg.,24.7.1967,tarih ve S,12655,s,2-4.

4.2.-Kanunun Yapısı

903 sayılı kanun,biri geçici,ikisi yürürlük (m.7) ve yürütme (m.8) ile ilgili üç madde dışında,altı esas maddeyi ihtiva etmektedir.

Birinci madde,Medeni Kanunun birinci kitabının ikinci babının üçüncü faslındaki 73-81 nci maddelerin değiştirilmesine iliskindir.Bu değişiklik sırasında Medeni Kanunun madde numaralarına sadık kalınmış,yeni ilaveler 77/A,80/A,81/A,81/B, şeklinde yapılmıştır.Bu suretle Medeni Kanunun tertibi ve ahengi aynen muhafaza edilmek istenmiştir.

İkinci madde ile Medeni Kanunun mahfuz hisse ile ilgili 455 ncü maddesine,"...gelirlerinin yarısından fazlası kamu görevi niteliğindeki işlerin yapımına bırakılarak kurulacak..." vakıflarda,mahfuz hisse nispetlerini düzenleyen yeni fıkralar eklenmiştir.

Üçüncü maddede,bugün kanunlarda geçen "tesis" kelimesi yerine "vakıf" kelimesinin ikame olunacağı bildirilmiştir.

Dördüncü madde ile,kamu yararına kurulacak vakıflara vergi muafiyeti tanınmıştır.Şöyle ki,"Bakanlar Kurulunca,gelirlerinin en az % 80'ini,nev'i itibariyle genel,özel ve katma bütçeli idareler bütçeleri içinde yer alan bir hizmetin veya hizmetlerin yerine getirilmesini istihdaf etmek üzere tahsisan kurulacağı kabul edilen vakıflara,tahsis edilen miktar için,vergi muafiyeti tanınabileceği..." öngörülmüştür.

Beşinci madde ile de,4 ncü madde gereğince kendilerine vergi muafiyeti tanınan vakıflar dolayısıyla,çesitli vergi kanunlarında yapılan değişiklikler ve ilave edilecek yeni hükümler düzenlenmiştir.

Altıncı maddede,kanunun yürürlüğe girisinden itibaren altı ay içinde,Vakıflar Genel Müdürlüğünce,ilgili bakanlıkların da düşünceleri alınarak,kanunun uygulanmasını düzenlemek amacıyla bir tüzük hazırlanması öngörülmüştür.

Esasen,kanunun muhtelif hükümlerine göre ,tescilin tarzı, kimler tarafından yaptırılacağı,sicillerin ne suretle tutulacağı,merkezi sicile kaydedilen vakfın,Resmi Gazete ile yapılacağı

ilânının muhtevası (MK.74/IV,V);teftisin tarzı ve nasıl yapılacağı,neticeleri ve bu kanuna göre kurulmuş olsun veya olmasın bilcümle vakıfların,Vakıflar Genel Müdürlüğüne ödeyecekleri teftiş ve denetleme masraflarına katılma payı,safi gelirlerinin % 5'ini geçmemek üzere (m.78/III) tüzük ile düzenlenecektir.

Geçici maddeye göre 4 Ekim 1926 tarihinden sonra kurulmuş vakıflara ait mahkemeler nezdindeki tescil,kayıt,defter ve evrakın sureti,kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren altı ay içinde Vakıflar Genel Müdürlüğüne,merkezi sicile kaydı için devredilecek ve sözü geçen vakıflar hakkında da bundan böyle yeni kanun hükümleri uygulanacaktır.

B E Ş İ N C İ B Ö L Ü M

CUMHURİYET DEVRİNDE VAKIF ÇEŞİTLERİ

CUMHURİYET DEVRİNDE VAKIFLAR

5. Cumhuriyet Devrinde Vakıflar

Cumhuriyet devrinde vakıfları kuruluş tarihleri ve tâbi oldukları kanunlar bakımından iki kısma ayırmak mümkündür.

5. 1) 4 Ekim 1926 tarihinden önce kurulmuş olup 2762 sayılı kanuna tâbi vakıflar,

5. 2) 4 Ekim 1926 tarihinden sonra kurulan ve 903 sayılı kanuna tâbi olan vakıflar.

Medeni kanunun sureti mer'iyet ve şekli tatbiki hakkındaki kanunun 8 nci hükmü ile Medeni Kanunun mer'iyetinden önce vücuda getirilen vakıflar hakkında ayrıca bir tatbikat kanunu çıkarılacağı öngörüldüğünden uzun çalışmalardan sonra, 5.6.1935 tarih ve 2762 sayılı Vakıflar Kanunu çıkarılarak vakıfların hukuki durumları düzenlenmiştir. (1) Bu kanun kabul ve nesrinden altı ay sonra yürürlüğe girmiştir.

Bu kanunda 3513(2), 3668(3), 4755(4), 5404(5) ve 5982(6) sayılı kanunlar ile ek ve değişiklikler yapılmıştır. Değişiklik yapılan kanun maddelerine göre, 4 Ekim 1926 tarihinden önce vücut bulmuş vakıfları, üç gruba ayırmaktadır.

- 1- Mazbut Vakıflar,
- 2- Mülhak Vakıflar,
- 3- Cemaat ve Esnafa ait Vakıflar.

5.1. 1 - Mazbut Vakıflar

İdaresi için mütevellî tayin edilmeyip Vakıflar Genel Müdürlüğünce yönetilen vakıflardır. Mütevellîliği, vakfedenin fer'ilerine ait olduğu halde 10 yıl süreyle mütevellîliği için talip çıkmayan bir mülhak vakıf 2762 sayılı Vakıflar Kanununun

-
1. RG, 13.6.1935 tarih ve S, 3027.
 2. RG, 14.7.1938 tarih ve S, 3959.
 3. RG, 11.7.1939 tarih ve S, 4255.
 4. RG, 21.6.1945 tarih ve S, 6057.
 5. RG, 4.6.1949 tarih ve S, 7224.
 6. RG, 28.6.1952 tarih ve S, 8144.

39 ncu maddesi gereğince mazbut vakıflar arasına alınır.Bir vakfın mazbut vakıflar arasına alınması için,

1- Mütevellisinin azli, istifası ve ölümü gibi sebeplerle Vakıflar Genel Müdürlüğünce 10 sene müddetle emaneten idare edildiği halde vakfa müteveli tayin edilmemesi,

2- Vakfın kanunen hayri ve fiili hizmetinin kalmaması, bu hizmetlerin yasaklanmış olması veya aynı hizmetlerin ifasının başka bir idareye devredilmesi,

3- Vakıf mütevelliliğinin başka bir makama sart edilmiş olması,

gibi sebeplerin mevcut olması gereklidir.

Vakıf, mazbut vakıflar arasına alınmadan önce durumu tetkik edilerek zaptı konusunda İdare Meclisine teklifte bulunulur. İdare Meclisi kararıyla mazbut vakıflar arasına alınan vakıflar bir kül halinde hükmi şahsiyet sayılır.

Zaptedilmiş olan vakıflarda alakadarların intifa hakları mahfuzdur. Yani vakfiyede vakıftan kendilerine bir menfaat temin edilmiş olanların hakları vakıf zaptolunduktan sonra dahi muhafaza edilir.

Intifa hakkı yalnız iki kısım alakadarlara tahsis edilmiştir. Birincisi fiili hizmet mukabilinde bir hak verilmiş olanlardır. Bunlar cami hademesi, müteveli, duahan, cüzhan, muvakkit ve bu gibi fiilen vakfa hizmet ederek bir hizmet mukabilinde maaş, ücret, yevmiye veyahut fazladan veya gelirden bir hisse sart edilmiş kimselerdir. İkincisi hizmet mukabili olmayarak verilen haklardır. Evlada ayrılan haklar gibi.

Intifa hakları vakfiyede gösterilen şartlara göre tahsis edilir ve bu hak sahibinin vefatında aynı şartı haiz olan bir diğeline verilir.

Emaneten ve niyabeten idare edilen vakıflar dahil bütün mazbut vakıflara ait davalarda Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafıdır.

Mazbut vakıflara ait akar ve hayrat nev'inden gayrimenkuller tapu senetlerinde ve vakıf kütüğünde kendi vakfı adına kayıtlı olmakla beraber ayrı ayrı hükmi şahsiyetlerini kaybederek hey'eti umumiyesi mali yönden birleşmiş olup, mazbut vakıflar adı altında tek bir tüzel kişilik olarak Vakıflar Genel

Müdürlüğü tarafından idare olunur.Bunların geliri Genel Müdürlük bütçesinde yer alır,bunlara lüzumlu harcamalar da keza bütçeden ayrılır.

5.1. 2 - Mülhak Vakıflar

Mütevelliliği vakfedenlerin fer'ilerine şart edilmiş ve vakfın on yıl müddetle mütevellisiz kalmaması şartlarına bağlanmıştır.

Bir mülhak vakfın belirli özelliği,tüzel kişiliğe sahip olması,kendi tahhütleriyle ilzam edilmesi,borçlarını kendi mallarından ödemesidir.Ayrı ayrı birer hükmi şahsiyet olan mülhak vakıfların idare uzvu ve temsilcisi mütevellidir.

Vâkıf vakıf senedinde,idare uzvunu tayin eder veya tayini teftiş makamlarına terk eyler.Teftiş makamı,yani Vakıflar Genel Müdürlüğü vakfın şartlarının yerine getirilmesi hususunu temin ile mükellef olduğundan vâkıfın vakfın idare uzvunu tayin hususunu kendisine havale etmiş olması şartını da kabule mecburdur.Bu şarta ademi riayetle vakfı mazbut vakıf haline getiremez.(1)

Vâkıf vakfiyede vakfın idare uzvunun kimin tarafından tayin edilebileceğini beyan etmemiş olması halinde,vâkıfın ölümünden sonra mirasçıları mütevelli olamaz.O zaman 903 sayılı kanunun 77 nci maddesinin 2 nci fıkrası mucibince hareket edilir.Neticede Vakıflar Genel Müdürlüğü vakfı zabt ve bizzat idare eder.

Ayrıca vakfiyede zikredilen mütevellilerin hepsinin vefatı veya mütevellilik yapamayacak hale gelmesi veya haklarında gaiplik kararlaştırılmış olması halinde de vakıf mazbut vakıflara dahil olur.(2)

Mütevelliler vakıfnamede yazılı şartları yerine getirmekle yükünlüdür.Mütevellilerin görevleri 2762 sayılı kanunun 23. ve 25.maddelerinde ve keza 2/5042 nolu vakıflar tüzüğü'nün 47-52.maddelerinde açıklanmıştır.Mütevelliler Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün kontrolü altındadır.

1. Şakir Berki,"Türkiye'de İmparatorluk ve Cumhuriyet Devrinde Vakıf Çesitleri",VD,Ankara,1971,C,IX,s,9.
2. Şakir Berki,a.g.m.,s,10.

5.1.3 - Cemaat ve Esnafa Mahsus Vakıflar

Osmanlı devleti devrinde padisahlar, yargı veya kanun yapma kuvvetini ellerinde bulundurmaktaydılar. Bu sebeple, azınlıkların ibadethaneleriyle ilgili konular fermanlarla düzenlenmiştir. Bu devirde azınlık vakfı diye bir kavram veya müessese yoktu. Zaman zaman Rum, Ermeni veya Yahudi gibi azınlıkların ibadetlerini yapabilmeleri için kilise veya sinagoglar inşa etmelerine fermanlarla izin verilmiştir. Bu tip fermanların, mülk arsalar üzerinde münhasıran ibadetlerini yapabilmeleri için cemaat tarafından sağlanan paralarla azınlıkların ibadethane inşa etmelerine izin verilmesi mahiyetinde olduğu görülmektedir. Zamanla gayrimüslimlere ait bu ibadethanelere tahsis edilen gayrimenkuller çoğalmıştır. Mevzuata göre bu gayrimenkulleri ibadethaneler adına tapuya tescilinin mümkün olmaması sebebiyle bahse konu mallar cemaatin ileri gelenleri veya hayali şahısların malı olarak kayıtlara geçirilmiştir.

Osmanlı devletinin son zamanlarına doğru 21 Şubat 1328'de eşhası hükmiyenin emvalı gayrimenkuleye tasarruflarına mahsus kanunu muvakkatın yürürlüğe girmesiyle gayrimüslimlere ait ibadethanelerin de gayrimenkul iktisap edeceği kabul edilmiştir.

Cumhuriyet devrinde bu emlakin tapuya tescil keyfiyeti 2762 sayılı kanunun 44 ncü maddesiyle ayrı bir hükme bağlanmıştır. Lozan barış anlaşmasında kabul edilen gayrimüslimlere ait vakıflar ile bazı sanat erbabınca kurulmuş bulunan vakıflar, herbirinin ayrı ayrı tüzel kişiliği olup mensuplarının seçilecek kişi veya heyetlerce idare edilecektir.

Bu vakıflar da ilgili makamlar ile Vakıflar Genel Müdürlüğüne kontrol edilecektir.

5. 2-) 4 Ekim 1926'dan Sonra Kurulan Vakıflar (Yeni Vakıflar)

4 Ekim 1926 tarihinden sonra kurulmuş ve kurulacak olan bütün vakıflar 1967 tarihinde yürürlüğe giren ve Medeni Kanunun Tesislere ilişkin hükümlerini değiştiren veya bunlara yeni maddeler ekleyen 903 sayılı kanun hükümlerine tâbidir.

1926-1967 Yılları arasında Medeni Kanun hükümlerine göre kurulan tesislerin adedi fazla değildir.1967 yılında çıkarılan 903 sayılı kanun yeniden vakıf kurma imkanı getirmiştir.

Nitekim 903 sayılı kanuna göre kurulan yeni vakıf sayısı, 1.7.1991 tarihine kadar Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları dahil Vakıflar Genel Müdürlüğünde yaptığımız araştırmalar sonucunda merkezi sicile kayıtlı 2.500 küsur yeni vakıf olduğu tesbit edilmistir.

5.3. VAKIFLARIN YÖNETİM VE KONTROLÜ İLE İLGİLİ MEVZUAT

2762 sayılı kanun ve bu kanunun ek ve değişikliklerine tabi olan mazbut ve mülhak vakıflarla,cemaat ve esnafa mahsus vakıfların ve 903 sayılı kanuna göre,kurulan yeni vakıfların yönetim ve edenetimine ilişkin işlemler hakkında kısaca bilgi verelim.

5.3. 1- Mazbut Vakıflar ve Bunların Yönetimine İlişkin İşlemler

2762 Sayılı Vakıflar Kanununun 3513 ve 5404 sayılı kanunlarla değişik birinci maddesi,birinci bendinin A,B,C,D ve E fıkralarında,aynı kanunun 7 nci maddesi delaletiyle 36 ncı maddesi,21 nci 39 ncu maddeleriyle muvakkat 1 nci maddesi hükümlerinde öngörülen şartların gerçekleşmesi halinde bir daha mütevellî tayini mümkün olmayan vakıfların yönetimi Bütçe Kanunu hükümleri dairesinde yürütülmekte ve vakfiyelerinde öngörülen hayır şart ve hizmetleri yerine getirilmektedir.Bütçe Kanunlarımız muvacehesinde yönetilen bu vakıflar yine hükmi şahsiyetlerini ayrı ayrı muhafaza etmekle beraber bunlara ait menkul ve gayrimenkuller tek alden yönetilmekte ve iradları bütçeye gelir kaydedilmektedir.Ancak bu vakıflara ait gayrimenkullerden elde tutulmalarında fayda görülmeyen veya geliri giderini dahi karşılayacak durumda olmayan hayrat tasınmaz mallar Vakıflar Kanununun 10-13 ncü maddeleri gereğince satılmakta ve

elde edilen paralar "Mazbut Hayrat Satış Bedeli";akar nev'in- den bulunanların satışlarından elde edilen paralar ise "Mazbut Akar Toprak Satış Bedeli" adı altında toplanmakta ve bu özel fonlardan 6760 sayılı Vakıflar Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanuna ek 1262 sayılı kanun gereğince vakfın yararına çeşitli yatırımlar gerçekleştirilmektedir.Mazbut Hayrat Satış Bedeli Fonundan hastahane ve öğrenci yurtları,i- maretler gibi hayrat binalar için harcamalar yapılmakta,Mazbut Akar Toprak Satış Bedeli hesabından ise büyük ishanları,çarşı- lar,oteller,dükkanlar gibi gelir getiren binalara sarfiyatta bulunulmaktadır.

5.3.2- Mülhak Vakıfların Yönetim ve Denetimi

2762 Sayılı Vakıflar Kanununun 6 ncı maddesinde ifade e- dildiği üzere herbiri ayrı ayrı birer hükmi şahsiyeti haiz bu- lunan Mülhak vakıfları;

a- Doğrudan doğruya mütevellilerinin eliyle yönetilenler,
b- Vakıflar Genel Müdürlüğünce emaneten ve niyabeten yö- netilenler,diye sınıflandırarak incelemek gerekir.

1. Tevliyetin;ölüm,istifa,azil gibi sebeplerden her hangi biriyle açılması halinde o vakıf emaneten,on yılı aşmamak üze- re,Genel Müdürlükçe yönetilir.

2. 2762 Sayılı Vakıflar Kanununun uygulanmasına dair olan Vakıflar Nizamnamesinin 42 nci maddesi muvacehesinde;mütevelli- nin,iyileşmesi imkanı olmayan bin hastalığın tesbiti halinde, on yıllla bağlı kalmaksızın vakıf,mütevellinin,ölümüne kadar e- maneten yine Genel Müdürlük tarafından yönetilir.

c- Yukarıda açıklanan durumlardan başka Vakıflar Kanunu- nun 19 ncu maddesi muvacehesinde,ehil olmayan mütevellilere ni- yabeten vakıfların,Vakıflar Genel Müdürlüğünce idaresi de müm- kündür.

5.3. 3- Mülhak Vakıfların İdare ve Yasatılmalarına İlişkin Başlıca İşlemler

1. Şart tedbili ve tevzin (denkleştirme) işlemleri,

2. Tenvliyet tevcihi ve tevliyetten azle dair olan işlemler,

3. Vakıf gayrimenkullerinin bakım,onarım ve yeni akar inşa veya gayrimenkul satışına dair işlemler,

4. Vakıf hizmet ve hesaplarının kontrolü ve geliri az olan vakıflara yapılan ödemelere dair işlemler,

5. Tescil işlemleri,

6. Kanunda öngörölen şartların gerçekleşmesi halinde zabıt işlemleri ve vakıf evladının galle fazlasından faydalandırılmasına dair işlemlerdir.

5.3.3.1. ŞART TEDBİLİ VE TEVZİN (DENALEŞTİRME)

Vakfiyelerde çeşitli hayır şart ve hizmetleri yer almakta ve bu hizmetlerin karşılığı olarak yüzyıllar öncesinin değer ölçüleriyle günlük,haftalık,aylık veya yıllık olarak tesbit edilmiş ücretler bulunmaktadır.Vakfiyelerdeki bu şart ve hizmetler;medrese muallimi,bevvab,nazır,müderriş,imam,müezzin,muallimi evvel,muallimi sani ücretleri,Medine fukarasına yardım,su,yol,köprü,çeşme gibi hayratın bakımı ve onarımları olmak üzere çeşitli hayır şart ve hizmetler olup karşılıkları da akçe,dirhem,altın,gümüş veya kuruş olarak belirlenmiştir.

Bu hayır şart ve hizmetlerin bir kısmının günün şartları muvacehesinde kanunen veya fiilen yerine getirilmesi mümkün olmaması halinde,2762 sayılı vakıflar kanununun 17 nci maddesine göre;vâkıfın arzu ve iradesine de mümkün olduğu kadar bağlı kalmak kaydıyla zamanın şartlarına uyacak şekilde değiştirilmesine Şart Tedbili denir.

Çeşitli hizmetlerin karşılığı olarak vakfiyelerde öngörölmüş bulunan ve günlük,haftalık,aylık,yıllık olarak akçe,dirhem,gümüş,altın veya kuruş şeklinde tesbit edilmiş bulunan ücretlerin de 2762 sayılı vakıflar kanununun uygulamasına dair olan vakıflar nizamnamesinin 51 nci maddesi mucibince ve vakfın asgari üç yıllık gelir ortalaması da göz önüne alınmak suretiyle,günün şartlarına uygun miktarlara çıkarılması işlemine de Tenvzin (Denkleştirme) denilmektedir.

Bir tevzin cetvelinde iki bölüm görülür. Birinde, vakfiyede yazılı oranlar dahilinde kalmak kaydıyla, hayır şart ve hizmetlerle bu hizmetler için tesbit edilmiş miktarlar vardır. Diğerinde belirsiz giderler olarak adlandırabileceğimiz ve vakfın yaşaması için gerekli ihtiyat akçesi, bakım, onarım, vergi, sigorta gibi lüzumlu giderlerin yer aldığı görülür.

Vakıflar Kanununun 17 nci maddesi gereğince yapılan şart tedbiri işlemleri vakfın mütevellisinin de görüşü alınmak suretiyle hazırlanan teklif, Vakıflar İdare Meclisinin olumlu kararına iktiran ettirilerek arşiv kayıtlarına tescil suretiyle tamamlanmakla beraber, aynı şekilde hazırlanan ve yine İdare Meclisinin tasvibinden geçen tevzinle ilgili işlemlerin kesinleşmesi ise Başbakanın veya onun adına ilgili Devlet Bakanının onayı ile mümkün olmaktadır.

5.3.32. TEVLİYET TEVCİHİ VE TEVLİYETTEN AZIL

Bir mülhak vakfın yönetiminden mesul olan ve vakfiye şartları dahilinde 2762 sayılı kanun ve bu kanunun uygulanmasına dair olan tüzük hükümlerine göre bir mülhak vakfın yönetimi üzerine tevcih edilen kimseye mütevellî denilmektedir.

Bir mütevellinin başlıca görevleri; vakfın vakfiyesinde öngörülen hayır şart ve hizmetlerini, sonradan yapılan şart tedbiri ve tevzin işlemleri de göz önünde bulundurulmak suretiyle tam olarak ifa etmek, vakfın devamlılığını sağlayacak her türlü bakım, onarım ve inşaat işlerini yürütmek, vakfın gelirinin artması için gerekli çalışmalar yapmak, yıllık gelir ve giderini gösteren bütçesini hazırlamak, kat'i hesabını mevzuat ve vakfiye esaslarına göre vermek, vakfın hak ve hukukunu korumak için gerekli tedbirleri almak gibi işlemlerdir.

Bir vakfın yönetiminden sorumlu olmak üzere üzerine tevliyetin tevcihini isteyen kimsenin her şeyden önce Vakıflar Kanununun 40 nci maddesi gereğince mütevellisi olmak istediği vakfın evladından bulunduğuna ve vakfiye şartlarına göre tevliyete müstahik olduğuna dair mahkemen ilâm alması gerekir. Böyle bir ilâmı alan kimse, ikametgah belgesi, nüfus kağıdı örneği, öğrenim belgesi, sabıkası olmadığına dair savcılıktan kağıt

ve muhtardan alınacak doğruluk kağıdı,doktor raporu ile birlikte vakfın bulunduğu Vakıflar Teşkilatı kanalıyla müracaatta bulunur.

Böyle bir müracaatta Arsiv kayıtları üzerinde de gerekli inceleme yapıldıktan sonra ilgilinin,öğrenim durumu ve derecesine göre yapılacak imtihan sonrası,sağlık durumu da göz önünde bulundurulmak suretiyle asaleten veya niyabeten Merkez Tevcih Komisyonunca üzerine tevliyet tercihi yapılır.Lise ve daha yukarı öğrenim yapmış olanlara sağlık durumları da müsait ise imtihansız tevcih yapılabilir.

Yukarda kısaca ve belli başlı olanlarına temas ettiğimiz görevleri iyi ve zamanında yapmayan mütevellilerin azli keyfiyeti,Kanunun 33 ncü maddesindeki azil sebeplerinde birer birer gösterilmek suretiyle,tesbit edilmiştir.Vakfın hesaplarını tam ve zamanında vermeyen,vakfın mallarında mülkiyet iddiasında bulunan,zimmetine para geçiren,vakfın muamelatında keyfi hareketleri bulunan mütevelliler,Vakıflar Nizamnamesinin ilgili maddeleri gereğince haklarında üzenlenecek fezlekeli tahkikat evrakları muvacesinde Merkez Tevcih Komisyonu kararı ile mütevellilikten azledilirler.

5.3.3.3- VAKIF TAŞINMAZ MALLARIN BAKIM,ONARIM,YENİDEN İNŞASI, ŞUYU VE SATIŞI

Vakfın taşınmaz mallarına ilişkin bu nev'i işlerin izahına girmezden evvel vakıf mallarını akar ve hayrat olarak ikiye ayırmak gerekir.Zira kanunda hayrat ve akar taşınmaz mallar için ayrı ayrı hükümler mevcuttur.Esasen vakıfta bir akarın hayrata,Bir hayratın da akara çevrilmesi mümkün değildir. Bu mümkün olmadığı gibi mevzuat hükümleri gereğince elden çıkarılan hayratın satış bedeli de akara harcanamaz,akar toprak satış bedelinden de hayrata herhangi bir tahsis yapmak imkanı olamaz.

Vakfa gelir sağlayan gayrimenkullerin bakım ve onarım hizmetleriyle yeniden yapılacak inşaatlarda;vakfın hesabında mevcut akar toprak satış bedeli ile mülhak vakıfların gelirlerinin fazlaları kullanılabilmektedir.Bu hesaplardaki mevcutlar

yeterli bulunmadığı takdirde ise ya vakfın gelir getirmeyen veya geliri giderini karşılamayan veyahut elde kalmasında fayda umulmayan gayrimenkullerinin satışından elde edilecek paralar veya vakfı borçlandırmak suretiyle sağlanacak krediler sarfedilebilmektedir.

Bir vakfın hayratı olan gayrimenkullerin onarım, bakım veya yeniden insasında vakfın hayrat satış bedeli hesabıyla, mülhak vakıf fazlaları hesabındaki paralar önceden hazırlattırılan proje ve keşif evraklarına istinaden kullanılmaktadır.

Ayrıca geliri yetersiz vakıflara ait hayratın onarımı için bütçeye her yıl gerekli ödenek konulmak suretiyle bu hayrat binaların Vakıflar Genel Müdürlüğünce devamlılıkları sağlanmaktadır. Vakıf taşınmaz malların gerek bakım ve onarımları ile ve gerekse yeniden inşa edilmeleriyle şehirciliğimize ve yeni iş yerlerinin açılmasıyla ekonomik canlılığa hizmet edilirken, vakıf abidelerimizin restorasyonları suretiyle ecdat yadigarı ve her biri sanat şaheseri olan eserlerin genç kuşaklara, bütün hasmetiyle tanıtılmasına çalışılmakta ve bunun yanında memleketimizin turizm ekonomisine de büyük ölçüde katkıda bulunmaktadır.

Yukarıda da kısaca temas edildiği üzere vakıf gayrimenkullerinin satışının yapılabilmesi için, bu yerlerin ıslahının mümkün olmaması, gelir getirmemesi veya gelirinin giderini karşılayacak kadar olmaması gerekmektedir. Bu gibi yerlerin, yapılan tesbitler sonucu düzenlenen satış cetvellerinde değerleri belirtilmekte ve bu miktarlar üzerinden, satışları için Vakıflar İdare Meclisine gerekli teklifler götürülmektedir.

Şehircilik faaliyetleri sonucunda yapılan şehir imar planlarının uygulanması sırasındaki parselasyon işlemleri sırasında bazı hayrat yerlerin akara dönüştüğü vaki olmaktadır. Bu gibi durumlarda satış için Bakanlar Kurulu kararı da gerekmektedir.

5.3.3.4- VAKIF HESAPLARININ KONTROLÜ

— 2762 Sayılı Vakıflar Kanunu ve bu kanunun uygulanmasına dair olan Vakıflar Nizamnamesine tabi mülhak vakıfların her

mali yıl sonunda yıllık kesin hesapları vakıf mütevellilerinin-
ce tanzim olunmakta ve bu hesaplar ilgili Bölge Müdürlüğünün
de murakabesinden geçtikten sonra tasdik olunmak üzere Vakıf-
lar Genel Müdürlüğüne gönderilmektedir.

Bir mülhak vakfın yıllık kesin hesabının mali yıl basın-
dan itibaren en geç altı ay içerisinde verilmiş olması gerek-
mektedir. Vakfının hesabını vermeyen mütevellilerin bu ihmali-
leri Vakıflar Kanununda bir azil sebebi olarak gösterilmiştir.

Mülhak vakıfların yıllık kesin hesaplarını görmek ve in-
celemekteki gaye; vakfın mevkufatından elde edilen gelirlerin,
yine vakfın vakfiyesinde belirtilen esas ve ölçülere göre ve
vakfa ait tevzin cetvellerindeki miktarlara göre, hayır şart
ve hizmetlerinin yerine getirilip getirilmediğinin kontrolü
ile vakfın hak ve hukukunun gereği gibi korunup korunmadığı-
nın tesbitidir.

5.3.3.5- TESCİL İŞLEMLERİ

Gerek yapılan teftişler sonucu düzenlenen raporların de-
ğerlendirilmesi sırasında ortaya çıkan ve gerekse şahısların
ellerinde olduğu tesbit edilen ve arşiv kayıtlarımızda adı bu-
lunmayan vakıflar, Vakıf Kayıtlar kütüğüne kaydedilmektedir. Bu
konuda 2762 sayılı Vakıflar Kanununun 7 nci maddesiyle 36 ncı
maddesi hükümleri paralelinde Vakıflar Nizamnamesinin 31, 32
ve 33 ncü maddelerinin hükümleri uygulanmaktadır. Bu hükümlere
göre gerekli inceleme yapılmak suretiyle vakfiyesi bulunduğu
için tesbit edilen vakıflar, Vakıflar Nizamnamesinin 31 ve 32.;
vakfiyesi bulunmayan vakıflar ise yine nizamnamenin 32 ve 33.
maddeleri uyarınca gerekli araştırmalar yapıldıktan sonra 2762
Sayılı Kanunun 7 nci maddesi delaletiyle 36 ncı maddesinin i-
caplarına uyularak mazbut vakıflar arasına alınmakta ve vakıf
evladına, vakfiyesinde gelir fazlasının evlada ait olduğuna
dair hüküm var ise, intifa hakkı tahsis yapılmaktadır.

5.3.3.6- MÜLHAK VAKIFLARIN MAZBUT VAKIFLAR ARASINA ALINMASINA VE VAKIF EVLADINA INTIFA AYLIĞI TAHSİSİNE DAİR İŞLEMLER

2762 Sayılı Vakıflar Kanununun 3513 ve 5404 sayılı kanunlarla değişik 1 nci maddesi hükümleri muvacehesinde adı geçen kanundan önce idaresi zaptedilmiş vakıflar, tevliyeti resmi bir nakama veya furu'dan gayriye mesrut bulunan vakıflar, kanunen veya fiilen hayri veya fiili hizmeti kalmamış olan vakıflarla, gayesi kanuna aykırı hale gelen vakıflar, mazbut vakıflar arasında sayılmaktadırlar. Yine aynı kanunun 21 nci maddesi gereğince mütevellî olacak kimsesi bulunmayan vakıflarla, kanunun 39 ncu maddesi uyarınca tevliyeti 10 yıl boş kalan vakıflar mazbut vakıflar arasına alınmaktadır.

Mazbut vakıflar arasına alınan bu vakıfların yönetimi Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmekte ve hayır şart ve hizmetleri yerine getirilmektedir. Vakfiyelerinde gelir fazlasının evlada ait olduğuna dair hüküm bulunan vakıfların evladına intifa aylığı tahsis edilmektedir. İntifa aylıklarının yeniden düzenlenmesi için gerekli mevzuat değişikliğinin yapılmasına çalışılmaktadır.

5.3. 4- Türk Medeni Kanununun Yürürlüğe Girmesinden Sonra Kurulan Yeni Vakıflarla İlgili İşlemler

Türk Medeni Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra kurulan ve 903 sayılı kanun hükümlerine tabi bulunan yeni vakıflarla ilgili olarak yapılan işlemleri;

- a) Yeni vakıfların kuruluş, tescil, ilân ve vergi muafiyetine ilişkin işlemler,
- b) Yönetim durumlarını kontrol ve muamelelerinin teftişine dair işlemler,

olmak üzere başlıca iki bölümde incelemek mümkündür.

903 sayılı kanun hükümlerine göre, vakıf yapmak isteyen bir veya birden ziyade kimseler, gayesi kanuna ve ahlaka aykırı olmamak şartıyla doğrudan doğruya düşünleyecekleri vakıf senedini bir notere tasdik ettirdikten sonra, vakfın merkezinin bulunduğu yerin yetkili Asliye Hukuk Mahkemesine tescil için müracaat etmek suretiyle vakıf kurulmaktadır. Mahalli mahkeme siciline mahkeme kararıyla tescil edilen vakıflar merkezi

sicile de kaydedilmek üzere Vakıflar Genel Müdürlüğüne ilgili mahkemece bildirilmektedir.

Bu şekilde kurulan ve mahkeme siciline kaydı yapılan vakıflara ait resmi vakıf senetlerinin incelenmesi ve gerekli hallerde Temyiz Mahkemesine başvurabilmek için 2 aylık bir süre Vakıflar Genel Müdürlüğüne tanınmıştır.

Merkezi sicile kaydı yapılan ve Resmi Gazetede ilânı suretiyle şahsiyet kazanan yeni vakıflar gerek 903 sayılı kanun ve gerekse bu kanunun uygulanmasına dair olan tüzük hükümleri muvacehesinde Vakıflar Genel Müdürlüğüne denetlenmekte ve vakfın senedinde öngörülen gayelerinin tahakkuku için gerekli tedbirleri alması sağlanmaktadır.

1967 Tarihli ve 903 sayılı kanunla kurulan vakıfların gayelerine göre tasnifi:

903 Sayılı kanunla değiştirilen Medeni Kanunun 73 ncü maddesine göre "Bir mâmeleketin bütünü veya gerçekleşmiş veya gerçekleseyeceği anlaşılan her türlü geliri veya ekonomik değeri olan haklar vakfedilebilir" hükmü getirilmiştir. Bu hükümle, aktif ve pasif ile bir mal varlığının tamamının vakfedilebilmesine imkan hazırlanmıştır. Eski hukuktan farklı olan bu hükümle iktisadi ve ticari teşebbüslerin vakfedilmesine imkan sağlanmıştır. Güdülen hedef, ticari ve iktisadi işletmelerin ve kuruluşların parçalanmadan devam edip, gelirlerini kamu yararına harca-yabilmelerinin teminidir.

Bu kanuna göre kurulan vakıfları şu gruplara ayırabiliriz,

- 1- Aile vakıfları,
- 2- Diyani vakıflar,
- 3- İstihdam edilenlere ve işçilere yardım vakıfları,
- 4- Kamuya yararlı vakıflar.

903 Sayılı kanunun getirdiği yenilikler:

Her vakfın mekanizmasında başlıca şu unsurlar göze çarpar.

- 1- Vakfın kurucuları,
- 2- Vakfın gayesi,
- 3- Vakfın sermayesi,
- 4- Vakfın gelir kaynakları,
- 5- Vakfın idare uzvu,
- 6- Vakfın tasfiye halinde mal varlığının tahsis şekli.

Kurulan bütün vakıfları gayelerine göre;

- 1- Eğitim öğretim,
- 2- Sanat ve kültür,
- 3- Sıhhi ve bedeni ihtiyaçların karşılanması,
- 4- Spor ve kültür-fizik,
- 5- Ulaştırma hizmetleri,
- 6- İktisadi tesis ve hizmetler,
- 7- Ülke savunmasını güçlendirme,
- 8- Diyanî hizmetler,
- 9- Tarihi eserleri ve çevreyi koruma,

10. Sosyal hizmetler (Hayatı korumak, kurtarmak, yükseltmek, güzelleştirmek, sosyal bünyeyi geliştirmek ve sarsıntılardan korumak gibi maksadını gaye edinen yardımlaşma ve dayanışma), vakıfları olarak tasnif edebiliriz.

Türkiye'de sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı dahil 1.7.1991 tarihi itibarıyla Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün merkezi sicile kayıtlı 2.500 küsur yeni vakıf mevcuttur.

Yeni vakıfların Vakıflar Genel Müdürlüğü Tasra Teskilatı'na göre dağılım % oranı (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları hariç) şöyledir.

<u>Bölge</u>	<u>Vakıf Sayısı</u>	<u>% Oranı</u>
Adana	39	2.16
Ankara	398	22.09
Antalya	39	2.16
Aydın	32	1.66
Balıkesir	32	1.61
Bitlis	14	0.66
Bursa	65	3.6
Diyarbakır	15	0.83
Edirne	6	0.33
Erzurum	22	1.22
Gaziantep	43	2.38
Hatay	23	1.27
İstanbul	626	34.75

Bölge	Vakıf Sayısı	% Oranı
İzmir	115	6.38
Kayseri	52	2.88
Konya	102	5.66
Kütahya	52	2.88
Samsun	61	3.22
Sivas	24	1.39
Trabzon	43	2.38

Vakıf adetleri bu kadar olmakla beraber bazı vakıfların il ve ilçelerdeki subeleriyle birlikte faal vakıf birimlerinin sayısı çok daha fazla olmaktadır.

Subeleri bulunan vakıflardan bazıları,
 Türkiye Diyanet Vakfı (Ankara)
 Türk Kadınına Tanıtma ve Güçlendirme Vakfı (İstanbul)
 Milli Gençlik Vakfı (Ankara)
 Hizmet Vakfı (İstanbul)
 Milli Eğitim Bakanlığı Vakfı (Ankara)
 Türk Silahlı Kuvvetleri Mehmetçik Vakfı (Ankara)

bunlardan bir kaçıdır.

Ayrıca Türkiye'de Uluslararası Lions Klüplerinin kurucusu olduğu vakıflar,

Altın Nokta Körleri Eğitim ve Kalkındırma Vakfı,
 Profesör Fahreddin Kerim Gökay Vakfı,
 Türkiye Körler Vakfı,
 Türk Kalp Vakfı,
 Türkiye Korunmaya Muhtaç Çocuklar Vakfı,
 Türk Tanıtma Vakfı,
 Göz Nurunu Koruma Vakfı,
 Türk Lions Vakfı,
 Türk Böbrek Vakfı.(1)

5.3.4. AİLE VAKIFLARI

Aile Vakıfları, aile bireylerinin talim ve terbiyesine yedirip içirilmesi gibi her türlü yardımına yaramak için, gerekli giderlerini sağlayabilmek gayesiyle, şahıs ve Miras Hukukunun koyduğu hükümlere uygun bir biçimde kurulan vakıflardır. Aile vakıfları da tıpkı genel anlamdaki vakıflar gibi tüzel kişiliğe sahip olan ve belli bir amaca tahsis edilen mal topluluğunu anlatır.(1)

Vakıfların gayeleri ile ilgili genel hüküm Medeni Kanun madde 73'te, aile vakfının gayesi ile ilgili hüküm ise Medeni Kanun Madde 322'de hükme bağlanmış bulunmaktadır. Genel anlamdaki vakıflarda amaç kavramı kanunla belirtilmemiştir. Bir vakıf, kanuna, ahlâka ve kamu düzenine aykırı olmayan herhangi bir amaçla kurulabilir.

Şu halde amaç kavramını kanun değil, vakfı yapan kimsenin iradesi tayin eder. Oysa aile vakıflarında, amacın ne olabileceğini bizzat kanun gösterir. Bu amaçla kural olarak, bir aileye mensup olanların yetiştirilmesini ve eğitimlerini, iş hayatında gerekli maddi vasıtalarla sahip olmalarını ve muhtaç oldukları takdirde yardım görmelerini, evlenecek olanlara cihaz temin edilmesini sağlamaktan ibarettir.(2)

Aile vakfı ancak bu ya da bunlara benzer amaçlarla kurulabilir. Böylece aile vakfı da vakfın özel bir türü olarak ortaya çıkmış olur.(3)

Evlada yapılan (zürri) vakıfla, aile vakıfları birbirlerinden farklıdır. Evlada yapılan vakıfta, evlat ve o hükümde olan fûru vakfın bizzat amacı olmayıp, gelirinden yararlanmaktır. Yararlanılacak gelir de gayrisafi gelir olmayıp safi gelirdir. Şu halde evlada yapılmış vakıf demek olan zürri vakıf, hem kamunun, hem evladın yararlanmasını sağlamaktadır.

1. Hasan Güneri, a.g.e., s, 116-117.

2. Nazif Öztürk, a.g.e., s, 126.

3. Hasan Güneri, a.g.e., s, 117.

Bu şekilde karma bir nitelik göstermeyen sırf bir aile vakfı ise, bir malın münhasıran aile bireyleri yararına tahsisini hedef tutmaktadır.(1)

Aile vakfının konusu olan mallar, aile fertlerinin kişisel ihtiyaçlarına tahsis edilmeli, ve bu vakıftan yararlanacak olanlar münhasıran aile fertlerine mensup olmalıdır.

Aile Vakıfları, öteki vakıflar gibi Medeni Kanun hükümlerine göre tüzel kişiliğe sahiptir. Aile vakıfları, resmi senetle ya da vasiyet yolu ile kurulup, vakfedenin ikametgahı bulunan Asliye Mahkemesi nezdinde tutulan sicile tescil edilmekle (Medeni Kanun madde 74/I gereğince) tüzel kişilik kazanırlar.

Bu çeşit vakıflar, Medeni Kanunun (903 sayılı kanunla yapılan değişiklikten önceki) 80/I maddesi gereğince "Kamu Hukuku Hükümleri saklı kalmak" şartıyla, aile vakıflarını hususi bir tanzim ve tarzına tabi tutarak bunları kamu idarelerinin teftiş ve murakabesinden hariç bırakmıştır.(2)

Yapılan değişiklikten sonra, Medeni Kanunun madde 80/I hükmü, kanundan çıkarıldığından, aile vakıfları hem tescille, hemde teftiş ve denetlemeye tabi tutulmuşlardır.

Bu halde Medeni Kanunun 78/I.II. maddesine göre aile vakıfları da öteki vakıflar gibi, Vakıflar Genel Müdürlüğünün teftiş ve denetimine tabidir.(3)

Önceki Hukukumuzda aile vakfı adıyla bir vakıf yoktu. Ancak evlada yapılan (zürri) vakıflar vardı. Medeni Kanunun 322/11 maddesi ile bu vakıfların yeniden kurulması yasaklanmıştır.

-
1. Şakir Berki, "Türkiye'de İmparatorluk ve Cumhuriyet Devrinde Vakıf Çeşitleri", VD., Ankara, 1971, S, IX, s, 11.
 2. Jale G. Akipek, a.g.e., s, 9.
 3. Hasan Güneri, a.g.e., s, 116-174.

Medeni Kanunumuz bir malın aile bireyleri arasında, vakfın dilediği biçimde genellikle kuşaktan kuşağa " Batnen ba'de batnin. Kurnen ba'de karnin, neslen ba'de neslin " intikali esas alan zürri vakıfları kabul etmemiştir.

Evlada yapılan vakıfta, evlat ve o hükümde olan fûru vakfın bizzet amacı olmayıp, gelirinden (Gallesinden) yararlanır. Yararlanılacak gelir de gayri safi gelir olmayıp, safi gelirdir. Zürri vakıf, hem evladın, hem kamunun yararlanması- nı sağlamaktadır.

Aile vakfı ise, bir malın sadece aile bireyleri lehini hedef tutmaktadır.

5.3.4.2- İSTİHDAM EDİLENLERE VE İŞÇİLERE YARDIM VAKIFLARI

Gayesi; Sadece vakıftan yararlanmakta olan çalıştırılanlara (istihdam edilenlere) ve işçilere bazı ekonomik çıkarlar sağlamak ibaret bulunan ve böylece çok özel niteliği haiz olan vakıflara, istihdam edilenlere ve işçilere yardım vakıfları denir.

Buna göre, evlenme, doğum, ölüm, işgörmezlik(malûlluk), hastalık ve emeklilikte olduğu gibi, kazalarda da zarara uğrama hallerinde ; istihdam edilenlere ve işçilere çeşitli yardımlarda bulunmak üzere kurulan ve hatta ondan yararlananların yiyecek ve giyecek gibi, günlük ihtiyaçlarını da sağlayabilen vakıflar, istihdam edilenlere ve işçilere yardım vakıfları olarak kabul edilebilecek demektir.(1)

Bu vakıfları, istihdam edilenlerin ve işçilerin vakfa aidat ödeyip ödememelerine göre ikiye ayırmak mümkündür. Eğer vakıf, sadece vakfın ayırdığı fonlar ile teşekkül etmiş ve anılan kişiler vakfa aidat ödememekte iseler, bu tip personele yardım vakıfları, tek taraflı personele yardım vakfı, eğer personelde aidat ödemekte ise, iki taraflı personele yardım vakıfları olarak adlandırılabilirler.(2)

Bu vakıfların gayesi, faydalananlara iktisadi menfaatler temin etmektir.(3)

İşçilere ve istihdam edilenlere yardım vakıfları için gerek Ticaret Kanunu gerek Medeni Kanunu değiştiren 903 sayılı kanun hükümlerine bakarak yeni bir vakıf türünün ortaya çıktığı-

1. Hasan Güneri, a.g.e., s, 222.

2. Jale G. Akipek, a.g.e., s, 9.

3. Ahmet İşeri, Türk Medeni Hukukuna Göre Vakıf Kurma Muamelesi, İstanbul, 1969, s, 32-33.

ğını söyleyenler varsa ki,(1) millet olarak ilk defa karşılaştığımız bir husus değildir. Eskiden beri Anadolu'da ve Osmanlı İmparatorluğunun Türklerle meskün yerlerinde, her esnaf teşekkülünün elinde bulunan " Esnaf Vakfı", " Esnaf Sandığı ", ve daha önceleri " Esnaf Kesesi)(2) denilen, çalışanlarına her türlü sosyal yardımı sağlayan bu kurumlar, istihdam edilenlerle - işçilere yardım vakıfları sosyal güvenlik Kurumlarından başka bir şey değildir.

1. Hasan Güneri,a.g.e.,s,226.

2. Neşet Çağatay,Bir Türk Kurumu Olan Ahilik,Ankara,1974,s,151.

5.3.4.3 -DİYANI VAKIFLAR

Hizmet amacı sadece diyani olan ve böylece ibadete özgü sırf dini amaçlar güden, özel nitelikteki vakıflara diyani vakıflar denir. Bu tanıma göre bir cami, bir mescit, bir kilise havra inşaatı ve bunların masrafları ile buralarda hizmet edecek din görevlilerinin bakılıp beslenmesi ya da din bilginleri yetiştirmek üzere okul inşaatı ve öğrencilerinin geçimini sağlamak amaçlarıyla kurulan vakıflar tümüyle diyani vakıflardır. (1)

Gayesi ibadetle birlikte çeşitli hizmetlere yönelik vakıflar karma diyani vakıflardır.

Cami yaptırmak, camide namaz kıldırarak veya dine ilişkin mevzularda konuşacak kimselerin temiminde bulunan vakıflar da diyani vakıf sayılır.

Diyani vakıfların Medeni Kanun'da 903 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önce ve sonra tüzel kişilik kazanabilmeleri için mahkeme siciline tescil edildikten sonra geçerlilik kazanırlar. (2)

Diyani vakıflar da Medeni Kanunun tüm vakıfları düzenleyen 73 ve sonraki maddeleriyle, tüzel kişiliği haiz olmaları bakımından da Medeni Kanunun 45 ve sonraki maddelerinin uygulanması yoluna gidileceğinden kuşku yoktur.

Diyani Vakıflarla özeki vakıflar arasında bir fark yoktur. Bunlarda resmi senetle yada ölüme bağlı tasarrufla kurulan ve mahkeme siciline tescil ile tüzel kişilik kazanırlar. (3)

1. Ali Himmet Berki, Vakıflar Kitabı II, Ankara, 1950, s. 48.

2. Hasan Güneri, a.g.e., s. 182.

3. Esat Arsebük, Medeni Hukuk I. Başlangıç ve Şahsın Hukuku, İstanbul, 1938, C. I, s. 336.

5.3.4.4. KAMUYA YARARLI VAKIFLAR

Gelirlerinin en az yarısından fazlasını Kamu görevi niteliğindeki işlerin yapılmasına bırakmayı amaç edinmiş bulunan vakıflara kamuya yararlı vakıflar denir.(1)

Kamu görevi niteliğindeki işlerden ne anlaşılması gerektiği ise 903 sayılı kanunun 4 ncü maddesine göre tayin olunur.

Bu hükme göre "Bakanlar Kurulunca,gelirlerinin en az % 80 ini,nevi itibariyle genel,özel ve katma idareler bütçeleri içinde yer alan bir hizmetin veya hizmetlerin yerine getirilmesini istihdam etmek üzere tahsisan kurulacağı kabul edilen vakıflara, tahsis edilen miktar için,vergi muafiyeti tanınabilir.(2)

Genel bütçeye dahil olan hizmetler:

Milli Eğitim Bakanlığı,Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı gibi tüm bakanlıkların yerine getirmek zorunda olduğu hizmetlerdir.

Özel bütçeye dahil hizmetler: İl özel idaresi,belediye ve köylerin yerine getirmek zorunda olduğu hizmetlerdir.

Katma bütçeye dahil hizmetler:Devlet üretme çiftlikleri Genel Müdürlüğü,Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü,Vakıflar İdaresi Genel Müdürlüğü,Orman Genel Müdürlüklerinin gerçekleştirmekle yükümlü bulundukları hizmetlerdir.

Kamuya yararlı gayeler için kurulacak veya kurulmuş vakıflarda,bir yandan vakfedene,öte yandan da vakıflara ve onlara yardımında bulunanlara bazı ayrıcalıklar tanınmıştır.Mesela Vehbi Koç Vakfı:Vakıf resmi senedinin 9 ncü maddesinde "vakıf gelirlerinin her yıl idare masrafları teftiş ve denetleme masraflarına katılma payı düşüldükten sonra kalan miktarın --% 80'i sosyal ve kültürel hizmetlere ayrılır ve bu vakıf senedinde tesbit edilen esaslar dahilinde sarfedilmek üzere,tahsis olunur" hükmü vardır.(3)

1.Jale G.Akipek,Vakıflar (Türk Medeni Hukuku Birinci Cildin

İkinci Cüzüne ek),Ankara,1944,3.10

2.Resmi Gazete ile nesir ve ilânı:24 Temmuz 1967,Sayı:12655,S.2-4

3.Vehbi Koç Vakfı:Tescil Tarihi:22.1.1969,Tescil Numarası:20

Vergi Muafiyeti Kararnamesi:28.12.1968 ve 6/11114

Türkiye Eğitim Derneği, Ankara Koleji Vakfı: Vakıf resmi senedinin 18 nci maddesinde "...Vakfın kâr gayesi yoktur. 1 nci maddede belirtilen eğitim ve öğretim hizmetlerinin yürütülmesi için, vakıf yönetiminin; yıl içinde elde edilen brüt gelirlerin % 20'si idare masrafları ile ihtiyatlara ve vakıf malverliğini artıracak yatırımlara, kalan % 80'i ise vakıf amaçlarına ayrılacak ve harcanacaktır.

Bu konuda Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflarla ilgili mevzuatta yapılacak olan değişiklikler aynen uygulanacaktır."(1)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı resmi senedinin madde 7., ...yıl içinde elde ettiği brüt gelirin % 5'ini yönetim ve idare masrafları ile ihtiyatlara, % 15'ini vakıf malverliğini arttıracak yatırımlara, kalanının % 80'i ise vakıf amaçlarına sarf ve tahsis zorunludur.(2)

Türk Güreş Vakfı resmi senedi, madde 3- u bendinde... vakıflar tüzüğü'nün 37. maddesinde sıralanan yönetim idare masrafları ile vakfın gelirini artıracak yatırımlara ayrılacak miktarlar dışında kalan vakfın gelirlerinin tümünü vakfın amaçlarına tahsis ve sarf eder.(3)

-
1. Türk Eğitim Derneği Ankara Koleji Vakfı, Kuruluş Tarihi: 1963, Tescil No: 2
 2. Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı, Kuruluş Tarihi: 1978, Tescil No: 473, Vergi Muafiyeti Kararnamesi: 31.1.1978 ve 7/14594
 3. Türk Güreş Vakfı, Kuruluş Tarihi: 1980, Tescil No: 567, Vergi Muafiyeti Kararnamesi: 11.2.1986 tarih ve 86/10349

5.3.4.4.1.DEVLETİN KURDUĞU VAKIFLAR

Cemiyet hayatının bir parçası olan ancak fakru zaruret içinde kıvranan fakir insanlara, devlet elinen ıktaa uğramadan uzanabilmesini temin için 29.5.1986'da kabul edilen 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile Hükümet ve Yerel yönetimlerin yasal ve bütçe yoluyla ulaşılamadığı bazı hayri ve sosyal hizmetlerin vakıf yoluyla ifa edilmesi öngörülmüştür.(Resmi Gazete 14.6.1986 S.19134)

Bu kanunla Türkiye Cumhuriyeti'nde devletin kurduğu sosyal adaleti gerçekleştirmeye yönelik ilk vakıf olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı bir tüzel kuruluşun kurduğu vakıftır.

Kanunda istenilenleri yerine getirmek şartıyla tüzel kişilerde vakıf kurabilirler.

Mülki idare amirleri vakfın tabii başkanı olup, illerde Belediye Başkanı, Emniyet Müdürü, Defterdar, Milli Eğitim Müdürü, Sağlık ve Sosyal Yardım il müdürü ve Mürtü ile her faaliyet dönemi için hayırsever vatandaşlar arasından Vali tarafından seçilen 3 kişi vakfın mütevelli heyetini teşkil eder. İlçelerde ; Belediye başkanı, ilçe emniyet üst görevlisi, malmüdürü, milli eğitim ilçe müdürü, sağlık ve sosyal yardım bakanlığının ilçe üst düzey görevlisi ve mürtü ile her faaliyet dönemi için hayırsever vatandaşlar arasından o ilçenin bağlı olduğu İl Valisi tarafından seçilen 3 kişi vakfın mütevelli heyetini teşkil eder.(1)

Vakfın kuruluş şekli ise mahallin en büyük mülki amiri

(1) Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Resmi Senedi Resmi RG.,17.7.1986,S,19267,s,10,Md.9.

tarafından Medeni Kanundaki hükümlere göre tescil ettiriler.(1)

Vakfın mal varlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu Fonun gelirleri başlığı altında :

a) Kanun ve Kararnamelerle kurulu bulunan ve kurulacak olan fonlardan Bakanlar Kurulu Kararıyla % 10'a kadar aktarılacak miktardan,

b) Bütçeye konulacak ödeneklerden,

c) Orman emvali satış hasılatından aktarılacak % 5 'lik miktardan,

d) Trafik para cezası hasılatının yarısından,

e) Yıllık beyanname veren Gelir ve Kurumlar Vergisi mükelleflerinin, hesaplanan gelir veya kurumlar vergisine ilave olarak ödeyecekleri yüzde birlik miktardan,

f) TRT reklam gelirlerinden aktarılacak % 30'luk miktardan,

g) Petrol ürünlerinin satışlarından her kilogram için kesilecek 1'er liradan,

h) Her nevi bağış ve yardımlardan,

i) Diğer gelirlerden,

Teşekkül eder.(2)

Fonda toplanan kaynakların vakıflara dağıtımına karar vermek üzere Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kurulu teşkil edilmiştir.

Kurul, Başbakan tarafından görevlendirilecek bir Devlet Bakanının başkanlığında Başbakanlık Müsteşarı, İşleri Bakanlığı Müsteşarı, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Müsteşarı ve Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürü'nden teşkil eder.

Kurul kararları Başbakanın onayı ile yürürlüğe girer.(3)

1. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu,Md.7.

Türk Medeni Kanunu,Md.74.

2. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu Yönetmeliği, 17.7.1986.,R.G.,S,19167,Md.5.

3. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu Yönetmeliği, Md.3.

Vakfın Amacı

Bu vakfın amacı ; fakr  zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan, kanunla kurulu sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmayan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir almayan (2022 sayılı Kanuna göre aylık alan kişiler dahil) vatandaşlar ile geçici olarak küçük bir yardım veya eğitim ve   retim imkanı sağlanması halinde topluma faydalı hale getirilecek, üretken duruma geçirilebilecek kişilere yardım etmek ve sosyal adaleti pekiştirici tedbirler almak suretiyle, gelir dağıtımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak, sosyal yardımla mayı ve dayanışmayı teşvik etm ktir.(1)

(1) Sosyal Yardımlaşma ve Dayanı mayı Teşvik Fonu Yönetmeliği md.3

5.3.4.4.2.VAKIF ÜNİVERSİTESİ

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 130.maddesi ile 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanununa göre günümüzde vakıflar üniversite kurabilirler.

Anayasanın 130. maddesi " Kanunda gösterilen usul ve esaslara göre, kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından devletin gözetim ve denetime tabi yüksek öğretim kurumları kurulabilir."

Vakıflar tarafından kurulan Yüksek Öğretim kurumları mali ve idari konular dışındaki akademik çalışmaları, öğretim elemanlarının ve güvenlik yönlerinden devlet eliyle kurulan Yüksek Öğretim kurumları için Anayasa'da belirtilen hükümlere tabidir.

Yüksek Öğretim Kanunu ve bu kanunun ek maddeleri ve taddilleri ile 28.3.1985 tarih ve 18708 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Vakıf Yüksek Öğretim Kurumları yönetmeliği hükümleri uyarınca vakıf üniversiteler kurulabiliyor.(1)

Bugün ülkemizde vakıf üniversite sadece Hacettepe Tıp Merkezi Vakfı, Hacettepe Çocuk Sağlığı ve Enstitüsü Vakfı, Hacettepe Üniversitesi vakfının müşterek kurdukları BİLKENT Yüksek öğretim kurumu örneği mevcuttur.

Vakıfların kazanç amacına yönelik olmayan üniversiteleri kurmaları, hem artan nüfusumuza öğrenim imkanı sağlamak, hem de sosyal ve ekonomik hayatımızın gelişmesinde yardımcı olacaktır.

Mevzuat hükümlerine göre mazbut vakıfları idaresi ve tahsis edildikleri maksada göre kullanılmalarını, gaye itibariyle

(1) Vakıf Yüksek Öğretim Kurumları Yönetmeliği 28.3.1985 tarih ve 19708, ,S,RG.

aynı olan diğ er hizmetler tahsis edilmesini hatta vakıfların vazife ve şartlarını değıştirmeye karar vermek gibi görevleri yüklenen vakıflar Genel Müdürlüğü, Vakıf Yüksek  ğretim Kurumları kurabilir.

5.3.4.4.3. TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNİ GÜÇLENDİRME VAKFI

Türk silahlı kuvvetlerini güçlendirmek gayesiyle daha önce kurulmuş bulunan Türk Kara, Deniz ve Hava kuvvetlerini güçlendirme vakıflarındaki kuvvet ayırımının yok edilip üç vakfın mal varlıklarını 17.6.1982 gün ve 3388 sayılı yasa ile Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı adı altında birleştirmiştir.

Türk Milleti ve Türk ordusu dünya üzerindeki jeopolitik durumu gereği güçlü olmak zorundadır. Özellikle harp sanayii alanında tam bağımsız olmanın bilincindedir.

Milli harp sanayimizin geliştirilmesi, yeni yeni harp sanayi dallarının kurulması, harp silah araç ve gereçlerinin satın alınması suretiyle Türk Silahlı Kuvvetlerinin savaş gücünün artırılmasına katkıda bulunmak üzere milletimizin maddi ve manevi desteğini sağlamaktır.

Askeri amaçlı bu vakfın ülkemize kazandırdığı ve kalıcı eserlere dönüştürerek kendi kuvvetinin savaş gücünün artırılmasına katkı sağlama yolunda faaliyete geçirdiği birçok savunma sanayii tesisleri yurt hizmetlerinde görev yapmaktadır.

Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfının ülkemize kazandırdıkları:

- Kurduğu ve iştirak ettiği çeşitli savunma tesislerinin üretim konusuna giren hususlarda ordumuzun dışa bağımlılığını belli ölçülerde azaltmıştır.

- Girişilen her yatırım ülkemize yeni yeni teknolojik kabiliyetler kazandırmaktadır.

- Bu tesisler sayesinde yeni iş alanları yaratılmış, istihdama yardımcı olunmuş ve işsizlik sorununa destek olunmuştur.

- Milli imkanlarla ve yan sanayiinden de yararlanmak suretiyle üretilen techizat ve malzemenin artık ithaline de gerek kalmadığından, ülkemiz büyük ölçüde döviz tasarrufu yapmaktadır.

- Vakfın ilgili olduğu bir kısım fabrikalar ürettikleri ihraç etmekte olup ülkemize milyonlarca döviz kazancı elde etmektedir.

- Savaş şartlarında kullanılmak üzere çok üstün kalitede üretim yapan vakıf fabrikaları yan sanayimizin de gelişmesine yardımcı olmuş ve böylece yan sanayiide daha kaliteli mal üretmek zorunda kalmıştır. Yerli piyasa ile milyonlarca liralık alış-veriş yapmak suretiyle iç piyasayı canlandırmaktadır.

- Yapılan maddi ve manevi destekle vakıf kurmuş olduğu ve iştirak ettiği bu kuruluşlar sayesinde Türk Silahlı kuvvetlerinin savaş gücünün artırılmasına önemli destekler sağlamış ve bu arada milli ekonomimize de önemli katkılarda bulunmuştur.

Türkiye Cumhuriyetinin bütün hükümetleri her dönemde, ordumuzu çağın gereklerine uygun olacak her türlü silah, araç ve gereçle donatmak için gücü nisbetinde çaba göstermiştir.

Ancak yüce Türk Milleti, kendi devletinin milli savunma yönündeki harcamalarına kendi gönlünce destek olarak ordusunun dünyanın en güçlü orduları arasında olmasını arzu etmekte olup, Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfına sahip çıkmış çeşitli mal ve para bağışlarıyla onu gönülden bir samimiyetle desteklemiştir.

Asırlardan beri Türk Milleti "Ordulaşmış millet olma bilinciyle" ordusuna sahip çıkmış, bağrına basmış ve "Kendi salâhını kendin yap" kampanyasını daima canlı tutmaktadır.

"Ordular milletin desteği ile güçlenir." sloganı ile Türk Milleti bu vakfa bilinçli ve samimi bir şekilde sahip çıkmaktadır.

Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfının iştiraklerini özet olarak :

- ASELSAN

ASKERİ ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

Askeri ve profesyonel Elektronik alanında Türkiye'nin en güçlü firmasıdır. Kurulduğu 1976 yılından itibaren araştırma-geliştirme, Üretim ve İharcat konularında Aselsan bugün önder kuruluştur.

Aselsan, silahlı kuvvetlerimizin ihtiyacı olan cihaz ve sistemlerin yanı sıra sivil kuruluşların da haberleşme ve kontrol cihazlarını üretmektedir.

firketin sermayesi 110 milyar liradır. Vaktin sermaye payı %86 (94.461.014.00)'dır.

- HAVELSAN

HAVA ELEKTRONİK SANAYİ A.Ş.

Türk Hava kuvvetlerinin kullandığı elektronik sistem ve cihazların fabrika ve depo düzeyinde onarım ve bakım hizmetlerini sağlamak.

- ASPİLSAN

Türk Silahlı Kuvvetlerinin çeşitli kademelerinde mevcut muhtelif tip muahbire cihazları için Nikel-Kadmiyum piller üretmek amacıyla kurulmuştur.

Bu tip piller 1000 defaya kadar şarz edilebilirler. Bozulmadan 7-8 yıl depolanabilirler. Pillerin -40 derece ile 55 derece sıcaklık limitleri arasında kullanımı mümkündür.

- İŞBİR ELEKTRONİK SANAYİİ A.Ş.,

Batı teknolojisi ile jenaratör üretmek üzere kurulmuş ve bu uzun süredir üretim yapmaktadır.

Kara kuvvetlerimizin kullandığı seyyar dual(ikiz) jenaratör setleri, uçaksavar top jenaratörlerini yapmaktadır.

Deniz kuvvetlerimizin gemâ ve tersanelerde kullandığı özel dizel elektrojen grupları ve frekans konvertörleri.

Hava kuvvetlerimizin ihtiyacı olan radar jenaratörleri ve frekans konvertörleri bu fabrikada üretilmektedir.

- TUSAŞ

TÜRK OÇAK SANAYİİ A.Ş.

3238 sayılı kanun çerçevesinde milli güvenlik ve sivil ihtiyaçlara yönelmiş dış piyasa ile rekabet edebilir bir uçak endüstrisi işletmek amacıyla kurulmuştur.

- DİTAŞ A.Ş.

DENİZ İŞLETMECİLİĞİ VE TANKERCİLİĞİ A.Ş.

Muhtelif tonaj ve evsafa deniz tankerleri satın alarak, inşa ettirerek veya kiralayarak bunları yurtiçi veya uluslararası ham petrol ve ürünlerinin deniz nakliyatında kullanmak amacıyla kurulmuştur.

- NETAŞ

NORTHERN ELECTRIC TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.

1967 yılında PTT ve Northern Telecom limited ortaklığıyla kurulmuştur.

Santral teçhizatı, bu teçhizatla ilgili enerji tesisleri ve şehirlerarası masaları ile otomatik telefon makinası, telekomünikasyon ve ofis otomasyonu makinaları, bu makinalar ile ilgili teçhizatı imal etmek ihracatını yapmak amacıyla kurulmuştur.

- ROKETSAN

ROKET SANAYİ VE TİC. A.Ş.

Modern roket ve füze sistemlerinin iç ve dış pazarlar için imal edilmesi, montajı entegrasyonu, test edilmesi, lojistik destek sağlanması amacıyla kurulmuştur.

- MERCEDES-BENZ TÜRK A.Ş.

Sivil ve askeri amaçlı motorlu araçlar üretmek, Türkiye pazarının ihtiyacını karşılamak ve bu pazarın isteklerine cevap verebilmek amacıyla kurulmuştur.

-KÖYTAŞ

KÖY TARIM VE SANAYİ MAKİNALARI SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.

Türk-Amerikan işbirliği ile kurulmuştur. Günümüzün en modern silah sistemlerini, helikopterler ve diğer hava araçlarını imal edebilecek, uçakların modernizasyonunu yapabilecek, uzay sanayiinde araştırma ve geliştirme çalışmalarını yürütebilecek ve nihai olarak da Türk Silahlı Kuvvetlerinin ihtiyaç duyduğu tüm silah sistemlerinin tasarımı yaparak, geliştirip imal edebilecek bir havacılık sanayisidir.

- PETLAS

LASTİK SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.

Türkiye şartlarına uygun ve her türlü taşıt aracı uçak, inşaat ve ağır makineleri için dış ve iç lastik üretmek ve satış sonrası hizmetleri sağlamak gayesiyle kurulmuştur.

- TEİ MOTOR SANAYİİ A.Ş.

TEİ TUSAŞ MOTOR SANAYİİ A. .

General Electric firmasıyla "Joint Venture" ortaklığı olarak kurulmuştur. Başlangıçta ki genel gayesi F-16 uçaklarına takılı olan F 110-GE-100 motorlarının belirli parçalarının imalatını yapmak, aynı motorun montaj ve test işlemlerini gerçekleştirmek için kurulmuştur.

Savunma sanayiine yönelik araç ve gereç ve malzemeleri ile her türlü tarım ve sanayi makinaları üretimini teşvik etmek, desteklemek ve bizzat üretimi ve satışı için gerekli tüm tesisleri kurmaktır.

- TTE

TÜRK TELEKOM ENDÜSTRİ A.Ş.

Bilumum telekomünikasyon, sinematografı, sinyalizasyon ve ince mekanikle ilgili cihaz ve teçhizatın imali, ithali ve dahili ticaretini yapmak amacı ile kurulmuştur.

- TT

TÜRK TELEFON TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Bilumum telekomünikasyon, sinyalizasyon ve ince mekanikle ilgili cihaz ve teçhizatın imali, ithali ve dahili ticaretini yapmak. Ölçme, sayma, kontrol tahlil, tayin işlerinde kullanılan elektrikli veya elektronik alet ve cihazların ithali, montajı ve ticaretini yapmak amacı ile kurulmuştur.

- SIDA Ş

SİVİL DOKUMA SANAYİİ A.Ş.

Sivas il özel idaresi, Sivas Belediyesi, Sivas ticaret ve sanayi odası, Sivas Esnaf ve Sanatkarları Kefalet Kooperatifi Sivas Pik Sanayi A.Ş. tarafından kurulmuştur.

Şirketin başlıca üretim konusu Blue-jean kumaştır.

- TESTAŞ

TÜRKİYE ELEKTRONİK SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.

Öncelikle yurt içi her nevi elektronik cihaz ihtiyaçlarının (Askeri ve sivil harbeleşme cihazları, endüstriyel cihazlar ve tıbbi cihazlar gibi) imalini yapmak ve yaptırmak olarak kurulmuştur.

-TAI

TUSAŞ HAVACILIK VE UZAY SANAYİİ A.Ş.

5.4. TÜRKİYE'DE AZINLIK KAVRAMI

Türk Hukuk sisteminde ,azınlıkları müslüman olmayan toplumlar biçiminde gösterilmektedir.Bu nedenledir ki,azınlıkların korunmasına ilişkin bulunan Lozan Anlaşması'nın 37-45 maddelerinde de bunlardan müslüman olmaya n azınlıklar diye söz edilmiştir.(1)

Türk Hukuk Lûgatında; azınlıklar terimi ile cemaatler terimi birbirinin eş anlamlısı olarak belirtilmiştir.Buna göre azınlıklar "aralarında ırk,dil ve din birliği olup beraberce yaşamaya arzusuna bağlı olan bir devlet ahalisini n çoğunluğu içinde toplanmış bulunan" gruplar olarak tanımlayabiliriz.(2)

Nitekim Türkiye'de bu tanıma uygun üç grup azınlık vardır ki,bunlar Rum,Ermeni ve Yahudi(Musevi)azınlıklarıdır.Bu üç grup azınlığın dışında Türkiye'de başkaca azınlıkların bulunduğu da ileri sürülebilir.Mesela,Süryanî,Keldanî,Bahâî azınlıkları gibi Yalnız bu azınlıklar kendilerini ayrı topluluklar sayarak gruplar meydana getirmiş değillerdir.Bu son olarak saydığımız azınlıkları Rum,Ermeni ve Yahudi (Musevi) azınlıklarına benzer şekilde kabul edemeyiz.

Ülkemizde müslüman olmayan azınlıklar,ırk ve milliyet esasına göre değil,yalnız din esasına göre bir ayırımı tabi tutulabilirler.Müslüman olmayan azınlıkların kurdukları vakıfların kültürel,sosyal,dini ve hayri müesseselerini,kamu yararına yardımcı öteki müslüman Türk vakıflarında olduğu gibi birer sivil müessese olarak ve daha doğrusu birer Türk müessesesi olarak kabul etmek gerekir.

1. Fahir Armaoğlu,"Lozan ve Patrikhane",Cumhuriyet Gazetesi, T.22.4.1965,S,14626,s,2.

2. Türk Hukuk Lûgatı,Ankara,1944,s,2-29.

5.4.1. AZINLIK VAKIFLARI

Ülkemizde azınlık vakıfları Osmanlı İmparatorluğu devrinde fermanlarla kurulmuştur.(1)

16 Şubat 1328 tarihli "Tüzel kişilerin taşınmaz mallara tasarruflarına dair geçici Kanun" la kültürel sosyal, dini ve hayri müesseselerine ve bunlara bağlı olarak azınlık vakıflarına tüzel kişilik verilmiş, bunların gerçek kişilerle yönetim ve temsil edilmeli ve bu yetkilerle donatılmaları kabul edilmiştir.(2)

Azınlıklara ait müesseselerin ve dolayısıyla bunlara bağlı vakıfların yönetim ve temsil işlemi, Lozan andlaşmasına kadar patrikler, haham başları gibi ruhanilerin başkanlık ettikleri eski " Cismani Meclisler " tarafından yerine getirilmiştir.(3)

Cumhuriyet Hükümeti döneminde 20 Ekim 1921 yılında Fransa Hükümeti, 30 Temmuz 1922 yılında da Amerika Birlesik Devletleri Hükümetleri ile yapılan ikili andlaşmalarla azınlık tüzel kişileri haklarının genişletilmesi eğilimi sürdürülmüştür.(4)

Nihayet Lozan Andlaşmasının 1.kısımının III. bölümünde, azınlıkların korunmasına ilişkin hükümleri kapsayan 37-45.maddeler arasındaki 9 madde ile azınlık ve mal varlıklarının korunması emniyete alınmıştır.

Lozan Andlaşmasının konuyla ilgili 42.maddesi, III. fıkrasında " Türkiye Hükümeti sözkonusu azınlıklara ait kiliselere, mezarlıklara ve öteki dini Müesseselere her türlü korumayı sağlamayı yükümlenir. Ayrıca azınlıkların simdiki halde Türkiye'de mevcut olan vakıflarına ve dini ve hayri müesseselerine her türlü kolaylıklar ve izinler sağlanacak ve Türkiye Hükümeti yeni ve hayri müesseseler kurulması için bu çeşit öteki

1. Hasan Güneri, Azınlık Vakıflarının İncelenmesi, VD, Ankara, 1973, S. 4, s. 105.

2. Hasan Güneri, a.g.m., s. 97.

3. Dustur, I. Tertip, C, 11, s. 902-962.

4. Hasan Güneri, a.g.m., s. 91.

özel müesseselere sağlanmış olan gerekli kolaylıklardan hiç birini esirgemiyecektir."(1)

Lozan andlaşmasından sonra 29.12.1934 tarihinde yürürlüğe giren 2644 sayılı Tapu Kanununun(2)3.maddesi ile yabancı müesseselerin taşınmazlara tasarruflarına ilişkin olarak "Varlıkları Türkiye Cumhuriyeti hükümetince tanınmış olan yabancı lara ait dini, ilmi, hayrî müesseselerin fermanlara ve hükümet kararlarına dayanarak sahiplendikleri taşınmazlar bu belgelerin sınırları dışına çıkmamak ve hükümetin izni alınmak koşuluyla müesseselerin tüzel kişilikleri namına tescil olunabilir." biçiminde bir hüküm konulmuştur.

Vakıflar Genel Müdürlüğü, arşiv kayıtlarında yaptığımız araştırmalardan 2762 sayılı Kanunun geçici maddesi uyarınca azınlıklar tarafından 1936 tarihinde verilen ve vakfiye yerine geçen beyannamelerde, mal iktisap edeceklerine dair her hangi bir hüküm bulunmamaktadır.(3)

Bu duruma göre azınlık vakıflarının vasiyet, bağış, hibe vs. gibi her ne şekilde olursa olsun 1936 beyannamesinde gösterdiklerinin haricinde bir mal iktisap etmeleri mümkün değildir. Uygulamada bu yoldadır.(4)

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Vakıflar Kanunu cemaatlerce yönetilen azınlık vakıflarının mütevellileri veya seçilmiş heyetleri tarafından yönetileceği belirtilmek suretiyle değiştirilmiş ve bunlardan mülhak vakıflar arasında gösterilmiştir.(5)

Seçilen heyetlerin mütevellî olmaları bakımından da sorumlulukları varsa da (Vakıflar Kanunu Madde-33-35) bunlara özel durumları nedeniyle kanunun ilgili hükümlerini uygulamada birtakım zorluklar görülmüş, bu nedenle müslümanlara ait mül-

-
1. Seha L.Meray, Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar Belgeler, Takım I, C, 1, Kitap 2, Ankara, 1970, s, 239.
 2. R.G., 22.12.1934, S, 2892.
 3. Lazif Öztürk, a.g.e., s.121.
 4. Lazif Öztürk, a.g.e., s, 121.
 5. TMM Tutanak Dergisi, C, I-V, Dönem 5. Birleşim 32-49, S. Sayısı 124-2, s, 16-17.

hak vakıflarla, müslüman olmayan azınlıklara ait mülhak vakıfların yönetim ve temsil biçiminde meydana gelen ikiliği ortadan kaldırmak ve bütün mülhak vakıfları, bir ayırım yapmaksızın tek mütevellî esasına bağlamak amacıyla ; (T.B.M.M. tutanak Dergisi C XXVI. Dönem 5. Birleşim 70-83, S.Sayısı 313, S 1) 3513 sayılı kanunla, 2762 sayılı Vakıflar Kanununun 1.maddesinin II. fıkrasındaki azınlık vakıflarını ilgilendiren kısmın sonunda bulunan " seçilmiş heyetler " sözü kaldırılmış ve fıkra yalnız " Mütevellîleri tarafımdar yönetilir." şekline dönüştürülmüştür.(1)

Anayasa'nın öngördüğü eşitlik ve adalet prensiplerine uygun olan bu değışiklik azınlıkların özel durumları nedeniyle Vakıflar Kanununun Mütevellîlerle ilgili hükümlerinin (2) azınlık vakıfları mütevellîlerine de uygulanması, ortaya bazı problemler çıkarmıştır. Söyle ki, azınlık vakıflarının çoğu kez vakfedenleri belirsiz, vakriyeleri de bulunmadığından bu vakıflara ait müesseselere kimlerin mütevellî olarak tayin edileceğinde tereddütler meydana gelmiş, güçlükler anlaşılmazlıklar ortaya çıkmıştır.

Bu gibi nedenlerle, azınlıklarla ilişkin müesseselerin özellikleri de göz önünde tutularak 2762 sayılı Vakıflar Kanununun 3513 sayılı Kanunla değışik azınlık vakıfları ile ilgili, 1.maddesinin II. fıkrası 5404 sayılı Kararla (3) tekrar değıştirilmiştir.

3513 sayılı kanunla kaldırılan ayrıcalık azınlık vakıflarına yeniden verilmiş, cemaat vakıflarının bunlar tarafından seçilmiş kişi veya heyetlerce yönetilecekleri kuralı ge-

1. Dustur, 3 Tertip, C, XIX, s, 1583.

2. T.C. Anayasası, Md. 12, R.G., 20.7.1961, S, 10859.

3. Dustur, Tertip 3, C, XXX, s, 1083.

tirilmiştir.

5404 sayalı kanunun gerekçesinde " azınlık vakıflarının, mülhak vakıflar kategorisinden ayrılarak bunların tek mütevel- li yerine seçilen heyetler eliyle yönetimleri" nden söz edil- mişse de (1) kanuna, bunların ilgili maksatlarla Vakıflar Genel Müdürü tarafından denetleneceği hükmü konulmuştur.

Medeni Kanunun " Tesise " e ait hükümlerinde " azınlık" lar hakkında yeterli açıklık bulunmamasına karşın, 903 sayılı ka- nunla yapılan değişiklikle azınlık vakıflarına büyük çapta belirginlik sağlanmıştır.

Konuyla ilgili 74. maddesinin II. fıkrasına " Kanuna, ahla- ka ve âdaba veya milli menfaatlere aykırı olan veya siyasi dü- şünce veya belli bir ırk veya cemaat mensuplarını desteklemek gayesi ile kurulmuş olan vakıfların tesciline karar verilmez." hükmü konulmak suretiyle, ülkemizde anılan amaçlar güden azın- lık vakıflarının kurulması yasaklanmıştır.

2762 Sayılı Kanunun geçici maddesi uyarınca azınlıklar ta- rafından 1936 tarihinde verilen ve vakfiye yerine geçen beyan- namelerde bildirilen vakıflara ait kilise, havra (sinagog), yetimhane, hastahane ve okul gibi vakfın hayratından bulunan taşınmazlar mallar ile mağaza, dükkan, ev ve arsa gibi vakfa gelir getiren akarları dışında yeniden mal edinemezler.

(1) T.B.M.M. Tutanak Dergisi, XIX.Dönem, 8.Birleşim 89-97
S.Sayısı 229, s. 1-2-4.

5.4.2-AZINLIK VE YABANCI OKULLARIN FİNANSMANINDA VAKIFLARIN ROLÜ

Azınlık ve yabancı okulların özel öğretim kanunları statüsünde oluşları sebebi ile finansmanı konusunda kaynak yine kendileridir. Vakıflar etrafında teşkilatlanmış veya herhangi bir okulun masraflarını kısmen karşılama amacıyla kurulmuş vakıfların Robert Lisesi'nin giderlerinin bir kısmı İstanbul'da kurulu bulunan Hisar Eğitim Vakfı ile Amerikan Robert Kolej Vakfı tarafından karşılanmaktadır.(1)

Yabancı azınlık okullarının en önemli gelir kaynağı vakıflardır. Yabancı ve azınlık okullarının, ülke içinde kurulu vakıflar yanında ülke dışında kurulu teşkilatlarından da önemli ölçüde yardım aldıkları bilinmektedir. Ülke dışından alınan yardım genellikle ders araç-gereci ile personel yardımı şeklinde olmaktadır. Bu konudaki mevzuatla Milli Eğitim Bakanlığının izninin alınması şartıyla yabancı ülkelerden yapılacak personel ve ders araç-gereci yardımına izin verilmektedir.(2)

Azınlık okulları kaynak olarak kilise vakıfları ve zengin fertlerce desteklenmektedir. Bunlardan bir kaçına örnek vermek gerekirse, Topkapı Leon Vantuhyan Ermeni İlkokulunun bütçe açığı Topkapı Surp Ermeni Vakfı, Üsküdar Nersesyan Yermoyan İlkokulunun bütçe açığı Üsküdar Surp Haç Ermeni Kilisesi, Halıcioğlu Nersesyan Ermeni İlkokulunun bütçe açığı Halıcioğlu Surp İstebanos Ermeni Kilisesi Vakfı Mütevelli Heyeti, Gedik-

(1) Yalçın Çetinkaya, "Türkiye'deki Yabancı Özel Okullar"

Zaman Gazetesi 23 Ocak 1987

(2) 2843 Sayılı Kanun, Madde 5 (Yabancı ülkelere okullara bağış şeklinde yardım yapıldığı görülmektedir. Nitekim Amerikan Board Heyetinin Tarsus, İzmir ve İstanbul'daki kendine bağlı okullara bağış yoluyla yardım yaptığı Özel Öğretim Genel Müdürlüğü'nün 16.12.1976 tarih ve 420.4 sayılı yazısından anlaşılmaktadır.)

pasa Ermeni Protestan İlkokulunun bütçe açığı Gedikpaşa Ermeni Kilisesi vakfı tarafından karşılanmaktadır.(1)

(1) M.E.B.Özel Okullar Rehberi İstanbul 1964 ,
Hidayet Vahapoğlu, Osmanlıdan Günümüze Azınlık ve Yabancı
Okulları ,Ankara,1990,s,168.

A L T I N C I B Ö L Ü M

VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

6. VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Cumhuriyet döneminde vakıf işleri önceleri "Şer'iyye ve Evkâf Vekâleti" ne bağlanmış, daha sonra 1924 yılında bu vekâletin kaldırılmasıyla Başvekâlet'e bağlı Vakıflar Umum Müdürlüğüne devredilmiştir.

5 Haziran 1935 tarihinde yürürlüğe giren 2762 sayılı Vakıflar Kanunu'nun ek ve değişiklikleri gereğince görev yapan Vakıflar Genel Müdürlüğü; Mazbut vakıflarını yönetmekte, Mülhak ve yeni vakıflarla cemaat ve esnaf vakıflarının devlet adına teftiş ve denetimini yapmaktadır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü, Başbakanlığa bağlı olup, Başbakan adına bir Devlet bakanı tarafından yönetilmektedir. Genel Müdürlüğün teşkilatlanması şöyledir.

6.1- TEFTİŞ KURULU BAŞKANLIĞI

Teftiş Kurulu, Genel Müdürün emri veya onayı üzerine Genel Müdür adına aşağıdaki görevleri yapar:

- a) Genel Müdürlüğün merkez kuruluşları ile taşra kuruluşlarının her türlü işlemleriyle ilgili olarak teftiş, inceleme ve soruşturma işlerini yürütmek,
- b) Genel Müdürlüğün görevlerini daha iyi gerçekleştirmek, mevzuata ve programa uygun çalışmasını temin etmek amacıyla gerekli teklifleri hazırlamak ve Genel Müdüre sunmak.
- c) Özel kanunlarla verilen diğer görevleri yürütmek.

6.2- HUKUK MÜŞAVİRLİĞİ

Hukuk Müşavirliğinin Görevleri Şunlardır:

- a) Genel Müdürlüğün Merkez ve Taşra Birimlerinden sorulan hukukî konular ile hukukî, malî ve cezâî sonuçlar doğuracak işlemler hakkında görüş bildirmek,
- b) Genel Müdürlüğün menfaatlerini koruyucu, anlaşmazlıkları önleyici hukukî tedbirleri zamanında almak, anlaşma ve sözleşmelerin bu esaslara uygun olarak yapılmasına yardımcı olmak,
- c) Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün taraf olduğu davalarla gerekli bilgileri hazırlama ve idareyi ilgilendiren davalarda Genel Müdürlüğü temsil etmek.

d) Genel Müdürlüğün gayelerini daha iyi gerçekleştirmek, mevzuata, plan ve programa uygun çalışmasını temin etmek amacı ile gerekli hukukî teklifleri hazırlamak ve Genel Müdürlüğe sunmak,

e) Vakıflar Genel Müdürlüğü ile ilgili kanun, tüzük ve yönetmelikleri hukukî açıdan incelemek, gerektiğinde hazırlamak ve gerekli görülecek değişiklikleri teklif etmek,

f) Başbakanlıktan veya diğer kuruluşlardan gönderilen kanun, tüzük ve yönetmelik tasarılarını hukukî açıdan inceleyerek Genel Müdürlük görüşlerini belirlemek.

63- ABİDE VE YAPI İŞLERİ DAİRESİ BAŞKANLIĞI

Abide ve Yapı İşleri Daire Başkanlığı'nın Görevleri şunlardır:

a) Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yönetiminde bulunan eski eser yapılarının, yapıldığı devrin özelliklerine zarar vermeden, onarımı ile akar ve hayrat vakıf binaların onarımı ve yeni binaların yapılmasını sağlamak, vakıf eski eserlerinin tesbiti, tescil ve değerlendirilmesini yapmak, arşivlemek, rölöve, restorasyon ve restitüsyon projelerini hazırlayıp onaylamak, yıllık ve beş yıllık eski eser onarım programlarını hazırlatmak,

b) Eski eser birim fiyat analizlerinin hazırlanmasını temin etmek, bu eserin proje dosyalarının, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Kurulunca onaylanması için gerekli işlemleri yapmak ve hali hazır durumlarını rölöve ve fotoğraflarla tesbit etmek, gerektiğinde kamulaştırma işlemini yürütmek,

c) Keşif ve rapor dosyalarını hazırlatıp ihale işlemlerini yürütmek, onarımları için gerekli malzemelerin satın alınmasını sağlamak ve gerekli görülen yerlerde şantiye kurmak ve şantiyelerini kontrol etmek,

d) Genel Müdür tarafından verilen diğer hizmetleri yürütmek.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce 1990 yılına kadar;

4544 adet cami ve mescid'in,

273 adet medrese, darüşşifa ve bimarhane'nin,

410 adet han ve kervansaray'ın,

609 adet hamam'ın,

307 adet zaviye, imaret ve tekke'nin,
 1164 adet türbe'nin,
 300 adet sıbyan mektebi, sebil, şadırvan ve tabhanenin
 tesbit işlemleri, (2500)'ün üzerinde de eski eser tescil iş-
 lemi yapılmıştır.

6.4- EMLÂK DAİRESİ BAŞKANLIĞI

Emlâk Dairesi Başkanlığı'nın görevleri şunlardır:

a) Elde tutulmasında fayda görülmeyen vakıf taşınmaz malların satışı, gerekli görülecek taşınmaz malların satın alınması veya değiştirilmesi işlemlerini yürütmek,

b) Vakıf taşınmaz malların değerlendirilmesi konusunda esasları ve prensipleri tayin ve tesbit etmek ve yatırım p-rogramlarını yapmak,

c) Tasfiye kanunları ile 10/9/1957 gün ve 7044 sayılı kanun uyarınca vakfına veya Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne in-tikali gereken mahlûl ve metruk taşınmaz malların tesbit ve tescil işlemlerini, eski eserlerin mülkiyet ve tasarruf ko-nularını yürütmek ve bunların tapuya tescilini sağlamak,

d) Mazbut Vakıflar ile emaneten ve niyabeten yönetilen vakıflara ait taşınmaz malların, her türlü tecavüzden ko-runmaları ile ilgili tedbirleri almak, kamulaştırma işlemlerini yürütmek, 13/7/1967 gün ve 903 sayılı kanunla kuru-lan vakıflar hariç bütün vakıf taşınmaz malların kütükleri-ni muhafaza etmek,

e) Yurt dışı vakıf emlâk konuları ile ilgili işlemleri yürütmek,

f) Genel Müdür tarafından verilen diğer hizmetleri yürütmek.

30/8/1990 tarihi itibariyle vakıf emlâk kütüklerinde mazbut-mülhak vakıflara ait toplam 46.825 adet taşınmaz mal kaydı bulunmaktadır.

6.5- MÜLHAK VE YENİ VAKIFLAR DAİRESİ BAŞKANLIĞI

Mülhak ve Yeni Vakıflar Dairesi Başkanlığı'nın görev-

leri şunlardır:

a) Mülhak Vakıflar ile Cemaat ve esnafa mahsus vakıfların şahsiyetleri ile vakfiyelerini vakıflar kütüğüne tescil ettirmek, onarım ve inşaat tekliflerini inceleyip gerekli görülenlere izin vermek,

b) Mülhak vakıfların yıllık kesin hesaplarını incelemek ve tasdikini sağlamak, bütçelerini gelirlerine göre düzenlemelerini temin etmek, kanunen mazbut vakıflar arasına alınması gerekenlerin, mazbut vakıflar arasına alınması işlemlerini yürütmek, vakfiyelerinde yerine getirilmesi mümkün olmayan hayır şartı ve hizmetlerin değiştirilmesini sağlamak, (B) grubu hisse senedi almak isteyen vakıfların tekliflerini incelemek ve sonuçlandırmak ve bu vakıflara mütevellî tayin etmek, azletmek konularında tevcih komisyonuna teklifte bulunmak,

c) Türk Medeni Kanunu hükümlerine tabi vakıfların, merkezi sicile tescili ile senetlerinin Resmî Gazete'de ilânını sağlamak, her yıl ödemeleri gereken teftiş ve denetleme masraflarına katılma paylarının tahsilini temin etmek, bu vakıflardan, yurt içinde şube açacakların durumlarını inceleyip sonuçlandırmak, yabancı vakıflarla işbirliği yapmaları ve bağış almaları konularında Dışişleri Bakanlığı'na görüş bildirmek ve dağılmaları gereken vakıfları tesbit ederek kanuni işlemleri yürütmek,

d) Genel Müdür tarafından verilen diğer hizmetleri yürütmek.

6.6- HAYIR İŞLERİ VE SOSYAL HİZMETLER DAİRESİ BAŞKANLIĞI

Hayır İşleri ve Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı'nın görevleri şunlardır:

a) Vakfiyelerde yer alan hayır şart ve hizmetleri yerine getirmek,

b) Hayrat türünden olup idarece kullanılması mümkün olmayan vakıf taşınmaz malların, tesis maksadına uygun kamu hizmetlerinde kullanılmak üzere diğer bir kamu kuruluşuna

tahsisi için gerekli işlemleri yürütmek,

c) Vakıf yolu ile tesis edilmiş olup, herhangi bir sebeple diğer bir kamu kuruluşuna intikal etmiş hayrat taşınmaz malların, Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne intikalini sağlamak,

d) Hayrat taşınmaz malların satışı ve satış bedelinden elde edilecek gelirlerin, gayesi aynı olan diğer bir hayrata tahsisi işlemleri ile mazbut ve mülhak hayrat taşınmaz mallara ait istimlak işlemlerini yürütmek,

e) Bağışlanan eşyanın en geç beş yılda bir sayımını yapıp demirbaş kaydına mutabakatı sağlamak,

f) Gerekli yerlerde öğrenci yurtları, aşocağı, eğitim tesisleri açmak, yönetimini sağlamak, imkanları ölçüsünde muhtaç, sakat ve âmâlara aylık bağlamak,

g) Genel Müdür tarafından verilen diğer hizmetleri yürütmek.

6.6.1- VAKIF ORTA ÖĞRENİM ÖĞRENCİ YURTLARI

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün teşkilat ve görevleri hakkında 227 sayılı kanun hükmündeki kararnâmenin 13/F fıkrasına dayanılarak ve vakfiyelerdeki hayır şartları doğrultusunda açılan Vakıf Orta Öğrenim Öğrenci Yurtlarına ailelerinin maddî durumu orta öğrenim yaptırmaya elverişli olmayan başarılı öğrenciler alınarak, karşılıksız barınma, beslenme, fikrî ve bedenî gelişmeleri sağlanmakta, vatanını, bağrağını, milletini seven kişiler olarak yetiştirmeleri temin edilmektedir.

30.8.1990 tarihi itibarıyla Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yönetiminde biri kız olmak üzere 53 Vakıf Orta Öğrenim Öğrenci Yurdu bulunmaktadır. Bu yurtlara her yıl Mayıs ayının birinci haftasında yapılan imtihanla orta öğrenim imkanı bulunmayan dar gelirli ailelerin kâbiliyetli çocukları alınmaktadır. Vakfiye şartları uyarınca bu çocukların karşılıksız olarak, eğitim süresince bütün ihtiyaçları Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce karşılanmaktadır. 30.8.1990 tarihi itibarıyla Türk Milli Eğitimine katkı sağlamak amacıyla açılan Vakıf Orta Öğrenim Öğrenci Yurtlarında barındırılan öğrencilerin sayısı 9100'e ulaşmıştır.

6.6.2- BEZM-İ ÂLEM VALİDE SULTAN VAKIF GUREBA HASTANESİ

Gureba Hastanesi Sultan II. Mahmut'un kadınlarından Sultan I. Abdülmecit'in annesi Bezm-i Âlem Valide Sultan tarafından 1261 H. (1843 M.) tarihinde yaptırılmıştır. Böylece 200 yataklı bir erkek hastanesi olarak tesis edilen hastaneye daha sonraki yıllarda kadın hastalar da kabul edilmiştir. Vakfiyesinde belirtildiği üzere asıl amacı sadece garip ve fakir Müslümanlara ücretsiz bakım ve tedavi imkanı sağlamak olan Vakıf Gureba Hastanesi, bu özelliğini yitirmeden bugün de hizmetini sürdüren tek sağlık kuruluşudur.

21.5.1970 tarihinde kurulmuş bulunan Yeni Gureba Hastanesinde en iyi bir şekilde ve kesintisiz olarak vatandaşlara sağlık hizmeti verilmektedir.

Ayrıca; 26 Eylül 1987 tarih ve 19586 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan yönetmelik çerçevesinde, Vakıf Gureba Hastanesi'nin ara sağlık ihtiyacı olan personeli zamanında temin etmek amacıyla bir sağlık Meslek Lisesi kurulması kararlaştırılmış ve öğretime devam etmektedir.

6.6.3- HAYIR İŞLERİ ŞUBESİ'NİN YAPTIĞI İŞLER

Ülkemizde bulunan tarihi ve kültürel değerler taşıyan eski eserlerin, onarımları yaptırılarak, özelliğinin bozulması önlenerek, eski fonksiyonlarını kazandırmaya çalışmaktadır.

Yurdumuzda bulunan 7733 adet eski eser tescilli vakıf taşınmazlardan 6335 adedi hayrat eseridir.

Bu eserlerin her türlü bakım, onarımları, tahsis talebinde bulunan kamu kurum ve kuruluşlarına, bir protokol dahilinde önceki özelliği bozulmayacak şekilde yaptırıldıktan sonra tahsis edilmektedir. Böylece, sosyal ve kültürel hizmetlerin yanında ülke ekonomisine ve turizme katkıda bulunmaktadır.

Bu amaçla vakfiye şartlarına ve yürürlükte olan mevzuatta uygun olarak hayrat vakıf taşınmazlardan 105 adedi kütüphane, müze, güzel sanatlar galerisi ve diğer kültürel hizmetlerde kullanılmak üzere, Kültür Bakanlığı'na, 169 adedi de

çeşitli kamu kuruluşlarına olmak üzere 373 adet hayrat taşınmaz eserin tahsis işlemleri yapılmıştır.

Vakfiye şartları gereği olarak hiçbir sosyal güvenlik kapsamında olmayan, geçimini temin edemeyecek kadar fakir ve kimsesiz âmâ ve yetim durumda bulunan muhtaç vatandaşa bütçe imkanları nisbetinde aylık bağlanması planlanmıştır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait; Konya'da 2, Bursa'da 2, Kütahya'da 2, İstanbul'da 6, Erzurum'da 1, Ankara'da 2, Diyarbakır'da 2, Bitlis, Kayseri, Sivas ve Samsun'da birer adet olmak üzere 21 adet imaret mevcuttur.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce kalkınmada öncelikli iller başta olmak üzere her ile bir imaret açılması planlanmıştır.

Marmara Ereğlisi Eğitim Merkezi ve Dinlenme Tesisinde Vakıf Orta Öğretim Öğrenci Yurtlarında barınan fakir, fakat kabiliyetli çalışkan öğrenciler ile kamp yapmaya malî imkanı bulunmayan ailelerin ilkokul çağındaki öğrencilerinin yaz aylarında dinlenmelerini sağlamak, çalışma azimlerin arttırmak maksadıyla, 1. dönem kız öğrencilere, 2. ve 3. dönemler erkek öğrencilere olmak üzere 15'er günlük 3 dönem 70'er öğrenciye kamp yaptırılır. Öğrencilerin yol paraları ve yiyecek ücretleri Genel Müdürlükçe karşılanır. Öğrencilerin 15 günlük dinlenme süresinde her türlü eğitim, emniyet ve disiplin işleri Kamp Müdürlüğüne sağlanır.

1981 yılından itibaren İstanbul hariç bütün illerde bulunan vakıf camilerin teberrükat eşya sayımları yapılarak, kütük defterleri haline getirilmesi son safhasına gelmiş bulunmaktadır.

Vakıf camilerinde bulunan teberrükat eşyası, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde görevli halı ve kilim uzmanlarınca bir program dahilinde tek tek incelenmekte, bu inceleme neticesinde antik değeri haiz olduğu tesbit edilenler, yerlerine yenisi konulmak şartıyla, İstanbul ve Ankara'da bulunan ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce hizmete açılan Halı ve Kilim Müzelerinde sergilenmek üzere muhafaza altına alınmaktadır.

Vakfiyelerdeki hayır şartlarını yerine getirmek amacıyla

her yıl periyodik olarak Bölge Müdürlüklerince Ramazan ayında en kalabalık camilerde mevlid ve hatim okutulup, cemaate gül suyu ile şeker ikram edilmekte, Kurban Bayramlarında Vakıf Orta Öğrenim Öğrenci Yurtlarında kurban kesilerek eti fakir halka dağıtılmaktadır.

Yolda kalmışlara yol parası verilmekte ve ilaç alamayan kimsesiz hastaların reçete bedelleri ödenmektedir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü, eski eser vakıf yapılarının bakım ve onarım çalışmalarının yanında vatandaş tarafından yapılan yeni aamilerin inşasına da mütevazı ölçülerde katkıda bulunmaktadır. Bu hususla ilgili olarak cami yaptırma dernekleri ile köy muhtarlıklarına yardım yapılmaktadır.

6.7- İŞLETMELER VE İŞTİRAKLER DAİRESİ BAŞKANLIĞI

İşletmeler ve İştirakler Dairesi Başkanlığı'nın görevleri şunlardır:

- a) Mevcut işletme müdürlüklerinin günün şartlarına göre ekonomik kurallar içinde üretimlerini arttırmak, malî ve teknik etüdler yapmak,
- b) Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün sınaî, ticarî, zirai, turizm ve kültürel alanlarda girişeceği yatırımlar için gerekli etüd ve projeleri hazırlamak ve planlamak,
- c) İşletme Müdürlüğünün yaptıkları iş programlarını bütçe ve blançolarını tetkik edip Vakıflar Meclisine sunmak, işletmeler ve iştiraklerle koordinasyonu sağlamak ve İşletme Müdürlüklerinin çalışmalarına yön vermek,
- d) Genel Müdür tarafından verilen diğer hizmetleri yürütmek.

VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NÜN İŞLETMELERİ

6.7.1-AYDIN VAKIF ZEYTİNLİKLERİ İŞLETME MÜDÜRLÜĞÜ

Aydın Vakıf Zeytinlikleri İşletme Müdürlüğü 3913 sayılı kanunla 1943 yılında, vakfedilen zeytinliklerde zirai faaliyetleri sürdürmek, üretimde bulunmak ve ürünlerini pazarlamak amacıyla kurulmuştur.

Zirai üretimini Aydın Merkez olmak üzere Sultanhisar, Nazilli, Koçarlı, Antakya, İzmir ve Samandağ'da işletmenin tesisleri ile arazilerinden zeytin, narenciye, incir, sabun, zeytinyağı gibi ana ürünlerle bal, reçel, arpa-buğday, yenedünya, şeftali gibi yan ürünler üretilmektedir.

6.7.2- AYVALIK VAKIF ZEYTİNLİKLERİ İŞLETME MÜDÜRLÜĞÜ

Ayvalık Vakıf Zeytinlikleri İşletme Müdürlüğü 3913 sayılı kanunla 1940 yılında kurulmuştur.

Zirai üretimini Altınoluk, Zeytinli, Edremit, Burhaniye, Ayvalık ve Dikili'de sürdürmektedir.

İşletmenin tesisleri ile arazilerinden zeytin, narenciye, incir, sabun, zeytinyağı gibi ana ürünlerle bal, reçel, arpa, buğday, yenedünya, şeftali gibi yan ürünler üretilmektedir.

6.7.3- VAKIF MENBA SULARI İŞLETME MÜDÜRLÜĞÜ

Taşdelen Menba Suları İşletme Müdürlüğü 1940 yılında çıkarılan Vakıf Menba Suları ile Orman ve Zeytinliklerin işletilmesi hakkındaki 3913 sayılı kanunla kurulmuştur.

Taşdelen su tesislerinde otomatik yıkama, doldurma, kapaklama makinaları mevcut olup; plâstik kasa kullanımına geçilmiştir.

Karakulak su tesislerinde ruhsat gereği damacana ile su satışı yapılmaktadır.

6.7.4- VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NÜN İŞTİRAKLERİ

6.7.4- 1) TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI T.A.O.

11.1.1954 tarih ve 6219 sayılı kanunla 50.000.000.-TL. sermaye ile kurulan bankanın sermayesi 500.000.000.000.-TL. 'sına çıkarılmıştır.

Sermayenin % 55'ini Vakıflar Genel Müdürlüğü Mazbut Vakıflar (A) gurubu hissesi, % 20'sini Mülhak Vakıflar (B) gurubu hissesi, % 25'ini de özel ve tüzel kişi ve kuruluşlara

ait (C) gurubu hisseleri oluşturmaktadır.

6.7.4- 2) TAKSİM OTELCİLİK A.Ş.

4.3.1967 tarihinde 35.000.000.-TL. sermaye ile kurulan Taksim Otelcilik A.Ş.'nin sermayesi 22.800.000.000.-TL.'sına çıkarılmıştır.

Sermayesinin % 20,947'sini Vakıflar Genel Müdürlüğü Mazbut Vakıflar hissesi, % 0,004'ünü Mülhak Vakıflar Hissesi oluşturmaktadır.

6.7.4-3) VAKIF İNŞAAT VE RESTORASYON A.Ş.

7.12.1977 tarihinde 5.000.000.-TL. sermaye ile kurulan Vakıf İnşaat ve Restorasyon Ticaret A.Ş.'nin sermayesi 4.000.000.000.-TL. çıkartılmıştır.

Sermayesinin % 47'sini Vakıflar Genel Müdürlüğü Mazbut Vakıflar hissesi, % 4'ünü de iki adet Mülhak Vakıflar hissesi oluşturmaktadır.

6.7.4-4) VAKIF TURİZM VE TİCARET A.Ş.

17.6.1987 tarihinde 500.000.000.-TL. sermaye ile kurularak sermayesi 61.000.000.000.-TL. çıkartılan şirkette Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün %39 hissesi bulunmaktadır.

6.7.4-5) KARADENİZ BAKIR İŞLETMELERİ A.Ş.

28.5.1968 yılında 300.000.-TL. sermaye ile kurulan şirketin sermayesi 100.000.000.000.-TL. çıkartılmıştır.

Karadeniz Bakır İşletmeleri A.Ş.'inde Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün % 0,05 oranında hissesi mevcuttur.

6.7.4-6) GÜNEŞ SİGORTA A.Ş.

1957 tarihinde 2.500.000.-TL. sermaye ile kurulan şirketin sermayesi 20.000.000.000.-TL.'sına çıkartılmıştır.

Şirkette Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün % 12.80 oranında iştiraki mevcuttur.

6.7.4- 7) TÜRKİYE İŞ BANKASI A.Ş.

1924 tarihinde 250.000.-TL. sermaye ile kurulan İş Bankası A.Ş.'nin sermayesi 250.000.000.000.-TL.'sına çıkarılmıştır.

Şirkette Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 4 adet kurucu hisse senedi mevcuttur. Nominal değeri yoktur. 30.3.1987 tarihinde Vakıflar Genel Müdürlüğü adına her biri 50.000.-TL. değerinde olan 16 adet (A) tertibi hisse senedi alınmıştır.

6.7.4- 8) AYDIN TEKSTİL (İPLİK VE DOKUMA) VE NEBATİ YAĞLAR SANAYİ İŞLETMESİ A.Ş.

3.4.1954 tarihinde 3.000.000.-TL. sermaye ile kurulan şirketin sermayesi 540.000.000.-TL.'sına çıkartılmıştır.

Şirkette Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün % 0,01 oranında iştiraki mevcuttur.

6.8- KÜLTÜR VE TESCİL DAİRESİ BAŞKANLIĞI

Kültür ve Tescil Dairesi Başkanlığı'nın görevleri şunlardır:

a) Arşivde bulunan vakfiye, ferman, berat, hüccet, vb. belgeleri tercüme ve bugünkü harflere çevirme işlemini yapmak, bunların kütük kayıtlarıyla diğer belgelerin ve sanat değeri yüksek olan kitap ve benzeri eserlerin mikrofilmlerini almak, bunları tasnif etmek ve saklamak.

b) Eski vakıflar ile Türk Medenî Kanunu'na göre kurulan vakıfların merkezi sicile tescilini yapmak, mahkemeler, resmi kuruluşlar ve vakıf evlatları tarafından merkezi sicilde tescil edilmiş vakıflarla ilgili istenilen belgelerin onaylı örneklerini vermek.

c) Diğer devlet kuruluşları ile bunlara bağlı arşiv, kütüphane ve kuruluşlarla şahısların elinde bulunan vakfiye ve benzeri belgeleri tesbit ederek bunların Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivine intikalini sağlamak,

d) Tevliyet, zabıt, intifa hakkı, şart tebdili ve tevzin

(Denkleştirme) cetveli gibi işlemleri kütüğe tescil ederek bunlarla ilgili evrak ve belgeleri saklamak,

e) Arşivde yapılacak ilmî araştırmaları millî çıkarlara uygun olarak güvenlik içinde yürütmek.

f) Vakıfları ve vakıf hizmetlerini tanıtıcı, ilmî kitap, dergi ve broşürler yayınlamak, Genel Müdürlüğe bağlı kütüphane ve müzelerin çalışmalarını planlamak ve denetlemek, vakıflarla ilgili galeri ve sergiler açmak.

6.3.1-VAKIF BELGELER ARŞİVİ

Vakıfların varlığını temin ve teyid eden belge ve kayıtların bir araya gelmesiyle oluşan Vakıflar Genel Müdürlüğü Merkez Arşivinde 2335 adet kütük defteri bulunmaktadır. Bu defterlerde yaklaşık olarak 237.500 civarında belge yer almaktadır. Bunlardan 27.019 tanesi vakıfların yasal dayanağı ve temel taşı niteliğinde olan vakfiye ve zeyl vakfiyeleri- dir. Diğerleri ise i'lâm, kayd-ı hakanî, ferman, berat, hüccet, tafsil, hûlâsa, şart tebdili, tevzin cetveli, irade, Şûrâ-yı Evkâf kararı ve benzeri belge ve kayıtlardan ibarettir. Bunların yanında Cumhuriyet döneminde kurulan 30.8.1990 tarihi itibarıyla sayıları 2500'e ulaşan Yeni Vakıfların kuruluş senetleri, mahkeme i'lâmları ve diğer dökümanları da Vakıflar Genel Müdürlüğü Merkez Arşivinde korunmaktadır. Ayrıca zabıt, tevliyet, intifâ, köye devir, tesviye ve tescil gibi işlemlere ait karar, belge ve dökümanlar muntazam dosyalarla özel ve standart kutularda bu arşivde muhafaza edilmektedir. Diğer taraftan nezâret döneminden intikal eden onbinlerce işlem evrakı da değerlendirilmek üzere bu arşivde korunmaktadır.

6.9- MUHASEBİ DAİRESİ BAŞKANLIĞI

Muhasebe Dairesi Başkanlığı'nın görevleri şunlardır:

a) Hizmet ve faaliyetlerin ekonomik ve etkin bir şekilde yerine getirilmesi için imkan, para ve malzeme gibi mevcut

kaynakların en uygun ve verimli bir şekilde kullanılmasını sağlamak üzere Genel Müdürlük Bütçesini plan ve program esaslarına göre hazırlamak ve uygulanmasını sağlamak,

b) Gerekli istatistikleri toplamak, değerlendirmek,

c) 2762 sayılı Vakıflar Kanunu Hükümleri gereğince mazbut vakıflar arasına alınan mülhak vakıfların işlemlerini takip etmek ve sonuçlandırmak,

d) Özel fon hesaplarına yapılan tahsilatlar ile bu hesaptan yapılan harcamaları takip etmek ve sonuçlandırmak,

e) Merkez ve taşra saymanlıklarının aylık hesaplarını incelemek, saymanlık idare hesaplarının Sayıştay Başkanlığınca yargılanması sonucu çıkan ilâmları takip etmek ve sonuçlandırmak,

f) Mazbut vakıflarla ilgili intifa hakkı tahsislerini, iştirak ve sermaye ödemelerine ait işlemleri, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde çalışan memurların kefalet işlemlerini yapmak,

g) Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Kesin Hesap Kanun Tasarısını hazırlamak,

h) Genel Müdür tarafından verilen diğer hizmetleri yürütmek.

6.10- PERSONEL VE EĞİTİM DAİRESİ BAŞKANLIĞI

Personel ve Eğitim Dairesi Başkanlığı'nın görevleri şunlardır:

a) Genel Müdürlüğün insan gücü planlaması ve personel politikası ile ilgili çalışmaları yapmak, personel sisteminin geliştirilmesi ile ilgili önerilerde bulunmak,

b) Genel Müdürlük personelinin eğitim, atama, emeklilik ve konut tahsis işlemlerini yapmak,

c) Mevcut mevzuat esasları dairesinde toplu iş sözleşmelerini yürütmek, işçilerin sendika üyelik durumlarını ve buna ait işlemleri takip etmek ve bu işlemlerin tamamlanması için kurum içi ve dışı yazışmaları yürütmek,

d) Memurun Muhakemat Komisyonu ile Merkez Disiplin ve

Yüksek Disiplin Kurulları işlemlerini yürütmek,

e) Genel Müdür tarafından verilen diğer hizmetleri yürütmek.

Diğer taraftan düzenlenen hizmet içi eğitim kursları ile merkez ve taşradaki bütün birimlerde görev yapan, bilumum personelin verimini arttırma ve hizmete intibakını sağlama yönüne gidilmiştir. Ayrıca her geçen gün imkanlar nisbetinde kadrolarda uygun değişiklikler sağlanarak personelin özlük haklarında iyileştirme yapılmıştır.

6.11-İDARİ İŞLER DAİRESİ BAŞKANLIĞI

İdarî İşler Dairesi Başkanlığı'nın görevleri şunlardır:

a) Genel Müdürlük için gerekli araç, gereç, kırtasiye ve malzemelerin temini, dağıtımı, tahakkuku ve onarım hizmetlerini yürütmek,

b) İhtiyaç duyulan bina ve arzinin kiralanma, satın alma işlemlerini yürütmek,

c) Temizlik, aydınlatma, ısıtma, bakım, onarım ve taşıma işlemlerini yapmak,

d) Sosyal tesislerin kurulması ve yönetimi ile ilgili hizmetleri düzenlemek ve yürütmek,

e) Genel Mdürülük personelinin ve ailelerinin sağlık hizmetlerinden yararlanmalarını sağlamak,

f) Genel evrak, arşiv ve haber merkezinin hizmet ve faaliyetlerini düzenlemek ve gerektiğinde protokol işlemlerini yürütmek,

g) Genel Müdür tarafından verilen diğer hizmetleri yürütmek.

6.12.VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ FAALİYETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Vakıflar Genel Müdürlüğünün faaliyetleri hakkında bir değerlendirme yapılabilmesi gayesiyle 1973-1977 dönemi İstanbul bölgesi faaliyetleri için bu rapor hazırlanmıştır.İstanbul,gerek Osmanlı döneminden intikal eden,gerekse cumhuriyet dönemi vakıflarının çok yoğun olduğu bir bölge olması nedeniyle bu faaliyet raporunu sunuyoruz.

- VAKIFLAR İSTANBUL BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ'NÜN 1973-1977 DÖNEMİ FAALİYETLERİ

VAKIFLAR TEŞKİLATINA GELİŞİMİZDE ÖZGÜ VAKİF

Teskilata tayin edildiğimde su manzarelarla karşılaştık:

1.Binlerce dosya çeşitli sebeplerle muamele harici bırakılmıştır,ve vakıf gayrimenkullerde fuzuli sagiller,kira veya işgaliye vermeden barınmaktadır.

2.Eski eserlerin büyük bir kısmı harabiyete terk edilmiştir.

3.Bazı camiler veya cami arsaları,sahıslara satılmış,bazıları uzun vadelerle kiralanmış ve bu yerlere tesisler yapımlarına izin verilmiştir.

4.Hayrat veya akar bazı arsalar üzerine inşa edilen binalar,vakfiyelere tamamen aykırı olarak,bar,saz evi,içkili lokanta,meyhane vs.olarak kiraya verilmiştir.(Anadolu Bar,Çağlayan Saz,Çakıl Gazinosu bunlardan bazılarıdır.)

5.Kira geliri oldukça düşüktür.Civar emsallere göre vakıf bina ve arsalarının kirası çoğu zaman beste bir veya sekizde bir,bazen da onda bir,hatta yirmide bir ölçüsünde düşük kiralara tesadüf edilmiştir.

6.Bakımsızlık yüzünden yıkılıp çöken camilerin yerine yeniden cami inşa etmek üzere talepte bulunan vatandaşlara veya dernek yetkililerine su şekilde cevaplar verildiği ibret ve dehsetle görülmüştür:"Arsa haline gelen cami arsasının yeniden

camii inşa olunmak üzere (Bundan böyle bu kabil yerlere yapılacak camii inşaatları için yer tahsisi yapılmayacak, ancak satışa çıkarıldıktan sonra alıcısı tarafından istenildiği şekilde değerlendirilebileceğinden) tarafınıza verilmesi mümkün bulunmaktadır."(Dosya:Hayır İşleri Md.P.9)Keza hayır işleri müdürlüğümüzün P.401 no.lu dosyasında 6.5.1963 gün ve 1889 sayı ile V-6 müdürlüğüne yazılan ve basmüdürece imzalanan bir yazıda aynen şu ifadeler mevcuttur:"Bu yere dernek tarafından yeniden camii inşaatı için müracaat edilmiş ise de mevkiin mühim olusu ve camii arsalarına yeniden camii inşaatına müsaade edilmemesi hakkındaki prensip kararınız söz önüne alınarak bahse konu yerde idaremizce bir tesis yapılmasına teşebbüs olunmuş ve hazırlanmakta olan projesi İstanbul'a son gelişinizde onayınıza sunulularak muvafakatınız alınmıştır."

Çok şükür bu yere istedikleri tesis yapılamadan idareyi ele aldığımızdan mezkûr camii arsasında şu anda tarafımızdan bir camii inşa edilmiş ve ibadete açılmış bulunmaktadır.

II.BÖLÜM

VAKİFLAR TEŞKİLATINA GELİŞİMİZDE YAPILAN İŞLERE TOPLU BAKIŞ

Görevi devraldığımızda,bu derece gayesinden saptırılmış bir vakıflar teşkilatı ile karsılaştık.Hukuki imkânsızlıklara eleman ve ödenek yetersizliği eklenince gücümüzden çok şey eksik kalıyordu.Buna rağmen eldekilerle şu faaliyetlere giriştik.

1.İlk iş olarak yıllardan beri bekleyen,muamele görmeyen dosyalar ele alındı,muamele konuldu.

2.Mahaller yapılan incelemeler ve tesbitler sonucu bir çok işgaller ortaya çıkarıldı.İşgal tazminatına veya kiraya bağlandı.İşgalıyeyi veya kirayı kabul etmeyip,anlasmaya yanaşmayanlara derhal davalar açıldı.

3.Mabedlerden mezarlıklara kadar pek çok vakıf yerin haksız ve kanunsuz olarak işgal edildiği,bazı kişi ve gruplarca haksız kazanç sağlandığı görüldü.Bunlarla hukuki imkanların

bahsettiri ölçüler içinde ve azami titizlikle amansız bir mücadeledeye girisildi. Bir kısmı tahliye edildi. Bir kısmı hakkındaki davalar açıldı.

4. Bütün kira dosyaları elden geçirildi, pek çoğu mahaller tarandı, Kiraları günün rayicine göre yükseltmek için tebligatlar çıkarıldı. Kabul edenlerle anlaşmalar yapıldı. Kabul etmeyenlere-ki ekseriyettendir-tesbit davaları ikame edildi.

5. Evvelce elden çıkmış olan, fakat mahiyeti itibariyle satılmaması gereken hayrat bazı gayrimenkullerin camiler gibi tekrar vakıflara kazandırarak veya mevcut hayratın civarını inşa etmek için istimlâk ve satın alma muamelelerine girisildi. (Bir kısmı neticelenmiş, bir kısmı halen devam etmektedir.) Vakıfla yapılan bağışlar tesvik edilerek, bu hususta vatandaşın teşkilatlı yardım sağlandı.

6. Vakıf arazilerdeki gecekondu sentleri için kesin çözüm getirici tedbirler alınması hususunda çalışmalar yapıldı... Bu içtimai problemin halledilmesi için, tesbit çalışmalarına girisildi, hukuki muamelelere tesebbüs edildi.

Burada toplu olarak arzedilen bu çalışmalar hakkında ilgili kısımlarda daha geniş malumat verilmistir.

III. BÖLÜM

TEŞKİLATIMIZ VE FAALİYETLERİMİZ

İstanbul Vakıflar Basmüdürlüğü (bastaki şemada da görüldüğü gibi) 7 şube müdürlüğü ile 3 müstakil seflikten mütesekkildir. Bu subelerin çalışma alanları ve faaliyetleri şöyle özetlenebilir:

HAYIR İŞLERİ VE MÜLHAK VAKIFLAR MÜDÜRLÜĞÜ

İstanbul ve çevresinde bulunan Mülhak ve Mazbut cami, mektep, medrese, tekke, zaviye, çeşme, sebil, namazgah vesaire gibi hayrat nevinden olan vakıf eser ve arazilerin halihazır durumlarının murakabe, muhafaza ve idanesi ile sosyal hizmetler bu müdürlükçe yürütülmektedir. Vakıf talebe yurtları, âmâ ve muhtaç maaşları, imaretler ve cami yardımları da bu müdürlük tarafından deruhte edilmektedir.

Bu müdürlükçe son 5 yılda yapılan hayri hizmetleri şu şekilde özetlemek mümkündür.

A-TAHSİSLER

Vakıfların mevzuat ve ruhuyla birlikte 2762 sayılı Vakıflar Kanununun 18 ncu maddesine ters olarak (gayesi dışında kullanılan vakıf eserlerinin sâ illerden temizlenerek) gayelerine yakın biçimde değerlendirilmelerine imkan sağlayan tahliye ve tahsisler bu babda çok büyük önem taşımaktadırlar.

Bu konuda yapılan işlerden bir kısmı için sunları zikredebiliriz.

1) Tarihi Haseki Külliyesi (Medrese, imaret, Dârülkurra vs.) beynelmilel bir kumarhane, meyhane ve ruhushane haline getirilmek üzere iken, eserin bu korkunç senecatten kurtarılaraq aslına döndürülmesi ve Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Merkezi olarak kullanılmak ve yüksek din alimi yetiştirilmek üzere (üst seviyede eğitim görmek üzere) sözkonusu teskilata tahsis edilmesi başlıbaşına bir hadisedir.

2) Fıllardan beri halkevlerinin kanunsuz olarak işgalinde bulunan, davul, zurna vesaire türültüleriyle Fatih Camii ve çevresinin huzurunu bozan ve anarşi merkezi olarak kullanılan Fatih Sultan Mehmed hazretlerinin tarihi Eâbâne medresesinin boşaltılarak Fatih'in Eski Eserlerini İhya ve Koruma Derneğince fakir talebeler için yurt ve Kur'an eğitim merkezi olarak gayesine uygun şekilde değerlendirilmek üzere İstanbul Valiliğine tahsis edilmesi de başlı başına bir olaydır.

3) Terekkür (düşünme) ve tezekkür (zikir) evi olarak inşa edilip vakfedilen tarihi Sokullu tekkesi Eminönü halkevi tarafından kanunsuz şekilde işgal edilip tahrip ve tahrif edilirken, bu güzelim eserin de söz konusu sâgillerden temizlenerek Eminönü Müftülüğüne Kız Kur'an Kursu ve biçki dikis yurdu olarak kullanılmak üzere Diyanet İşleri Başkanlığına tahsis edilmesi de sevinmeyi gerektiren bir husustur.

4) Besirâğa caminin bitişindeki Besirâğa tekkesinin fu-zuli sâgili olan ve sabahlara kadar davullu zurnalı toplantılarla civar ve camide ibadet ve huzur imkanı bırakmayan folklor kurumundan tahliye edilerek Kültür ve Eğitim Merkezi olarak kullanılmak üzere Milli Türk Talebe Birliğine tahsis edilmesi.

5)Boş ve bakımsız bulunan Fatih Camii çevresindeki Ayak-kursunlu medreselerinin Fakir Anadolu çocukları için talebe yurdu olarak kullanılmak üzere Fatih'in Eski Eserlerine İhya ve Koruma Derneğine verilmesi.

6)Yıllardan beri boş ve harap duran Üsküdar Ahmedîye Medresesinin restore edilerek Kur'an Kursu olarak kullanılmak üzere Diyanet İşleri Başkanlığına tahsis edilmesi.

7)Râbi medresesinin tahliyesi ile ilgili (Kültür ve İktisat Derneğine tahsisi)işlemine girilmesi ve daha nice mektep medrese, tekke ve türbenin ne idüğü belirsiz serserilerden temizlenerek gayelerine uygun şekilde fonksiyone edilmesi, kısa dönemde yapılan hayri hizmetlerin basında gelmekte ve bu kabil çalışmalar halen devam etmektedir.3 yıllık bu kısa dönem içinde gayesi dışında kullanılırken gayesine uygun biçimde yapılan tahsis adeti 30'u aşkındır.Bir bu kadarının da muamelesi el'an süratle devam etmektedir.

Bu süre içinde bir çok fuzulî sâğil ecrimisile bağlanmış, bir çoklarına kiracılık hakkı tanınmış, gayeye aykırı olarak kullanılanlarla mevzuatın gereklerine yanaşmayanların tahliyesi sağlanmıştır.

Bütün bu çalışmalar Vakıf kuruluşlarının şerhli bir menfaat sebekesinin elinden kurtarılarak vakıf hukukunun gayesine uygun biçimde korunup idamesini amaçlamaktadır.

Vakıflarda görev alışımızdan önceki dönemlerde yıktırılan ve satılan camilerden bazıları şunlardır:

Fatih'de	Ferhatağa Camii	Fatih'de	Alibaba Camii ve Tür.
"	Hoca Hayreddin Camii	"	Şeyh Resmi Mahmud
"	Nurullah Dede Camii	"	Efendi Camii
"	Macuncu Kasım Camii	"	Uzun Yusuf Camii
"	Çakırca Hasan Camii	"	İlyas Çelebi Camii
"	Hoca Üveys Camii	"	Yakupaga Camii
"	Lâlezer Camii	"	Başçı Mahmut Camii
"	Hüsrev Pasa Camii	"	Kasapbaşı Halil Camii
"	Mehmet Ağa Camii	"	Yolgeçen Camii
"	Hamal Hayreddin Camii	"	Ahi Yusuf Efendi C.
"	Şûcaçavuş Camii	"	Sarımsa Camii
"	Babahasan Camii	"	Şeyh Mustafa Camii
		"	Gureba Hüseyin E.C.

Fatih'te	Mimar Ayas Camii	Fatih'te	Oruç Gazi Camii
"	Şir Mehmet Camii	"	Keçehatun Camii
"	Mimar Şüca Camii	"	Tevkii Cafer Camii
"	Molla Şeref Camii	"	Sinanaga Camii
"	Tarsusi Camii	"	Abdullahaga Camii
"	Hacı Cafer Çelebi Camii	"	Kalburcu Mehmet E.C.
"	Çakırağa Camii	"	Kâtip Muslihiddin C.
"	Molla Mürani Camii	"	Ali Boğaca Camii
"	Çerağı Hamza Camii	"	İskenderaga Camii
"	Ali Yusuf Camii	"	Zeytuni Baba Camii
"	Kandilli Lüzeli Camii		
Beyoğlu'nda	Yeni Camii	Beyoğlu'nda	Mehmet Süheyl Bey Camii
"	Gaysuni Mehmet Efendi Camii	"	Ebû Fadıl Mehmet Efendi Camii
"	Perizat Hatun Camii	"	Alaca Mescit
"	Bektas Mehmet Efendi Camii	"	Karamustafapasa Camii
"	Güzelce Ali Paşa Camii		
Eminönü'nde	Muhasebeci Ahmet Efendi Camii		
"	Merzifoni Camii		
"	Çinili Cedit Camii		
"	Cezrî Kasım Camii		
"	Malloç Süleyman Ağa Camii		
"	Hacı Hasan Efendi Camii		
"	Kâtip Şemseddin Camii		
"	Kâtip Sinan Camii		
"	Güngörmez Camii		
Üsküdar'da	Gerede Camii		
"	Kazasker Ahmet Efendi Camii		
"	Şecaat Camii		
"	Özdül Sokak Camii		
"	Soğanlı Sokak Camii		
Beyköz'da	Atâullah Efendi Camii		
"	Sinan Paşa Camii		
"	Nisangah Camii		
Kadıköy'de	Yumurtacı Camii		

Sarıyer'de Molla Çelebi Camii
" Arpaemini Camii
Zeytinburnunda Emâniyye Camii (1)

-
1. Milli Kütüphane, Yer No:1978 AD 112 ve Tasnif No:2329-77'de Kayıtlı "Vakıflar Genel Müdürlüğü İstanbul Bölge Çalışmaları" isimli Kitaptan Alınmıştır.

S O N U Ç

Medeniyetlerin hayatîyeti insanların muhtaç müesseselerinin varlığı ile ilgilidir. Türk-İslâm medeniyet tarihinde bu manada meydana getirilen en önemli müesseselerden biri şüphesiz vakıflardır. Vakıf, vâkıfın vakfettiği mal varlığının insanların faydasına olarak, kişilerin sahip çıkmalarına imkan bırakmaksızın hayır işine tahsis etmesidir.

Vakıf eserlerden kadın-erkek, zengin-fakir, büyük-küçük herkes belli bir ölçüde faydalanabilmektedir. İyi isledir ve konduğu devirlerde vakıf eserler insanların sığınacakları yuvalar olmuştur.

Osmanlı döneminde muhtaç olsun olmasın bütün insanların ihtiyaç duydukları konularda vakıflar kurulması ve insanların hatta diğer varlıkların, bu müesseselerden yararlanması vakıf müesseselerinin önemini ortaya koyar.

Öncelikle zengin-fakir ayrımı yapmaksızın insanlığın faydasına sunulan vakıf eserlerinden şüphesiz ki, çoğunlukla muhtaç olanlar faydalanmışlardır.

Hangi gaye ile yapılırsa yapılsın hayır yapma duygusu daima ağır basan vakıflar insanları dünyada mutlu ve rahat ettirmek gayesini gütmüşlerdir. Böylece insanların birbirlerine sevgi ve saygı bağları ile bağlanmalarına karşılıklı yardımlaşmalarına vesile olan vakıflar, sosyal dayanışmayı meydana getiren çok önemli bir müessese olarak tarihte yerini almıştır.

Geliştirilmesi yolunda gösterilen gayretlere ve sağlanan bu gelişmelere rağmen tarihi gelişimi düşünüldüğünde vakıfların bugünkü konumunun çok sembolik kaldığı ortaya çıkmaktadır. Yapılan bir mevzuat değişikliği ile müessesenin adı "Tesis"den "Vakıf"a çevrilmişse de ruhunun hala "tesis" olarak kaldığı görülmektedir. Bu müesseseye tarihine uygun bir şahsiyet ve ruh kazandırılmadıkça, bu konuda büyük mesafeler alınması güç olacaktır. Çünkü vakıflar toplumun ve devletlerin geleceği üzerinde rol oynayan en önemli kurumlardandır. Tarihi ruhuyla vakıflar Türkiye'nin gelişmesine çok daha büyük katkılarda bulunacaktır.

Vakıf faaliyetlerinin daha verimli olmasını temin edeceğini düşündüğümüz tekliflerimiz şunlardır;

Vakıflar hizmet alanlarına göre sınıflandırılmalıdırlar. Vakıflarda görev alanlar bu formasyona yeterince sahip olmalıdırlar.

Vakıf faaliyetlerinde asıl gözetilmesi ve dikkate alınması gereken şey; kisiler ve toplumu içine alan değerler sistemi ile sosyal beklentiler olmalıdır. Aksi takdirde vakıfların etkinliklerinin azalması kaçınılmazdır.

Polis kontrolünden kurtulmak isteyen derneklerin, vakıf sekline dönüştürülmelerini ve vergi kaçırmak için sun'î vakıfların kurulmasını önleyici tedbirler alınmalıdır.

Her müessesenin kötüye kullanılması mümkündür. Ancak bu durum müessesenin terk edilmesini gerektirmez. Yanılması gereken iş, bu yolların tıkanması için lüzumlu tedbirler geliştirmektir. Ülke çapında kapsamlı bir politika oluşturulmalı ve bu politika içinde vakıfların yeri gerçekçi bir şekilde belirlenmelidir.

Vakıfların sosyal güvenlik, sosyal yardım ve sosyal hizmet kurumları ile işbirliği ve uyum içerisinde hizmet vermeleri için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Böyle bir iş birliği sağlanmadan, vakıfların dağınık yaklaşımlarıyla bu kapsamlı hizmetlerin düzenli bir şekilde yürütülmesi beklenemez.

Aynı maksada yönelik vakıf ünitelerinin birleşerek federasyon oluşturmaları, federasyonların konfederasyon halinde teşkilatlandırılarak vakıf hizmetleri arasında bir dayanışma ve güç birliği sağlanmalıdır.

Devlet, vakıf sektörü üzerinde denetimini sıklaştırmalı, Vakıflar Genel Müdürlüğü Başbakanlığa bağlı bir birim olmakla beraber vakıfların çalışma alanına giren bakanlıklarla da koordinasyon içinde olmalıdır.

Bize göre, denetimi yapılacak vakfın gayesi ne ise, hizmet verdiği gayeler hangi bakanlığın çalışma programında yer alıyorsa o bakanlıkların müfettişleri ile mutlaka Maliye Bakanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü müfettişlerinin bulunacağı bir teftiş kurulu oluşturulmalıdır.

Medeni Kanun hükümlerine göre kurulmuş 1.7.1991 tarihi itibarıyla 2500 küsur vakıf mevcuttur. Bu vakıflardan 1800 adedinin vakıf senetlerini ve vakıf idarecileri tarafından verilen yıllık faaliyet raporları ile gelir-gider tablolarını incelediğimizde karşımıza şöyle bir durum çıkmaktadır.

Kanuna, ahlâka, adaba ve milli menfaate aykırı olmayan herhangi bir siyasi düşünce veya belli bir ırk ya da cemaat mensuplarını desteklemek amaç ve gayesi dışında her gaye için vakıf kurulmuştur.

Bakanlıklar, genel müdürlükler, meslek kuruluşları, bedensel özürsüzler, her çeşit üreticiden her çeşit tüketiciye, akla gelen her sahada öğretmenini, doktorunu, hastasını, askerini, çalısanını, çalışmayanını, spor sevenini, müzisyenini, müzik sevenini, memleketin ormanını, hayvanını, çevresini, çocuğunu, yetiskinini, yaşlısını yetistirmek ve korumak amacıyla vakıflar kurulmuştur.

Kurulan vakıfların çoğunluğu dernek şeklinde teşekkül ettirilmekte olup bazı vakıfların kurucu sayısı 200 kişiyi bulmaktadır. Organları da idare, genel kurul, yönetim kurulu ve denetleme kurulundan oluşmaktadırlar. Bu organların mütevelli heyeti şeklinde olması daha uygundur.

Vakıf tarihimizdeki temel espri hizmetlerin topluma ücretsiz olarak verilmesidir. Mevcut sistemdeki bazı eğitim vakıflarını veya sağlık vakıflarını tahlil ettiğimizde ise ortaya çıkan durum farklıdır;

Örnek vermek gerekirse Ankara'da mevcut Türk Eğitim Derneği Ankara Koleji Vakfı veya Tevfik Fikret Lisesi Vakfını verebiliriz. Bu iki vakıf kurumu da ilk ve ortaöğretim seviyesinde vakıf statüsünde hizmet vermektedirler. Öğrencilerinden aldıkları 1991 yılı eğitim hizmeti karşılığı, ortalama 9-10 milyon Tl. arasındadır. Diğer şirket kuruluşu özel öğretim kurumlarında ise eğitim ücreti 7-10 milyon Tl. arasında değişmektedir. Yine Türkiye'de vakıf üniversitesi olarak ilk kurulan Bilkent Üniversitesi için de durum aynıdır. 1991 yılı eğitim ve öğretim ücreti 15-20 milyon Tl. arasındadır. Olaya vakıf esprisiyle yaklaşıldığı zaman, bu okullardan maddi yönden muhtaç kişilerin faydalanamayacağı açıktır. Belirli oranda (% 3) öğrenciye burs vermek veya parasız okutulmak hadisesi özel şirket okullarında da mevcuttur. Bu tür çalışmalara vakıf ismini vermek kanaatimizce

vakfın safi gayesiyle tezat teşkil etmektedir.

Kuruluş aşamasında vakıflara vergi muafiyeti tanınmamalıdır. Kuruluşundan en erken 2 yıl sonra yapılacak teftiş sonucu vakfın olumlu faaliyetlerde bulunduğu tesbit edildiği takdirde, vergi muafiyetinden yararlanmalıdır. Faaliyetlerinde olumsuzluk görüldüğü takdirde bu muafiyet kaldırılmalı ve aradan 2 yıl geçtikten sonra yapılacak teftiş sonucu alınacak olumlu veya olumsuz sonuçlara göre durum tekrar gözden geçirilmelidir. Bu durum Osmanlı Devletinde olduğu gibi imtiyaz arayışında olan ve teftiş, denetlemeden kurtulmak isteyen azınlık vakıfları için de geçerli olmalıdır. Vergi muafiyetinde vakfın mal varlığı esas alınmamalı, yaptığı hizmetler göz önünde bulundurulmalıdır.

Kısaca medeni bir müessese olan vakfın yararı daima çok olmuştur. Ancak yukarıda sıraladığımız tesbitler ışığında mevcut olumsuzlukların gerekli tedbirler alınarak düzeltilmesi bu hayırlı müessesenin çağlar boyu devamını sağlayacaktır. Kanaatimizce bu aksaklıklar bizimki gibi yapılacak araştırmalar ve fiiliyatta çıkacak olumsuzluklar ışığında düzenlenecek mevzuat sayesinde asgariye indirilebilecektir.

E K L E R (1)

	<u>Sayfa</u>
I. Mülhak Vakıf Vakfiye Örnekleri.....	150
II. Azınlık Vakıf Beyanname Örnekleri.....	159
III. Türkiye'de Mevcut Azınlık Vakıflarının İsimleri..	164
IV. 2762 Sayılı Vakıflar Kanunu Metni.....	175
V. 1926-1967 Yılları Arasında Kurulan Tesislerin İsimleri.....	186
VI. 903 Sayılı Kanunun Metni.....	192
VII. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Resmi Senedi Örneği.....	202
VIII. 903 Sayılı Kanun Hükümlerine göre Kurulan Yeni Vakıfların Senetlerinden Örnek Maddeler.....	206

1. Eklerdeki bu vakıfların senetlerini, mevzuat örneklerini kısmen veya tamamen bazı kaynaklarda zikredilmesine rağmen sonuç kısmında tenas ettiğimiz aksaklıkları veya gelişmeleri daha somut bir şekilde göz önüne serebilmek maksadıyla veriyoruz.

EK-1 Örnek 1

Ahmet oğlu Hacı Nasuh Ağa Vakfı Vakfiyesi

VGM Arşivi

<u>Vakfiye Defteri</u>	<u>Sahife</u>	<u>Sıra</u>	<u>Tescil Tarihi</u>
605	193	269	Recep 1295

Vakfiyenin temin edildiği özel arşiv,Vakıf mütevellisi Semiha Aydınliıol.

Adresi:Ören Altın kamp yanı Burhaniye/BALIKESİR

EK-1 Örnek II

Hacı İbrahimoglu Solakizade Hacı Mustafa Ağa Vakfı

VGM Arşivi

<u>Vakfiye Defteri</u>	<u>Sahife</u>	<u>Sıra</u>	<u>Tescil Tarihi</u>
607	259	382	Zilkade 1250

Vakfiyenin temin edildiği özel arşiv,Vakıf mütevellisi Mehmet Sezer.

Adresi:1727. Sokak No:18 Kat:3 Karşıyaka/İZMİR

[illegible]

[illegible]

EK-1 Örnek III

Basra Valisi Hüseyin Paşa Vakfı Vakfiyesi

VGM Arşivi

<u>Vakfiye Defteri</u>	<u>Sahife</u>	<u>Sıra</u>	<u>Tescil Tarihi</u>
623	10	16	Muharrem 1098

Vakfiyenin temin edildiği özel arşiv, Vakıf mütevellisi Ayten Tayyar.

Adresi: Fener Yolu Dalgın Fuat Paşa Sokak Defne Apt.No:42/3
Kadıköy/İSTANBUL

EK-1 Örnek IV

Hacı Maksud Bey Vakfı Vakfiyesi

VGM Arşivi

<u>Vakfiye Defteri</u>	<u>Sahife</u>	<u>Sıra</u>	<u>Tescil Tarihi</u>
611	129	129	1985

Vakfiyenin temin edildiği özel arşiv, Vakıf mütevellisi Mehmet Doğançioğlu.

Adresi: Bahçelievler Mahallesi 9. Sokak Karakapucu Apt. No: 43

ŞANLIURFA

2762 Sayılı Vakıflar Kanununun muvakkat maddesi mucibince Mütevelliler veya Mütevelli heyetleri tarafından verilmesi lazım gelen beyanname :

Boğaz içinde, Bebek Ayos haralambo kilisesi Vakfının mahiyet ile sureti idaresi ve şurutu :

- 1- Vakfın isim ve şöhreti : Bebek Ayos Haralambos kilisesi ve Bebek Ayos Yanı Mezarlık dava kilisesi ve mazarlığı.
- 2- Kimin tarafından idare kılındığı : Mahalli tarafından intihap olunan Mütevelli : Mihal Saço, Sterans İlyayorgi Tavas .
- 3- Mütevelli veya mütevelli heyetinin yedimdeki vesikanın tarih ile mahiyeti : 1929 senesinde yapılan intihap Polis Müdüriyeti aliyeleri 3.9.1929 tarihli ve 529 K.2 numaralı ve 13 Eylül 1929 Cuma günü intihabın neticesinde.
- 4- İdare olunan hayratın ne gibi şeylerden ibaret olduğu ve bulunduğu mevkileri : Ayas Haralambos Kilisesi, Bebek İnsiral Caddesi ayas yanı Mezarlık kilisesi, Bebek Ayazma Caddesi ayas yeni mezarlığı, bebek ayazma caddesi.
- 5- Vakfiyesi ve bu mahiyetteki vesikası tarihi ve mukayyet ve müseccel olup olmadığı : Yoktur. Teamülü kadim üzere mahallece intihap olunan mütevelli heyeti tarafından idare olunmaktadır.
- 6- Bu vesakalara nazaran tevliyetin şurutu : Tevliyetin şurutu Heyeti Mütevelli tarafından teamüllü Kadim üzere tayin edilmektedir.

7- Varidatın ve fazlanın vecchi mevkufiyet ve mahalli sarfları:

Varidat fazlası yoktur. Varidat mesarifi karşılamakta ve varidatın mahalli sarfları teamüllü Kadim üzere Mütevellî Heyeti tarafından kilise papazına, Muma, yağa, muğanilere, Kandilciye sarf edilmektedir.

8- İdare edilen akaratı ne gibi şeylerden ibaret olduğu ve bulunduğu mevkileri :

1- Bebekte, inçirruh sokagında Kayın 24 nolu sabik bebey aylesi mektebi ve elyendum 1.9.1935 tarihinden nısırlı heyeti Mütevellîye toplanan kira tahsis edilmiş ve yarısında kiraya verilmektedir.

2- Bebek inçirruh sokagında 44 nolu bir bab hane.

MÜLAHAZAT

<u>Tahakkuku</u>	<u>Tahsili</u>	
560	490.75	Kilise mum,yağ hasılatı 900 900 Müstahdem M.
350	340.40	Tepsiler hasılatından 60 49.85 Mesarif Umumiye
140	151.50	Cenaze,Vaftiz ve mevlüt 75 70 Mum,yağ masr. lerden
50	42.00	Muhtelif varidat 35 35.25 Vergiler
	67.67	Murakat istikraz 37 37.22 Sigorta
		43 -- Mezarlık masr.
<u>1150</u>	<u>1092.32</u>	<u>1150 1092.32 (1)</u>

EK-II Örnek II

SORGU :KARŞILIK :

1- Vakfın Adı

Diyarbakır Süryani Kadim Mer-
yem Ana Kilisesi Vakfı2- Mütevellisin adı
ve soyadı

Zeki GEÇER

3- Tevcih tarihi

29.1.1984

4- Mütevellisinin nerede
oturduğu

Diyarbakır

5- Mütevelisinin evladı
vakıfdan olup olmadığı

6- Vakfiyesi mevcut ve mahkeme
sicilinde mukayyetmidir.
Hangi tarihte hangi mahkeme-
de yapılmıştır.

7- Hayır şartları hülasaten ne-
lerden ibarettir.Cemaatten olan fakirlere yar-
dim yapılmakta ve dini ihti-
yaçlarını karşılamak.8- Ne gibi hayratı vardır.
Mamurmudur, değilse ne
kadar masrafla tamiri
mümkündür. Buna vakfın
gücü yeterlimidir.Hayrat olarak 1 adet kilise
akar olarak 17 akar mevcut
bulunmaktadır. Hayrat ve akar-
ların tamire muhtaç durumları
vardır. Bunların tamiri için
vakfın mali gücü yeterlidir.
Onarımları peyder pey yapıl-
masına çalışılacaktır.

9- Mevkufatı nelerdir, nelerdedir. Tapuya bağlanmış mıdır. Hapap olanlar varsa ne kadar para ile tamir olabilir. Vakfının varidatı müsait midir.

17 adet akarları mevcut olup tapuları alınmıştır.

10-Gelir fazlası nerelere meşruttur, evlada meşrutsa kimlerdir.

11-Vakfın en son muhasebesi ne zaman görülmüştür.

1986

12-Son muhasebeye nazaran gelir miktarı ne kadardır.

6.718.819.-TL

13-Son muhasebeye nazaran gider miktarı ne kadardır.

8.249.485.-TL

14-Kaç hademesi vardır. Her birinin maaşı ve vazifeleri ne kadardır. Zamanında alıyorlarmı ?

1 papaz, 1 papaz yardımcısı ile kilise temizleyicisi mevcuttur. Maaşları her ay muntazaman ödenmektedir.

15-Vakfın leh ve aleyhindeki davaları ne kadardır. Mütavelli bunları idareye muktedir midir.

Vakfın leh ve aleyhine açılmış bir dava yoktur.

16-Vakfın icrada birikmiş alacağı varmıdır, ne kadardır, takip yapılıyor mu?

Vakfın icrada açılmış takibi yoktur.

17-1-İcarei vahideki mahaller-
satışı bedellerinden

7.400.381.-TL A.T.f.B he-
sabındadır.

2-Mustuğna arh yerler
satışından

7.300.-TL mülhak vakıf faz-
lası.

3-Varidat fazlasından ne
kadar parası vardır ve
nerededir.

38.230.000.-TL B grubu
hisse senedi mevcuttur.

18-Emaneten idare ediliyorsa
sabebi nedir ? (1)

TÜRKİYE'DE AZINLIK VAKIFLARI

ERMENİ VAKIFLARI (İSTANBUL)

- 1 - FERİKÖY - Surp Vartanaş Ermeni Kilisesi.
- 2 - ÜSKÜDAR - Surp Garabet Ermeni Kilisesi, Semerciyan Mektebi ve Mezarlığı
- 3 - ÜSKÜDAR - Surp Haç Tıbrevank Ruhban Okulu.
- 4 - ÜSKÜDAR - Selamsız mahallesinde Surp Haç Ermeni Kilisesi ve Nersesyan mektebi.
- 5 - EYÜP - Ermeni Surp Astvazazin Kilisesi, Arekelyan Mektebi ve Mezarlığı.
- 6 - NARLIKAPI - Yedikule Surp Ohannes Ermeni Kilisesi.
- 8 - RUMELİHISAR - Surp Santuht Ermeni Kilisesi.
- 9 - KASIMPASA - Surp Agop Ermeni Kilisesi.
- 10 - KADIKÖY - Surp Takavor Kilisesi - Aramyan Uncuyan Mektebi ve Mezarlığı.
- 11 - KADIKÖY - Surp Levon Ermeni Katolik Kilisesi.
- 12 - BEYKOZ - Surp Nikagos Ermeni Kilisesi.
- 13 - KUZGUNCUK - Surp Kirkor Lusavori ç Ermeni Kilisesi.
- 14 - BEŞİKTAŞ - Ortaköy- Surp Astvazazin Meryem Ana Ermeni Kilisesi ve Mahruyan Okulu.
- 15 - BEŞİKTAŞ - Cihannuma Meryem Ana Ermeni Kilisesi.
- 16 - ORTAKÖY - Ermeni Katolik - Surp Kirkor Lusavoriç Kilise - si ve Mektebi.
- 17 - ORTAKÖY - Ermeni Meryemana Surp Astvazazin Kilisesi ve Tarkmanças-Hripsimyans Mektepleri ve Ermeni Mezarlığı
- 18 - BOYACIKÖY - Surp Yeris Mangans Kilisesi, Mektebi, Mezarlığı
- 19 - KANDİLLİ - Surp Yergodosan Arekelos Ermeni Kilisesi.
- 20 - KARTAL - Surp Nisan Ermeni Kilisesi-Bozeryan Mektebi ve Mezarlığı.
- 21 - YENİKAPI - Surp Tateos Portigimeous Ermeni Kilisesi ve Mektebi.
- 22 - KINALI ADA - Surp Lusavoriç Ermeni Kilisesi, Nersesyan Mektebi - Mezarlığı.
- 23 - GEDİKPAŞA - Ermeni Protestan Kilisesi ve ilkokulu.
- 24 - GEDİKPAŞA - Surp Atennes Ermeni Kilisesi.

- 25 - BAKIRKÖY - Meryemana Ermeni Kilisesi ve Dadyan Ermeni Mektebi ve Mezarlığı.
- 26 - BALAT - Surp Hrestegabet Ermeni Kilisesi.
- 27 - KARAKÖY - Bereketzade Mahallesi Ermeni Katolik Surp Pırgıç - İsa Kilisesi.
- 28 - BEYOĞLU - Surp Yeror Tutyun Kilisesi.
- 29 - BEYOĞLU - Sakızağacı caddesinde kâin Türk-Ermeni Katolik Kilisesi.
- 30 - BEYOĞLU - Köprü Çesme sokağında kâin Anarat Hıgutyun Ermeni Katolik Rahibeleri.
- 31 - BEYOĞLU - Surp Astvazazin Ermeni Katolik Kilisesi.
- 32 - BEYOĞLU - Üç Horon Ermeni Kilisesi.
- 33 - BEYOĞLU - Ohannes Gümüşya n Ermeni Cemaati.
- 34 - BEYOĞLU - Aynalıçesme'de kâin Türk Protestan Ame na Surp Yerortutyun kilisesi.
- 35 - PANGALTI - Surp Gazer Mihitarist Okul ve Manastırı.
- 36 - PANGALTI - Viyana Ermeni Katolik Mihitarya n Manastırı ve Mektebi.
- 37 - YENİKÖY - Surp Astvazazin ve İstinye Surp Garabet Ermeni Kilisesi.
- 38 - ŞİŞLİ - Karagözyan Yetimhanesi.
- 39 - BEYOĞLU - Taksim Surp Agop Hastahanesi.
- 40 - KUMKAPI - Surp Harutyun Ermeni Kilisesi, Bogosyan-Varvaryan Okulu.
- 41 - HALI CIOĞLU - Meryem Ana (Surp Astvazazin) Ermeni Kilisesi ve Müştemilâtından Kalfayan İnas Eytamhanesi ve Mektebi.
- 42 - KUR TULUŞ - Kumkapı Meryemana Surp Astvazazin Kilisesi, Bezciyan Okulu.
- 43 - KURUÇEŞME - Ermeni Surp Haç Kilisesi.
- 44 - BÜYÜKADA - Surp Astvazazin Verapohom Ermeni Katolik Kilisesi.
- 45 - BÜYÜKDERE - Surp Hripsimyan Ermeni Kilisesi, Sahaf Mesrop İlkokulu.
- 46 - BÜYÜKDERE - Surp Boğos Ermeni Katolik Kilisesi Abeloğlu Andon.
- 47 - KOCAMUSTAFAPAŞA - Samatya Sulumanastır Surp Kevork Ermeni Kilisesi Sahakyan Nunyan Ermeni Mektebi, Mezarlığı.

- 48 - KOCAMUSTAFAPAŞA - Samatya caddesinde Anarat.Higutyun Ermeni Katolik Kilisesi
- 49 - TOPKAPI - Surp Nikagos Kilisesi,Gregoryan Kilisesi,Levon Vartuhyan İlkokulu.
- 50 - GALATA - Ermeni Lusavoriç (Cercis) Kilisesi ve Ermeni Getronogan Mektebi.
- 51 - YEŞİLKÖY - Surp İstebanos Ermeni Kilisesi.
- 52 - HALICIOĞLU - Hasköy Ermeni Surp İstebanos Kilisesi,Surp Nersesyan Mektebi,Mezarlığı.
- 53 - BEYOĞLU - Abeloğlu Andon.
- 54 - YEDİKU İE - Surp Pırgıç Ermeni Kilisesi.
- 55 - SARRAF - Varteres Çesmesi.
- 56 - KUMKAPI - Kudüs'e bağlı Maryakup Ermeni Kilisesi.
- 57 - KUMKAPI - Ermeni Meryemana Kilisesi (Drasular)
- 58 - SİLİVRİKAPI - Balıklı Meryemana Kilisesi.

RUM VAKIFLARI (İSTANBUL)

- 1 - BEYKOZ - Aya Paraskevi Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 2 - BÜYÜKADA - Erkek ve Kız Rum Yetimhaneleri V.
- 3 - BÜYÜKADA - Panayia,Aya Dimitri,Profiti İlya Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 4 - BÜYÜKADA - Aya Yorgi Manastırı V.
- 5 - BEYBELİADA - Panayia Çam Manastırı V.
- 6 - BEYBELİADA - Aya Yermi Arsenios V.
- 7 - BEYBELİADA - Aya Yorgi Rum Ortodoks Kilisesi ve Manastırı V.
- 8 - BEYBELİADA - Aya Tiryada-Tepe Manastırı V.
- 9 - BEYBELİADA - Aya Nikola Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 10 - BEYBELİADA - Rum Ruhban Okulu V.
- 11 - KINALIDA - Panayia Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 12 - DUNGAZADASI - Aya Yorgi Karipi Manastırı V.
- 13 - DUNGAZADASI - Rum Katolik Cemaati V.
- 14 - FENER - Maraşlı Rum İlkokulu V.
- 15 - FENER - İoakimion Rum Kız Lisesi V.

- 16 - FENER - Fener Rum Erkek Lisesi V.
- 17 - FENER - Kâtip Musluhiddin-Aya Yorgi Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 18 - FENER - Kudüs-ü Şerif Metohi Aya Yorgi ve Yeniköy Aya Yorgi Manastırı ve Kiliseleri V.
- 19 - FENER - Feriköy'de Oniki Apastol Rum Ortodoks Kilisesi, Manastırı ve Kiliseleri V.
- 20 - FENER - Tekfursaray Hançerli Panayia Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 21 - FENER - Vlahsaray Panayia Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 22 - FENER - Meryemana Rum Ortodoks Kilisesi-Kanlı Kilise V.
- 23 - KURTULUŞ - Rum Cemaatı V.
- 24 - KURTULUŞ - Aya Tanas,Aya Dimitri,Aya Triyada Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 25 - BEYOĞLU - Yenişehir'de Evangelistria Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 26 - BEYOĞLU - Rum Ortodoks Cemaatı Kilise ve Mektepleri V.
- 27 - BEŞİKTAŞ - Cihannüma Meryemana Rum Kilisesi V.
- 28 - BEŞİKTAŞ - Panayia Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 29 - SARILIR - Yenimahalle Aya Yani Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 30 - VERA - Panayia Rum Ortodoks Kilisesi ve Ayazması V.
- 31 - BEBEK - Aya Haralambos Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 32 - ÇENGELKÖY - Aya Yorgi Rum Ortodoks Kilisesi,Ayazması ve İlkokulu V.
- 33 - EDİRNEKAPI - Aios Yeorgios Rum Kilisesi V.
- 34 - EDİRNEKAPI - Rum İlkokulu V.
- 35 - FATİH - Edirnekapi'da Eğrikapı Panayia Kilisesi V.
- 36 - LAGA - Aya Todori Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 37 - LAGA - Bağımsız Türk Ortodoksların Kiliseleri V.
- 38 - LAGA - Zografyon Rum Erkek Lisesi V.
- 39 - ATVAR,SARAY - Aya Dimitri,Aya Vlaherana Rum Ortodoks Kilisesi ve Okulu V.
- 40 - İSAUDAN - Profiti İlya Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 41 - KARAKÖY - Aya Nikola Türk Ortodoks Kilisesi V.
- 42 - ARNAVUTKÖY - Aya Strati,Taksiarhi Rum Ortodoks Kilisesi ve Okulu V.
- 43 - LEŞLİAÇI - Aios Stefanos Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 44 - ALTILAMBAK - Panayia Rum Ortodoks Kilisesi V.

- 45 - AARAGUMRUK - Aya Yorgi Kilisesi V.
- 46 - CIBALI - Aya Nikola Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 47 - ISTIYAL - Taksiarhi Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 48 - KOZGUNCUK - Aios Pandleimon Rum Ortodoks Kiliseleri V.
- 49 - KUMAPI - Aya Kiryaki,Aya Elpida Rum Ortodoks Kiliseleri V.
- 50 - SALAT - Turusina Manastırına Bağlı Aya Yani Kilise Manastırı V.
- 51 - SALAT - Aya Strati Kilisesi ve Okulu V.
- 52 - SALAT - Panayia Salino Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 53 - TANSIM - Zapyon Rum Kız Lisesi V.
- 54 - TANSIM - Aya Dimitri Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 55 - SARILANIS - Aya Dimitri Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 56 - TOPRAPI - Aya Nikola Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 57 - NASAOY - Aya Paraskevi Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 58 - SALMATOMRUK - Rum Ortodoks Panayia Kilisesi V.
- 59 - GALATA - Rum İlkokulu V.
- 60 - TARABYA - Aya Paraskevi,Aya Yorgi,Aya Eleni Kiliseleri Okul ve Mezarlığı V.
- 61 - RAŞABANÇE - Aios Kostantinos Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 62 - ORTAKOY - Aya Fokas ve Aya Yorgi Rum Ortodoks Kilise, Kabristan ve Mektepleri V.
- 63 - KURUÇEŞME - Aya Dimitri ve Aya Yorgi Rum Ortodoks Kiliseleri V.
- 64 - YENIKOY - Panayia Rum Ortodoks Kilisesi ve Okulu V.
- 65 - YENIKOY - Aya Nikola Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 66 - BOYACIKOY - Panayia Evangelistria Rum Kilisesi,İlkmekektep ve Kabristan V.
- 67 - KADIKOY - Aya Efimiya,Aya Triada İğnatos Kiliseleri V.
- 68 - KADIKOY - Mezarlık ve Kalamış ve Yeldeğirmeni Okulları V.(Rum Mütererrik)
- 69 - YEDIKULE - Balıklı Rum Hastanesi V.
- 70 - BUYUKDERE - Aya Paraskevi,Aya Yorgi Kiliseleri ile Kabristanı ve İlkmektebi V.
- 71-- KANDIDELI - Metamorfosis Hazreti İsa Rum Ortodoks Kilisesi ve Okulu V.
- 72 - KAZLIÇEŞME - Aya Paraskevi Ayazması V.

- 73 - BAKIRKÖY - Yorgi-Ayia-Analipsis Kiliseleri V.
- 74 - KOCAMUSTAFAPAŞA - Samatya'da Panayia Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 75 - KOCAMUSTAFAPAŞA - Samatya'da Aya Nikola Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 76 - KOCAMUSTAFAPAŞA - Samatya'da Aya Yorgi Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 77 - KOCAMUSTAFAPAŞA - Samatya'da Ayia Analipsis Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 78 - KOCAMUSTAFAPAŞA - Samatya'da Aya Konstantin Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 79 - KOCAMUSTAFAPAŞA - Samatya'da Aios Minas Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 80 - FENER - Aya Yorgi Kilisesi V.
- 81 - YENİŞEHİR - Evangelistria Rum Ortodoks Kilisesi (Tursucu Sokağı)
- 82 - VEFA - Zeyrek Panayia Rum Ortodoks Kilisesi V.
- 83 - EDİTMEKAPISI - Aya Yorgi Kilisesi V.
- 84 - YEDİKULE - Aya Konstantin Kilisesi V.
- 85 - BEYOĞLU - St.Antuan Kilise ve Manastırı V.

MUSEVİ VAKIFLARI (İSTANBUL)

- 1 - BÜYÜKADA - Haset Levreham Sinagogu Musevi Cemaati
- 2 - HASKÖY - Musevi Cemaati
- 3 - BEYOĞLU - Musevi Bahambasılığı
- 4 - BEYOĞLU - Seferedaim Musevi Cemaati - Neve Şalom
- 5 - ORTAKÖY - Musevi Yetimhanesi
- 6 - ORTAKÖY - Musevi-Etz.Aheyim Sinagogu
- 7 - SİRACI - Musevi Sinagogları
- 8 - AĞZGÜCÜ - Bet Yaakov Sinagogu
- 9 - İDNEHALDİRLİ - Eşkenazi Sinagogu
- 10 - HASKÖY - Türk Karaim
- 11 - KADIKÖY --Hemdat İsrail Sinagogu
- 12 - SALAT - Ahrida Karabaş Musevi Sinagogu

- 13 - BALAT - Or.Ahayim Musevi Hastahaneleri
- 14 - ŞİŞLİ - Musevi Mahamhanesi

SÜRYANI VAKIFLARI (İSTANBUL)

- 1 - TARLABAŞI - Meryemana Süryani Kadim Kilisesi
- 2 - BEYOĞLU - Süryani Kadim Meryemana Kilisesi

GÜRCÜ VAKIFLARI (İSTANBUL)

- 1 - ŞİŞLİ - Gürcü Katolik Kilisesi

KELDANI VAKIFLARI (İSTANBUL)

- 1 - Keldani Katolik Kilisesi

BULGAR VAKIFLARI (İSTANBUL)

- 1 - Bulgar Ortodoks Kilisesi
- 2 - Bulgar Ekzarhıası - Sveti Stefan Kilisesi
- 3 - Bulgar Hastahanesi

FRANSIZ VAKIFLARI (İSTANBUL)

- 1 - Fransız Latin Kilisesi

RUM VAKIFLARI (ÇANAKKALE)

- 1 - GÜNEŞLİ - Direköy Ara Marinaa Rum Ortodoks Kilisesi

- 2 - BOZCAADA - Kimisis Theotoku Rum Ortodoks Kilisesi
- 3 - GOKÇEADA - Tepeköy Evangelizmos Rum Ortodoks Kilisesi
- 4 - GOKÇEADA - Zeytinliköy Aya Yorgi Rum Ortodoks Kilisesi
- 5 - GOKÇEADA - Bademliköy Panayia Kimisis Rum Ortodoks Kilisesi
- 6 - GOKÇEADA - Yenimahalle Aya Varnara Rum Ortodoks Kilisesi
- 7 - GOKÇEADA - Kaleköy Ara Marina Rum Ortodoks Kilisesi
- 8 - ÇANAKKALE - Rum Katolik Kilisesi
- 9 - GOKÇEADA - Merkez Panayia Rum Ortodoks Kilisesi

MUSEVİ VAKIFLARI (ÇANAKKALE)

- 1 - Musevi Cemaati
- 2 - Mekor Hayim Musevi Sinagogu

RUM VAKIFLARI (HATAY)

- 1 - İSKENDERUN - Rum Ortodoks Taifesi Fukara
- 2 - İSKENDERUN - Rum Katolik Kilisesi
- 3 - İSKENDERUN - Havace Coro Kilisesi
- 4 - ANTAKYA - Rum Katolik Kilisesi
- 5 - ANTAKYA - Piyer ve Pol Rum Ortodoks Kiliseleri
- 6 - ANTAKYA - Rum Ortodoks Kilisesi-Türk Ortodoks
- 7 - HATAY - Altınözü, Yonta Sarılar Köyü Rum Ortodoks Kilisesi
- 8 - SAMANDAG - Türk Ortodoks Kilisesi
- 9 - SAMANDAG - Rum Ortodoks Kilisesi
- 10 - İSKENDERUN - Geldani Kilisesi
- 11 - İSKENDERUN - Maroni Katolik Kilisesi
- 12 - TARSUS - Rum Ortodoks Kilisesi

ERMENİ VAKIFLARI (HATAY)

- 1 - HATAY - Ermeni Protestan Kilisesi
- 2 - KIRIKHAN - Ermeni Ortodoks Cemastı

- 3 - İSKENDERUN - Protestan Kilisesi
- 4 - İSKENDERUN - Ermeni Cemaati
- 5 - SUVEYDİYE - Seyyide Naya Darülhamire Kilisesi
- 6 - SUVEYDİYE - Yoğunluk Ermeni Kilisesi
- 7 - SAMANDAG - Halep Maruni Kilisesi
- 8 - SAMANDAG - Vakıflı Köyü Ermeni Ortodoks Kilisesi
- 9 - ANTAKYA - Tabaklar Cemaati
- 10 - HATAY - Ermeni Mektepleri

MUSEVİ VAKİFLARI (HATAY)

- 1 - ANTAKYA - Musevi Havrası
- 2 - ANTAKYA - Museviler Cemaati
- 3 - ANTAKYA - Musevi Havrası-Süryaniler

YAHUDİ VAKİFLARI (HATAY)

- 1 - İSKENDERUN - Yahudi Havrası

ERMENİ VAKİFLARI (DİYARBAKIR)

- 1 - DİYARBAKIR - Ermeni Surp Sekiz Küçük Kilise-Hıdır İlyas
Surp Gregor
- 2 - DİYARBAKIR - Ermeni Surp Pırgıç Protestan Kilisesi
- 3 - MARDİN - Ermeni Katolik Kilisesi
- 4 - MARDİN - Protestan Kilisesi
- 5 - MARDİN - Dermaravgi Kilisesi
- 6 - MİDYAT - Protestan Kilisesi

SÜRYANİ VAKİFLARI (DİYARBAKIR-MARDİN)

- 1 - DİYARBAKIR - Süryani Kadim Meryemana Kilisesi

- 2 - MARDİN - Süryani Katolik Kilisesi
- 3 - MARDİN - Süryani Katolik Kilisesi
- 4 - MARDİN - Süryani Kadim Deyrülzafaran Kilisesi

KALDANI VAKIFLARI (DIYARBAKIR)

- 1 - DIYARBAKIR - Kaldani Katolik Kilisesi
- 2 - MARDİN - KALDANI KATOLİK Kilisesi

YAHUDİ VAKIFLARI (DİĞER İLLERDE)

- 1 - DIYARBAKIR - Yahudi Havrası

GAZİANTEP

- 1 - GAZİANTEP - Yusuf Piçito

ADANA

- 1 - MERSİN - Tomris Nadir ve Mutri Kilisesi
- 2 - MERSİN - Anesti Bedris
- 3 - MERSİN - Maroni Katolik Kilisesi

EDİRNE

- 1 - EDİRNE - Büyük Sinagog
- 2 - EDİRNE - İkinci Sinagog
- 3 - KIRKLAARELİ - Musa Sinagogu
- 4 - TEKİRDAĞ - Musevi Cemaati

ANKARA

- 1 - ANKARA - Musevi Sinagogu

SAMSUN

- 1 - İtalyan Katolik Kilisesi

KAYSERİ

- 1 - KAYSERİ - Tomarza'da Ermeni Kilisesi
- 2 - KAYSERİ - Surp Lusavariç Ermeni Kilisesi
- 3 - Türk Musevi Cemaati

İZMİR

- 1 - TİRCİ - Musevi Havrası, İzmir Musevi Yetimler Okulu.(1)

5 Haziran 1935

(Resmi Gazete ile neşir ve ilânı : 13 Haziran 1935

Sayı : 3027

Kanun No:2762

BİRİNCİ BAK

Vakıfların idare uzuvları,Kontrol mercileri
ve bunların vazifeleri

BİRİNCİ FASIL

İdare uzuvları ve kontrol mercileri

Madde 1- 4 birinciteşrin 1926 tarihinden önce vücut bulmuş vakıflardan,

- A- Bu kanundan önce zaptedilmiş bulunan vakıflar,
- B- Bu kanundan önce idaresi zaptedilmiş olan vakıflar,
- C- Mütevelliliği bir makama şartedilmiş olan vakıflar,
- Ç- Kanunen veya filen hayrî bir hizmeti kalmamış olan vakıflar,
- D- Mütevelliliği vakfedenlerin ferilerinden başkalarına şartedilmiş vakıflar,

Vakıflar Umum Müdürlüğünce idare olunur.Bunların hepsine birden (Mazbut vakıflar) denir.

A- Mütevelliliği vakfedenlerin ferilerine şartedilmiş vakıflar,

B- Cemaatlerce idare olunan vakıflar,

C- Bazı sanat sahiblerine mahsus vakıflar,

Mütevellileri veya seçilmiş heyetleri tarafından idare olunur.Bunların hepsine birden (Mülhak vakıflar) denir.

Mütevelliler ve seçilmiş heyetler,Vakıflar umum Müdürlüğünün ve Umum Müdürlük de,İdare meclisinin kontrolü altındadır.

İKİNCİ FASIL

İdare Meclisi,Umum Müdürlük ve vazifeleri

Madde 2- İdare meclisi bir başkan ve üç üyeden kurulur.

Evkaf Umum Müdürü müzakere ve reye iştirak hakkına sahip olmak üzere bu meclisin tabii üyesidir.

Başkan ve üyeler Hukuk veya Mülkiye Diplomalılarından ve Devlet işlerinde bilgi ve görgülerile tanınmış olanlar arasından Başbakanın teklifi üzerine Bakanlar Heyetinin kararı ve Cümhur Reisinin tasdiki ile tayin olunur.

Madde 3- İdare meclisi:

A- Her yıl için Umum Müdürlükçe yapılacak bütçe ve kat'i hesab kanun lâyhalarını inceler ve gereğine göre değiştirir ve tamamlar;

B- Vakıf işlerine aid kanun ve nizamname lâyhalarını inceler veya hazırlar;

C- Kanun ve nizamlarla verilen vazifeleri yapar;

Ç- Umum Müdürlükçe lüzum gösterilen işlerde kararlar verir.

Madde 4- Umum Müdürlük:

A- Vakıfları idare ve temsil eder;

B- Vakıf malları ve mimarî veya tarihî değeri olup idaresi vakfa aid olan eserleri muhafaza ve imar eder;

C- Vakfa aid müesseseleri gayelerine göre yaptırır;

Ç- Vakıf paraları nemalandırır;

D- Mütevellileri tayin ve icabında azleder;

E- Kanun ve nizamlarla kendisine verilen vazifeleri görür.

Bu vazifelerin nasıl görüleceği ve bu kanunun tatbik sureti hakkında yapılacak nizamnamede gösterilir.

Madde 5- Vakıflar Umum Müdürlüğü mülhak bütçe ile idare olunur.

İKİNCİ BAK

Vakıfların hukuki ehliyeti, malları ve vakıf şartlarının değiştirilmesi

BİRİNCİ BAKIM

Mülkî şahsiyet

Madde 6- Mülhak vakıflar, Vakıflar Umum Müdürlüğüne niyabeten idare olunsan bile ayrı ayrı birer mülkî şahsiyet sayılır. Bunlar kendi taahhüdleriyle ilzam olunur ve borçlarını ken-

Umum Müdürlüğün idare ve temsil ettiği vakıflar da bir kül halinde hükmî şahsiyet sayılır.

Madde 7- Vakıfların mahkeme veya vakıf kütüğüne kaydedilmiş olup olmamaları şahsiyetlerine hâlel getirmez.

Şimdiye kadar tescil edilmemiş olan mülhak ve mazbut vakıfların bu kanun hükümleri yürümeğe başladığından itibaren beş yıl içinde vakıflar kütüğüne kaydedilmeleri mecburidir. Bu müddet içinde kaydedilmiş olanlar yine hükmî şahsiyetlerini kaybetmezler. Ancak kayid ile mükellef olanlar mesul olur ve mülhak vakıflar hakkında 36 ncı madde tatbik olunur.

Kaydin nasıl yapılacağı nizamnamede gösterilir.

Kaydi yaptıranları kaydettirdikleri şeklin hilâfını iddia edemezler.

Madde 8- Vakıfların doğrudan doğruya müntazam olan gayrimenkulleri rehnedilemezler. Bunlarda mülkiyet ve irtifak hakkı için iktisab müruru zamanı işlimiz ve bu kanunun gösterdiği haller dışında satılmazlar. Bu gayrimenkuller vakıflar idaresinin istemesi üzerine vâkıfları adına tapuca tescil olunurlar. Bu tescilde hiç bir resim ve harç aranmaz.

Madde 9- Yukarıki maddede yazılan gayrimenkuller Devlet malları imtiyazından faydalanırlar.

Madde 10- Tahsis edildikleri maksada göre kullanılmaları kanuna veya amme intizamına uygun olmayan veyahud işe yaramaz bir hale gelen hayrat vakıflar, idare meclisinin teklifi ve Bakanlar Heyetinin kararı ile mümkün mertebe gayece aynı olan diğer hayrata tahsis edilebileceği gibi bu kabil hayrat ayın veya para ile değiştirilerek elde edilecek ayın veya para da hi aynı suretle diğer hayrata tahsis olunabilir.

Mimarî veya tarihî değeri olan eserler satılamaz.

Madde 11- Vakıf paralarla vakıfların akar nevinden olan gayrimenkullerinde, hususi mülkiyet hakları cereyan eder.

Madde 12- Mevkilerine ve temin ettikleri menfaate göre kalmaları gerekli görülmeyen mazbut ve mülhak vakıflara aid akar ve toprakları idare meclisinin kararı ile satmağa veya başka gayrimenkulle değiştirmeye Umum Müdürlük salâhiyetlidir. Bu satışlarla elde edilecek paralar tercihan mahallerinde akar satın almağa veya yaptıрмаğa veya o vakfın mevcut akarının taminine sarf olunur.

Mülhak vakıflarda, idare meclisi, karar vermeden evvel o vakıf mütevellisinin mütaleasını alır.

Madde 13- 10uncu ve 12 nci maddelere göre satılacak mallardan ele geçecek paranın bu maddelerde gösterilen yerlere sarfedilinceye kadar nemalandırılması mecburidir.

Madde 14- Gerek satış bedelleri ile gerek değişme ile alınacak veya yeniden yaptırılacak gayri menkuller evvelki vakıfların adını alırlar ve vakıflar idaresince kayıtlarına bu suretle işaret edilir, tapuya da böylece tescil ettirilir.

Yeni gayri menkulde başka başka vakıflar alâkalı iseler gayri menkuller en büyük hisseyi vermiş olan vakfın adını taşımakla beraber öteki vakıfların da isimleri yazılır.

Madde 15- İdare Meclisi, bir milyon lira oluncaya kadar her yıl Umum Müdürlüğün bütçesinden yirmi bir liradan aşağı **olmamak** üzere para ayıracak ve bunu nemalandıracaktır. Bu para vakıflara aid binalarda yalnız yangından doğacak zararları kapamağa karşılık tutulacaktır. Böyle zararlar yüzünden eksilen miktar aynı suretle yerine konur.

Bu suretle toplanacak paralar mülhak vakıfların da mallarını sigorta etmeğe yetecek miktara varınca, o mallarda Umum Müdürlük tarafından sigorta edilir. Bu miktarı, idare meclisi tayin eder. O vakte kadar idare meclisince tayin olunacak mülhak vakıflar mallarını bir kumpanyaya sigorta ettirmeğe ve işi her yıl mahallindeki vakıflar idaresine bildirmeğe mecburdurlar.

İKİNCİ FASIL

Vazife ve şartların değiştirilmesi

Madde 16- Umum Müdürlükçe idare olunan vakıfların hayratından varidatı idaresine yetişmiyenlerin yaşatılmasına idare meclisi kararverirse sönmüş veya hayır işlerinin yerine getirilmesi inkânsız kalmış vakıflar hasılâtından veya şartları müsaide olan mamur vakıflar gelirlerinden ayrılacak paralarla o vakıfları yaşatmağa Umum Müdürlük salâhiyetlidir.

Madde 17- Vazife ve şartlarının yerine getirilmesine mad-
deten imkân kalmayan vakıflarda bu vazife ve şartları değiştir-
meğe İdare Meclisinin kararile Umum Müdürlük salâhiyetlidir.

Mülhak vakıflarda İdare Meclisi karar vermeden evvel mü-
tevellilerin mütaleasını alır.

ÜÇÜNCÜ BAK

Mütevelliiler ve vazifeleri

BİRİNCİ FASİL

Ehliyet ve tevcih

Madde 18- Vakfedenlerin şartlarına ve bu kanun hükümleri-
ne göre müteveli olması lâzımgelenlerden nizâmî vasıf ve
şartları haiz olanlara mütevellilik tevcih olunur.

Cemaatlerce veya bazı sanat sahiblerine mahsus olup seçil-
mis heyet veya ferdler tarafından idare olunan vakıfların müte-
vellileri taammüle göre tevcih olunur.

Millî sınırlar dışında kalan vakıfların mütevellilikleri i
vakfiyelerine göre tevcih olunur.

Madde 19- Umum Müdürlükçe tevcih yapılmadan, müteveli vak-
fa el koyamaz.

Nizâmî vasıf ve şartları taşımadıklarından dolayı kendi-
lerine mütevellilik verilmeyenler bu vasıf ve şartları elde
edinceye ve küçüklerle mahcurlar şahsî ehliyetlerini kazanın-
caya kadar vakıf işleri bunlara niyabeten vakıflar Umum Müdür-
lüğüne idare olunur.

Bu gibilerin mütevellilik maaş ve hakları mahfuzdur.

Madde 20- Azledilen mütevellilerin yerine vakfedenlerin
şartlarına ve bu kanun hükümlerine göre müteveli olması lâzım-
gelenler varsa onlara tevcih yapılır.

Madde 21- Boş kalan mütevellilik, yenisi verilinceye kadar
vakıf işlerine Umum Müdürlük bakar.

Müteveli olması lâzımgelenlerden kimse sağ kalmıyorsa
o vakıf mazbut vakıflar arasına alınır.

Madde 22- Bu kanunun hükümleri yürümeğe başladıktan son-
ra vakıflara cihet olarak cabi, kâtib ve nazır adile kimse ta-
yin olunamaz. Ancak büyük vakıflarda Umum Müdürlüğün izni ile
kâtib ve tahsildar kullanılabilir. Eskiden tayin edilmiş nazır-

İKİNCİ FASIL

Mütevellilerin vazifeleri

Madde 23- Mütevelliler vakıflarının mümessilidirler.Bu sıratla:

A- Vakfın hayrat ve akarlarını görüp gözetirler;

B- Tahsili kendilerine bırakılan gelirleri toplarlar;

C- İzinli oldukları masrafları yaparlar;

Ç- Vakıfta vazifeli olanları kontrol ederler;

D- Her malî yıl başından bir ay önce gelecek yıl bütçesini ve altı ay içinde de geçmiş yılın kat'i hesabını bağlı oldukları vakıflar idaresine verirler.

E- İzinli oldukları başka vazifeleri de yaparlar.

Mütevelliler yalnız akarlara mahsus olmak üzere borç para alabilirler.Bu da idare meclisinin iznine bağlıdır.Tukarıda sayılan vazifelerin nasıl yapılacağı nizamnamede gösterilir.

Madde 24- Mülhak vakıfların iradlarının aslından yüzde beş kontrol hakkı alınarak Umum Müdürlükçe irad kaydolunur.

Madde 25- Mütevelliler muamelelerinden dolayı cezaen ve hukuken mesuldürler.

DÖRDÜNCÜ BAK

Mukataalı ve icareteynli vakıf malları

BİRİNCİ FASIL

Tasfiye

Madde 26- Bu kanunun negrinden sonra vakıf mallar mukataaya ve icareteyne bağlanamaz.

Madde 27- Mevcud mukataalı toprakların veya icareteynli gayrimenkullerin mülkiyetleri,icare veya mukataaların yirmi misli bir taviz karşılığında mutasarrıfına geçirilir.Taviz ister toptan,ister taksit ile ödensin,ilk ödeme yılı için tahakkuk ettirilen icare veya mukataa üzerinden hesap olunur.

İKİNCİ FASIL

Taviz bedellerinin ödenmesi, faiz, tasfiye müddeti

Madde 28- Yukarıki maddede yazılı tavizler toptan ödendiği takdirde gayrimenkulün mülkiyeti mutasarrıfı adına tapuda tescil olunur. Bu tavizin beşte biri peşin ve geri kalanı dört yılda dört müsavi taksitle de ödenebilir. Bu takdirde mülkiyet mutasarrıfı adına tescil edilmekle beraber gayrimenkulün tamamı geri kalan taksitler için birinci derecede ve birinci sırada ipotek sayılarak tapuya böylece kaydolunur. Taksitler için yüzde beş faiz yürütülür. Bir taksit zamanında ödenmezse geri kalan taksitlerin tamamı muaccel olur. Mülkiyetin mutasarrıfı adına tescilinden itibaren mukataa ve icare alınmaz.

Toptan ödeme halinde tavizden yüzde beş indirilir.

Madde 29- On yıl içinde bu kanun hükümlerine göre taviz vermek yolile icareteyn veya mukataa kayıtları terkin edilme- niş olan gayrimenkullerin mülkiyeti on yıl sonunda kendiliğinden mutasarrıflarına geçer ve vakfın hakkı da ivaza dönerek gayrimenkulün tamamı bu ivaz karşılığında birinci derece ve birinci sırada ipotek sayılır. Umum Müdürlük o yıl tahakkuk ettirilen icare veya mukataa üzerinden hesap edilecek olan bu tavizlerle vaktinde ödenmeyen taksitleri, mutasarrıfın başka mallarına müracat yolile ve Tahsili Emval Kanununa göre tahsile dahi salâhiyetlidir.

Madde 30- Bu kanunun hükümleri yürümeğe başladıktan sonra mukataalı veya icareteynli gayri menkullerin tavizleri tamamen vakfa verilmiş olmadıkça o mallar üzerindeki temlikî tasarruflar tapu dairelerince tescil olunamaz.

Madde 31- 28 ve 29 ncu maddeler hükümlerine göre yapılacak ipotek ve mülk olarak tescil muamelelerinden hiç bir resir ve harç aranmaz.

Madde 32- Bu babın içinde yazılı hükümlere göre vakıflar idaresinin eline geçecek taviz bedelleri bir gelir kaynağı olarak muhafaza edilecek ve en faydalı şekilde menulandırılacaktır.

BEŞİNCİ BAB

Müeyyedeler ve müteferrik hükümler

BİRİNCİ FASIL

Müeyyideler

Madde 35- Aşağıda yazılı sebepler mütevellilerin azlını mucibdir :

A- Vakfında mülkiyet iddia edipte mahkemece sabit olmaması;

B- Vakfına maddi zarar veren kavli veya fiili hareketlerde bulunması;

C- Vakfın gelirlerini vakfiyedeki şartlar ve muayyen salâhiyetler dışında sarfetmesi;

Ç- Yapılması vakıflar idaresinin iznine bağlı işleri kendiliğinden yapması;

D- Bütçesini ve hesaplarını kabule değer bir mazereti olmadı halde vaktinde vermemesi;

E- Bu kanun hükümlerine göre vakfını kütüğe kaydettirmemesi;

F- Haysiyet ve şerefi bozan suçlardan biri ile veya ağır hapis veya altı aydan fazla hapis ile mahkum olması;

G- Vakfına zarar verecek yolda vazifesinde kayıdsızlığı görülmesi;

Azline karar verilen müteveli kararın tebliğinden itibaren 15 gün içinde yazı ile idare meclisine itiraz edebilir.

Madde 34- Azli kat'ileşen müteveli başka bir vakfın da mütevellisi ise ondan da azledilmiş sayılacağı gibi bir daha müteveli de olamaz.

Madde 35- Mütevellinin azledilmiş olması, hakkında ayrıca takib yapılmasına mani olmaz.

Ceza kanununun tathikında vazifelerinden doğan suçlardan dolayı müteveli memur sayılır.

Madde 36- Müddeti içinde kısmen veya tamamen kütüğe kaydettirilmeyen vakıflar mazbut vakıflar arasına alınır.

Madde 37- 13 üncü ve 32 nci maddelerde yazılı paraları nemasız bırakanlara bunların faizi ve bu paraları bu kanunda österilen yerlerden başka yerlere sarfedenlerin ve bunları emrolu olan yerlerine konuncaya kadar ziyaa uğrayan faizleri tazmin ettirilir.

İKİNCİ FASIL

Müteferrik hükümler

Madde 38- Bazı sanat sahiblerine mahsus vakıflarla cemaatlerce idare olunan vakıfları idare eden ferd veya heyetler bu kanunun tatbikında mütevellî hükmündedirler.

Madde 39- Bu kanunun birinci maddesinde Umum Müdürlük tarafından idare edileceği gösterilen ve bu kanunun neşri tarihine kadar mazbutiyet altına alınmış olan vakıfların mazbutiyetleri kaldırılmaz. On senedenberi mütevellîliğikimseye tevcih edilmemiş olan vakıflarda artık tevcih yapılmaz.

Ancak alâkalıların vakfiyeyey göre intifa hakları mahfuzdur.

Madde 40- Mülhak vakıflarda mütevellîliğe ve vakıftan intifa veya mülkiyet iddiasına aid davalarda mütevellîlerle vakıflar idaresi birlikte hasım tutulmak lâzımdır.

Madde 41- Kanunu Medenideki müruru zaman hükümleri vakıf mallar hakkında da tatbik olunur. Ancak vakfın rakabesine aid olup şimdiye kadar tamam olmamış bulunan eski 36 yıllık müruru zaman, bu kanun hükümleri yürümeğe başladıktan itibaren beş yıl geçmedikçe tamam olmuş sayılmaz. Bununla beraber müddetlerin mecmuu 36 yılı geçemez.

Madde 42- Bu kanunun hükümleri yürümeğe başlamazdan evvel vukua gelen hâdiselerin hukukî hükümleri o hâdiselerin vaki olduğu zamanda mer'i esaslara tâbi kalır. Bu kanunun hükümleri yürümeğe başladıktan sonraki hâdiseler de bu kanun ve sarahat olmayan ahvalde mer'i kanunların hükümleri tatbik olunur.

Madde 43- Bu kanunun neşrinden evvel vakfiyeleri hilâfına bir vakıftan diğer vakıflara veya aynı vakfın diğer hayratına yapılmış olan daimî masraf mahiyetindeki yardımlar tahsis sayılır ve sarıflarına devan olunur.

Madde 44- Bu kanunun neşri tarihinden itibaren en az on beş yıl evvelinden beri vakıf olarak tasarruf edildikleri vergi kayıtları, icar kontratları ve eghası hükmüçinin gayrimenkule tasarruflarına dair olan 16 ubat 1328 tarihli kanunun neşrinden sonra tapuya verilmiş defterler ve müesseselerin hesab defterleri ve buna benzer vasikalarla anlaşılabacak olan yerler o suretle vakıf kütüğüne kaydolunurlar. Bu kayıd vakıflar idaresinin istemesi üzerine tapuca o gayrimenkullerin kayıtlarına işaret ve keyfiyet münasib vasıtalarla ilân olunur.

İlân tarihinden itibaren iki yıl içinde dava yolu ile bir gûna itiraz olunmadığı takdirde o malların vakıf olarak kat'i tescilleri yapılır ve tapuları verilir. Tapu kayıtlarına işaretle edilecek gayrimenkullere aid davalarda vakıflar idaresi ve varsa mütevellî de birlikte hasım olur.

Bundan başka, vakıflar idaresinin 1515 sayılı kanun hükümlerinden istifade hakkı mahfuzdur.

MOVAKKAT MADDE

A- Şimdiye kadar vakıflar idaresine hesap vermemiş olan bütün mütevellîler veya mütevellî heyetleri bu kanunun hükümleri yürümeğe başladığı günden itibaren üç ay içinde idare ettikleri vakıfların mahiyetlerini, varidat menbalarını ve bunların sarf ve tahsis mahallerini, geçmiş son senenin varidat ve masraflarının miktar ve nevilerini ve mütevellîliğini hangi salâhiyetli merciin intihab ve kararına müsteniden ve hangi tarihten beri yaptıklarının gösterir bir beyanname tanzimine ve mensub oldukları vakıflar dairesine vermeğe mecburdurlar.

B- Yukarıki fıkra mucibince beyanname vermiş olan mütevellîlere bir makbuz ilmühaberi verilir. Bu ilmühaberi hâmil olan kimseler bu kanun dairesinde vakıflarının idaresine devam ederler.

C- Birinci fıkrada yazılı müddet içinde beyanname vermemiş olanlar vakıflarında tasarruf edemezler. Gecikme haklı bir sebebe müstenid değilse veya verdikleri beyanname hakikata uygun bulunmazsa mütevellîlikten derhal azlonurlar.

D- Vakıflar idaresine verilecek beyannamehâminin verildikleri tarihten itibaren, altı ay içinde tetkik ve tasdik mecburidir. Bu müddet içinde tasdik edilmediği takdirde yalnız mukannen masraflar tasdik edilmiş sayılır.

E- Beyannameler muhteviyatının vesika ve taammüllere müstenid olması ve bu vesika ve taammüllerin bu kanunun nesirinden evvel mevcut ve her'i bulunması şarttır.

E- Bu kanun hükümleri yürümeğe başladığı zaman mevcut olan ferilerden gayri mütevellilerle Vakıflar Umum Müdürlüğünce mütevellisi olmadığından veya mütevellisi mevcut olduğu halde vakfı bizzat idare edemediklerinden dolayı idare kendilerine tevdi edilmiş olan kaymakamlar şimdiye kadar olduğu gibi vakıfları idareye devam ederler. Azil veya her hangi bir suretle inhilâl vukuunda bu kanun hükümleri tatbik olunur.

Madde 45- Bu kanunun hükümleri neşri tarihinden altı ay sonra yürümeğe başlar.

Madde 46- Bu kanun hükümlerini Bakanlar Heyeti yerine getirir.

1926-1967 YILLARI ARASINDA KURULAN TESİSLERİN İSİMLERİ

	TESCİL	
	TARİHİ	NO
<u>AFYON</u>		
1. Abdurrahmanoğlu İbrahim Vereseleri Vakfı	1946	145
2. Rüştü Özsoy Vakfı	1954	184
3. Ali Osman Köksoy Vakfı	1958	186
4. Mahmut Kitiş Vakfı	1949	314
5. Hacı Caferoğlu Hacı Hasan Ata Vakfı	1954	794
<u>ANKARA</u>		
1. Türk Eğitim Derneği Ankara Koleji Vakfı	1963	2
2. Ayşe İkbâl Eldem Vakfı	1967	6
3. Prof.Dr.Âmran Birand Vakfı	1967	10
4. Hacettepe Tıp Merkezi Vakfı	1965	17
5. Sekerbank T.A.Ş. Personeli Sosyal Sigorta Sandığı Vakfı	1960	36
6. Türkiye İş Bankası A.Ş. Mensupları Emekli Sandığı Vakfı	1940	37
7. Manisa Yüksek Tahsil Öğrenci Yurdu Vakfı	1965	60
8. Türkiye Vakıflar Bankası Memur ve Hizmetlileri Emekli ve Sağlık Yardım Sandığı Vakfı	1957	64
9. Dr. Ali Mümtaz Gürsoy Okutma Vakfı	1965	70
10. Cemal Kevzer Arcis Vakfı	1961	105
11. Çavuşoğulları Camii Vakfı	1955	123
12. Türkiye Petrolleri A.Ö. Personeli Yrd. S. Vakfı	1965	144
13. Türkiye Öğretmenler Bankası A.Ş. Emekli, Sağlık ve Sosyal Yardım Vakfı	1966	315
14. Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Personeli Sosyal Yardım Vakfı	1965	318
15. Şehriban Kalenci Vakfı	1937	338
16. Tarım Kredi Kooperatifleri Memurları Emekli Sandığı Vakfı	1962	342
17. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Vakfı	1954	390
18. Türk Sendikacılık Koleji Vakfı	1964	424
19. Türk Silahlı Kuvvetleri Mensupları Çocuklarının Tahsiline Yardım Vakfı	1957	459
<u>SALİKEŞİR</u>		
1. Hasan Müseyin ve Masniye Ortatepe Vakfı	1966	713
<u>SİTLİS</u>		
1. Müsnü Erdör Vakfı	1957	143

	<u>TESCİL</u>	
	<u>TARİHİ</u>	<u>NO</u>
<u>BOLU</u>		
1. Rıdvan ve Münevver Duranlar Vakfı	1953	121
<u>ÇORUM</u>		
1. Hacer Karamanlı Vakfı	1958	86
2. Abdullah Şevki Çetintaş Vakfı	1955	198
3. Saadet Tombuş Vakfı	1956	396
<u>ESKİŞEHİR</u>		
1. Eskişehir Bankası T.A.Ş.Mensupları Emekli Sandığı Vakfı	1961	119
<u>GAZİANTEP</u>		
1. Ali Oğlu Mehmet Bozbaş Vakfı	1952	761
<u>HATAY</u>		
1. Hacı Zeliha Maraslı Vakfı	1963	380
2. Durmuş Sıtkı Debbeoğlu Camii Vakfı	1955	437
3. Bekir Karabey Camii I.Vakfı	1960	785
4. Bekir Karabey II.Vakfı	1960	786
<u>İSPARTA</u>		
1. Nuh Dinçer Vakfı	1960	727
<u>İÇEL</u>		
1. Güzeyilzade Hacı Abdülkadir Ercan Vakfı	1963	9
2. Hüseyin Hasırcı Vakfı	1952	499
<u>İSTANBUL</u>		
1. Koç Holding Emekli ve Yardım Sandığı Vakfı	1967	4
2. Florence Nightingale Hemşire Mektepleri ve Hastahaneleri Vakfı	1956	24
3. Türk Eğitim Vakfı	1967	25
4. Türk Hava Yolları A.O.Personeli Sosyal Yardım Vakfı	1967	55
5. İstanbul Bankası Personeli Sosyal Sigorta Sandığı Vakfı	1960	58
6. Türkiye Garanti Bankası A.Ş.Memur ve Müstahdemleri Emekli ve Yardım Sandığı V.	1954	59
7. Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.Mensupları Yardım ve Emekli Sandığı Vakfı	1954	62
8. Marshall Boya ve Vernik Sanayii A.Ş.Memur ve İşçileri Yardımlaşma Sandığı Vakfı	1966	63
9. Türk Loyd Vakfı	1962	66

	TESCİL	
	TARİHİ	NO
10. Türk Ticaret Bankası Emeklilik Sandığı Vakfı	1950	72
11. Akbank T.A.Ş.Mensupları Tekaüt Sandığı Vakfı	1955	73
12. Türkiye Kredi Bankası A.Ş.Memur ve Müstahdemleri Sosyal Sigorta ve Yardım Sandığı Vakfı	1965	74
13. Terakki Vakfı	1963	77
14. İktisadi Araştırmalar Vakfı	1962	78
15. Manning Vakfı	1959	80
16. Pamukbank T.A.Ş.Memur ve Müstahdemleri Emekli ve Yardım Sandığı Vakfı	1960	83
17. Walter Wilev Vakfı	1962	84
18. Şişli Camii Şerifi Vakfı	1966	107
19. Feyziye Mektepleri Vakfı	1955	110
20. İbn'ül Emin Mahmut Kemal İnal Vakfı	1963	111
21. Dr.Ziya Gün İstanbul Üniversitesine Yardım Vakfı	1941	112
22. Türkiye Genel Sigorta A.Ş.Memur ve Hizmetlileri Emekli ve Yardım Sandığı V.	1965	114
23. Osmanlı Bankası Türkiye Personeli Emekli ve Yardım Sandığı Vakfı	1962	117
24. İstanbul Emniyet Sandığı Memur ve Hizmetlileri Teshilat Sandığı Vakfı	1953	122
25. Ankara Anonim Türk Sigorta Şirketi Memur ve Hizmetlileri Sağlık ve Emeklilik Sandığı Vakfı	1963	124
26. Cemal Pekin Vakfı	1965	127
27. Ormana Köyü Abdullah Özgüven Vakfı	1958	130
28. Milli Reasürans T.A.Ş.Mensupları Emekli ve Sağlık Sandığı Vakfı	1961	135
29. Tam Sigorta A.Ş.Memur ve Hizmetlileri Emeklilik Sandığı Vakfı	1964	136
30. İktisadi Kalkınma Vakfı	1965	156
31. Ali Diler Aile Vakfı	1952	161
32. Geri Kalmış Çocuklara Yardım Vakfı	1959	167
33. Galatasaray Lisesini Gelistirme Vakfı	1964	172
34. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Memur ve Müstahdemleri Yardım ve Emekli Vakfı	1965	193
35. Anadolu Anonim Türk Sigorta Şirketi Memurları Emekli Sandığı Vakfı	1963	195

	<u>TEESCİL</u>	
	<u>TARİHİ</u>	<u>NO</u>
36. Kemal Halil Tanır Vakfı	1966	196
37. Anadolu Bankası A.Ş.Mensupları Emekli ve Yardım Sandığı Vakfı	1958	199
38. Prof.Refii Şükrü Suvla Vakfı	1962	202
39. Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş. Mensupları Yardımlaşma Sandığı Vakfı	1965	204
40. Türk-Ermeni Azınlık Okulları Öğretmenleri Yardımlaşma Vakfı	1965	218
41. Seker Sigorta A.Ş.Personeli Sigorta ve Yardım Sandığı Vakfı	1960	245
42. Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş.Mensupları Emekli Sandığı Vakfı c	1964	272
43. Mustafa Muri Devres Vakfı	1952	286
44. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Çocuk Hastalıkları ve Bakımı Kliniğine Yardım V.	1963	294
45. İstanbul Üniversitesi Maliye Enstitüsü Vakfı	1964	305
46. Hükerrem Karaağaç Vakfı	1949	309
47. Süreyya Paşa Vakfı	1951	310
48. Türkiye Odalar,Borsalar ve Birlik Personeli Sigorta ve Emeklilik Sandığı Vakfı	1965	355
49. Afet Yolal Vakfı	1961	368
50. Siro Torgal Vakfı	1963	382
51. İstanbul Rotary Klübü Burs Fonu Vakfı	1965	387
52. Hüseyin Hasib Bey Vakfı	1931	397
53. Doğan Sigorta A.Ş.Memur ve Müstahdemleri Yardım ve Emekli Sandığı Vakfı	1965	412
54. Hakkı Tarık Us Vakfı	1957	416
55. Süreyya Paşa II.Vakfı	1952	470
56. Darül Kur'an ve İlmi,İçtimai Hizmetler Vakfı	1963	487
57. Emine İnanc Vakfı	1955	662
58. İğneadaalı Haydar Doğ Vakfı	1953	770

İZMİR

1. Tatarı Camii Şerifi Vakfı	1952	149
2. Hocaazade Ahmet Ragıp Üzümcü Camii Şerifi V.	1951	151
3. Süleyman Faik Özkan Vakfı	1963	152
4. Türkiye Tütüncüler Bankası A.Ş.Memur ve Hizmetlileri Sosyal Sig.ve Yard.Sandığı Vakfı	1965	155
5. Mustafa Tekaltınordulu Vakfı	1955	155

	TESCİL	
	TARİHİ	NO

6. Hacı Ahmet Niğde Vakfı	1950	401
7. Şükriye Ümmühan Usluoğlu Vakfı	1961	402
8. Hasan Sertel Vereseleri Vakfı	1961	403

KASTAMONU

1. Hedenioğlu Vakfı	1956	8
2. Çuhadaroğlu Vakfı	1964	15

KAYSERİ

1. Ahmet Kusoğlu Vakfı	1958	67
2. Çardak Camii Vakfı	1960	131
3. Tahiraba ve Eski Bedesten Mahallesi Kâzım Tiritioğlu Vakfı	1962	185
4. Varinli Vakfı	1965	188
5. Ömer Özdemiryürek ve Esi Mavlüde Özdemiryürek Vakfı	1948	367
6. Havva Temel Vakfı	1962	372
7. Mehmet Sami Delikan Vakfı	1948	414
8. Hacı Kılıç Mahallesi Vakfı	1957	422
9. Hacı Memiş Karaoğlu Vakfı	1948	425

KONYA

1. Mehmet Kuvat Vakfı	1956	35
2. Meranlı Saliha Selek Vakfı	1961	87
3. Haşim Çıkrıkçioğlu Vakfı	1946	98
4. Göncü Şükrü Uyav Vakfı	1949	118
5. Mehmet Postalıoğlu Vakfı	1959	168
6. İsmail Helvacıoğlu Vakfı	1966	182
7. Mümeyyizzade Arif Efendi Vakfı	1957	183
8. Seyit Mehmet Parlak Vakfı	1956	261
9. Hasibe, Mustafa, Ahmet Küçükbaşçı Vakfı	1961	298
10. Mehmet Sarıkulak Vakfı	1963	549
11. Büyük Kunköprü Vakfı	1953	586
12. Mehmet Olcay Vakfı	1949	715
13. Kemal Tükrü Onsur Vakfı	1963	743
14. Ali Yıldız Vakfı	1959	787

MANİSA

1. Mehmet Salih Okutan Vakfı	1949	327
2. Ali Hancıoğlu Vakfı	1957	493

	<u>TESCİL</u>	
	<u>TARİHİ</u>	<u>NO</u>
<u>MUGLA</u>		
1. Müsnü Kürşad Vakfı	1965	134
<u>RİZE</u>		
1. Çayeli İmam ve Müezzînlerini Koruma Vakfı	1965	612
<u>SAKARYA</u>		
1. Adapazarı Tozlu Camii Kebiri ve Külliyesi V.	1965	364
<u>SAMSUN</u>		
1. Yörgüç Paşa Camii Vakfı	1932	139
2. Rasim ve Hamide Asan Vakfı	1958	180
3. Emine Akman Vakfı	1955	324
<u>TOKAT</u>		
1. Hasan Hilmi Güler Vakfı	1959	453
<u>ZONGULDAK</u>		
1. Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları T.A.Ş. Mensupları Yardımlaşma Sandığı Vakfı	1966	13
2. Emin Sevim ve Mustafa Kılıç Vakfı	1957	163

13 Temmuz 1967

(Resmi Gazete ile neşir ve ilânı : 24 Temmuz 1967

Sayı : 12655

Türk Kanunun Medenisinin Birinci Kitabının İkinci
Babı Üçüncü Faslıının Değisttirilmesi, Bu Kanununa
Bazı Madde ve Fıkralar Eklenmesi, Bazı Vakıfların
Vergi Muafiyetinden Faydalandırılması Hakkında
Kanun

Kanun No: 903

Madde 1. Türk Kanunu Medenisinin birinci kitabının ikinci babı üçüncü faslıındaki 73, 74, 75, 76, 77, 77/A, 78, 79, 80, 80/A, 81, 81/A ve 81/B maddeleri aşağıdaki şekilde değisttirilmiş, kaldırılmış ve bu fasla bazı maddeler eklenmiştir:

VAKIF

A) Kuruluş

I- GENEL OLARAK

Madde 73. Vakıf, başlıbaşına mevcudiyeti haiz olmak üzere, bir malın belli bir gayeye tahsisidir.

Bir mâmelekin bütünü veya gerçekleşmiş veya gerçekleşeceği anlaşılan her türlü geliri veya ekonomik değeri olan haklar vakfedilebilir.

II- VAKFIN ŞEKLİ

Madde 74. Vakıf, resmi senetle veya vasiyet yolu ile kurulur ve vakfedilmiş ilâmetişhâ aslı ve nüshası merkezî tezdinde tutulan sicile tescil ile tüzel kişilik kazanır. Mahkeme, tescil hususunu Vakıflar Genel Müdürlüğündeki merkezî sicile kaydolunmak üzere resen tebliğ eder.

Kanuna, ahlâka ve âdaba veya milli menfaatlere aykırı olan veya siyasi düşünce veya belli bir ırk veya cemaat mensuplarını desteklemek gayesi ile kurulmuş olan vakıfların tesciline karar verilemez.

Tescil kararının tebliği tarihinden itibaren, Vakıflar Genel Müdürlüğü, iki ay içinde bu karara karşı temyiz yoluna başvurabilir.

Merkezi sicile kaydedilen vakıf, Resmi Gazete ile ilân edilir.

Tescilin tarzı, kimler tarafından yaptırılacağı ve sicillerin ne suretle tutulacağı, ilânın muhtevası ve ne suretle yapılacağı tüzük ile tayin edilir.

Bir vakfın tescili ile birlikte vakfedilen malların mülkiyeti ve haklar vakfa intikal eder.

Mahkeme, vakfedilen gayrimenkulün vakıf tüzel kişiliği adına tescilini resen ve derhal tapu dairesine bildirir.

III- VAKIF SENEDİNİN MUHTEVASI

Madde 75. Vakıf senedinde, vakfın gayesi, uzuvları, bu gayeye tahsis edilen mallar ve haklar, vakfın teşkilatı, ikametgahı ve ismi gösterilir.

IV- MİRASÇILARIN VE ALACAKLILARIN DAVA HAKKI

Madde 76. Bağışlamada olduğu gibi vakfedenin mirasçıları ve alacaklıları tarafından vakfa itiraz olunabilir.

B) Vakfın teşkilatı

I- GENELLİKLE

Madde 77. Vakfın bir idare uzvunun bulunması mecburidir. Vakfeden bundan başka ilzümle önceki idare uzvuna, vakıf senedinde gösterilir.

Vakıf senedinde vakfın uzuvları, idare sureti ve temsil tarzı kâfi derecede gösterilmemiş olur veya sonradan bir imkân-sızlık doğarsa teftiş makamı bunları vakfedene tamamlattırır. Vakfedenin ölümü veya bu tamamlamayı yapamayacak bir durumda bulunması halinde, teftiş makamları noksanların ikmali için düşüncesi ile birlikte mahkemeye müracaat eder.

74 ncü maddenin ikinci fıkrası gereğince vakfın tescilli şahut vakfın gayesine göre teşkili mümkün olmadığı veya vakfa tahsis edilen mallar gayenin tahakkukuna yetmediği takdirde, vakfeden itiraz etmedikçe veya vakıf senedinde aksine açık bir hüküm bulunmadıkça; vakfedilmiş mallar mahkeme tarafından, teftiş makamının mütalâası alınarak, mümkün mertebeye geyece aynı olan bir vakfa tahsis olunur.

Bu hususlarda yetkili mahkeme, vakfedenin ikametgâhı asliye mahkemesidir.

II- İSTİHDAM EDİLENLER VE İŞÇİLERE YARDIM VAKIFLARI

Fadde 77/A. Türk Ticaret Kanununun 463 nci maddesi gereğince kurulan istihdam edilenler ve işçilere yardım vakıfları ayrıca aşağıdaki hükümlere tabidirler:

Vakfın uzuvları, faydalananlara, vakfın teşkilatı, faaliyeti ve mali durumu hakkında gerekli bilgiyi vermeye mecburdurlar.

İstihdam edilenler ve işçiler vakfa aidat ödedikleri takdirde, en az bu ödemeleri nisbetinde idareye iştirak ederler. Mümkün olduğu nisbette personel arasından gösterilecek temsilcileri bizzat seçerler.

İstihdam edilenler ve işçilerin ödemelerine tekabül ettiği nisbette, kaideten, vakfın nâmelekinin istihdam edene karşı bir alacaktan ibaret olması yalnız bu alacagın temin edilmiş olması hakkında caizdir.

Faydalananlar vakfa aidat ödedikleri veya vakfa düşenlerden hükümler onlara edayı talep hususunda bir hak bahsettikleri takdirde, vakfın edalarını dava yoluyla talebedebilirler.

C) Teftiş

Madde 78. Vakıflar, Vakıflar Genel Müdürlüğünün teftişine tabidir.

Teftis makamı, vakıf senedi hükümlerinin yerine getirilip getirilmediğini, vakıf malların gayeye uygun surette ve tarzda idare ve sarf edilip edilmediğini denetler.

Teftişin tarzı ve nasıl yapılacağı, neticeleri ve bu kanuna göre kurulmuş olsun veya olmasın bilcümle vakıfların, Vakıflar Genel Müdürlüğüne ödeyecekleri teftiş ve denetlere masraflarına katılma payı, sâfi gelirin yüzde beşini geçmemek üzere, tüzük ile belli edilir.

D) İdare ve gayede değişiklik, malların değiştirilmesi

I- İDARENİN DEĞİŞTİRİLMESİ

Madde 79. Vakfın mallarının muhafaza veya gayesini devam ettirmek için kesin ihtiyaç bulunduğu halde yetkili asliye mahkemesi, idare uzvunun teklifi üzerine, teftis makamının yazılı düşüncesini aldıktan sonra vakfın idare şeklini değiştirebilir.

Yetkili asliye mahkemesi, teftis makamının tüzükte gösterilen sebeplere dayanarak yapacağı müracaat üzerine duruşma yaparak idare edenleri işten uzaklaştırabilir ve vakıf senedinde ayrı bir hüküm yoksa yenisini seçebilir. İstihdam edilenlere ve işçilere yardım vakıflarında vakıf senedinin, faydalananların vakıftan faydalanma şartlarına ve idareye iştiraklerine dair hükümlerde yapılacak değişiklikler, vakıf senedinde bu hususta yetkili olduğu belirtilen uzvun kararı üzerine, teftis makamının yazılı düşüncesi alındıktan sonra asliye mahkemesi tarafından kararlaştırılır.

Bu kanunda gösterilen yetkili merciler dışında bir kişi veya kurulsun vakfın idaresine doğrudan doğruya veya dolaylı olarak müdahale etmesi halinde, bu müdahaleye yer veren veya göz yuman idare edenler, yukarıdaki fıkra hükmü gereğince her halde işten uzaklaştırılır ve yerlerine yenileri seçilir.

II- GAYENİN DEĞİŞTİRİLMESİ

Madde 80. Vakfın asıl gayesinin mahiyet ve gümülü vakfedenin arzusuna açıktan açığa uymayacak derecede değişmiş olursa, yetkili asliye mahkemesi idare uzvunun veya teftiş makamının müracaatı üzerine duruşma yaparak vakfın gayesini değiştirebilir.

Gayeyi tehlikeye koyan mükellefiyet ve şartların kaldırılması veya değiştirilmesi de aynı hükmü tabidir.

III- MALLARIN DEĞİŞTİRİLMESİ

Madde 80/A. Geliri giderini karşılamayan veya kıymetine uygun gelir getirmiyen vakfın malları, daha yararlı herhangi bir mal veya para ile değiştirilebilir. Bu değiştirmeye, teftiş makamının teklifi üzerine idare uzvunun düşüncesi alındıktan sonra yetkili asliye mahkemesi karar verir.

E) Vakfın gelirleri ve iktisap

Madde 81. Vakfın gelirleri ile yapılan iktisaplar veya hükmi tahsislerle temellük edilen mal ve haklar, vakıf senedinde yazılı mallara ilave edilerek her takvim yılı başında teftiş makamına bildirilir.

Vakıf idare uzuvları, her takvim yılı başındaki mali durumu münasip vasıta ile ilân veya nesretmeye ve siciline tescil ettirmeğe mecburdur.

F) Vakfın nihayete ermesi

Madde 81/A. Gayesinin tahakkuku imkânsız hale gelen vakıf kendiliğinden dağılmış sayılır.

Keyfiyet idare uzvu tarafından sicile tescil ettirilir.

Gayesi 74 ncü maddenin ikinci fıkrası hükmüne aykırı hale gelen vakıf yetkili asliye mahkemesi tarafından, teftiş makamının müracaatı üzerine, taraflar çağırılıp duruşma yapılarak kararla dağıtılır ve sicile bildirilir.

Zilyetlikle iktisap yasağı

Madde 81/B. Vakıfların malları üzerinde zilyetlik yoluile iktisap hükümleri tatbik olunmaz.

Mahfuz hisse

Madde 2. Medeni Kanunun 453 üncü maddesine aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

Kamu yararına yapılan hibelerde ve gelirlerinin yarısından fazlası kamu görevi niteliğindeki işlerin yapımına bırakılarak kurulacak vakıflarda mahfuz hisse, mirasçının içtimai durumuna uygun nafakadan az olmamak kaydı ile yukarıda zikrolunan miktarların 1/3 ü kadardır.

Ancak vakfın gelirinin % 20 si veya bu vakıflara bağışlanan şahut ölümüne bağlı tasarruf suretiyle tahsis edilen malların gelirinin % 20 si kendisine bırakılan mahfuz hisseli mirasçılar tenkis davası açamazlar.

Vakfın gelirinin % 20 sinin mahfuz hisseli mirasçılara bırakılması hakkında yalnız onların da mahfuz hisseli mirasçıları bu gelirlerden faydalanabilirler; daha sonra gelen mahfuz hisseli mirasçılara ancak, vakıf senedinde açık hüküm bulunmak şartıyla muavenet nafakası verilir.

Vakıf kelimesinin ikamesi

Madde 3. Türk Kanunu Medenisi, Türk Ticaret Kanunun vesair kanun ve mevzuatta, Türk Kanunun Medenisinin 73 ve takibeden maddelerinde yer alan müesseseyi ifade etmek üzere kullanılan (tesis) kelimesi yerine (vakıf) kelimesi ikame edilmiştir.

Vergi muafiyeti

Madde 4. Bakanlar Kurulunca, gelirlerinin en az % 80 ini, nevi itibarıyla genel, özel ve katma bütçeli idareler bütçeleri içinde yer alan bir hizmetin veya hizmetlerin yerine getirilmesini istihdaf etmek üzere tahsisan kurulacağı kabul edilen vakıflara, tahsis edilen miktar için, vergi muafiyeti tanınabilir.

Madde 5/A) 3.6.1949 tarihli ve 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 199 sayılı Kanunla değişik 7 nci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

"Bakanlar Kurulu'na vergi muafiyeti tanınan vakıflar"

B) 3.6.1949 tarihli ve 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 199 sayılı Kanunla değişik 8 nci maddesine aşağıdaki fıkraya eklenmiştir.

6. Safi kurum kazancından Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflara sermayeye iştirak nispetinde ödenecek miktarlar.

C) 3.6.1949 tarihli ve 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 14 ncü maddesinin 199 sayılı Kanunla değişik 6 ncı fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

6. Genel bütçeye dahil daireler, katma bütçeli idarelere, il özel idareleri ve belediyeler ile köylere, kamu menfaatlerine yararlı derneklere ve Türk Kanunu Medenisine göre kurulan vakıflara nakhuz karşılığında yapılan bağış ve yardımlar. (Bir takvim yılı içinde yapılan bağış ve yardımlar toplamının o yıla ait kurum kazancının yüzde ikisini ve her halde yirmi bin lirayı aşan kısım hasılâtтан indirilemez.)

Bağış ve yardımın nakden yapılması halinde, bağışlanan veya yardımın konusunu teşkil eden mal veya hakkın maliyet bedeli veya mukayyet değeri, bu değer mevcut değilse Vergi Usul Kanunu hükümleri dairesinde takdir komisyonlarınca tespit edilecek değeri esas alınır. (Ancak Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflara 20.000 liralık hadde bakılmaksızın o yıla ait kurum kazancının yüzde beşine kadar bağış ve yardım yapılabilir.)

D) 3.6.1959 tarihli ve 7336 sayılı Veraset ve İntikal Vergisi Kanununun 4 ncü maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

k) Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflara kuruluşu için veya kurulduktan sonra tahsis olunan mallar.

E) 13.2.1963 tarihli ve 196 sayılı Emlâk Alım Vergisi Kanununun 3 ncü maddesinin (b) fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

b) Kamu menfaatlerine yararlı dernekler ve Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflar.

11.7.1964 tarihli ve 401 sayılı Emlak Vergisi Kanununa bağlı 2 sayılı tablonun V nci bölümüne aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

19. Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıfların kurulu muamelelerinde düzenlenen her türlü kâğıtlar.

G) 17.7.1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanununun 38 nci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıfların kuruluş muameleleriyle bu vakıflara yapılacak bağışlamalar harca tabi tutulamaz.

H) 17.7.1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanununun 59 ncu maddesinin (a) fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

a) Kamu menfaatlerine yararlı dernekler ile Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıfların iktisab edecekleri gayrimenkullerin ve diğer aynı hakların tescilleri ve serhi gerektiren işlemleriyle, bu dernek ve vakıflara ait tesislerin ve bu tesislerin sonradan iktisab edecekleri gayrimenkullerinin ve sair aynı hakların tescilleri ve serhi gerektiren işlemleri ve bunların terkinleri.

İ) 6.7.1931 tarihli ve 1335 sayılı Arazi Vergisi Kanununun 2 nci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

İ) Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflara ait arazi ve arsalar, (vakıf senedindeki cihete tahsis edilmiş bulunmak şartıyla.)

J) 14.7.1931 tarihli ve 1337 sayılı Bina Vergisi Kanununun 3 ncu maddesinin 5 nci ve 8 nci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

5. Umumi maarife ve menafii umumiye hadim cemiyetler ile Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflara ait binalar. (Cemiyetlerde kazanç temini gayesi bulunmaması ve vakıflarda vakıf senedindeki cihete tahsis edilmek şartıyla.)

8. Devlet veya mahalli idarelere veya menafii umumiye hadim veya Hükümetçe musaddak cemiyetler ile Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflar tarafından menafii umumiye için vücuda getirilen bilumum su bentleri, su setleri, sulanın yükselmesine karşı mâniâlar, kanallar, bentler, cetveller, bataklıkları kurutma veya kurak yerleri sulama tesisleri, zürrain kendi arazisi için müstereken ve münferiden yapacakları her nevi su bentleri, sulama ve kurutma tesisatı. (Ticaret kas- tı olmaması şartıyla.)

K) 15.7.1956 tarih ve 6802 sayılı Gider Vergileri Kanununun 4 ncu maddesinin (b) fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

E) Kamu menfaatine yararlı derneklerle Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflara makbuz karşılığında bedelsiz bağış ve yardım şeklinde verilen maddeler.

L) 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 89 ncu maddesinin 2 nci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

2. Genel bütçeye dahil dairelere, katma bütçeli idarelere, il özel idareleri ile belediyelere, köylere ve kamu menfaatleri-ne yararlı derneklere ve Türk Kanunun Medenisi gereğince kurulan vakıflara makbuz karşılığında yapılan bağış ve yardımlar. (Bir takvim yılı içinde yapılan bağış ve yardımların toplamı o yıla ait beyan edilecek gelirin % 5 ini aşarsa fazlası indirilmez. Bağış ve yardımın nakden yapılmaması halinde, bağışlanan veya yardımın konusunu teşkil eden mal veya hakkın mevcutsa mukayyet değeri, bu değer mevcut değilse Vergi Usul Kanunu hükümleri dairesinde takdir komisyonlarınca tesbit edilecek değer esas alınır.)

M) 5583 sayılı Gümrük Kanununun 17 nci maddesinin 2 nci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

2. Kamu menfaatine yararlı derneklere, kamunun faydasına parasız tahsis edilmiş milli tesislere ve Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınmış vakıflara, konularına uygun olarak bağış yolu ile gelen eşya ile bu kabil vakıfların hayri mevzu-larına uygun bir işte kullanılmak şartı ile itha ettikleri eşya. (Bakanlar Kurulu kararı ile)

N) 4 ncü maddeye göre verilmiş olan Bakanlar Kurulu kararına rağmen vakfın herhangi bir sebeple tescili mümkün olmaz ise (F) ve (G) fıkralarına göre alınmayan damga vergisi ve harçlar, Amme Alacaklarının Tahsili Hakkındaki Kanuna uyularak tahsil olunur.

Tüzük hazırlanması

Madde 6. Bu kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren altı ay içinde, Vakıflar Genel Müdürlüğünce, ilgili bakanlıkların da görüşmelerini alınarak, bu kanunun uygulanmasını düzenlemek üzere bir tüzük hazırlanır.

Vakıf kayıtlarının devri

Geçici Madde. 4 Ekim 1926 tarihinden sonra kurulmuş vakıflara ait mahkemeler nezdindeki tescil kayıt defter ve evrakının sureti, bu kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren altı ay içinde Vakıflar Genel Müdürlüğüne merkezi sicile kaydı için devredilir. Ve adı geçen vakıflar hakkında da bundan böyle bu kanun hükümleri tatbik olunur.

Yürürlük

Madde 7. Bu kanun hükümleri yayımını müteakip yürürlüğe girer. 4 ncü ve 5 nci maddeler hükümleri ise yayımını takip eden bütçe yılı başından itibaren yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 8. Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

VAKIF RESMÎ SENEDİ ÖRNEĞİ

....İLİ SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI RESMÎ SENEDİ

İLÇESİ

Vakfın Adı ve Merkezi

Madde 1 - Vakfın Adı".....İli

İlçesi

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı"dır. Söz konusu vakıf işbu senette "Vakıf" kelimesi ile anılacaktır.

Madde 2 - Vakfın Merkezi dır.

Vakfın Adresi dır.

Vakfın Amacı

Madde 3 - Bu vakfın amacı ; fakrû zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan, kanunla kurulu sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmayan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir almayan (2022 sayılı kanuna göre aylık alan kişiler dahil) vatandaşlar ile geçici olarak küçük bir yardım veya eğitim ve öğretim imkanı sağlanması halinde topluma faydalı hale getirilecek, üretken duruma geçirilebilecek kişilere yardım etmek ve sosyal adaleti pekiştirici tedbirler almak suretiyle, gelir dağıtımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmektir.

Vakfın Mal Varlığı

Madde 4 - Vakfın kuruluştaki mal varlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fon'undan aktarılan ve derhal faaliyete geçmeye yeter şekilde tahsis edilen TL'lik nakittir.

Vakfın Gelir Kaynakları

Madde 5 - Vakfın kaynakları ; 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanununun 8 inci maddesinde sayılan gelirler ile nakdi ve ayni, menkul ve gayrimenkul olmak üzere

iktisadi değeri olan halk teberrularıdır.

Vakfın Gelirlerinin Sarf şekli

Madde 6 - Vakıf gelirlerinin tamamının vakıf amaçlarına tahsis ve sarf edilmesi esastır.

Vakfın Organları

Madde 7 - Vakfın Organları ;

a) Vakıf Başkanı

b) Mütevelli Heyeti,

dir.

Vakıf Başkanı

Madde 8 - Vakfın ve mütevelli heyetin başkanı mahallin en büyük mülki idare amiridir. Vakfın tescili Medeni Kanun hükümlerine göre mütevelli heyet başkanı mülkî idare amiri tarafından seçilir.

Madde 9 - Mütevelli Heyeti ;

a)İller için,

Belediye başkanı, emniyet müdürü, defterdar, milli eğitim gençlik ve spor il müdürü, sağlık ve sosyal yardım il müdürü, müftü ile her faaliyet dönemi için hayırsever vatandaşlar arasından vali tarafından seçilen 3 kişi vakfın mütevelli heyetini teşkil eder.

b)İlçeler için,

Belediye başkanı, ilçe emniyet üst görevlisi, malmüdürü, milli eğitim gençlik ve spor ilçe müdürü, sağlık ve sosyal yardım bakanlığının ilçe üst görevlisi, müftü ile her faaliyet dönemi için hayırsever vatandaşlar arasından o ilçenin bağlı olduğu il valisi tarafından seçilen 3 kişi vakfın mütevelli heyetini teşkil eder.

Mütevelli Heyetin Görevleri

Madde 10 - Mütevelli heyeti vakfı yönetim ve temsile yetkili organdır. Bu sebeple vakfın amaçlarının gerçekleştirilmesi için gereken işlemi yapmaya ve kararları almaya yetkili ve görevlidir. Mütevelli heyet ayrıca aşağıda belirti-

işleri de yapmak ve uygulamak görev ve yetkisine sahiptir.

a) Görev alanı içerisinde fakru zarurete düşmüş ve muhtaç durumda olan kişileri tesbit etmek,

b) Bu kişilerin sağlık ve tedavi giderlerini karşılamak ve bunun için sağlık kuruluşları ile işbirliği yapmak,

c) Geçici olarak küçük bir yardım veya eğitim ve öğretim imkanı sağlamak halinde toplama faydalı hale getirilecek, üretken duruma geçirilebilecek kişilerin müracaatlarını değerlendirmek, onlara gerekli yardımı yapmak ve yardım sonrasında takip etmek,

d) Mahalli şartlara uygun olarak, vakıf gelirlerinin dağıtımının usul ve esasları ile yardım miktarlarını tespit etmek,

e) Bilanço, gelir-gider hesabı, çalışma raporu, bütçe ve yıllık programları hazırlamak,

f) Vakıf işlerinde uygulanacak prensipleri tesbit etmek ve vakfın amacına ulaşabilmesi için gerekli kararları almak,

g) Vakfın amacına ulaşabilmesini sağlamak üzere teberra yapılmasını teşvik etmek ve bunları kabul etmek, vakfa menkul ve gayrimenkul mal almak ve satmak, bunları işletmek ve mevcut gelirin artması hususunda her nevi kararlar almak,

h) Vakıf personel ihtiyacı ve kadrosunu tesbit ve tayin etmek, bunlara ödenecek ücretleri belirlemek ve gerektiğinde mevzuattaki sebeplere binaen görevlerine son vermek,

ı) Vakfın amacının gerçekleştirilmesi için sağlık ve sosyal yardım tesisleri kurmak, işletmek ve işlettirmek,

Mütevelli Heyetinin Toplantı ve Karar Nisabı

Madde 11- Mütevelli heyet çoğunlukla toplanır ve çoğunlukla karar alır. Karar almada oylar eşit çıktığı takdirde Başkanın oyu iki sayılır.

Huzur Hakkı

Madde 12 - Mütevelli heyet üyeleri her toplantı için Devlet memuru maaş katsayısının 30 göstergesi ile çarpımı kadar Huzur Hakkı alabilir. Ayda 10 toplantıyı geçmemek üzere, Huzur Hakkının tavanı, yukarıda belirtilen miktarı aşmamak kaydıyla müte-

velli heyet tarafından tebbit edilir. Mütevelli heyet fahri çalışmaya da karar verebilir.

Hesap Dönemi

Madde 13 - Vakfın hesap dönemi takvim yılıdır.

Vakfın Denetimi

Madde 14 - Vakıf, Türk Medeni Kanunu Hükümlerine göre Kurulan Vakıflar Hakkında Tüzük hükümlerine göre Vakıflar Genel Müdürlüğünün teftiş ve denetime tabidir.

Vakfın Tutacağı Defterler

Madde 15 - Vakıf, Türk Medeni Kanunu Hükümlerine Göre Kurulan Vakıflar Hakkında Tüzük'te belirtilen defterleri tutar.

Uygulanacak Hükümler

Madde 16 - Bu senette yer almayan hususlar için Türk Medeni Kanunu ve Türk Medeni Kanunu Hükümlerine göre Kurulan Vakıflar Hakkında Tüzük Hükümleri uygulanır.

Vakfın İnfisah ve Tasfiyesi

Madde 17 - Vakıf amacının gerçekleşmesi imkansız hale geldiğinde, Türk Medeni Kanununa Göre Kurulan Vakıflar Hakkında Tüzük Hükümlerine göre infisah eder ve tasfiyesi yapılır. Tasfiyesi yapılan vakfın mal ve nakit varlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonuna intikal eder.

903 SAYILI KANUN HÜKÜMLERİNE GÖRE KURULAN YENİ VAKIFLARIN
SENETLERİNDEN ÖRNEK MADDELER

İHSAN DOĞRAMACI VAKFI

RESMİ SENEDİ

Madde 1 : VAKFIN ADI

Bu vakfın adı "İHSAN DOĞRAMACI VAKFI"dır.Bu senette "İHSAN DOĞRAMACI VAKFI" yerine kısaca "VAKIF" deyimi kullanılmıştır.

Madde 2 : VAKFIN KURULUŞU VE MAL VARLIĞI

İhsan Doğramacı ve Ayser Doğramacı tarafından kurulan bu Vakıf,kendi Yönetim Kurulundan başka hiçbir yere bağıllığı olmayan,ancak 903 sayılı kanun ile belirtilen teftiş makamının denetimine tabi olan tüzel kişiliği haiz bir kurumdur.

Vakıf kurucuları aşağıda gösterilen taşınır ve taşınmaz malları vakfın amaçlarının gerçekleştirilmesine tahsis etmişlerdir.

a) Altıyüz milyon lira nakit para,

b) Yılda dört yüz milyon lira kira mukaveleli Ankara'nın Çankaya İlçesi,Kavaklıdere Senti,Atatürk bulvarı 140 numaralı, 4859 ada 2 nolu parseldeki,yedi kat ve teras katını kapsayan betonarme apartman,konferans salonu ve müstemlatı,

c) Yılda yüz kırk milyon lira kira mukaveleli İstanbul'da Kadıköy'de Caferağa mahallesinde Neşet Ömer sokak 9 numaralı, 834 ada 61 nolu parseldeki,bes katlı ishanı.

Vakıf kendi imkanları ile veya Doğramacı ailesinin tahsis ve hibeleri ile veya yönetim kurulunun kabul edeceği diğer bağış ve yardımlarla mal varlığını artırabilir.

Madde 3 : VAKFIN AMACI

a) Hacettepe vakıflarınca kurulmuş bulunan yükseköğretim kurumlarında öğrenim yapan öğrencilere burslar vermek,bunlara yurtlar sağlamak,bu kurumların öğretim elemanlarına lojmanlar temin etmek,

b) Hacettepe Üniversitesinde öğrenim yapanlara burslar tahsis etmek,

c) Vakıf yönetim kurulunca görevlendirilecek jürilerin seçeceği bilim,kültür ve sanat alanlarında üstün başarı gösteren kişilere ödülleri ve armağanları vermek,

d) Vakfın kurucusu İhsan Doğramacı'nın anısını yaşatmak amacıyla vakfa bağışlanacak bina ve tesisleri kabul etmek, bunlarda müzeler kurmak, bunları muhafaza ve idame ettirmek ve geliştirmektir.

Vakfedenler vakıf gelirlerinden hiçbir zaman yararlanamazlar.

Madde 4 : VAKFIN YÖNETİMİ

Vakfın organları şunlardır:

- a) Başkan
- b) Yönetim Kurulu

Madde 5 : BAŞKAN

Vakfın başkanı İhsan Doğramacı'dır ve başkanlık görevi hayatı süresince veya başkanlıktan çekilmesine kadar devam eder. İhsan Doğramacı'nın ölümü veya çekilmesi halinde başkanlık görevini eşi Ayser Doğramacı alır. Ayser Doğramacı'nın ölümü veya çekilmesi halinde kimin başkanlığa getirileceği İhsan Doğramacı'nın veya her ikisinin imzasını taşıyan kapalı bir mektupla belirtilir.

TÜRKİYE DİYANET VAKFI SENEDİ

Kuruluş :

Madde 1-Ekli listede isim ve adresleri bulunan kişiler tarafından 150.000.TL. tahsisi suretiyle "TÜRKİYE DİYANET VAKFI" kurulmuştur.

Vakfın Gayesi :

Madde 2-Vakfın gayesi, İslâm Dininin gerçek hüviyeti ile tanıtılmasında, toplumun din konusunda aydınlatılmasında Diyanet İşleri Başkanlığı'na yardımcı ve destek olmak, gereken yerlerde cami yapıp donatmak, fakir hastalar için tedavi kurumları açıp işletmek, zekat, fitre gibi müslüman vatandaşlarımız tarafından yapılacak yardımları cartlarına uygun olarak toplumdaki ihtiyaç sahiplerine intikal ettirerek sosyal yardım ve hizmeti geliştirmektir.

Vakıf,gayesini geliştirmek için yapacağı çalışmalarında Diyanet İşleri Başkanlığı ile,gerektiğinde ilgili diğer kuruluslarla da işbirliği yapar.

Vakfın Organları

Madde 6- (Değişik:18.6.1980) Türkiye Diyanet Vakfı'nın organları aşağıda gösterilmiştir:

- a) Mütevelli Heyeti,
- b) Genel Kurul,
- c) Vakıf Genel Müdürlüğü,
- d) Denetim Kurulu

KARAHALLILAR VAKFI (İSTANBUL)

Madde 3- Gayesi:Karahallılı içinde ve dışındaki Karahallılılar içinde ve dışındaki Karahallılıların tanışması,kaynasması,yardımlaşması,yükselmesini temin etmek.Karahallılı dışındaki Karahallılıların ilçe ve köyleri ile irtibat ve yardımlaşmasını sağlayarak Karahallılı ve Karahallılılıyı manen ve maddeten geliştirmek.

İZMİR İLİ ÇEVRE KORUMA VAKFI

Madde 3- Amacı :

İnsanın,insan sağlığının,çevrenin korunması ve iyileştirilmesi,kırsal ve kentsel alanda araştırma,arazinin ve tabii kaynakların en uygun şekilde kullanılması ve korunması,her türlü çevre kirliliğinin önlenmesi,ülkenin doğal bitki ve hayvan varlığı ile tabii ve tarihi zenginliklerinin korunması için maddi ve manevi katkıda bulunmak ve bu amaçla yeni kaynaklar sağlamaktır.

TRABZON İLİ ÇEVRE KORUMA VAKFI

Madde 11-Mütevelli Heyeti

--İlin en büyük idare amiri

--İl Sayındırlık,İskan,İl Sağlık,Barın Orman ve Ağaçları, Md.,Orman Bölge Md.,İl Müftüsü,İl Turizm Md.,İl Milli Eğitim Md.,

İl Kültür Md.,K.T.Ü.Temsilcisi,Ticaret ve Sanayi Odası Bşk.,
Mimar Mühendisler Odası Bşk.

ZİRAAT BANKASI İSTANBUL PERSONELİ EĞİTİM VE KÜLTÜR VAKFI

212 üye tarafından kurulmuştur.

Mal varlığı :

a) Kurucu üyeler tarafından kuruluştaki tahsis edilen
212.000.000.Tl.,

b) Kuruludan sonra kabul edilecek yeni üyelerin ödeyecekleri giriş aidatından oluşur.

TURKİYE KÖRLER VAKFI

Kurucuları:Altı Nokta Körleri Eğitim ve Kalkındırma Derneği,Yeni Ankara Körler Okulunu ve Öğrencilerini Koruma Derneği,Çankaya Lions Klübü,Ankara Lions Klübü,Kızılay Lions Klübü,Ulus Lions Klübü,Görmezleri Eğitim ve Himaye Derneği,Nafi Aslan,Şükran Söylemez...Lütfi Doğan,Vedat Dalokay,...Mete Akyol...

TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ MEHMETÇİK VAKFI

Kurucuları : Kenan Evren,Murettin Erşin,Tahsin Şahinkaya,Nejat Tümer,Sedat Celasun.

Madde 1-TAHSİS OLUNAN MEBLAG : Bu senet altında isimleri, adresleri belirtilen ve imzaları bulunan kişiler tarafından , 1.000 (BİN) Türk Lirası tahsis yoluyla Türk Silahlı Kuvvetleri Mehmetçik Vakfı kurulmuştur.

Madde 3-AMAÇ : Türk Silahlı Kuvvetleri Mehmetçik Vakfı kamu yararına hizmet veren sosyal içerikli bir kuruluş olup, amacı;Silahlı Kuvvetlerde yaptığı hizmet esnasında hayatını kaybeden veya sakat kalan erbaş ve erlerin kendilerine,eş ve çocuklarına ve bakmakla yükümlü oldukları kimselere sosyal ve ekonomik destek olmak ve çocuklarını okutmaktır.

**ANADOLU UNIVERSİTESİ EĞİTİM SAĞLIK VE BİLİMSEL ARAŞTIRMA
ÇALIŞMALAR VAKFI (ESKİŞEHİR)**

Eğitim, sağlık ve bilimsel araştırma konularında çalışan kuruluşlar ile bu sahalarda yetenekli kişilerin çalışmalarını tesvik etmek, desteklemek ve bizzat bu tür çalışmalarını başlatmak, yürütmek, yaymak ve bu suretle toplumda bilimsel, ekonomik, kültürel ve sosyal hizmetlerin geliştirilip yayılması için gerekli görülebilecek her türlü girişim ve tasarrufta bulunmak.

ÇAĞLAYAN VAKFI (İSTANBUL)

Madde 3- Gayesi : Ulvi duygularla insanları kubbesi altında toplayan, buluşturan, birleştiren, kaynaştıran, seviştiren, fela ha ulaştıran sevgi kaynağı, nur menbaı, irfan ocağı, yurdun tapusu, cennet kapusu camilerimizi imar ve inşa etmek, bakım ve onarımlarını yapmak ve yaşatmak, yasayan bu abidelerimizin manevi mimarları olan Kur'an hadimi din alimlerini en iyi şekilde yetiştirmek için dinin emrettiği, kanun ve mevzuatın müsaade ettiği tarzda eğitim, öğretim, kültür, sağlık, sosyal, ilmi, iktisadi çalışmalar yapmak ve yardımlaşma imkanları sağlamaktır.

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ SAĞLIK VAKFI (ANKARA)

Madde 4- Mal Varlığı :

Prof.Dr. Necdet Serin	10.000.Tl.
" " Ferruh Dinçer	10.000.Tl.
" " Celal Göle	10.000.Tl.
" " Metin Kıratlı	10.000.Tl.
" " Latif Çakıcı	10.000.Tl.
" " Tahsin Kesici	10.000.Tl.
" " Hakkı Akalın	10.000.Tl.
" " Günel Türel	10.000.Tl.
Dr. Savaş Türel	10.000.Tl.
Meral Argüden	279.731.726.Tl.

ANKARA ÖĞRETİM DERNEĞİ TEVFIK FIKRET EĞİTİM VAKFI

Amacı, Madde-1 : Ana, ilk ve orta düzeyinde Fransızca veya Fransızca öğrenime ağırlık veren bir öğrenim sağlamak için, Ankara'da veya öteki illerde okullar açarak, türü bakımından Devlet Genel Bütçesi içinde yapılan kamu hizmetini görmek amacıyla bir vakıf kurulmuştur.

Kurucusu, Madde-4 : Ankara Öğretim Derneği'dir.

TURKIYE TABİPLER VAKFI (IZMIR)

Vakıf her derecedeki Tabib, As. Tabibi, Eczacı, Biokimya ve benzeri meslek erbabı ve diğer sağlık personeli arasında sosyal, kültürel, mesleki dayanışma ve yetismeyi temin etmek ve desteklemek.

TURKSAV, TÜRK KÜLTÜR VE SANATINI GELİŞTİRME VE TANITMA VAKFI

Vakfın Amacı, Madde-3: Türk kültür ve sanat hayatında, sinema, tiyatro ve televizyonun önemli yer tuttuğunun idraki içinde, kültürümüzü, kalkınma, çağdaslaşma ve dışa açılmanın merkezi haline getirmek için hizmet etmek, üstün nitelikli eserler üretimine destek olmak, bunları üretmek ve yapacağı eğitim hizmetiyle ülke çapında üretim kalitesinin yükselmesini sağlamaktır.

- TV programları, filmleri üretme,
- Her türlü alanda yarışma açma...

TUNCALI DAYANIŞMA VE KÜLTÜR VAKFI (AMMAN)

Amacı, Madde-4 : Yapacağı sosyal çalışmalar ile insanların birbirlerine yardım edebilmek, verinlerini geliştirmek, eğitim, öğretim, bilim, kültür, sanat, sağlık ve spor etkinlikleri ile bireysel, toplumsal boyutlarda iletişim ve işbirliğini geliştirmek, ortam ve insanları hazırlamak, böylelikle bireysel, kurumsal ve toplumsal düzeyin yükselmesine katkıda bulunmaktadır.

B İ B L İ Y O G R A F Y A

I - ARŞİVLER

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arsivi (※)
Özel Arşivler (※)

II - RESMİ YAYINLAR

Düstur (※)
T.B.M.M.Kanunlar Dergisi (Kavanin Mecmuası) (※)
T.B.M.M.Tutanak Dergisi (Zabıt Ceridesi) (※)
T.C.Resmi Gazete (Ceride-i Resmiye) (※)

III - MURACAAT ESERLERİ

- AKIPEK, Jale, Vakıflar (Medeni Türk Hukuku), 1.Cildin 2.Cüzü, Ankara, 1944.
- AKIPEK, Jale, Vakıflar (Türk Medeni Hukuku 1.Cildin 2.Cüzüne ek), c.2, Ankara, 1966.
- AKINTUĞA, Turgut, Bankacılar İçin Medeni Hukuk Bilgisi, Ankara, 1973.
- ARSEBÜK, Esat, Medeni Hukuk I, Başlangıç ve Şahsın Hukuku, İstanbul, 1938.
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Ankara, 1954, 2.B., C, 2.
- AKGUNDUZ, Ahmet, İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi, Ankara, 1988.
- BALTA, Rusen, Mülhak Vakıflar El Kitabı, Ankara, 1986.
- BİLMEZ, Ömer Nasuhi, Hukuk-i İslâmiyye ve İstilahat-ı Fıkhiyye Kâmusu, İstanbul, 1969.
- BİLMEZ, Ali Himmet, Vakıflar, Kitap 1, Ankara, 1940.
- BİLMEZ, Ali Himmet, Vakıflar, Kitap 2, Ankara, 1950.
- ÇAĞATAY, Neşet, Bir Türk Kurumu Olan Ahilik, Ankara, 1974.
- ÇELİK, Halil, Miri Arazi ve Bu Arazinin Özel Mülkiyete Dönüşümü, Konya, 1987.

(※) İşaretli Resmi Yayınların arşiv referansları dipnotlarda zikredildiği için tekrar verilmemiştir.

- CİN, Halil-ARGÜNDÜZ, Ahmet, Türk Hukuk Tarihi, Cilt 2, Konya, 1989.
- Cumhuriyetin 20. Yılında Vakıflar-Cumhuriyetin 50. Yılında Vakıflar, V.G.M. Yayınları, Ankara, 1943-1973.
- Diyanet İşleri Başkanlığı Teşkilat Tarihçesi, (1924-1987) Ankara, 1987.
- DADAĞIÖZ, Lütfü, Eski-Yeni Vakıf Davaları, Ankara, 1986.
- Devlet Planlama Teşkilatı, Türkiye'de Vakıflar ve Vergi Muafiyeti Uygulaması, Ankara, 1972.
- DEBİL, Süheyp, İdare Hukuku, Ankara, 1952.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ankara, 1970.
- ERGİL, Osman Nuri, Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkisafı, İstanbul, 1936.
- EKREM, Cemal, Vakıflar, İstanbul, 1935.
- GÜRZÖLMEK, Fikri, Vakıf Gayrimenkul Mallar İle Örfü Belde Tasarrufları, Ankara, 1949.
- GÜNERİ, Hasan, Türk Medeni Kanunu Açısından Vakıfta Amaç Kavramı ve Amacına Göre Vakıf Türleri, Ankara, 1976.
- HATİMLİ, Hüseyin, Medeni Hukuk Tüzel Kişilikleri, İstanbul, 1979.
- HİLMİ, Ömer, Ahkâmül Evkâf, Mekteb-i Hukuk-u Şahane Yayını, İstanbul, 1307.
- HATİMLİ, Hüseyin, Türk Hukukunda Vakıf Kurma Muamelesi, İstanbul, 1966.
- HATİMLİ, Hüseyin, Önceki ve Bugünkü Türk Hukukunda Vakıf Kurma Muamelesi, Hukuk Fakültesi Yayını, İstanbul, 1969.
- İŞERİ, Ahmet, Medeni Kanun Hükümlerine Göre Kurulan Vakıflar Hakkındaki Tüzük Üzerine İnceleme, Ankara, 1972.
- İktisat ve Ticaret Ansiklopedisi, Cilt 10, İstanbul, 1954.
- İLHAN, Ali, Aile Vakfı, Türk Hukuku Ansiklopedisi, Cilt 1, Ankara, 1962.
- İRMAK, Sadi, Devrim Tarihi, İstanbul, 1967.
- İŞERİ, Ahmet, Türk Medeni Hukukuna Göre Vakıf Kurma Muamelesi, İstanbul, 1969.
- İŞERİ, Ahmet, Vakıflar ve Sorunları, İstanbul, 1975.
- KOZAK, İ. Erol, Bir Sosyal Siyaset Müessesesi Olarak Vakıf, İstanbul, 1985.

- KAYAOGLU, İsmet, İslâm Kurumlar Tarihi, Ankara, 1980.
- KARINÂBÂZÂDE, Ömer Hilmi/SUNGURBEY Hilmi, Eski Vakıfların Temel Kitabı, İstanbul, 1978.
- KODAMAN, Bayram, Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi, İstanbul, 1980.
- MEKAY, Şehal, Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler, Takım 1, Cilt 1, Kitap 2, Ankara, 1970.
- MERİÇ, Rifkî Melûl, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Türk Sanat Tarihi Enstitüsü Türk Sanat Tarihi Arastırma ve İncelemeleri, İstanbul, 1963.
- Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi, İstanbul, 1969.
- Riyâzü's-Sâlihîn, Cilt 3, Ankara, 1972.
- Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sârih Tercemesi, Cilt 8, Ankara, 1970.
- SU, Mükerrrem Kamil/MUMCU, Ahmet, Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi, İstanbul, 1981.
- Türk Tarih Tetkik Cemiyeti, Tarih 4, Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti, İstanbul, 1934.
- TBMM Kütüphanesi, Lions ve Vakıflarımız, Kitap Yer No: 86001252.
- Türk Hukuk Lügatı, Ankara, 1944.
- Türkiye'de Vakıflar, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1969.
- TURAN, Osman, Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi, İstanbul, 1969.
- URAL, Engin, Vakıflar, Ankara, 1972.
- VAKAFOĞLU, Hidayet, Osmanlı'dan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları, Ankara, 1990.
- ÖZTÜRK, Kazif, Mense'i ve Tarihi Gelişimi Açısından Vakıflar, Ankara, 1983.
- ORAL, Sıddık Sâmî, İdare Hukukunun Umumi Esasları, İstanbul, 1952.
- ÖZMEN, İhsan, Eski ve Yeni Hukukumuzda Gayrimenkul Mevzuatı, Ankara, 1986.
- VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet, Türk Medeni Hukuku, İstanbul, 1960, Cilt 1, Cüz 2, Şahsın Hukuku.B.6.

- YALÇIN, Aydın, Türkiye İktisat Tarihi, Ankara, 1979.
- YEDİLLİDİZ, Bahaddin, Doğustan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, Cilt 14-Vakıflar Dergisi Muhtelif Sayıları-İslâm Ansiklopedisi Vakıf Haddesi.
- YAZLIK, Hamdi, Ahkâm-ı Evkâf, Mekteb-i Mülkiye Ders Notları, Sınıf 3, İstanbul, 1327.

IV - PERİYODİKLER

- ARGÜNDÜZ, Ahmet, "Eski ve Yeni Hukukumuzda Devletin Kurduğu Vakıflar", IV. Vakıf Haftası, Ankara, 1986.
- ARMAOĞLU, Halil, "Lozan ve Patrikhane", Cumhuriyet Gazetesi, 22.4.1965, Sayı:14626.
- AYDEMİR, Selahaddin, "Vakıflar ve Vakıflar Genel Müdürlüğü", Mülkiyeyiler Birliği Dergisi, Sayı:24, Ankara, 1977.
- Ankara Hukuk Fakültesi Hecmuası, Sayı:3-4, Cilt:VIII, Ankara.
- BEKAL, Ali Himmet, "İslâm'da Vakıf", Vakıflar Dergisi, Sayı:4, Ankara, 1956.
- BAKKAN, Ömer Lütfi, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler", Vakıflar Dergisi, Sayı:11, Ankara, 1942.
- BEKAL, Ali Himmet, "Vakıfların Hukuk ve Tarih Bakımından Kıymeti", Vakıflar Dergisi, İstanbul, 1965.
- BEKAL, Sakir, "Türkiye'de İmparatorluk ve Cumhuriyet Devrinde Vakıf Çesitleri", Vakıflar Dergisi, Sayı:9, Ankara, 1971.
- BEKAL, Ali Himmet, "Vakıflar ve Vakıfların Haruz Kaldığı Tecavüz ve İhmaller", Vakıflar Dergisi, Ankara, 1964.
- BEKAL, Ali Himmet, "Vakıfların Tarihi, Mahiyeti, İnkisafı ve Tekâmülü, Cemiyet ve Fertlere Sağladığı Faideler", Vakıflar Dergisi, İstanbul, 1965.
- ÇETİNKAYA, İsmail, "Türkiye'de Yabancı Özel Okullar", Zaman Gazetesi, 23 Ocak 1982, İstanbul.
- GÜNGÖR, Hasan, "Vakıf Sular ve Su Vakıfları", Vakıflar Dergisi, Ankara.
- GÜNGÖR, Hasan, "Azınlık Vakıflarının İncelenmesi", Vakıflar Dergisi, Ankara, 1973.

- İŞERİ, Ahmet, "Vakıflar", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, (Ayrı Bası), Ankara, 1964.
- KOSEOGLU, Üstün, "Vakıflara Genel Bir Bakış", 1. Vakıf Haftası, Ankara, 1984.
- KOPRULU, Hilend, "Tarihte Vakıflar", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:8, Ankara, 1951.
- KOPRULU, İsmet, "Vakıf Müessesesinin Hukuki Mahiyeti ve Tarihi Tekâmülü", Vakıflar Dergisi, Sayı:2, Ankara, 1942.
- KARAOĞLU, İsmet, "Vakfın Menşe'i Hakkında Görüşler", Vakıflar Dergisi, Ankara, 1976.
- KÖRNER, Halim Beki, "Türk Vakıfları ve Vakfiyeleri Üzerine Mucmel Bir Etüd", Vakıflar Dergisi, Ankara, 1969.
- MARDİN, Ebu'l Ulâ, "Vakıf Müessesesi", İktisat ve Ticaret Ansiklopedisi, İstanbul, 1954.
- Milli Eğitim Bakanlığı, Özel Okullar Rehberi, İstanbul, 1964.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi.
- RUBEN, Walter, (Çev. Toprak-Çağatay) "Budist Vakıflar Hakkında", Vakıflar Dergisi, Sayı:2, Ankara, 1942.
- TURAN, Semsettin, "Tevhid-i Tedrisat, Atatürk'ün Önderliğinde Kültür Devrimi", Kelkinnı İçin Bölgesel İşbirliği Semineri Tebliğleri, (9-11 Kasım 1967) Ankara, 1972.
- ULKER, Hilmi Ziya, "Vakıf Sistemi ve Türk Şehirciliği", Vakıflar Dergisi, Sayı:9, Ankara, 1971.
- ÖZTÜRK, Yılmaz, "Osmanlı İmparatorluğu", (Türk Ansiklopedisi XXVI. Cildinden ayrı bası), Ankara, 1977.
- ZALM, Sabaheddin, "Vakıfların Amaçlarına Uygun Olarak Gelişebilmesi İçin Sosyal ve İktisadi Yönden Değerlendirilmesi Açısından Mevzuatın Aksayan Yönleri", VII. Vakıflar Haftası, Ankara, 1990.